

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SEVİM AK'IN ÇOCUK EDEBİYATI ROMANLARININ
SÖZVARLIĞI AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özden ÖZDEMİR METE

Ankara

Ocak, 2016

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SEVİM AK'IN ÇOCUK EDEBİYATI ROMANLARININ
SÖZVARLIĞI AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özden ÖZDEMİR METE

Danışman: Doç. Dr. Canan ASLAN

Ankara

Ocak, 2016

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

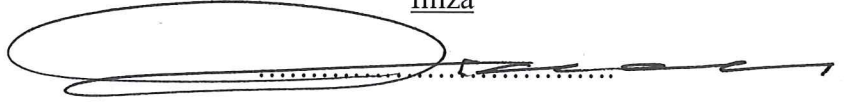
Özden ÖZDEMİR METE'nin hazırladığı

“Sevim AK’ın Çocuk Romanlarının Sözvarlığı Açısından Çözümlemesi”

başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı/Türkçe Eğitimi Programı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

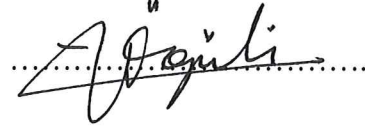
Başkan Prof.Dr.Sedat SEVER

Üye Doç.Dr.Canan ASLAN

Üye Yrd.Doç.Dr.Özgül İNCE SAMUR

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından .../.../20.... tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20.... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Özden ÖZDEMİR METE

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin incelenmesi ve bu dilsel öğelerin dağılımlarının (sıklık ve yüzdelerinin) belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede Türkçede sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler gerekli kaynak taraması sonucu belli başlıklarla ortaya konmuştur. Yazarın tüm romanlarında yer alan sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler de çeşitli kaynaklar yardımıyla bu başlıklar altında tek tek belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda yazarın sözvarlığına ve bu sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımlarına ulaşılmıştır.

Edebiyatın bir parçası olan çocuk edebiyatına katkısı olacağını düşündüğüm bu çalışmamda ve aldığım derslerde güvenini, desteğini ve emeğini benden esirgemeyen; bilgi ve görüşleri ile ufku açan tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Canan Aslan'a gönülden teşekkür ederim.

Ayrıca yüksek lisans dönemi boyunca katıldığım derslerde beni yüreklendiren, engin bilgi ve deneyimlerini aktaran saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Cahit Kavcar'a ve Prof. Dr. Sedat Sever'e çok teşekkür ederim. Tez savunmasında değerli görüşlerini ileten Yrd. Doç. Dr. Özgül İnce Samur'a çok teşekkür ederim.

Her zaman sevgi ve hoşgörüsüyle yanımda olan ve bana inanan annem Mürşide Özdemir ile babam İbrahim Özdemir'e yürekten teşekkür ederim. Yaşamıma girdiği andan itibaren beni yalnız bırakmayan ve her konuda bana destek olan sevgili eşim Fatih Mehmet Mete'ye içten teşekkür ederim. Ayrıca çeviride emeğini eksik etmeyen Memnune Mete Yeşil'e de çok teşekkür ederim.

Özden ÖZDEMİR METE

Ocak, 2016

ÖZET

SEVİM AK'IN ÇOCUK ROMANLARININ SÖZVARLIĞI AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ

ÖZDEMİR METE, Özden

Yüksek Lisans, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Canan ASLAN

Ocak 2016, 231 sayfa

Bu çalışmanın amacı, Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin ve bu öğelerin kullanım sıklıklarının belirlenmesidir. Yazarın çocuk edebiyatı yapıtlarından roman türünde olan 12 kitabı incelenmiştir. Kitaplar içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde sıklık ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Çalışmada “Türkçe'nin sözvarlığı” ana kategori; “atasözleri”, “deyimler”, “ikilemeler”, “terimler”, “ilişki sözler”, “kalıplaşmış sözler”, “çeviri sözcükler”, “yabancı sözcükler”, “bilmeceleler”, “tekerlemeler”, “argo sözcükler” ve “Anadolu ağızları” ise alt kategoriler olarak belirlenmiştir. Yazarın tüm romanları sözvarlığı açısından taranıp, her bir kitaptaki sözvarlıkları girdikleri sınıfa göre abecesel sıralanarak belirtilmiştir. Her kitap için sözvarlıklarını oluşturan dilsel öğelerin sıklık ve yüzdelerinin belirtildiği çizelgeler oluşturulmuştur. Bu çalışmada, yazarın romanlarında sözvarlığını oluşturan çeşitli öğelere yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu öğeler arasında ikilemelerin geniş yer tuttuğu görülmüş ardından deyimlerin, yabancı sözcüklerin, terimlerin, ilişki sözlerinin, argo sözcüklerin geldiği saptanmıştır. Yazarın romanlarda kalıplaşmış sözlere hiç yer vermediği; Anadolu ağızları, atasözleri, tekerlemeler ve bilmeceleleri ise diğer sözvarlığı öğelerine oranla çok daha az kullandığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Edebiyat, çocuk edebiyatı, anadili, sözvarlığı, çocuk romanları.

SUMMARY

VOCABULARY BASED ANALYSIS IN SEVİM AK'S CHILDREN NOVELS WORKS

ÖZDEMİR METE, Özden

Master, Department of Cultural Foundations of Education

Thesis Supervisor: Assoc. Prof.Dr. Canan ASLAN

January 2016, 231 pages

The purpose of this study is to determine the structure and the frequency of vocabulary items in Sevim Ak's children literature novels works. Among the other genres, twelve children novels of the writer were analyzed. The Books were analyzed using the content analysis method. The frequency and the percentage calculations were made in analyzing the data. In this study " Turkish vocabulary" is the main category; "proverbs", "idioms", "reduplications", "terms", "including expressions showing social relations among people", "fixed expressions", "anagrams", "foreign words", "riddles", "tongue twisters", "slang words" and "Anatolian dialects" are defined as sub-categories. By scanning the content in all the novels of the author, vocabulary items in every book were stated by ranging alphabetically based on their catagories. The charts reflecting the frequency and the percentages of vocabulary items were made for each book. In this study it was concluded that the author includes various items that make up vocabulary in her novels. Among these items it was seen that reduplications have an extensive coverage and it was appointed that idioms, foreign words, terms, including expressions showing social relations among people, and slang words come next. In the author's novels, it was deduced that she never included fixed expressions and used Anatolian dialect, proverbs, tongue twisters and riddles much less compared to other vocabulary items.

Key Words: Literature, children's literature, mother tongue, vocabulary, children's novels.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
BAŞLIK.....	i
ONAY	ii
BİLDİRİM	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xiii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç	10
1.3. Önem.....	11
1.4. Sınırlılıklar	12
1.5. Tanımlar.....	12
1.6. Kısaltmalar.....	13
1.7. Yöntem.....	13
1.7.1. Çalışmanın Modeli	13
1.7.2. Veri Kaynağı	13
1.7.3. Verilerin Toplanması	14
1.7.4. Verilerin Çözümlemesi (Analizi)	14
BÖLÜM 2.....	17
KURAMSAL ÇERÇEVE	17
2.1. Sözvarlığını İçeren Öğeler	17
2.1.1. Temel Sözvarlığı	17
2.1.2. Atasözleri	18
2.1.3. Deyimler.....	21

2.1.4. İkilemeler	24
2.1.5. Terimler.....	25
2.1.6. İlişki Sözleri (Kalıp) Sözler	26
2.1.7. Kalıplaşmış Sözler	28
2.1.8. Çeviri Sözcükler.....	28
2.1.9. Yabancı Sözcükler	29
2.1.10. Bilmeceleler	31
2.1.11. Tekerlemeler	33
2.1.12. Argo Sözcükler	34
2.1.13. Anadolu Ağızları.....	36
2.2. Sözvarlığı ile İlgili Çalışmalar.....	39
BÖLÜM 3.....	41
BULGULAR	41
3.1. “Az Buçuk Teo” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular.....	41
3.1.1. Atasözleri	42
3.1.2. Deyimler.....	42
3.1.3. İkilemeler	50
3.1.4. Terimler.....	59
3.1.5. İlişki Sözleri	60
3.1.6. Yabancı Sözcükler	60
3.1.7. Argo Sözcükler	62
3.1.8. Anadolu Ağızları.....	62
3.2. “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular	62
3.2.1. Deyimler.....	63
3.2.2. İkilemeler	65
3.2.3. Terimler.....	68
3.2.4. İlişki Sözleri	68
3.2.5. Yabancı Sözcükler	68
3.2.6. Argo Sözcükler	69

3.3. “Domates Saçlı Kız” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular	69
3.3.1. Atasözleri	69
3.3.2. Deyimler.....	69
3.3.3. İkilemeler	73
3.3.4. Terimler.....	81
3.3.5. İlişki Sözleri	81
3.3.6. Yabancı Sözcükler	81
3.3.7. Tekerlemeler	82
3.3.8. Argo Sözcükler	82
3.3.9. Anadolu Ağızları.....	82
3.4. “Gemici Dedem Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular	82
3.4.1. Atasözleri	83
3.4.2. Deyimler.....	83
3.4.3. İkilemeler	86
3.4.4. Terimler.....	89
3.4.5. İlişki Sözleri	89
3.4.6. Yabancı Sözcükler	89
3.4.7. Argo Sözcükler	90
3.5. “Horoz Adam ve Korsan” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular	90
3.5.1. Deyimler.....	90
3.5.2. İkilemeler	94
3.5.3. İlişki Sözleri	102
3.5.4. Yabancı Sözcükler	102
3.5.5. Argo Sözcükler	103
3.5.6. Anadolu Ağızları.....	103
3.6. “Lodos Yolcuları” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular.....	103
3.6.1. Atasözleri	104
3.6.2. Deyimler.....	104
3.6.3. İkilemeler	110

3.6.4. Terimler.....	116
3.6.5. İlişki Sözleri	116
3.6.6. Yabancı Sözcükler	117
3.6.7. Bilmeceleler	118
3.6.8. Tekerlemeler	118
3.6.9. Argo Sözcükler	118
3.6.10. Anadolu Ağızları.....	118
3.7. “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular	118
3.7.1. Atasözleri.....	119
3.7.2. Deyimler.....	119
3.7.3. İkilemeler	121
3.7.4. Terimler.....	125
3.7.5. İlişki Sözleri	125
3.7.6. Yabancı Sözcükler	126
3.7.7. Argo Sözcükler	126
3.8. “Puldan Taştan Lahanadan” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular....	126
3.8.1. Deyimler.....	127
3.8.2. İkilemeler	131
3.8.3. Terimler.....	137
3.8.4. İlişki Sözleri	137
3.8.5. Yabancı Sözcükler	138
3.8.6. Tekerlemeler	139
3.8.7. Argo Sözcükler	139
3.8.8. Anadolu Ağızları.....	139
3.9.“Saçlarında Soru İşaretleri” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular	139
3.9.1. Atasözleri	140
3.9.2. Deyimler.....	140
3.9.3. İkilemeler	146

3.9.4. Terimler.....	155
3.9.5. İlişki Sözleri	156
3.9.6. Yabancı Sözcükler	156
3.9.7. Tekerlemeler	158
3.9.8. Argo Sözcükler	158
3.9.9. Anadolu Ağızları.....	159
3.10.“Sıcak Çikolatalı Yolculuklar” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular	159
3.10.1. Atasözleri	160
3.10.2. Deyimler.....	160
3.10.3. İkilemeler	168
3.10.4. Terimler.....	177
3.10.5. İlişki Sözleri	178
3.10.6. Yabancı Sözcükler	178
3.10.7. Argo Sözcükler	180
3.10.8. Anadolu Ağızları.....	180
3.11.“Şarkını Denizlere Söyle” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular.	180
3.11.1. Atasözleri	181
3.11.2. Deyimler.....	181
3.11.3. İkilemeler	189
3.11.4. Terimler.....	201
3.11.5. İlişki Sözleri	202
3.11.6. Yabancı Sözcükler	202
3.11.7. Tekerlemeler	203
3.11.8. Argo Sözcükler	203
3.11.9. Anadolu Ağızları.....	203
3.12.“Vanilya Kokulu Mektuplar” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular.	204
3.12.1. Atasözleri	204
3.12.2. Deyimler.....	205
3.12.3. İkilemeler	208

3.12.4. Terimler.....	213
3.12.5. İlişki Sözleri	214
3.12.6. Yabancı Sözcükler	214
3.12.7. Argo Sözcükler	215
3.12.8. Anadolu Ağızları.....	215
3.13. Sevim Ak'ın Tüm Romanlarındaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular	215
BÖLÜM 4.....	217
YORUMLAR	217
BÖLÜM 5.....	219
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	219
5.1.Sonuç	219
5.2.Öneriler	222
KAYNAKLAR.....	223
EKLER	228
EK 1 İncelenen Romanların Listesi	228
EK 2 Sevim Ak'ın Yaşamı ve Sanat Anlayışı	229
EK 3 Özgeçmiş	231

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge	Sayfa
1. “Az Buçuk Teo” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	41
2. “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	62
3. “Domates Saçlı Kız” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	69
4. “Gemici Dedem” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	82-83
5. “Horoz Adam ve Korsan” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	90
6. “Lodos Yolcuları” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	104
7. “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	118-119
8. “Puldan Taştan Lahanadan” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	127-128
9. “Saçlarında Soru İşaretleri” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	139
10. “Sıcak Çikolata Yolculuklar” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	159-160
11. “Şarkını Denizlere Söyle” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	180
12. “Vanilya Kokulu Mektuplar” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	204
13. Sevim Ak’ın Tüm Romanlarında Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması	215

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Problem

Araştırmanın bu bölümünde “anadili”, “dil”, “sözvarlığı”, “edebiyat (yazın)” ve “çocuk edebiyatı” kavramları üzerinde durulmuştur.

Dilbilimciler, anadili teriminin anlamını belirlemek ve açıklamak için önce sözcüğün yapısı içinde yer alan “ana” sözcüğünden yola çıkarlar. Çocuğun dilsel oluşum ve gelişiminde ananın etkisi, payı büyüktür. Öyle ki çocuk doğduğu ve içinde solumaya başladığı dil ortamını anasınıninkiyle özdeşleyerek geliştirir. Algıladığı sesler, ses kalıpları, vurgulama, tonlama gibi dile özgü öğeler ananın dilinden kaynaklanır. Bütün bunlar örüntülenerek, dilsel edinimlere dönüşür ve çocuğun bilinçaltında kurulmaya başlar. Bütün bir yaşam boyu bilinçaltında oluşan bu dilsel altyapı kolay kolay değişmez. Nitekim çoğu yetişkinlerin dillerinde gözlemlenen ağız ve şive izleri çocukluk dilinin bugüne uzantısından başka bir şey değildir. Kimi sözlükler ve dilbilimciler de anadilini salt anaya değil, çevreye yaslandırır (Özdemir, 1983:19-20). Anadili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişki kurulan çevrelerden öğrenilen, bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan, insanın bilinçaltına inen dildir (Aksan, 2007a:81). İnsanın ilk öğrendiği dil anadilidir. Kişilerin, duygu ve düşüncelerini başkalarına en güzel biçimde aktardığı dil, temel dil olması bakımından anadilidir (Özbay, 2008:3). Anadili olmayan bir insana ve topluma rastlanamaz. Anadili aslında her bakımdan beslendiğimiz, sonra da ona bir şeyler katmayı denediğimiz, içinde yaşadığımız çevrenin, kendi çevremizin dilidir (Uygur, 1997:13-14). Anadili, insanı henüz dile sahip olmayan bir yaratık halinden çıkarıp onu konuşan bir varlık haline getirmiştir (Walter, 1986:7).

Bireyler konuşma yeteneği ile doğar. Ancak dil doğuştan bilinmez. Çocuk içinde yaşadığı topluluğun dilini, anadilini uzun bir çıraklık devresinde öğrenir. Aslında her dil insanlar topluluğu arasında binyıllar boyunca gelişerek meydana gelmiş bir toplumsal kurumdur (Banguoğlu, 1998:9). İnsanın kişilik gelişiminde ve yaşamında anadilinin çok önemli bir yeri vardır. Dil öğrenimi beyni, dolayısıyla düşünceyi değiştirir, biçimlendirir. Toplumsal yapının iç dokusunu anadili oluşturur. Dili yeterli düzeyde olan kişiler genellikle daha sağlıklı ilişkiler kurarlar ve yaşamda daha başarılı olurlar (Kavcar, 2008:152).

İçinde doğduğu toplumda konuşulmakta olan dili, anadili olarak edinmeye başlayan çocuk, duyu organlarıyla algıladığı dünyayı, çevresinin de yardımıyla düşünce düzeyine ulaştırmaya çalışır. Aslında anadili, öğrenmeden çok bir edinim ya da kazanımdır. Bu edinim aile ve yakın çevrede başlayıp, okullarda belli bir düzene oturtularak bireylere anadiliyle anlama ve anlatma yeteneği kazandırılır. Bireyin toplumla iletişimi, anadili ile gerçekleşir. İnsan yaşamında bu kadar önemli olan bu aracın, görevini gereği gibi yapabilmesi, bir düzen içerisinde işlenmesine bağlıdır. Bu işleyişin sağlanmasıysa çocukluktan başlayarak sürekli bir eğitimi zorunlu kılar. Çünkü dil, belirli bir zamanda öğrenilip bitirilen bir bilgi yığını değildir (Özbay, 2008:3).

Anadili, kişinin doğumuyla başlayıp yaşam boyu süren bir edinimdir. Çocuk okuma ve yazmayı öğrenene kadar anadilinin kullanımını içinde bulunduğu çevreden sözlü dil sistemi içinde edinir. Çocuğun çevresindeki uyaranların yardımıyla anadilini öykünerek, yineleyerek edindiği bir dönemde, dilsel gereçlerin (bilmece, tekerleme, sayısmaca vb.) ve sanatçılar tarafından hazırlanmış çocuk kitaplarının anadili kazanımlarında önemli işlevleri olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla okulöncesi dönemde çocukların anadilinin anlatım gücünü ve güzelliğini duyumsayabilecekleri dilsel ve görsel uyaranlarla buluşturulması, onların anadili öğrenimi sürecindeki başarılarını da etkileyecektir. Diğer bir deyişle, çocukların okulöncesi dönemde dil gelişimi ve anlam evrenlerine uygun nitelikli kitaplarla buluşması, öğretimin ulaşmak durumunda olduğu “okur yetiştirmek” amacı için bir alt yapı oluşturacaktır. Böylece çocuk, ilköğretim sürecinin başında anadili öğretimi için bir araç olan kitaba karşı olumlu tutum ve birikim edinecektir (Sever, 2006:8-9).

Dil öğretiminde temel amaç, kişilerin düşünme ve iletişim becerilerinin geliştirilmesidir. Dille iletişimin bir yönünü anlatma, öteki yönünü anlama oluşturur. Dil, kültürün temel ögesi ve insanları birbirine yakınlaştıran en güçlü araç olduğundan bütün ülkelerin eğitim sistemlerinde, dil eğitime büyük önem verilir. Dil eğitiminde asıl hedef; dört temel dilsel beceri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin hedef kitleye kazandırılması ve geliştirilmesidir. Anadili dersi bir bilgi kazandırma değil, beceri kazandırma dersidir (Kavcar, 2008:155). Sever (2011:5-6)’e göre de anadili öğretiminin temel amaçları arasında; bireylere doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek dilsel becerileri kazandırma, düşünme güçlerini geliştirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunma vardır. Bu amaçların yanı sıra, anadili duyarlılığı ve bilinci yeterince gelişmiş bireylere, yurt ve dünya gerçeklerini anadilleriyle kavrama ve değerlendirme becerileri kazandırmak da söz konusudur. Bu genel çerçevede

içine alınan amaçlardan da anlaşılacağı gibi; dil, belli bir yaşta ya da dönemde öğrenilip bitirilen bir bilgi ve beceri alanı olmadığından, bireylere anadilleriyle ilgili davranış örüntülerinin kazandırılmasına eğitim-öğretim döneminin her aşamasında devam edilir. Anadili öğretimiyle öğrencilere kazandırılması beklenen bilgi ve beceriler öğretimin aşamalarında öğrencilerin ilgi, düzey ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak, örtüşüm içinde çeşitlendirilmelidir. Aslan (2007b:16-17)'a göre okuduğunu ve dinlediğini anlayan, duygularını, düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak doğru bir biçimde anlatan; diğer bir deyişle anadilini iyi kullanan birey, onu etkili bir öğrenme aracı olarak kullanabilir, bu yolla bilgiye ve bilime ulaşabilir. Bu nedenle bireylerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesi yaşamsal bir öneme sahiptir.

Genel olarak “dil” kavramına bakılacak olursa Püsküllüoğlu (1975:14)'na göre dil insanların sadece konuşabilmesi, düşündüklerini başkalarına iletebilmesi demek değildir. Dil, insanoğlunun duyduklarını ve düşündüklerini anlatmak için kullandığı ses imlerinin dizgesidir. Banguoğlu (1998:9) da dili, insanların isteklerini anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemi olarak tanımlar. Elle başla, gözle kaşla işaretler yaparak da bazı duygularımızı, düşünce ve dileklerimizi anlatırız. Ancak en mükemmel anlatma aracı dildir. Aksan (1987:13)'a göre dil denilen düzen insanın gözü, beyni, ruhu, düşüncesidir. Nasıl ki insan beyninin gizli yönleri, bilinmeyen noktaları varsa, dilin de doğrudan ortaya konamayan, çözilemeyen özellikle işleyişi açısından birçok yönleri vardır. Yine Aksan (2007a:11)'a göre dil, değişik açılardan bakıldığında farklı özelliklerini ortaya koyan, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü ve kimi sınırlarını henüz çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır. Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy (2011:2)'a göre dil, bireyler arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, gizli bir anlaşma dizgesidir. Bu anlaşmayı her millet, her topluluk ayrı bir şekilde yapmıştır. Örneğin aynı varlığa Türkler su, Araplar mâ, Farslar âb, İngilizler water demişlerdir. Özbay (2008,1-2) dili genel anlamıyla insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en yaygın ve en güçlü araç olarak tanımlar. Yaşamın bütün alanlarında türlü düşünceleri, duyguları, tutumları, inançları, değer yargılarını anlama ve anlatmada; yaşanan olaylarla ilgili bilgileri, kültür birikimini aktarmada bu araç kullanılmaktadır.

Ferdinand de Saussure'e göre dil, dilyetisinin toplumsal ve kurallaşmış yönüdür; insanlar arasında geniş bir sözleşmeden, bir uzlaşmalar bütününden doğan toplumsal bir kurumdur. Gerçekten de dil topluma ait olup ancak toplum içerisinde değerini bulur. Toplum olmadan dil olmayacağı gibi dil olmadan da toplum içinde anlaşma sağlanamaz (akt:Kıran ve Kıran, 2006:119). Bir toplumu ulus yapan bağların en kuvvetlisi dildir.

Kuşaktan kuşağa aktararak gelen dil; bireyleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlayarak bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin bir halkası durumuna getirir. Bir toplumun pek çok özellikleri, yaşayışları, gelenekleri, inançları, dünya görüşü, yaşam felsefesi; bilim, teknik ve sanata katkıları o toplumun diline yansır. Kısacası dil, aynı zamanda her yönüyle bir milletin kültürünün de aynasıdır, insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracıdır (Aksan, 2007a:13). İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren içinde yaşadığı toplumda var olan bilgilerin, insanlar arasındaki davranış biçimlerinin, inanç, öğreti ve kuramların oluşturduğu bir ekin yumağı ile çevrelenir. Tüm bu değerler kişiye dil yoluyla aktarılır. Bütün insanlık serüveni, bilim, sanat, tarih kısacası insanın tüm yapıp etmeleri, dile yansır ve dil aracılığıyla taşınır. Dil; insan, toplum ve kültürü birleştiren bir bağıdır. Her dil, evreni kendine özgü bir biçimde algılar; kendine özgü bir biçimde yorumlar. Kısacası, her dilin dünyayı anlama ve anlatmada izlediği yol, birbirinden farklıdır (Adalı, 1983:31).

Dil düşünmenin de bir aracıdır. Anadilimizde tümceler kurarak düşünürüz ve bu düşünceleri dile getirdiğimizde adına konuşma deriz. Dil olmasa duygu ve düşünce de gelişmezdi, insan topluluğu ilerlemez, bir medeniyet yaratamazdı (Banguoğlu, 1998:10). Bir an için dilin olmadığını düşünelim. İnsanlar konuşma yeteneği olmadan yaşasalardı, dünyada dil diye bir araç bulunmasaydı, yaşamları bugünkünden ne kadar farklı olurdu? Gökteki kuş sürülerinden, denizdeki balık sürülerinden, yerdeki karıncalardan, kovandaki arılardan farkları kalır mıydı? Kuşkusuz ki bir toplum olarak değil, bir sürü halinde yaşayacaklardı; aralarındaki ilişki birtakım bağrımların, el-kol hareketlerinin dışına çıkamayacaktı. Kullandığımız dil olmasaydı; düşündüklerimizi, duyumsadıklarımızı, anı ve gözlemlerimizi, acı ve sevinçlerimizi başkalarına aktarabilecek miydik? Geçmişten habersiz yaşayacaktık. Eğitime, bilime, bütün söz sanatlarıyla ilgili inceliklere, şiire, destanlara yabancı kalacaktık (Aksan, 2003:9-10).

Dil bir iletişim aracıdır demek, dilin pek çok önemli özelliğini ve işlevini görmezden gelmek olur. Dil, konuşulduğu toplumun kültürünü yansıtan bir ayna, o kültürün düşünüş biçimini şekillendiren, dünyayı algılayışını belirleyen belki de en önemli araç, toplum içi ve toplumlar arası ilişkilerin önkoşuludur. Kişilerin duygu ve düşüncelerinin aktarımını gerçekleştirmesinin yanı sıra, edebiyatta sanatsal kullanımıyla bu en yaygın ve eski sanat dalının varoluş nedenidir. Dil olmasaydı, ne geçmişimizle ilgili bir bilgimiz olurdu ne de bilim ve teknolojiye bugünkü koşullara gelinebilirdi. Dil, savaş ilân etmekten gönüller fethetmeye kadar çok ayrı amaçlarla kullanılabilen bir varlıktır. Bu nedenle de çok çeşitli tanımları yapılmıştır.

Dil, düşünme ve davranış aracıdır.

Dil, en önemli iletişim ve anlaşma aracıdır.

Dil, bir dil topluluğunda gerçekleştirilebilecek sözcelerin tümüdür.

Dil, uzlaşma dayalı bir göstergeler dizgesidir.

Dil, bir toplumsal davranış biçimidir.

Dil, davranış yönlendirmesini sağlayan bir araçtır.

Dil, hem bir dizgesel yapı, hem de kurallara bağlı bir davranış biçimidir.

Dil, toplumsal yaşamın gereksinimlerinden kaynaklanan sessel göstergeler dizgesidir.

Dil, zihinsel bir olgudur (Toklu, 2003:9-10).

Dilin devlet ve toplum yaşamındaki önemini büyük Çin düşünür Konfüçyüs şöyle açıklar:

“Konfüçyüs’e sorarlar:

-Bir ülkeyi yönetmeye çağrılıydınız yapacağınız ilk iş ne olurdu?

Büyük düşünür şöyle karşılık verir:

-Hiç kuşkusuz, dili gözden geçirmekle işe başladım.

Dinleyenlerin hayret dolu bakışları karşısında sözlerine devam etti:

-Dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gerekenler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa, töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa, adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez, işte bu yüzden hiçbir şey dil kadar önemli değildir” (akt:Sever, 2011:3-4).

Kısacası duygu, düşünce ve istekler bir başkasına aktarılmaya gereksinim duyulduğunda dil kullanılmaya başlar. Ulusu oluşturan bireylerin toplumsallaşmasında, insan ilişkilerinin ve iletişimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde başat etkenlerden biri olan dil, büyümlü ve adeta kullanıldığı toplumda gizli bir anlaşma düzenidir. Dildeki bozulma, doğrudan toplumdaki bozulma olarak karşımıza çıkar.

Bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme ögeleri, atasözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişleri bir bütün olarak sözvarlığı adı altında ele alınır. Fransızcada *vocabulaire*, İngilizcede *vocabulary*, Almandada *Wortschatz* ve *Worthbestand* terimleriyle anlatılan bu kavram Türkçede sözcük hazinesi, sözcük dağarcığı, sözcük gömüsü gibi terimlerle karşılanmıştır (Aksan, 2006a:13).

Bir dilin kendi ögelerinden oluşan, bazen yabancı ögelerin de girdiği temel sözvarlığı; bilim, teknik, sanat ve zanaat alanlarına ait terimler; belli durumlar karşısında kullanılan deyimler; bir ulusun bilgeliğini yansıtan atasözleri; insanların

toplumsal yaşamlarında kullandıkları ilişki sözleri (kalıp sözler); dilden dile geçen kalıplaşmış sözler ve dile büyük bir anlatım gücü kazandıran ikilemeler sözvarlığını meydana getiren öğelerdir (Aksan, 2006a: 13-14). Yavuz (2010:12) “Halk Anlatılarının Dilin Öğretimine ve Gelişimine Katkısı” adlı makalesinde, “Bir insana anadilini; anlatımı ikilemeler, benzetmeler, uyaklar, deyimler, atasözleri vb. gibi konuşma dilinin bütün incelikleriyle zenginleştirilmiş halk anlatılarından daha iyi, sözlü veya yazılı hangi edebiyat ürünü öğretebilir ki?” sorusunu yönelterek dilin sözvarlığını oluşturan öğelere vurgu yapmıştır.

Bu arada kaynağı dil olan edebiyat tanımlarına da yer vermek gerekir. Edebiyat sözcüğü birçok kaynakta tanımlanmıştır. Türkçe Sözlük (TDK, 2009:600)’te edebiyat olay, düşünce, duygu ve düşlerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın olarak tanımlanmıştır. Edebiyat; malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve düşlerini dile getiren, yazınsal ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı ürünlerin tamamıdır (Yalçın ve Aytaş, 2003:17). İnsan her şeyden önce düşünen ve yaratan bir varlıktır. Düşünme, yorumlama ve yaratıcı özelliği, insanları diğer canlılardan ayıran temel özelliklerin başında gelir. Güzellik yaratma ve güzellik arama insanoğlunu öteki canlılardan ayıran bir özelliktir. Edebiyat, insanın yaratıcı gücünden doğan en önemli ürünlerden biridir ve yıllarca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin, en etkili biçimde ortaya koyan sanattır (Kavcar, 1999:2). Edebiyat; yazar tarafından belirlenen yer ve zamanda, seçilen kahramanlarla; insana ve yaşama ilişkin yaşanmışlıkların, tasarıların, özlemlerin, duyguların, düşlerin ve düşüncelerin sanatsal bir biçimde anlatılması sanatıdır (Aslan, 2013a). Edebiyat bir sanat olduğu için yaratıcıdır. İnsanın kendisini, başkalarını ve doğayla olan ilişkilerini biçimleme, yorumlama, yeniden yaratmadır (Güleryüz, 2006:23). Moran (2005:304) ise edebiyatın tanımını yapanların aslında edebiyat eserlerinin ortak özelliklerini ortaya koyduklarını belirtir ve edebiyatın tanımının yapılacak kadar kapalı bir kavram olmadığını, sürekli kendini yenileyen ve tanımlara sığmayacak kadar açık bir kavram olduğunu belirtir.

“Edebiyat (yazın) bize, sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış bir yaşam sunar. Yaşamımıza yeni anlamlar katar. İnsan ve yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlılığı ile kavramamıza, bu gerçekliğe sanatçının penceresinden bakmamıza olanak sağlar. Her yeni pencere, yaşama ve insana ilişkin deneyimlerimizi zenginleştirir; onlara derinlik katar” (Sever, 2008:11). Edebiyat, dilin en yetkin kullanım örnekleriyle bireyleri başkalarının deneyimlerine ortak eder. Yeryüzündeki birçok insan, karakter ve olaya

edebiyat sayesinde tanıklık edilir (Kavcar, 1999:5). Bireyin yaşamını diğer yaşam biçimleriyle, insan tipleriyle zenginleştiren edebiyat, insanların farklılıklara karşı saygı ve hoşgörü duygusu geliştirmesini sağlar (Aslan, 2014:51).

Edebiyat ürünleri, içinde can bulduğu toplumun kültürel değerlerinden izler taşır. Toplumun geleneksel, benimsenmiş değerlerinin, çağın evrensel insanlık değerleriyle çelişen tutum ve uygulamalarının okurlarla paylaşılmasında edebiyat önemli bir sorumluluk üstlenir (Sever ve Aslan, 2011:692). Kişilerin duyarlık kazanarak, insanların yaşadığı acılara, sömürüye, haksızlığa, zulme, savaşa, şiddete, adaletsizliğe karşı duruş sergilemelerinde etkili olur (Aslan, 2014:51).

Edebiyatın sadece yetişkin tarafıyla ilgilenmek, kuşkusuz henüz yetişkin olmayan bireyleri, diğer bir deyişle çocukları ve gençleri göz ardı etmek anlamına gelir. Bu açıdan bakıldığında çocuk edebiyatıyla karşılaşırız.

Bütün yetişkinler gibi çocuk da içinde bulunduğu çevrede, yaşamda bir varlıktır. Çocuğun beden, toplumsal ve kültürel gelişimi yeryüzündeki, ülkesindeki, yaşadığı çevresindeki düzenine ve konumuna bağlıdır (Yeşildağ, 2000:119). Çocukların dünyayı alımlama ve algılama biçiminin, ilgi ve gereksinimlerinin yetişkinlerden çok daha farklı olması çocuk edebiyatının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Dilidüzgün, 2007:19). Büyüme ve gelişme gösteren bir çocuğun sadece doğal gereksinimleri değil bazı ruhsal gereksinimleri de vardır ki bunlar öz bakımından hiç değişmeden sürüp gidecektir (Oğuzkan, 2000:5). Çocuklar, yetişkinler gibi akla uygun ve nesnel düşünemezler. Her değer onlar için mutlaklıdır. Kendi dünyalarında doğru mu yanlış mı diye düşünüp kararlar vermek yerine, özgürce düşleriyle yaşarlar. Büyüdükçe, yetişkinlerin dünyasının değerlerini öğrendikçe ve akıl süzgecinden geçirme yetenekleri arttıkça da çocuksuluktan sıyrılıp yetişkinliğe doğru yol alırlar (Dilidüzgün, 2004:41).

Oğuzkan (1974:41)'a göre çocuk edebiyatı üstün sanat nitelikleri taşıyan, çocukların yararlanabileceği usta yazarlarca özellikle çocuklar için yazılmış, çeşitli yapıtlardır. Sever (2008:17) ise çocuk edebiyatını ergenlik dönemini de kapsayan çocukluk evresinde, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal nitelikli dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten, dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun ürünler olarak tanımlar. Dilidüzgün (2005:44) çağdaş çocuk edebiyatını, çocuğun ruhsal, toplumsal, bilişsel, dilsel ve kişilik gelişimini göz önünde bulundurarak, çocuğun gerçekliğini ve çocuğa göreliğini zedelemeyen ve edebiyat niteliğinden de ödün vermeden oluşturulmuş, çocuklara özel hazırlanmış edebiyat kitapları şeklinde tanımlar. Aslan (2013b: 32)'a göre edebiyatın bir parçası olan çocuk

edebiyatının amacı öğretmek, belletmek, ögüt vermek değil; bir duygu, sorun ve insanlık acısı karşısında okurlarının duyularını harekete geçirerek onlarda belli bir duyarlılık oluşturmaktır.

Öykü, roman, şiir çocuk kitapları, okulöncesi dönemden başlayarak çocukları renk ve çizginin estetik diliyle tanıştıran, onlara anadilin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır. Bu görsel ve yazılı araçlar aracılığı ile çocuklar olay, olgu ve durumların sanatçı bakış açısıyla yorumlanmasına tanık olurlar. Kitapların, çocuklara, dil bilinci ve duyarlılığı edindirerek yazın dünyasının kapısını aralama, okuma isteği ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında, çocuğun gelişim sürecinde etkili bir eğitim aracı olduğu gerçeği ortaya çıkar (Sever, 2005a:30). Çocuk edebiyatıyla çocuğun alıcı dil gelişimine katkıda bulunulmakla kalınmaz, aynı zamanda ifade edici dil gelişimi de desteklenmiş olur. Ayrıca çocukların sözcük dağarcığı da zenginleştirilir (Yalçın ve Aytaş, 2003:17).

Çocuğun yalnızca kuramsal derslerden bilgi edinerek yetiştirilmesi düzeninden ayrılıp, gerçek ve kişisel yaşantılar kazanmasını öngören, öğrencinin kendi kendini yönetmesine, işbirliğine, kişisel girişim ve yaratıcılığa, liderliğe, program ve planlarda esnekliğe ağırlık veren eğitimle buluşturulması gerekmektedir (Oğuzkan, 1974: 41). Bu çerçevede İpşiroğlu (2005:55) mevcut eğitim sisteminin yıllardır öğretmen odaklı, otoriter bir yaklaşım içinde olduğunu belirtir. Ezberci öğretimin çağdışı ve yetersiz kaldığından söz edildiği halde, bunu değiştirmek için yeterince girişimde bulunulmadığının altını çizer. Ayrıca bu durumun temel nedenlerinden birinin de ezberci öğretimin neden yetersiz olduğunun yeterince açıklığa kavuşturulmamış olmasına bağlamıştır.

Günümüzde çocuk, yaşama ne kadar uzak ya da yakındır? Çevreye baktığımızda çocuklar kimi yerde savaşın tam ortasında, kimi yerde açlık mücadelesinde, kimi yerde ise erken yaşta başladığı çalışma ortamındadır. Bunlara ek olarak boşanmış aile çocukları, yetim çocuklar, şiddet gören çocuklar da vardır. Bunun dışında kalan çocuklar da farklı sorunlarla karşı karşıyadır. Sorunlardan uzak olmayan çocuklar kendilerini ifade edebilme yeteneği ya da özgürlüğünden yoksundurlar. Söze dönüşmeyen sorunlar saldırganlık olarak ortaya çıkmaktadır. Bu saldırganlık ya dışa dönük olmakta ki sonucu ölümcül şiddete dönüşmekte ya da zararlı alışkanlıklara kapılarak zamana yayılmış bir ölüme hazırlanılmakta veya bütün bunların dışında bilinçaltına atılmış ve ne zaman ortaya çıkacağı belli olmayan sorunlar birikimine yol açmaktadır (Neydim, 2003:86-87). Farklı olan, kendini yalnız hisseden ve sorunları olan

çocukların desteğe gereksinimi vardır. Brett'in de dediği gibi “Çocuğa umut vermek şarttır. Onlara bir çıkış yolu olabileceğini söylemek şarttır. Çünkü çocuk bir kurtuluş yolu görmezse zorlukları çözmekten toptan vazgeçer” (akt:Alpöge, 2000:549).

Çağımızda çocuklar çevrelerinde ve dünyada yaşanan olayların ne kadar ayırımındalar? Günümüzde çocuğu yaşama hazırlama sorumluluğu duyan birçok çocuk yazarı çocuğa uygun, bilimsel olarak hazırlanmış; içerisinde boşanma, hastalık, çevre kirliliği ve ölüm gibi konuları içeren yapıtlar üretmektedir. Çocuğu, yaşamın gerçekleriyle yüzleştirmede ve bu gerçeklerle baş edebilme yollarını öğretmede, çocuğun gelişiminde başlıca bir değişken olan bu kitaplardan yararlanmak önemlidir (Aslan, 2011:219). Çocuklara kitap seçiminde ve önerisinde bulunulurken yapıtların yazınsal niteliğine dikkat etmek gerekir. Çünkü yazınsal yapıt demek kurgu içerisinde sunulan ipuçlarıyla aynı zamanda çocuğa duyma ve düşünme sorumluluğu vermek demektir (Sever ve Aslan, 2009:248).

Yaşamı ve dünyayı seven, özgürce düşünebilen, kişilikli, çağdaş yurttaşlar yetiştirmek için demokratik bir toplum yaratmak gerektiği amaç edinilir ve benimsenirse; bu amaca ulaşma yolunda kitapların, özellikle de çocuk kitaplarının etkili bir araç olduğu anlaşılabılır (Sever, 2000:631).

Bir toplumu bilimsel, demokratik, sanatsal ve kültürel açıdan geliştirebilmek için o toplumun yapı taşları, geleceğin yetişkinleri olan çocukları eğitmek ve geliştirmek gerekir. Çevresine duyarlı, bilgiye ulaşabilen, sorun çözebilen, eleştirel düşünen bireyler oluşturmanın yolu okuyan, kendini ifade edebilen, dinleyen, düşünen çocuklar yetiştirmekten geçer. Düşünmenin temel aracı da dildir. Dil de sözvarlığını oluşturan öğelerle biçimlenir ve zenginleşir. Diğer bir deyişle, düşüncenin temelini oluşturan dil ve dili oluşturan sözvarlığı öğeleri büyük önem taşımaktadır. Dilin çocukluk dönemlerinde daha çok geliştiği ve kökleştiği dikkate alınacak olursa çocukta dil gelişimini sağlayan çocuk edebiyatı yapıtlarında sözvarlığını araştırma çalışmalarına daha çok yer verilmesi gerekmektedir. Alanyazınında sözvarlığı çalışmaları çoğunlukla yetişkinlere seslenen edebiyat yapıtlarına yönelik olmasından yola çıkılarak bu çalışmanın çocuk edebiyatı alanında sözvarlığı çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda ülkemizde çocuk edebiyatı alanında birçok yapıtı olan yazar Sevim Ak'ın romanlarının sözvarlığı açısından incelenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın genel amacı, Sevim Ak'ın yazdığı çocuk romanlarının Türkçenin sözvarlığını ne düzeyde yansıttığını belirlemektir.

Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler nelerdir?
- 2) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “atasözlerinin” kullanım sıklıkları nedir?
- 3) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “deyimlerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 4) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “ikilemelerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 5) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “terimlerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 6) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “ilişki sözlerinin” kullanım sıklıkları nedir?
- 7) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “kalıplaşmış sözlerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 8) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “çeviri sözcüklerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 9) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “yabancı sözcüklerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 10) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “bilmecelerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 11) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “tekerlemelerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 12) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “argo sözcüklerin” kullanım sıklıkları nedir?
- 13) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “Anadolu ağızlarının” kullanım sıklıkları nedir?

1.3. Önem

Toplumda kuşaklararası sürekliliği sağlayan, en etkili güç eğitimidir. Çocuğa toplumsal değerler, insan, aile, birey ve yurttaş olma bilinci; kısacası manevi bir donanım olan kültür birikimi, eğitim yoluyla kazandırılabilir. Eğitimi, sadece çocuk kitapları sınırları içinde irdelemek onu aile, yakın ve uzak çevre, medya, okul gibi çok önemli etkenlerden soyutlamak, elbette ki pek fazla anlam ifade etmeyecektir. Aslında eğitim beşikten mezara kadar süren ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Ancak çocukluk ve gençlik yılları, eğitimin en yoğun ve etkin olduğu dönemlerdir. Bu dönemde verilen eğitim çocuğa ve gence, toplum içinde uyumlu yaşama becerisi kazandırmaya, başka bir deyişle yaşama sanatını öğretmeye yöneliktir (Dayıoğlu, 2000:522-523).

Gelişen teknoloji ve dünya koşulları karşısında, toplumda kendini gerçekleştirebilen, özgüvene sahip, doğayı ve insanı yani yaşamı seven, yaşadığı sorun ve çatışmaları iletişimle çözen, yeniliklere açık, sorumluluk sahibi, çağdaş, demokrasiyi içselleştirmiş, kısacası düşünen ve duyarlı bireylerin yetişmesinde küçük yaşlardan itibaren verilmesi beklenen dizgesel bir eğitim kuşkusuz önemli bir rol oynamaktadır. Nitelikli insan yetiştirme çabasında, okul türü öğrenmelerde birçok değişkenin yanı sıra en büyük araç çocuğa seslenen yazınsal nitelikli kitaplardır.

Yazınsal iletişim süreci, çocukların dil gelişimini destekler ve onlara anadilinin kullanışını, olanaklarını, yaratıcı gücünü sezdirir. Çocukların kavramsal yeterliliği onların; anlama, yorumlama ve yeni anlamlar oluşturma becerilerini kullanarak yaşamı ve insanı anlama deneyimleri edinmesini sağlar (Sever, 2005b:22). Nitelikli çocuk kitaplarının, çocuğun dil gelişimine katkıda bulunması ve çocuğa okuma zevki vermesinin dışında, aile bireyleri ve öteki insanlarla ilişkilerin keşfine eşlik etme, çocuğu görsel ve yazılı araçlarla iletişime sokma, değerleri öğretmeye yardımcı olma; kısacası toplumsallaşma amacı güder, çocuğa sorumluluk verir (Aslan, 2007a:85). Çocuk kitapla iletişim kurduğu her süreçte dilsel, bilişsel ve kişilik gelişiminde doğal öğrenme ortamına girerken; yaşadığı toplumun kültürel değerlerini sezinlemesine olanak sağlayacak kurgulara da tanıklık eder (Sever ve Aslan, 2011:692).

Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde sözcükler ve çizgiler, ustaların elinde çocuğun yaşamını tamamlayan bir araca dönüşür. İnsanın günlük yaşamında sesiyle, bedensel hareketleriyle yansıttığı sevinç, korku, öfke; nitelikli yazınsal ürünlerde sözcük ve çizgilerle yaşam bulur. Kitap sayfalarında, insanın herhangi bir yaşam durumundaki duyguları görünür kılınır. Çocuğun karşısına duygusuyla, düşüncesiyle insan gerçeği

ortaya çıkarılır. Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yönlentmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir (Sever, 2008:19).

Küçük yaşlardan başlayarak çocuklarla buluşturulması beklenen kitapların seçiminin rastlantılara bırakılmadan, çocuk yetiştiren bireylerin nitelikli çocuk kitaplarının seçiminde duyarlı olmaları beklenmektedir. Kısacası, geleceği şekillendirecek olan çocukların yetişmesinde, çocukluk çağında okudukları kitapların özellikleri, nitelikleri onların ilerideki yaşamlarında okuma kültürünün, dünya görüşünün, düşüncelerinin, değerlerinin ve kuşkusuz davranışlarının oluşmasında etkili olacaktır. Çocukların dünyalarına kitapların diliyle, sözcükleriyle, sözvarlıklarıyla ulaşılabilir. Bir kitap, dış yapı özelliklerinin yanı sıra, konusu, iletileri, kahramanları gibi o kitaba özgünlük katacak dil ve anlatımıyla var olur. Çocuklara anadilinin değerlerini, inceliklerini gösteren, dilinin sözvarlığında gezintiye çıkaran bir anlatımla oluşturulmuş yapıtlar, hem çocukların dillerini sevmelerini sağlayacak hem de örtük öğrenmelerle yaşamlarına zenginlik katacaktır. Bu bağlamda nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarının çocukların sözvarlığını geliştirmedeki yeri önemli olduğundan bu yapıtların, sözvarlığı açısından incelenmesinin ilgili alanyazınına katkısı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Sevim Ak'ın çocuk edebiyatı yapıtları arasında yer alan romanlarıyla sınırlıdır. Yazarın yapıtları türlerine göre ayrılmış ve on iki romanının sözvarlığı açısından incelenmesi ile araştırma sınırlandırılmıştır.

1.5. Tanımlar

Çocuk: “Bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan” (Oğuzkan, 1974:41).

Çocuk Edebiyatı: “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2008:17).

Sözvarlığı: Bir dildeki sözcüklerin yanı sıra o dili konuşan toplumun kavramlar dünyasını, maddi ve manevi kültürünü yansıtan, dünya görüşünü ortaya koyan anlatım kalıplarıdır (Aksan, 1996:7).

Biçimbirim: Anlamsal açıdan bölünemeyen, dilde anlamlı en küçük birimdir (Bilgin, 2006:155).

Dilyetisi: İnsanı diğer canlılardan ayıran konuşma yeteneğidir (Toklu, 2003:12).

1.6. Kısaltmalar

ABT	Az Buçuk Teo
GD	Gemici Dedem
HAK	Horoz Adam ve Korsan
PTL	Puldan Taştan Lahanadan
ŞDS	Şarkını Denizlere Söyle
TDK	Türk Dil Kurumu
s	Sayfa

1.7. Yöntem

1.7.1. Çalışmanın Modeli

Bu çalışma tarama modelinde yapılmış ve nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve belge çözümlemesi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği araştırmadır. Kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla toplumsal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

1.7.2. Veri Kaynağı

Sevim Ak'ın iki anı, iki okulöncesi resimli öykü, on iki öykü, on üç roman (yazarın bir romanı bu çalışma yapıldıktan sonra yayımlandığı için, çalışmaya eklenmemiştir) olmak üzere toplam yirmi dokuz çocuk kitabı bulunmaktadır. Bu çalışmada incelenmek üzere yazarın yalnızca çocuk romanları seçilmiştir. Kısacası, bu çalışmanın temel veri kaynağını, Sevim Ak'ın çocuklara yönelik yazmış olduğu çocuk romanları oluşturmaktadır.

1.7.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada, Sevim Ak'ın çocuk romanlarının Türkçenin sözvarlığını yansıtmaya düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Öncelikle ilgili alanyazından sözvarlığı kapsamına giren başlıklar belirlenmiştir.

1.7.4. Verilerin Çözümlemesi (Analizi)

Bu çalışmada yazılı birer araç olan kitaplar incelendiği için toplanan verilerin çözümlemesinde nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan içerik çözümlemesi kullanılmıştır. Stemler, içerik çözümlemesini bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileriyle belirli kurallara dayalı kodlamalarla özetlendiği dizgesel, tekrarlanabilir bir teknik olarak tanımlar (akt:Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010:269). Bu çalışmada içerik çözümlemesi türlerinden “kategorisel çözümleme tekniği” kullanılmıştır. Bu teknikte, genellikle belli bir ileti önce birimlere bölünür, daha sonra bu birimler önceden saptanmış ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılır ve kategorilerin sıklığı (frekansı) hesaplanır (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

Bu çalışmada alt kategoriler, niteliklerine göre ayrılmadan değerlendirildiği için nicel içerik çözümleme kullanılmıştır. Berolson'a göre nicel içerik çözümlemesinde tam, nesnel ve güvenilir veri elde etmek için iletilerin içeriği dizgesel bir biçimde sayılır. Kategori olarak seçilen ifadelerin ya da sözcüklerin bağlam birimi içinde eş anlamlıları olduğu kabul edilerek sayma işlemi yapılır (akt. Karaman Kepenekci ve Aslan, 2011).

İçerik çözümlemesinde yapılacak ilk iş, çözümleme birimi olarak ana kategoriler (çözümleme ünitesi) ile alt kategorileri belirlemek ve bunları tanımlamaktır. Daha sonra çözümlemelerin yapılacağı bağlam birimine (tümce, paragraf ya da tüm metin) karar verilir (Yıldırım ve Şimşek). Bu çalışmada ana kategori “Türkçenin sözvarlığı”; “atasözü”, “deyim”, “ikileme”, “terim”, “ilişki sözü”, “kalıplaşmış söz”, “çeviri sözcük”, yabancı sözcük”, “bilmece”, “tekerleme”, “argo sözcük” “Anadolu ağzı” ise alt kategoriler olarak belirlenmiş; alt kategoriler çalışmada aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

Atasözü: Anlam yönünden bilgelik taşıyan, öğüt veren, yol gösteren, eğitici, tümce halindeki kalıplardır (Hatiboğlu, 1964:468-470).

Deyim: Belli bir kavramı belirtmek için genellikle gerçek anlamları dışında kullanılan, en az iki sözcükle oluşturulan, kısa ve özlü sözlerdir (Aksoy, 1971).

İkileme: Anlamı güçlendirmek için aynı sözcüğün, anlamları yakın ya da karşıt olan sözcüklerin yan yana kullanılması; eşleme, sözcük tekrarı olarak da tanımlanır (Çotuksöken, 1992:96).

Terim: Bir bilim ya da sanat dalıyla ilgili bir kavramı anlatan sözcük (Püsküllüoğlu, 1975:321).

İlişki Sözü: Bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması gelenekleşmiş olan birtakım sözler (Aksan, 1996:34).

Kalıplaşmış Söz: Ünlü kişilerin, hükümdarların, düşünürlerin, sanatçıların belli bir durumda, belli bir olay nedeniyle söyledikleri, evrenselleşmiş sözlerdir (Aksan, 1996:35).

Çeviri Sözcük: Çeviri bir dilin düşünce ve söz değerlerini bir başka dile aktarma yoluyla oluşan sözcük (Özdemir, 1973:71).

Yabancı Sözcük: Yabancı bir dilden alınan öğeler (Aksan,1996:29).

Bilmece: Bir şeyin adını anmadan, niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun, bilinmeyen şey (Türkçe Sözlük, 2009:272).

Tekerleme: Bir oyun ya da masalın başlangıcında söylenen yarı anlamlı yarı anlamsız sözler (Gökçeoğlu, 1991).

Argo Sözcük: Aynı uğraş alanındaki kişilerin, toplumun diğer kesiminden ayrılmak, korunmak gibi amaçlarla kullandıkları özel dili oluşturan sözcük (Bilgin, 2006:78).

Anadolu Ağzı: Anadolu'nun çeşitli yörelerinde kullanılan, bölgeden bölgeye farklılık gösterebilen, ölçünlü dile oranla Türkçenin olanaklarından çok daha geniş ölçüde yararlanılarak oluşturulan sözler (Aksan, 2006b:139).

Çalışmada bağlam birimi (çözümleme birimi) olarak “atasözü”, “deyim”, “ikileme”, “terim”, “ilişki sözü”, “kalıplaşmış söz”, “çeviri sözcük”, yabancı sözcük”, “bilmece”, “tekerleme”, “argo sözcük” “Anadolu ağzı” seçilmiş; çözümlemeler bunlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Her bir romandaki sözvarlığı öğeleri ayrı ayrı kodlanmış; buna göre sıklık kayıtları tutulmuştur. İçerik çözümlemesinin güvenilirliği özellikle veri kodlama işlemine bağlıdır. Belirlenen soruların yorumlarının araştırmacıdan araştırmacıya ya da iki farklı zamanda değişmemesi nesnelliğin bir koşulu olan güvenilirliği sağlar (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla rastlantısal olarak seçilen bir kitaptaki (Saçlarında Soru İşaretleri) sözvarlığı öğeleri, belirlenen alt kategorilerin varlığı bakımından iki araştırmacı tarafından belli bir uzlaşmaya varılıncaya dek birlikte çözümlenmiştir. Bu çözümleme sonucunda veri

işleyiciler arasında %89'luk bir görüş birliğinin olduğu görülmüştür. Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması kodlayanlar arasında en az %70'lik bir görüş birliğinin olmasını gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 233). Çalışmada bu değerin üstüne çıktığı için romanların güvenilir bir biçimde çözümlendiği söylenebilir. Çalışmanın geçerliğini sağlamak amacıyla çözümlenen romanlardan örneklem alınmamış, tüm romanlar hiçbir bölüm ve sayfa çıkarılmadan çözümlenmiştir. Çalışmada incelenen romanların listesi EK 1'de verilmiştir.

Çalışmanın konusu olan romanlardaki sözvarlığını oluşturan başlıklar, kaynak taraması yapılarak saptanmıştır. Her bir romandaki atasözleri, deyimler, ikilemeler, terimler, yabancı sözcükler, argo sözcükler ve Anadolu ağızları çeşitli yazılı sözlükler ("Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü", "Türkçe Deyimler Sözlüğü", "Deyimler Sözlüğü 1000 Temel Deyim", "Türkçe Sözlük", "Büyük Argo Sözlüğü", "Türk Argosu", "Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü", "Türkçe İkilemeler Sözlüğü") ile "<http://tdk.gov.tr/>", "<http://www.tuba.gov.tr/>" ve "<http://www.dildernegi.org.tr/>" bilgisunar adreslerinden yararlanılarak incelemeye alınmıştır. Yabancı sözcüklerden Türkçe karşılığı olan yabancı sözcükler incelemeye alınmıştır. İlişki sözler, bilmeceler ve tekerlemeler hem kaynak taraması hem de uzman görüşleri alınarak belirlenmiştir. Çeviri sözcükler ise yeterli kaynak olmadığından uzman görüşü de alınarak incelemeden çıkartılmıştır.

Veri toplama aşamasında, romanların dilsel bütünlüğü içinde yer alan sözvarlığı öğeleri her bir roman için ayrı ayrı incelenmiştir. Romanlarda yer alan sözvarlığına ait tüm öğeler belirlenen alt kategorilere uygun biçimde kendi içinde sınıflandırılmıştır. Çalışmada her bir roman için sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin ilk kullanımlarının sıklık ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Diğer bir deyişle, tekrarlanan sözvarlıkları kullanım sıklıklarına eklenmemiştir. Bunun dışında birden fazla alt kategoriye giren söz veya söz öbekleri tek kategoriye eklenmiştir. Örneğin; "hop oturup hop kalkmak" söz öbeği çalışmada kullanılan kaynak sözlüklerde hem deyim hem de ikilemeler kategorisine girerken; bu söz öbeğinin çalışmada ya deyim ya da ikilemeler kategorisine eklenmesi yeğlenmiştir. Diğer yandan "katıla katıla gülmek" şeklindeki söz öbeği sadece deyimler kategorisinde yer alırken; "katıla katıla" sözcükleri ikilemeler başlığına eklenmiştir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sözvarlığını İçeren Öğeler

Bir dilin sözvarlığının hangi öğelerden oluştuğu üzerinde durulurken ilk önce anılması gerekenler, temel sözvarlığı ya da çekirdek sözcükler adını verdiğimiz öğelerdir. Bunun sınırı çizilirken de doğru olan insanın odak olarak alınmasıdır (Aksan, 1996:26). Bu bölümde temel sözvarlığının yanı sıra, sözvarlığı kapsamına giren “Atasözleri”, “Deyimler”, “İkilemeler”, “Terimler”, “İlişki Sözleri”, “Kalıplaşmış Sözler”, “Çeviri Sözcükler”, “Yabancı Sözcükler”, “Bilmeceler”, “Tekermeciler”, “Argo Sözcükler” ve “Anadolu Ağzıları” üzerinde durulmuştur.

2.1.1. Temel Sözvarlığı

İnsanın organları başta olmak üzere onun en doğal gereksinimlerini karşılayan yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek... gibi kavramlar, yakın akrabalık adları, sayılar ve insanın maddi manevi kültürü içine giren çeşitli kavramlar temel sözvarlığı içinde sayılabilir. Maddi kültür denince bilim dilinde *flora* ve *fauna* adı altında toplanan değişik kavramlar da aynı çerçeveye içine girmektedir. Flora, insanın çevresinde yer alan buğday, mısır, pirinç gibi toplumun beslenmesini sağlayan, onun yaşamıyla yakından ilgili bulunan bitkileri içermekte; fauna ise özellikle tarım ve hayvancılıkta insanlara yarar sağlayan hayvanları belirtmektedir. Ayrıca manevi kültür içinde bulunan din, kutsal kavramlar ve kişiler, gelenek ve göreneklerle ilgili sözcükler de temel sözvarlığı kapsamında düşünülmektedir (Aksan, 1996: 26-27).

Her dil, bir yandan kendi içinde “en az çaba yasası” adı verilen söyleyiş ve anlatım kolaylıklarına yönelerek, toplumdaki yeni gelişmelerle değişime uğrar. Bir yandan da savaşlar ve başka uluslarla sıkı ilişkiler sonucu yabancı kültürlerin etkisi altına girerek başkalaşır. Merkezden uzaklaşan dil toplulukları kimi zaman farklı doğa koşullarıyla, yabancı kültürlerin etkisiyle ve zaman zaman kapalı bir bölge oluşturarak farklılaşırlar; bu şekilde lehçeler doğar. Aynı lehçe içinde küçük farklılıklar gösteren kullanımlar ise ağız adını alır. Bugün, Asya’nın kuzeydoğusundan Çin içlerine, oradan Hazar denizine, Anadolu ve Avrupa’ya kadar uzanan çok geniş bir alanda, çok çeşitli ve bazıları dile dönüşmüş lehçeleriyle Türkçe, dildeki değişme olgusunun ilginç örneklerindendir (Aksan, 2003:18).

Bu arada Türkçenin sözcük varlığının anlam açısından başlıca şu özelliklerinin bulunduğu ortaya konmuştur.

1. Türkçe, aktarım ve adlandırmalarda eğilim ve benzetmelerin kullanılmasıyla güçlü bir anlatım olanağı sağlar.

2. Türkçe, doğadaki varlıkların adlandırılmasında, insana özgü duyguların, insanlar arasındaki ilişkilerin anlatımında, yaşam boyu karşılaşılan durumların dile getirilmesinde genellikle somut bir anlatım yoluna başvurur. Doğadaki varlıklardan yararlanıp, benzetmeler yaparak duyanın zihninde hemen bir imge, düş yaratan; konuyu, kavramı canlandırıp veren bir güce sahip olan Türkçe kimi bilginlerce “betimleme gücü olan bir dil” olarak nitelenir. Türkçe bu niteliğiyle “somut anlatım dili” olarak kabul edilir.

3. Türkçe aynı zamanda bir “ayrıntılı anlatım dili”dir. Birçok kavramını kendi oluşturur. Başka dillerde genel kavramlar kullanılırken, Türkçede o kavrama karşılık gelen birçok sözcük kullanılır. Akrabalık adlarında, renk tonlarında başka dillerde görülmeyen bir zenginliğe sahiptir. Özellikle Anadolu ağızlarında somut nesnelerin anlatımında olduğu kadar insanın ruhsal özellik ve davranışlarının dile getirilmesinde de çok çeşitli kavramlar dünyası oluşturulmuştur. Gerek dilin çeşitli evrelerinde, gerekse değişik lehçe ve ağızlarda görülen bu özelliğe “kavramlaştırma” adı verilmiştir.

4. Türkçede güçlü bir anlatımı sağlayan, birden çok sözcüğün birlikte kullanılmasıyla oluşturulan ikilemelere sık rastlanır.

Bir bütün olarak ele alındığında gerek sözcük varlığı, gerekse anlatım yolları bakımından, değişik dönemleri ve çeşitli lehçeleriyle Türkçe çok varlıklı bir dildir (Aksan, 1987:42-43).

2.1.2. Atasözleri

Atasözleri milletin kabulüne erişmiş, benimsenmiş ve halkın dilinde işlenerek, süzölmüş, tümce şekline kavuşmuş sözlerdir. Bu sözlerde milli yaşam ve bunun sonucunda varılan değer yargıları genel kural halini alır. Bir dildeki atasözleri, o milletin kültürünü, dünya görüşünü, değer yargılarını, yaşam felsefesini, erdemlerini veya kusurlarını ortaya koyar. Milletin tarih boyunca edindiği değerler; ahlak, terbiye, ekonomi, hukuk gibi bütün toplumsal konularda vardığı hükümler atasözlerinde dile getirilir (Üstüner, 2002:35). Atasözleri, yol gösterici, eğitici, kalıp halindeki, hazır akıl ürünleridir. Anlam yönünden de daima bilgelik taşırlar veya öğüt verirler (Hatiboğlu, 1964:468-470). Kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze kadar ulaşan atasözleri anonim

olup, bütün bir tümce şeklindedirler. Kısa ve kalıplaşmış özsözler olan atasözleri, daha önceki kuşakların yargılarını ve gözlemlerini genellikle dilsel bir imge şeklinde, bizlere yaşamımızda yol gösterici birer kural olarak sunarlar (Sağlam, 2001:45). Uzun gözlem ve deneyimlere dayanan yargıları genel bir kural, bilgece bir düşünce ya da öğüt olarak yansıtan, kalıplaşmış bu özlü sözler halkın ortak kullanımına girmiştir (Bilgin, 2006:63). Atasözleri, bir dili konuşan ulusun maddi ve manevi kültürünü, yaşadığı ortamı, yaşam koşullarını yansıtan; her dilde o dili konuşan insanların yaşamda edindiği deneyimleri, vardığı yargıları, o ulusun bilgeliğini ortaya koyan sözvarlıklarıdır. Atasözleri zaman içinde yitirilebilmekte, bir bölümü sözcükleri değişerek bir bölümü de hemen hemen hiç değişmeden yaşamlarını sürdürmektedir (Aksan, 2006a:141).

Ulusal bir özellik taşıyan atasözleri, genellikle toplumun ortak değer yargılarını yansıtır. Örneğin, bizim toplumumuzda, “*Aman diyene kılıç kalkmaz*”, “*Gülme komşuna gelir başına*”, “*Kanı kanla yumazlar, kanı suyla yurlar*”, “*Yaş kesen baş keser*” gibi atasözleri erdemli olmanın ölçütlerini verirken, kişileri bu erdemlere yöneltmeye çalışır. Ancak kimi atasözlerinde erdemliliğe, bilime, çağdaş düşünceye ters düşen yargılar, yanlış yönlendirmeler de vardır. Örneğin, “*Bana dokunmayan yılan bin yaşasın*”, “*Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar*” gibi atasözlerini erdemlilikle bağdaştırmak zordur. Aslında bu tür atasözleri, toplumun kimi kesimlerinde, kimi zamanlarda yaşamın bir dayatması, bir zorunluluk olarak geçerli olmuştur. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı’nda, Yemen çöllerinde birçok insanın yıkanma olanağı olmadığı için bittene öldüğü bir ortamda, “*Pire itte, bit yiğitte bulunur*” sözü, Mehmetçik için belki de son bir avuntuydu. Yine, yerleşim yerinde küçük bir derecikten başka su kaynağı bulunmayan insanların “*Akarsu pislik tutmaz*” şeklindeki söylemleri, belki de koşulların dayatması sonucu, o insanların bilinçli olarak kendilerini aldatması ya da avutmasıydı (Bilgin, 2006:63). Olumsuz yargılı atasözleri üzerine benzer bir düşünceyi de Üstüner (2002:35) atasözleri içinde toplumun değer yargılarına, kültürel özelliklerine ters olan ve toplumdaki herkes tarafından benimsenmeyen bir düşünceyi dile getiren, zıt yargıları ifade eden sözler bulunmaktadır, biçiminde açıklar.

Diğer taraftan atasözleri ve deyimlerin açıklanması oldukça güç bir iştir. Güncel anlamlarını kavrayabilmek için onların bir söz veya metin içinde geçiyor olmaları gerekmektedir. Anadili Türkçe olan kişiler dahi, bazı Türkçe atasözleri ve deyimleri anlamakta zorluk çekerler. Bunun da nedeni, “gösterilen”den başka bir de “kastedilen”in bulunuyor olmasıdır. Her zaman “gösterilen” , “kastedilen” olmayabilir. Ayrıca olaya atasözleri ve deyimlerin başka dillere çevirisi açısından yaklaşıldığında da

iki durum ortaya çıkar. Eğer söz konusu atasözü ya da deyim ödünçleme yoluyla ülkeden ülkeye, dolayısıyla dilden dile yayılmışsa, bunların bire bir karşılıklarını bulmak mümkündür ve çevirilerde güçlük yaşanmaz. Ancak söz konusu atasözü ya da deyim sadece tek bir dile özgü ise, onu başka bir dile çevirirken hedef dilde var olan başka bir imgeyle karşılamak durumunda kalınır. Bir deyimi oluşturan sözcükleri başka bir dile bire bir çevirerek, o deyimın kaynak dildeki işlevini hedef dile aktarmamız, diğer bir ifadeyle o deyimın anlamını korumamız mümkün değildir. Bunun da nedeni atasözleri ve deyimlerde geçen dilsel imgelerdir (Sağlam, 2001:44-45).

Bilgin (2006:63-66) atasözlerinin özelliklerini aşağıdaki biçimde tanımlamıştır.

A) Biçimsel Özellikler

- 1- Atasözleri, deyimler gibi kalıplaşmış sözlerdir.
- 2- Atasözlerinin çoğu bir ya da iki tümceyle kurulmuştur.

a) Ses yinelenmeleri biçimindekiler

Bol bol yiyen bel bel bakar.

Kaynayan kazan kapak tutmaz.

b) Ölçülü-uyaklı, şiir biçimindekiler

At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.

Dumansız baca olmaz, kahırsız koca olmaz.

c) Karşılıklı konuşma biçimindekiler

-Saçım ak mı kara mı? -Önüme düşünce görürsün.

-Hekim kim? -Başına gelen.

d) Öyküleme biçimindekiler

Arsızın yüzüne tükürmüşler, “Yağmur yağıyor” demiş.

e) Eksilteli tümce biçimindekiler

Harman yel ile düğün el ile.

Kız evi naz evi.

B) Anlamsal özellikler

1- Değişmeceli anlamla kurulan atasözleri

Eşgeği düğüne çağırmışlar, “Ya odun eksik ya su.” demiş (Çevrelerinde pek değer verilmeyen kimseler, beklenmedik bir ağırlama ya da ilgiyle karşılaştıkları zaman bunun kendilerine bir iş yükletilmek amacıyla yapıldığını düşünmeye başlarlar).

2- Gerçek anlamlı atasözleri

Emanete hıyanet olmaz.

Akıllı düşman akılsız dosttan hayırlıdır.

Bugünkü işini yarına bırakma.

2.1.3. Deyimler

Deyimler toplum tarafından benimsenen, genellikle gerçek anlamları dışında kullanılan, anlatıma güzellik ve canlılık katan, kalıplaşmış, kısa ve özlü sözlerdir. Deyimler de benzer şekilde atasözleri gibi toplumun yaşam biçimini, dünya görüşünü, gelenek ve göreneklerini, kısacası tüm kültürünü yansıtır (Hengirmen, 1994:5). Deyim, sözlük anlamıyla anlatıma akıcılık, çekicilik veren, genelde gerçek anlamının dışında kullanılan ve çoğunlukla birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğudur. Deyimin sözcükleri değiştirilip yerine aynı anlama gelen sözcükler konulamaz ve sözdizimi bozulamaz. Böyle yapılırsa deyim özelliğini yitirir, deyim olmaktan çıkar. Örneğin “devede kulak” deyimini “kulak devede” biçimine ya da “yok devenin başı!” deyimini “devenin başı yok!” biçimine sokuldu mu, artık deyim olmaz, bütün değerini ve güzelliğini yitirir. Çünkü deyim, bir kavramı dile getirmek için bulunmuş özgün bir anlatım kalıbıdır (Püsküllüoğlu, 1995:7). Çotuksöken (1992:49) ise deyim, genellikle öz anlamından farklı anlam barındıran, iki ya da daha çok sözcükten oluşan kalıplaşmış söz olarak tanımlar. Emecan (1998:58) deyimleri oluşturan sözcüklerin toplam anlamının dışında yeni bir anlam aktardığını ve bu yolla bir olay, durum ya da duygunun, etkili bir biçimde aktarıldığını ifade eder. Ayrıca her dilin kendi benzetmeleriyle, kendi anlatım yollarıyla deyimleri ürettiğini bunun sonucu olarak da her dilin her kültürün ayrı deyimleri olduğunu belirtir.

Deyimler ve atasözleri, bir dilin psikolojik yüzü, kültürel tarihidir. Yabancı bir dil öğrenirken, o dili konuşan toplumun oluşturduğu deyimlerle karşılaşıldığında şaşkınlık yaşanır çünkü doğrudan çeviriyle, ilk bakışta konuyla hiç ilgisi olmayan, saçma bir anlam çıkar. Bir deyim anlamını bilmeden, kullanıldığı metin içindeki işlevinin anlaşılması güçtür (Yavuz, 2010:13). Günümüzde iletişimin geldiği nokta, deyimleri bile bir dile ait olmaktan çıkarıp evrenselleştirmiştir. Yeni öğeler içinde bulunan, *ayakları üzerinde durmak, yeşil ışık yakmak, beyin yıkama, beyin avcıları, Fransız kalmak* bunlardan bazılarıdır (Emecan, 1998:59).

Deyimlerde sözcükler, genellikle gerçek anlamları dışında, değişmece anlamlarıyla yer alır. Örneğin, *abayı yakmak* deyiminde abanın gerçekten yakılmadığı açıktır. *Tencere yuvarlandı kapağını buldu* ya da *fol yok yumurta yok* deyimlerinde de aynı durum söz konusudur. Ancak kimi deyimlerde de sözcükler gerçek anlamlarını içerir. Örneğin, *ateşe vermek, başı sağ olsun* gibi (Püsküllüoğlu, 1995:7-8).

Deyimler, bir kişi veya nesnenin durumunu, niteliğini bildiren söz öbekleridir. *Her kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırmak*

Irmağı geçip de çayda boğulmak

Tosya'ya (Dimyat'a) pirince giderken evdeki bulgurdan olmak

Kel yanında kabak anmak... gibi yapılar deyimdir.

Bu deyimlerin *türküsünü çağırmak, boğulmak, evdeki bulgurdan olmak* bölümleri tümce yapısı içerisinde her türlü zaman, kişi ve çatı ekiyle çekime girerek kullanılabilir.

Böylece bu deyimler:

Her kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırır

Irmağı geçip de çayda boğulma

Tosya'ya (Dimyat'a) pirince giderken evdeki bulgurdan olmayasın

Kel yanında kabak anılmaz biçiminde çekimlenebilir.

Bu örneklerin her türlü zaman, çatı ve kişiye göre çekimlenmesi onların atasözleri olduğu anlamına gelmemelidir; aksine bu durum onların deyim olduğunun göstergesidir. Atasözü olan yapılarda örneğin;

Sakla samanı gelir zamanı

Söz gümüştür sükût altındır

Ak akçe kara gün içindir

Bakarsan baş bakmazsan dağ olur

Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur gibi sözleri yukarıdaki deyimlerde olduğu gibi değişik zaman, kişi ve çatı ekleriyle kullanamayız. Atasözlerinin en belirgin özelliklerinden birisi de kalıp yapılarının değiştirilememesidir (Akyalçın, 2010:477-478).

Aksoy (1971:37-40) deyimler ile atasözleri arasındaki ayrım ve benzerlikleri aşağıdaki gibi sıralamış ve deyimleri hem biçim hem de kavram özellikleri bakımından ayırmıştır.

A) Deyimlerin Biçim Özellikleri

1. Deyimler de atasözleri gibi kalıplaşmış sözlerdir. Bir deyimın sözcükleri değiştirilip yerlerine-aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamaz ve sözdizimi bozulamaz.
2. Deyimler de atasözleri gibi kısa ve özlü anlatım yapılarıdır.
3. Deyimler en az iki sözcükle kurulur ve biçim bakımından iki bölüme ayrılır.

a) Sözcük öbeği durumundaki deyimler

Ağır başlı
Eli bayraklı
Püf noktası
İçli dışlı

b) Tümce halindeki deyimler

Dostlar alışverişte görsün
Halep ordaysa arşın burada
İncir çekirdeğini doldurmaz

Bir masterla sona eren deyimler çekime girip bir tümce biçiminde kullanıldıklarından, onlar da bu bölüm içinde yer alırlar.

Göz yummak
Gönül almak
Ağızına bir parmak bal çalmak

B) Deyimlerin Kavram Özellikleri

1. Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır; genel kural niteliğinde bir söz değildir.
2. Deyimlerin amacı, bir kavramı özel bir kalıp içinde ya da çekici hoş bir anlatımla belirtmektir. Atasözlerinin amacı da yol göstermek, ders ve öğüt vermek, ibret alınması için gerçekleri bildirmektir.
3. Deyimle atasözü arasında sınırda bulunan sözler vardır. Kimi sözler, fiil çekiminin değişmesi ile atasözü iken deyim, deyim iken atasözü durumuna girer. Örneğin, *Doğmadık çocuğa don biçilmez* atasözüdür. *Doğmadık çocuğa don biçmek* deyimdir.
4. Biçim bakımından ikiye ayrılan deyimler, anlam bakımından da ikiye ayrılır.

a) Deyimlerin çoğunda kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışında kullanılır.

Devede kulak -Ömür törpüsü- Hem nalına hem mihına- Dişe dokunur.

- b) Kimi deyimlerde kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışında değildir.

Çoğu gitti azı kaldı- Kimi kimsesi yok- Dosta düşmana karşı

İyi gün dostu- Özü kabahatinden büyük.

“Türkçede ortalama ne kadar atasözü ve deyim var?” sorusu akla gelebilir. TDK’nın veri tabanında 2.396 atasözü ve 11.209 deyim bulunduğu belirtilmektedir (<http://www.tdk.gov.tr/>, 2015).

2.1.4. İkilemeler

İkilemeler Türkçenin en eski ürünlerindendir. Günümüzde de anlatıma renk katan ikilemeler sıklıkla kullanılır. Dilcilikte *hendiadyoin* adını alan ve günlük yaşamda *yarım yamalak*, *ev bark*, *yol yordam* gibi sayısız örnekleriyle karşımıza çıkan ikilemeler anlatıma güç katan araçlardır (Aksan, 1987:62). İlk Türk metni olarak bilinen ünlü Orhon Yazıtları ikilemeyle başlar. Bütün Türk lehçelerinde, ilk yazıtlardan başlayarak ikileme olayına çokça rastlanır. İkilemeyi kuran sözcüklerin genel özelliklerinin başında ses benzerliği gelir (Hatiboğlu, 1971:13-61). İkileme, anlamı güçlendirmek için aynı sözcüğün, anlamları yakın ya da karşıt olan sözcüklerin yan yana kullanılması; eşleme, sözcük tekrarı olarak da tanımlanır (Çotuksöken, 1992:96). İkilemeler çoğunlukla her tür sözcüğün yinelenerek kalıplaşmasıyla oluşur. Yinelemeler ad soylu sözcüklerin, eylemlerin, yansıma sözcüklerin yan yana kullanılması ya da aralarına bazı biçimbirimlerin girmesiyle gerçekleşir. *Ev ev dolaşmak*, *koşa koşa gelmek*, *gürül gürül akmak...* gibi (Toklu, 2003:111). “İkilemeler anlatıma varsıllık, kıvraklık, güçlülük ve şiirsellik katan öbeklerdir” (Akyalçın, 2007:1). İkileme, Türkçenin zenginliği ve yaratma gücüdür. Türk düşüncesindeki anlam çeşitliliğini, kavram inceliğini karşılamak üzere sözcük kurar gibi, türlü yönlerden birbiriyle ilgili iki sözcük yan yana getirilir ve yeni bir anlatım yolu yaratılır. Türkçede ikileme şiire, düzyazıya, anlatıma, güç ve aydınlık katan, güzellik ve uyum sağlayan ancak bazı ozan ve yazarlarca sezilmiş bir sırdır (Hatiboğlu, 1972:51-52).

İkileme adı verilen ve ayrı ayrı yazılan sözcüklerden anlamları birbirine yakın, karşıt olanlarla sesleri birbirini andıranları ya da sözcüklerden biri anlamsız bulunanları deyimlerin bir dalı saymak da yerinde olur. Örneğin: *Ev bark*, *çoluk çocuk*, *eski püskü*, *kapacak*, *allak bullak*, *oldum olası*. Ancak aynı sözcüğün tekrarlanmasıyla meydana gelen ya da kuruluşlarındaki özellik, bir dil kuralı uygulaması olan ikilemeleri deyim

saymak uygun bulunmaz. Örneğin: *Tak tak, , şakır şakır, yapış yapış, söylene söylene, mırıl mırıl ...* gibi (Aksoy,1971:46).

Bu tanımların yanı sıra, Toklu (2003:111) ikilemelerin aşağıda gösterilen biçimbirimlerle de oluştuğunu bildirmiştir.

1-Aynı anlamlı sözcüklerin yinelenmesiyle oluşan ikilemeler

Ses seda, sorgu sual, bağıra çağıra, alaca bulaca, adı sanı, şan şöhrat, mal mülk...

2-Yakın anlamlı sözcüklerle oluşan ikilemeler

Eş dost, baklava börek, borçsuz harçsız, çul çapul, hacı hoca, din iman...

3- Karşıt anlamlı sözcüklerle oluşan ikilemeler

Er geç, düşe kalka, irili ufaklı, kız erkek, ölüsü dirisi, sağlı sollu, tatlı tatsız...

4-Biri anlamlı, diğeri sesçe anlamlı sözcüğe benzeyen, onunla anlam kazanan sözcüklerle oluşan ikilemeler

Ufak tefek, eğri büğrü, estek köstek...

5-Tek başlarına anlamı olmayan, sesçe birbirini çağrıştıran sözcüklerden oluşan ikilemeler

Abur cubur, eciş bücüş...

6-Yansıma sözcüklerden oluşmuş ikilemeler

Şırıl şırıl, tıptı tıptı, şıkır şıkır, şapu şupur, mırıl mırıl...

7-Ünlü ile başlayan sözcüklerde ünlünün önüne, ünsüzle başlayan sözcüklerde baştaki ünsüz kaldırılarak yerine “m” sesinin getirilmesiyle yapılan ikilemeler

Defter mefter, para mara, ekmek mekmek, karpuz marpuz...

2.1.5. Terimler

Çotuksöken (1992:186) ve Püsküllüoğlu (1975:321) terimi, bir bilim ya da sanat dalıyla ilgili bir kavramı anlatan sözcük olarak tanımlar. Aksan (1996:36)’a göre her dilde, fizik, matematik, felsefe ve toplumbilim gibi bilim dallarından sahne sanatlarına, mimariden kuyumculuk, marangozluk gibi zanaatlara kadar uzanan geniş bir çerçeve içinde yer alan, bu dallara ait kavramların oluşturduğu bir terim sözvarlığı bulunur. *Atom, molekül, alüminyum, bakteri* nasıl bir terim olarak kabul edilirse, dışılıkteki *dolgu, köprü*; müzikteki *soprano, alto*; marangozluktaki *diş* de aynı biçimde birer terimdir. Terimlerin açıkladığı kavramlar, nesneler yaygın bir kullanım haline gelip, genelleşirse terimler de yavaş yavaş terim olma niteliklerini kaybeder. Örneğin, *radio, telefon* her ne kadar elektronik alandaki terimler olsa da artık gündelik yaşamın birer kavramı olduklarından terim sayılmazlar.

Bilgin (2006:77)'e göre terimler, sınırlanmış, kesin belirli bir kavramın karşılığı olan tek anlamlı sözcüklerdir. Hangi bağlamda kullanılırsa kullanılsın terim kimliğindeki sözcüğe terim anlamının dışında bir başka anlam yükleyemeyiz. Yazı ve günlük konuşma dilinde kullanılan çokanlamlı bir sözcüğün yan anlamlarından biri sınırlandırılarak terimleştirilebilir. Örneğin, “*inmek*” eylemini anlatan “*inme*” sözcüğünün günümüzde iki yan anlamı terimleştirilmiştir.

- 1- Vücudun bir bölümünde hareket ve duyumun yok olması, felç.
- 2- Gelgit olayı sırasında deniz sularının karadan uzaklaşması, çekilmesi.

Dil Devrimi'nin başlangıcından beri, gerek TDK'nın belirleyip önerdiği, gerekse değişik bilim alanlarından öğretim üyeleri ve yazarların türettikleri terimler arasında, eski ya da batı dillerinden gelme karşılıklarının yerini alan pek çok terim bulunmaktadır. Atatürk'ün türettiği geometri terimleri gibi, 1938-39 ders yılından başlayarak okullarda Türkçeleriyle öğretilen, değişik alanlara ait pek çok terim okul kitapları aracılığıyla dile yerleşmiştir (Aksan, 2007b:152). Türk Dil Devrimi'nin amaçlarından birini ve çalışmalarının önemli bir bölümünü terimlerin özleştirilmesi oluşturur. TDK'nın kuruluşundan başlayarak bu konuda pek çok emek verilmiş; bilim, teknik ve sanatla ilgili alanlarda birçok terim sözlüğü hazırlanmıştır. (Aksan, 2000:128). Yüce Atatürk TDK'nın terim çalışmalarında öncü kişidir. Askerlik terimlerini türeten Atatürk, matematik ve geometri terimlerinin türetilmesi çalışmalarına bizzat katılmış ve türettiği terimlerle yeni bir geometri kitabı yazmıştır. TDK'nın yayımladığı ve hazırlamakta olduğu terim sözlüklerinde yer alan 185.332 terim yer almaktadır (<http://www.tdk.gov.tr/>, 2015).

2.1.6. İlişki Sözlere (Kalıp Sözlere)

Sözvarlığı içinde yer alan ilişki sözleri, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması gelenekselleşmiş birtakım sözlerdir. Bu sözler kullanıldığı toplumun kültürüyle ilgili ipuçları da verir. Sabahları karşılaşıldığında söylenen *günaydın*'dan başlayarak bir toplumda değişik durumlarda söylenmesi gerekli hale gelmiş olan, *afiyet olsun*, *affedersiniz*, *güle güle* gibi, hatta Türklerde yeni bir ev alan ya da yeni bir eve taşınan kimselere söylenen *güle güle oturun* gibi ilişki sözleri, bir toplumun kültürünün ayrılmaz bir parçası kabul edilmektedir. Dilimiz ilişki sözleri açısından büyük bir zenginlik göstermektedir. Diğer toplumlarda olmayan sadece Türklere özgü ilişki sözleri bulunmaktadır (Aksan, 1996:34). Kişilerin, toplumsal

ilişkilerde duygu ve düşüncelerini kısa, ancak etkili bir biçimde aktarabilmek için kullandıkları sözvarlığı öğelerinden biri de ilişki sözleridir. Bu sözler dilimizin duyguları incelikli ve etkili biçimde anlatma bakımından ne denli güçlü olduğunu kanıtlayan örneklerdir (Sever, 2008:162). Belirli iletişim durumlarında, daha çok da toplumsal uzlaşıya dayalı durumlarda alışılmış bir biçimde kullanılan kalıplaşmış sözcük dizeleri olarak tanımlanabilecek iletişimsel sözler arasında teşekkür etmede, özür dilemede selamlaşmada, vedalaşmada, başsağlığı dilemede, kutlamalarda (doğum, nişan, düğün, bayramlar ve kişisel başarılarında) kullanılan; öfke, şaşkınlık, kuşku, gibi kişilerin ruhsal durumlarını belirtme ya da bildirişimde bulunulan kişileri sakinleştirme, uyarma, kınama ya da bazı bâtil inançları yansıtmaya gibi çok çeşitli işlevleri üstlenen iletişimsel sözler de dillerin özellikle de Türkçe'nin sözvarlığında önemli yer tutarlar (Toklu, 2003:109). Bilgin (2006:75-76) ilişki sözleri, Türkçemizin bir başka zenginliğini yansıtan, kültürümüzü, olaylar karşısındaki tutumumuzu ortaya koyan dil öğeleri, belli durumlarda söylenmesi gelenekselleşmiş sözler olarak tanımlar. Örneğin, bir çocuğun doğması üzerine, çocuğun anasına, babasına, yakınlarına “*Analı babalı büyüsün*”, “*Ömürlü hayırlı olsun*”, “*Güle güle büyütün*”, gibi sözleri söylemeyi gereksinim duyarız. Bu geleneğin bir dayatmasıdır. İlişki sözleri öteki sözvarlıklarından ayıran da bu geleneksel-kültürel dayatmadır. İlişki sözleri kullanma zorunluluğu vardır, bu durum diğer sözvarlıkları için geçerli değildir. Örneğin “tutumlu olma”yı anlatmak için “*Sakla samanı gelir zamanı*” atasözünü kullanma zorunluluğu yoktur. Ancak bir ölü evine gidildiğinde, “*Başınız sağ olsun*” ya da “*Allah ecir sabır versin*” gibi kültürümüzün gerektirdiği gelenekselleşmiş kimi sözleri kullanma zorunluluğu vardır.

Toplumsal-kültürel özelliklerimizi de yansıtan bu sözlerden bazıları kullanıldığı durumlarla aşağıda verilmiştir.

Ölen bir kişinin ardından: *Allah sabır versin. Allah rahmet etsin. Nur içinde yatsın.*

Doğumdan sonra: *Allah analı babalı büyüsün. Allah uzun ömürler versin.*

Nişanlanma-evlenme üzerine: *Allah mesut etsin. Bir yastıkta kocayın*

Görülen bir iyilik üzerine: *Sağ olasin. Eksik olma. Allah senden razı olsun.*

Çalışmakta olan kişiye: *Kolay gelsin.*

El öpen kişiye: *El öpenlerin çok olsun.*

Su veren kişiye: *Su gibi aziz ol. Su verenlerin çok olsun.*

Örneklerden de anlaşıldığı gibi ilişki sözleri, belli durumlarda duygu, düşünce ve dilekleri aktarmaya yarayan gelenekselleşmiş dil öğeleridir. Dilde önemli yeri olan *alkışlar (hayırduaları), kargışlar (ilenmeler)* de bu öğeler içinde sayılabilir. Örneğin,

*Allah utandırmasın. Ömrün uzun olsun
Adı batasica! Kara yerler yiyesice!*

2.1.7. Kalıplaşmış Sözler

Her dilde rastlanan kalıplaşmış sözler, ünlü kişilerin, hükümdarların, düşünürlerin, sanatçıların belli bir durumda, belli bir olay nedeniyle söyledikleri, evrenselleşmiş sözlerdir. Bir dilin sözvarlığında ya özgün biçimiyle ya da çoğu zaman olduğu gibi çevrilerek dile yerleşmiş durumda görülür. J. Caesar'ın "*Sen de mi Brutus*", Sinoplu Diogenes'in "*Gölge etme, başka ihsan istemez*" biçiminde Türkçede de kullanılan kalıplaşmış sözler çeviri yoluyla aktarılmıştır. Shakespeare'in ünlü Hamlet yapıtında geçen "*to be or not to be, that is the question*" sözü, çoğu dilde, özellikle ilk bölümüyle (olmak ya da olmamak) özgün biçimde kullanılmaktadır (Aksan, 1996:35).

2.1.8. Çeviri Sözcükler

Çeviri bir dilin düşünce ve sözlerini bir başka dile aktarma işidir. Toplumlar arasındaki kültür ve düşünce alışverişinde çeviri önemli bir araçtır. Dün olduğu gibi bugün de çeviri sözcükler bilginin sınırlarını aşarak, geniş halk kitlelerine ulaşmaktadır (Özdemir, 1973:71). Bilimde, teknikte, düşünce ve sanat yaşamında ortaya çıkan yenilikler, önce olduğu toplumun diliyle adlandırılmakta, sonrasında ise ya olduğu gibi ya da çeviri yoluyla diğer dillere aktarılmaktadır. Her gün yüzlerce kavramın ortaya çıktığı son dönemlerde çeviri; hemen her alana ait sözcük, terim ve deyimın Türkçeye kazandırılmasında etkili bir yol olmuştur (Emecan, 1998:60-61).

Diller arasındaki alışverişlerde en geniş yer tutan öğeler çeviri sözcüklerdir. Ancak bir başka dille ilişkide bulunan bir dil zaman içinde çeviri sözcüklerin dışındaki kimi öğeleri ve bazen de kuralları alabilmektedir. Bu etkilenme, ilişkinin ölçüsüyle doğru orantılı olmaktadır. Diğer yandan, bir dile giren yabancı sözcüklerin yanı sıra, kavramların aktarılması yoluyla dile yerleşen çeviri sözcükler de vardır. Bu sözcükler *tam çeviri*, *yarı çeviri*, *bağımsız çeviri* ve *anlamı etkilenen* olmak üzere dört bölüme ayrılabilir (Aksan, 1996:39). Tam çeviriye *açık hava müzesi* '*open air museum*', *açık pazar* '*open market*', *tüp bebek* '*test tube baby*', *yap işlet devret* '*build-operate-transfer*'; yarı çeviriye de *tele kız* '*tele girl*', *açık büfe* '*open buffet*', *bilgisayar virüsü* '*computer virüs*', *charter uçak (seferi)* '*charter flight*' gibi İngilizceden çevrilen örnekler verilebilir. Öte yandan *dünya çiçekçisi* '*interflora*', *pembe dizi* '*soap opera*' gibi örnekler de dilimize geçen, bağımsız çeviriyle oluşan karşılıklardır (Emecan, 1998:61).

Türkçenin tarihi incelendiğinde, Uygur dönemindeki kimi çeviri ögelerin yanı sıra en çok çeviri ögenin Türklerin İslâmiyeti kabulünden sonra Arapça ve Farsçadan aktararak dile yerleştiği, bunların arasında terimler, deyimler, atasözleri, kalıp sözlerin de bulunduğu görülür. Tam çeviri olarak Farsçadan dilimize geçen *yüz suyu* tamlaması ve *yüz suyu dökmek* deyimleri, yarı çeviri olarak da *gam yemek* ve *galip gelmek* sözleri örnek olarak gösterilebilir (Aksan, 1996:39-40).

Her dil, çeşitli toplumlar ve kültürlerle olan ilişkiler sonucu onlardan sözcükler alır ve onlara sözcükler verir. Bu sözcükler kimi zaman geçtikleri dilin ses ve biçim dizgesine uyum sağlayarak o dilin yerli sözcükleri kadar yaygınlık kazanabilir ve zamanla dile yerleşir. Örneğin, Türkçenin söz dağarcığında çok uzun zamandan beri yaşamakta olan *lamba*, *istasyon*, *pencere* gibi ögeler, yabancı olmalarına karşın, Türkçenin genel dokusu içinde özümsemiş, yadırganmayan ve yabancılığı hemen anlaşılmayan sözcüklerdir. Bu yaygınlaşmada eğer sözcük toplumun önemli bir kesimine yanıt veriyorsa, yabancı da olsa kolayca benimsenebilmektedir. *Telefon*, *televizyon*, *fotokopi*, *ultrason* örneklerinde olduğu gibi (Emecan, 1998:59). Ayrıca, kitle iletişim organlarının insan yaşamında çok önemli bir yer tuttuğu günümüzde, bir ülkede ortaya çıkan bir kavram çeviri yoluyla bir gün içinde birçok dile birden girip kısa zamanda o dile yerleşebilmektedir. Bilim, teknik ve sanattaki gelişmeler de yeni kavramların dile aktarılmasında önemli bir etken olmuştur. İkinci Dünya Savaşıyla birlikte ortaya çıkan *silahsızlanma*, *zirve konferansı*, *ortak pazar* gibi kavramlar Avrupa dillerindeki karşılıklarıyla koşut olan birçok çeviri öge Türkçeye taşınmıştır. Daha sonraki yıllarda *hava korsanı*, *uzay mekiği*, *insani yardım*, *kredi kartı*, *çifte standart* ...gibi yüzlerce çeviri öge dile yerleşmiştir (Aksan, 1996:41-42).

2.1.9. Yabancı Sözcükler

Bir toplumun, bir ulusun öteki toplumlarla hiçbir ilişki kurmadan yaşamasına olanak yoktur. Uluslararası ticaret, siyaset, kültür ve sanat ilişkileri çabucak dile yansımaktadır. Dünyadaki bütün dillerde, başka dillerden alınma ögeler bulunmakta, kimi zaman bunlar bir dili bütünüyle yabancılaştıracak kadar artabilmektedir. Yabancı bir dilden alınan ögeler iki bölümde incelenebilir.

- 1) Sözcükbilimde alışılmış terimleriyle dile yerleşmiş yabancı sözcükler, bir dilin ses eğilim ve kurallarına uymuş, yabancılığı artık belli olmayan ögelerdir. Bunlar, Farsça kaynaklı *kösele*, *çerçeve* sözcüklerinin yanı sıra

duvar (Farsça, dîvar), *kalıp*, *sandık* (Arapça, kâlib, sandûk), *ortanca* (Hollandaca, hortensia) ... gibi sözcüklerdir.

- 2) Yerleşmemiş yabancı sözcükler olarak adlandırdığımız sözcükler ise dilin ses eğilim ve kurallarına uymayan, yabancılığını hemen ortaya koyan, Türkçedeki *oksijen*, *lokomotif*, *devalüasyon* gibileridir (Aksan, 1996:29).

Dil, anlamaya yarayan bir araçsa, öz olup olmaması önemli midir? Sorusu sorulabilir. İlk bakışta kişiyi yanıltabilecek olan bu görüşe karşı şunu söylemek gerekir: Dilde özlük, onun anlatım gücündeki özlükten ayrılmaz bir parçadır. Dilin anlam gömüsü, yeteneği, gücü kendi öz sözcüklerinde saklıdır, sonradan aldığı yabancı sözcükler onun ayağına dolanır ve ağırlık yapar. Dil o ağırlıktan kurtulmadıkça anlaşma aracı olarak işlevini daha iyi yapamaz. Dil ile düşüncenin iç içeliği; dilin, düşüncenin bir gerçekleşme ortamı olması için onun öz olmasını gerektirir. Halkımız, söylenen bir şeyi anlamadığı zaman, “şunun Türkçesini söyle”, der. İşte bu da anlaşmanın ancak öz bir dille olabileceğini gösteren güzel bir örnektir (Püsküllüoğlu, 1975:15).

Aslan (2006:8)’a göre, Türkçe karşılıklarının olmasına karşın İngilizce, Fransızca, Arapça, Osmanlıca sözcüklerin kullanılarak, yarım ya da karma bir dille oluşturulmuş yazınsal metinler ve ders kitapları çocukta diline karşı bir farkındalık, duyarlık ve sevgi yaratamaz. Ona göre Türkçenin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri de bilinçli ya da bilinçsiz olarak “yabancı sözcük kullanma eğilimi”dir. Bu tutumun veya tutkunun önüne ise, ancak okul yaşamının ilk yıllarından başlayarak özellikle Türkçe derslerinde yapılan etkinliklerle ve bu derslerde kullanılan araç-gereçlerle geçilebilir.

Aslan (2006:10-13)’ın “Türkçe Ders Kitaplarında ‘Türkçe Olmayan Sözcükler’in Kullanımı Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmasında Türkçe ders kitaplarındaki (1-5 sınıflar) metin başı ve metin sonu sorularda kullanılan yabancı sözcük sayısı 41 olarak belirtilmiştir. Kimi sözcüklerin birden fazla kullanılmasıyla bu sayı 273’e ulaşmıştır. Dilin çevrim alanında olduğu halde Türkçe ders kitaplarında bu 273 sözcüğün Türkçe karşılıkları kullanılmamıştır. Bu sözcüklerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Hayal : (Arapça) Düş, imge, görüntü.

Millet: (Arapça) Ulus

Zihin: (Arapça) Bellek

Hayat : (Arapça) Yaşam

Parantez: (Fransızca) Ayraç

Kroki: (Fransızca) Taslak

Slogan: (İngilizce) Savsöz

Sonuç olarak, Türkçenin sözvarlığını yansıtmayı bakımından özenle hazırlanmış ders kitapları, çocuğun birçok gelişimini olduğu gibi dil gelişimini de destekler; onun diline karşı duyarlı olmasını sağlar. Bu duyarlılığı kazanan çocuk da başka dillere ait sözcükleri kullanmaya karşı direnç gösterir ve kültürünün bu en önemli ögesine sahip çıkar (Aslan, 2006: 8).

2.1.10. Bilmeceler

Bilmece bir şeyin adını anmadan, niteliklerini açıkça değil de üstü kapalı bir şekilde söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun, bilinmeyen şeydir (Türkçe Sözlük, 2009:272). Sözlü kültür toplumlarının düşünce dünyasını açıklayan ve bu toplumlara soru üretmeyi ve yanıt bulmayı öğreten, kültürel belleğin oluşmasında ve böylece geleceğin kurgulanmasında ve yönetilmesinde temel oluşturacak bilmeceler dünya halkbiliminin olduğu gibi, Türk halkbiliminin de en yaygın ve zengin türlerindendir. İnsanlığın ortaya koyduğu ilk sözlü ürünlerden biri olan bilmecenin, Türk dilindeki ilk kaydına Kaşgarlı'da, ilk örneklerine ise Kıpçak Türklerinin dil ve edebiyat örneklerini içeren Codex Cumanicus'ta (Kuman Kitabında) rastlanmaktadır (Türkyılmaz, 2012: 236). Bilmeceler, doğa öğeleri ile bu öğelere bağlı olayları; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; us, bellek veya güzellik türünden soyut kavramlarla dini konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde, yakın- uzak ilişkiler ve çağrışımlarla, düşünme, usa vurma ve dikkat çekme gibi yöntemlerle bulunması hedeflenen sözlerdir (Elçin, 1983: VII).

Friedreich'e göre bilmece bilinmeyen bir şeyin dolaylı olarak sunulmasıdır. Bilmeceyi dinleyen veya okuyan, aklını kullanarak bu şeyi bulmaya çalışır. Starr'a göre de bilmece bir zekâ oyunudur. Bir nesnenin niteliklerini, onun ne olduğunu açıkça söylemeden ancak bilinmesini kolaylaştıracak kadar açıklıkla, gözler önüne serer (akt. Başgöz ve Tietze, 1999:1-2).

Bilmecelerin toplum yaşamında önemli bir yeri vardı. Uzun kış gecelerinde, toplantılarda, akşamüstleri evlerin önünde kümelenen erkek çocuklarıyla, samanlıklarda salıncak kuran gelinlik kızların coşkularında hep bilmeceler vardı. İşte bu ortamlarda yorgun dillerin bağları çözülür ve anonim niteliği taşıyan sözlü edebiyat türü bilmeceler dile gelirdi (Gökçeoğlu, 1988:171). İlk bakışta şekil ve içerik yönünden son derece sade

görünen bilmecelerin oldukça eski bir tarihi vardır. Araştırmacılar bilmecelerin bir kısmının, henüz toplumların gelişiminin ilkel aşamalarında oluşmuş halk anlatıları, efsane ve törenlerle ilgisi olduğunu söylemişlerdir. Bilmeceler; bugünkü biçimini almadan önce, insanların toplumsal yaşamlarında gizlice, şartlı konuşma gereksinimi duymasından meydana gelmiştir. Bu gizli dil, eski inanışlara, sihir, tabu ve mistik törenlere bağlı bir şekilde doğmuştur (Türkyılmaz, 2012: 236).

Tarihi kaynaklar milletlerin, ilkel devirlerden beri bilmecelere sahip olduklarını kaydediyor. Bilmeceler de herhangi bir halkbilimi ögesi gibi halkın bir akıl ürünüdür. Bilinmeyen zamanlarda ve yerlerde, içimizden birçokları bilmeceler uydurmuş, bunlar herkes tarafından beğenilmiş, dilden dile nesilden nesile aktararak millete mal olmuştur (Tezel, 1969:IV). Bilmece türünün nerede, nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı çeşitli araştırmalara konu olmuş ve çeşitli teoriler ileri sürülmüştür. Dünyada bilmecesi olmayan pek az kültür vardır. Bilmeceler zaman ve söylenen yerler içinde bir derinliği ve yaygınlığı olan gelenekselleşmiş ürünlerdir. Bilmeceler sorudur ancak çok azının sonunda soru işareti vardır. “Ol nedir ki veya bil bakalım” diye başlayan ve halk bilmecelerinin dışında tutulan bilmecelerin yanı sıra düz bir tümceyle bilinmesi gereken ifadeler açıklanır. “Bilen bilesi, bilmeyen 40 köy veresi”, “bunu bilmeyen eşek” gibi açıklamalarla düz bir ifadenin bilmece olduğu belirtilir. Bilmecelerin çoğunun soru olduğunu bize gelenekler söyler. Örneğin, “*Fadimem pat pat, donları kat kat*” (lahana) bilmecesinin bir soru olduğunu ve karşılığını bulmamız gerektiğini bize gelenekler öğretir. Ayrıca bilmeceye verilen karşılıklardan hangisinin doğru kabul edildiğini de yine gelenekler söyler. Yoksa genel olarak, bir bilmeceye birden çok karşılık verilebilir. “*Dal üstünde boncuk*” bilmecesinin karşılığı, kiraz olabileceği gibi; kayısı, nar ve şeftali de olabilir. Ancak gelenekler bunlardan sadece birini doğru kabul etmiştir (Başgöz ve Tietze, 1999:3-4). Bilmeceler; insan organlarından, çevredeki eşyalardan, hayvanlardan, yiyecek ve içeceklerden, doğa olaylarından, dini inanışlardan, sosyal olaylardan; kısacası maddi ve manevi tüm olguları kaynak olarak almıştır. Örneğin;

Bir odam var içinde otuz iki sandalye, bir halı (Ağız).

Yüz üstünde iki bağ çubuğu (Kaş).

Yer altında kilitli sandık (Tabut).

Dağı var taşı yok, köyü var damı yok, ırmağı var suyu yok (Harita) (Tezel, 1969:IV).

Bugün bizlere bir oyun, bir eğlence aracı gibi gelen bilmecenin eski çağlarda çok daha ciddi görevleri ve toplumun yaşamında özel bir yeri vardı. Bu niteliklerinin izlerini

onlar, bugünkü aşamalarında, metinlerde, söyleşme geleneğinde saklamışlardır. Geçmiş çağlarda geleneğin bir kuralı olarak, bilmece çözme başaramayan kişi yarışmadaki karşı tarafa şakadan bir bağışta bulunmak zorundadır. Bazı bağışlar üzerine iki tarafın uzun uzadıya tartışmaları da geleneğin bir parçasıdır. Bilmeyen tarafa, tekerlemeler türünden yerici sözler söylemek, vücudunun bir tarafını çekişe çekişe satışa çıkarmak gibi cezalar uygulanırdı. Bugün bilmece metinlerinin içinde rastlanan “ya bunu bileceksin ya bu gece öleceksin” gibi tehditli sözler bilmecelerin eskiden sadece şaka, oyun sayılmadığını anlatan kalıntılar olduğunu gösterir (Boratav, 1969: 123).

2.1.11. Tekerlemeler

Tekerlemeler kimi zaman bir oyunun başlangıcı, kimi zaman da bir masalın besmelesi gibidirler. Tekerlemelerde dizeler arasında bir bütünlük yoktur. Bazen yaşamda olamayacak, gerçekleşmeyecek düşünceler, insan aklının alamayacağı olaylar ve durumlar tekerlemelerde dillendirilir. Bu durum kişiler üzerinde olağanüstü bir çekicilik yaratılır. Kişiler tekerlemeleri dinledikçe neşelenir, şaşırırlar, kahkahalarla boşalırlar. Tekerlemeler masalların, oyunların çekiciliğini artırır (Gökçeoğlu, 1991:26-27).

Tekerlemelerde ortaya uyak oluşturmaya uygun bir tümce veya sözcük atılır ve belli bir kurala, amaca bağlı kalmadan sözcük ve tümceler sıralanır. Halk edebiyatı içinde yer alan tekerlemeler çok çeşitlidir (Akkaya, 2000:605).

Tekerlemedeki ses uyumu, söyleyiş kıvraklığı çocuğun aynı zamanda oyun gereksinimine de yanıt verir. Sözcük dağarcığı sınırlı dil ile ilgili gelişimini tamamlayamayan çocuk her şeyde oyun tadı arar (Akkaya, 2000: 606). Tekerlemeler çocukların kendi aralarında oynayıp şakalaşarak söyledikleri, kimi zaman büyüklerin şiir kalıplarından yararlandıkları kimi zaman da kendi özgünlüklerini ortaya koydukları ürünlerdir. Çoğu halk yazınındaki türler gibi tekerlemeler de çeşitlilik göstermektedir. Tekerleme türleri işlevlerine göre şöyle sıralanabilir.

- 1-Sayısmaca Tekerlemeleri
- 2-Ayıklamayı Sağlayan Tekerlemeler
- 3-Oyuna Eşlik Eden Tekerlemeler
- 4-Suçluyu Bulmaya Yarayan Tekerlemeler
- 5-Masal Tekerlemeleri
- 6- Çevrimli Tekerlemeler
- 7-Kendi Başlarına Oyun Olan Tekerlemeler

8- Satıcı Tekerlemeleri

9-Ad Tekerlemeleri

*İnnik minik
Tatar innik
İstavrozla urum kızı
İnce dizi incesinden
Daha güzeli kimdir?
Duma duma dum
Kırmızı mum
Kara sakal sen yum.*

Sayışmaca tekerlemesine örnek olarak verilebilir (Gökçeoğlu, 1991:30-39).

*Evvel saman içinde
Kalblur zaman içinde
Develer lingiri oynar
Eski hamam içinde
Var varanın sür sürenin
Çoktur evvel zamanın baykuşu
Deve tellal iken
Öküz berber iken
Sivrisinek natır
Sıçan naynayı
Kurbağa döplekçi
Yengeç pehlivanlık edermiş.*

Masal tekerlemesine örnek olarak verilebilir.

*Muhallebimi yaparım
İçine şeker katarım
Tabak tabak satarım
Gül kokulu muhallebim
Ala vuna
Ala düe
Ala tre
Sattım gitti
Ballı erik satamazsak yerik*

Tekerlemesi de ad tekerlemelerine örnek olarak verilebilir (Gökçeoğlu, 1991:37-39).

2.1.12. Argo Sözcükler

Aynı uğraş alanındaki kişilerin, toplumun diğer kesiminden ayrılmak, korunmak gibi amaçlarla kullandıkları özel dile, bu dili oluşturan sözcüklerin tümüne argo denir. Bu özel dil kışlada, okulda, tutsak kamplarında, hapisanelerde, güçlü bir dayanışma gerektiren kimi örgüt ya da birliklerde, toplumun öteki kesimleriyle ilişkileri sınırlı çevrelerde doğar. Toplumda argo denince genelde “külhanbeyi ağzı” anlaşılır (Bilgin,

2006:78). Bußmann argoyu geniş anlamıyla özel dillerin tüm biçimleri, toplumdan dışlanmış toplulukların geliştirdiği, özel sözvarlığıyla, sapmalarıyla ölçünlü dilden ayrılan gizli dil olarak tanımlar. Bu dilin toplumun diğer bireyleri tarafından anlaşılmaması gerektiği için, anahtar sözcükleri genel sözvarlığına girer girmez bu sözcüklerde yenilemeler yapılması gerekir. Bu yapılırken ya genel dildeki sözcüklere değişmece anlamı yüklenir ya da yabancı dillerden ödünçleme yapılır (akt.:Toklu, 2003:140). Türkçe Sözlük (2009:117)’te ise argo, kullanılan ortak dilden ayrı olarak aynı meslek veya topluluktaki insanların kullandığı, her yerde ve her zaman kullanılmayan, kullanılmaması gereken çoğunlukla eğitimsiz kişilerin, serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz, söz dağarcığı, deyim veya dil olarak tanımlanmıştır.

Devellioğlu (1990:21-22)’na göre belli bir toplumun malı olan argo özel diller zümresindedir; genel dilin sözcüklerine bazı özellikler katmakla meydana gelir. Argo özellikle genel topluluk yaşamı içinde adacık durumunda ve en çok da yabancı dillerin birbiriyle karıştığı bölgelerde ya da bu yaşamın kenarında veya dışında beliren ortaklaşa yaşayış ve en çok gezici olarak çalışan zanaat esnafının çevresinde türemeye elverişli ilk dayanak olmuştur. Aktunç (2001:16) argoyu, alan argosu ve genel argo olarak iki şekilde tanımlar.

Alan argosu: Kendi sosyal alanlarıyla sınırlı yaşayan ve genellikle toplumun, özel olarak da içinde bulundukları topluluğun geri kalan kesiminden ayrılmak ya da korunmak isteyen, yaşam ortamı ve biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş deyimler, sözcükler, bu sözcükler bütününe dayalı konuşma biçimidir.

Genel argo: Alan argolarındaki sözcük dağarcığının, zaman içinde oluşturduğu toplam sözcük ve deyim dağarcığıyla, bu dağarcığa dayalı konuşma biçimidir. Ayrıca küfür, kaba dil, halk dili, teklifsiz konuşma, mesleki jargon...gibi kavramlar argoya anlamca yakın kavramlardır.

Hatipoğlu (1972:204)’na göre kolay ve çekici anlatımı sağlamak, biçim ve anlamda ölçsüzlük ve abartı argonun yaratılmasına nedendir. Bağımsız ve sorumsuz yaşayan bir topluluğun bütün görüntüleri argoda vardır. Argoda sözcüklerin ve anlamlarının bir bakıma karikatürü çıkarılmıştır, hemen hemen her sözcükte ses ve yapı bakımından bir abartı yaşar. İçten dışa dönüş, boşalma, rahatlama argoda sınırsızdır. Bu bakımlardan argo çeşitli küfürlerin kaynağı olmuştur.

“Yazın ve Bilim Dilimiz” adlı kitapta yer alan bir söyleşide, “Argo giderek özellikle gençler arasında yaygınlık kazanıyor, kültür dilimizin olduğu bir dönemde argo sorununu nasıl açıklarsınız?” sorusu üzerine, Suut Kemal Yetkin “Gerçekte argo

sürekli bir dil değildir. Her dönemin, her çağın, zamanın bir argosu vardır. Argo ömürsüz bir dildir. İçinde bulunduğumuz zamanın gençleri birtakım argoları kullanabilir. Fakat zamanla argo, değerden, sürümden düşer”, yanıtını verir. Aynı söyleşide ise Hikmet Dizdaroğlu, argo için “Eğitim bakımından elbette olumlu değildir ama argoyu tümüyle de dilden çıkaramayız”, açıklamasında bulunur (akt.Binyazar ve Öztekin, 1978:51).

Argo sürekli değişim içindedir. Argoda bazen yeni sözcükler ortaya çıkar bazen de eski sözcükler biçim değiştirerek var olur. Bu anlaşılamayan acayip dilin sürekli kendini yenilemesi, kılıktan kılığa girmesi argonun yaşayan bir dil olduğunu gösterir (Devellioğlu, 1990:29). Gizli bir dil olarak adlandırılan argo öteki kesimlerce anlaşılır olunca, kullanım alanı genişleyince; argo sözler argo olmaktan çıkar. Argo olmaktan çıkan deyim ve sözler genel dilin kullanım alanına girer ve artık ortak dilde benimsenir. Nitekim günümüzde genel dil içinde gösterilen “*dalga geçmek, işini bitirmek, maval okumak, maytaba almak*” gibi deyimlerin kaynağı argodur. Anlambilimsel açıdan bakıldığında argonun genel dilin kimi yöntemlerinden, özellikle de aktarmalı anlatımdan yararlandığı görülür. Örneğin;

Fırçalamak: Kendinden alt aşamada bulunan birini uzunca azarlamak (Somutlaştırma).

Pergelleri açmak: Uzun adımlar atarak yürümek (Eğretileme).

Okşamak: Dövmek (Düzdeğiştirme).

Bilezik: Kelepçe (Karşıtlama).

Temizlemek: Öldürmek (örtmece, yumuşatma, güzel adlandırmaca), (Bilgin, 2006:78).

2.1.13. Anadolu Ağızları

Anadolu ağızları yazı diline oranla birkaç kat daha geniş bir sözvarlığına sahiptir. Bu kavram zenginliğinin oluşmasında gerek doğayla iç içe yaşama, tarım ve hayvancılıkla uğraşma sonucunda çok çeşitli somut kavramların belirmesi; gerekse Türklerin duygu ve düşüncelerini, değişik durum ve davranışları ayrıntılı bir biçimde dile getirerek, soyut kavramları oluşturması önemli bir etken olmuştur. Diğer önemli bir etken de Anadolu ağızlarının çağlar boyunca Türkçenin bütün anlatım yollarından, türetme kurallarından yeterince yararlanmış olmasıdır. Anadolu ağızlarında em-kökünden türetilmiş aşağıdaki sözcükler türetme ve kavramlaştırma eğiliminin ilgi çekici örneklerindendir.

Embici (küçük çocuğa, annesinin emzirirken söylediği söz)

Emişken (meme emmeye düşkün çocuk).

Emegen (suyu çabuk emen madde).

Emlik (süt emmekte olan insan ya da hayvan yavrusu).

Emlik kuzu (henüz ot yememiş, yalnız anasını emen kuzu).

Ayrıca Arapçadan gelme *muḥacir* ya da Türkçeleştirilmiş biçimi *göçmen* sözcüğüyle anlatım bulan kavram için Anadolu ağızlarında *gelinti*, *gelek*, *gelme*, *girinti* karşılıklarına rastlanmaktadır. Çok gezen kimse için *gezeğen*, *gezeğenti*, *gezek*, *gezençi*, *gezgen*, *gezgiç*, *gezenki* gibi birçok sözcükle karşılaşılır (Aksan, 1987:64-66).

Aksan (1996: 217-218) Anadolu ağızlarının genel niteliklerini maddeler halinde şu şekilde belirtmiştir.

1. Anadolu ağızları bugünkü ortak, ölçünlü dile oranla çok daha geniş bir sözvarlığına sahiptir. Ortak dildeki sözcüklerin ağızlardaki değişik biçimleri vardır. Örneğin; böğürtlen'in *bortlen*, *börtliyen*, *bügürtler*... gibi 17 değişik kullanımı yer alır. *Havuç* sözcüğü için ağızlarda kullanılan yöresel adlandırmadan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Yerebatan (Bilecik, Sivas dolayları).

Yere geçen (Isparta, Afyon dolayları).

Yere kaçan (Isparta dolayları).

Yerotu (Kayseri, Konya, Kırşehir, Çorum, Seyhan dolayları).

Kızılot (Muğla, Isparta, Denizli dolayları).

Bödük (Konya, Afyon dolayları)

Sivirtme (İzmir dolayları)

2. Ağızlar, ölçünlü dile oranla Türkçenin kimi biçimbirimlerden yararlanarak pek çok türetme gerçekleştirmiştir. Doğayla ilgili kavramlar, insanların maddesel ve ruhsal yapılarıyla ve davranışlarıyla ilgili birçok sözcük türetilerek yaşama geçirilmiştir. Ortak dildeki bir nesne için kimi kez 10-15 farklı göstergeye rastlanır.

3. Ağızlarda, Türkçenin eski dönemlerinden, değişik lehçelerinden gelen birçok eskimiş öge, eski biçim ve anlamlarıyla yaşamaktadır ki bunlar dil tarihi ve sözcük araştırmaları açısından önem taşımaktadır.

4. Ortak dilde yabancı karşılıkları kullanılan birtakım kavramların ağızlarda Türkçelerinin yer aldığı, bu kavramlardan bir bölümüne yöresel bazı türetmelerle ilginç karşılıklar bulunduğu görülmektedir.

5. Anadolu ağızları ortak dilde kullanılan deyim ve atasözlerinin yanı sıra bütünüyle ağızlara özgü ancak Türklerin bütün deyimleştirme yollarından yararlanılarak

oluşturulmuş deyimlere, bir bölümü eskiden kalma, bir bölümü de doğrudan doğruya yörelere ait olan atasözleri ve ilişki sözlerine de sahiptir.

6. Ağızlarda, tıpkı ortak dilde olduğu gibi yabancı dillerden-özellikle coğrafi yakınlık ve sıkı ilişkiler nedeniyle girmiş olan- yabancı öğeler de vardır.

Anadolu ağızları Türkçenin olanaklarından, genel dildekine oranla çok daha geniş ölçüde yararlanmıştır, bugün genel dilde bulunmayan pek çok sözcük ağızlarda türemiştir. Diğer yandan, Dil Devrimi ve sonrasındaki özleştirme çabaları sırasında, yazarların ve aydınların kullanımıyla genel dile alınarak yerleşen öğeler de bulunmaktadır. Örneğin, Arapça kökenli *mübalağa (etmek)* kavramını tam karşılayan *abartmak*, Anadolu'da batıdan İç Anadolu'ya, oradan güneye kadar birçok yörede eskiden beri kullanılan sözcüklerden biridir. Yine Arapçadan gelme *cazibe*, karşılığı *albeni* kavramı güçlü ve ilginç bir biçimde yansıtan, Anadolu halkına özgü bir adlandırma olup genel dilde kullanılmaktadır. Genel dilde bugün *ikircik*, *ikircikli*, *ikirciklenme* biçiminde dile yerleşen öğelerin kaynağı ağızlardır (Aksan, 2006b:139). Yine Anadolu ağızlarının ölçünlü dile etkisi bağlamında bakıldığında; Türkiye Türkçesinin sözvarlığında bugün görülen eğilimlerden biri, kentleşme olgusunun kendini göstermesidir. Son yıllarda kentlere yapılan göçler, Anadolu ağızlarına özgü kimi öğelerin çok sık duyulması, yavaş yavaş alışılarak yaygınlaşması sonucunu doğurmuştur. Bu öğelerin başında, İstanbul ağzında öteden beri yerleşik olan *beybaba*, *amca*, *beyamca*, *hanım*, *hanımefendi*, *hanımanne* gibi seslenme sözcüklerinin yanı sıra, ağızlara özgü *dayı*, *delikanlı*, *yeğen*, *koçum*; *yenge*, *abla*, *kardeş* gibilerinin kullanılması geliyor. Öte yandan yine ağızlardaki biçimleriyle *dolaşmak* eylemi yerine, *dolanmak*; *adamın biri*, *aptalın biri* yerine *adamın teki*, *aptalın teki*; *şapka giymek* yerine *şapka takmak* gibi kullanımlar oldukça yaygınlaşmış, hatta bunlar radyo ve televizyon yayınlarında da yer almaya başlamıştır (Aksan, 2000:130,131).

Anadolu ağızlarının sözcük düzeyindeki zenginliği belirlemek için, bir tek *kes-*kökinden, somut ve soyut kavramlarla ilgili ve genel dilde bulunmayan sözcüklerin bir bölümüne yer verilmiştir.

Kesayak, toptan (pazarlık konusunda) (Kastamonu dolayları).

Kesdek, orta boy (Sivas, Niğde, Konya, Mersin dolayları.)

Kestiriş, anlayış yeteneği (Bayburt ve Kars dolayları.)

Kesekabı, bez çanta (Kastamonu)

Kesekçik, azıcık (Konya dolayları.)

Kesel, engel (Çorum dolayları) (Aksan, 2006b:140-142).

2.2. Sözcük ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Aksan (1996)'ın, “Türkçenin Sözcük” adlı kitabında Köktürkçeden, Uygur ve Karahanlı dönemine, Eski Anadolu Türkçesinden günümüze kadar Türkiye Türkçesinin sözcük çeşitli örneklerle ortaya konmuştur. Dil tarihi ve toplumun kültürü açısından sözcüğünün önemi, kökenbilgisi incelemeleri, sözcük tarihi çalışmaları ve sözcüğünün içerdiği öğeler çalışmada yer almıştır. Ayrıca yabancı dillerin Türkçeye etkisi ve Türkçenin başka dillere etkisi de araştırmaya konu olan başlıklar arasındadır. Kısacası bu çalışma, alanda kaynak niteliği taşımaktadır.

Karadağ (2005)'in, “İlköğretim I.Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora tezinde; ilköğretim I. kademe öğrencilerinin ve aynı dönem için yazılan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin sözcük dağarcığını belirleme, elde edilen bulguları karşılaştırma ve aralarındaki benzerlik ile farklılıkları ortaya koyabilme amacı taşınmıştır.

Kurudayıoğlu (2005)'nin, “İlköğretim II.Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora tezi, ilköğretim II. kademe öğrencilerinin ve aynı dönemde yazılan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sözcüğünü belirlemeye yönelik bir çalışmadır. Öğrencilerin ve ders kitaplarının sözcüklerine ilişkin bulgular elde edilerek, benzerlik ve farklılıkları belirtilmiştir.

Okuyan (2006)'ın, “Türkçenin Sözcük Açısından Fakir Baykurt'un Romanları” adlı doktora tez çalışmasında, Fakir Baykurt'un romanlarındaki sözcük öğeleri belirlenerek, elde edilen bilgiler doğrultusunda yazarın değişmezleri sayılabilecek temel izlek, imge, ve kavramlar açıklanmıştır. Araştırmada sözcük kavramına, sözcüğünü oluşturan öğelere; Fakir Baykurt'un yaşamı, sanat anlayışı ve yapıtlarına yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda, yazarın sanat anlayışının, yazarın bireysel biçimini oluşturmada önemli bir işlevi olduğu belirlenmiştir.

Baş (2006)'ın, “1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Sözcük Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora tezinde, çocuklar için son 30 yılda hazırlanan roman, öykü, masal, destan ve efsane türündeki çocuk kitaplarının sözcüğünün belirlenmesi ve elde edilen sonuçların ilköğretim öğrencilerinin sözcük ile karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Hasırcı (2008)'nin, “Türkçenin Sözcük Açısından Gazetelerin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 2007

yılı Şubat ayında çıkan sayıları incelenmiş, yazılı basının Türkçe kökenli sözlüksel birimleri ne oranda kullandığı ve sözvarlığının içerdiği temel öğelerden ne kadar yararlandığı sorularına yanıt aranmıştır. Sonuçlar arasında, gazete dilinin etkileyici, vurgulu ve merak uyandırıcı anlatımında sözvarlığı öğelerinin önemli bir işlevi olduğu saptanmıştır.

Kaya (2008)'nin "İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Sözvarlığı İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezi Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin sözvarlığını belirlemeye yönelik bir çalışmadır. Çalışmada ayrıca öğretmen ve öğrencilere "sözlük kullanımı" ve "sözcük öğretimi" konulu anketler uygulanmıştır. Kitapevleri ve kırtasiye yetkilileri ile yapılan görüşmeler de çalışmaya yansıtılmıştır.

Apak (2009)'ın "Sait Faik'in Eserlerinin Türkçe Sözvarlığı Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmasında Sait Faik Abasıyanık'ın bütün yapıtlarını ele alan bir sözlük hazırlanması amaçlanmıştır. Sait Faik'in yapıtlarını oluşturduğu yer ve zamanların, kullanılan sözcükler üzerinde belirleyici olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Mert (2009)'ın, "Türkçenin Sözvarlığı Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar" adlı doktora çalışmasında sözvarlığı, sözvarlığı öğeleri ve masal kavramları yer almıştır. Eflatun Cem Güney'in yaşam öyküsü, sanat anlayışı ve yapıtları da çalışmada yer bulmuştur. Yazarın masallardaki sözvarlığı öğelerinin anadili eğitimine katkısı incelenmiş ve yazarın derleyip yazdığı masallar çerçevesinde sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik etkinlikler sunulmuştur.

Mangır (2009)'ın, "Osman Cemal Kaygılı'nın Eserlerindeki Sözvarlığı" adlı doktora tezinde, 1910-1945 yılları arasında ürünlerini ortaya koyan Osman Cemal Kaygılı'nın sözvarlığı öğeleri belirlenmiştir. Çalışmada yazarın yaşamı, yazınsal kişiliği ve yapıtları üzerinde de kısaca durulmuştur. Bu çalışmayla dönemin maddi ve manevi kültürü hakkında ipuçları elde edilerek, göz ardı edilmiş bir yazarın yapıtlarındaki sözcük gömüsü ortaya çıkartılmıştır. Sonuçta, Osman Cemal Kaygılı'nın, kendi bireyselliğini diline yansıtmaktan çekinmeyen bir yazar olarak çağdaşlarına göre farklı bir sözvarlığı hazinesine sahip olduğu belirlenmiştir.

Uzun (2010)'un, "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 'Saatleri Ayarlama Enstitüsü' Adlı Eserinin Sözvarlığı ve Eserin Sözcükbilim Açısından İncelenmesi" başlıklı doktora çalışmasında yapıttaki ad, adıl, önad, belirteç, ilgeç ve eylemler metindeki kullanımlarıyla sözcükbilim açısından incelenmiştir. Ayrıca yapıttaki sözvarlığı, özgün kullanımlar, sözcükbilimsel ve anlamsal özellikler belirlenmiştir.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Bu bölümde Sevim Ak'ın romanlarına yansıyan Türkçenin sözvarlığı ögeleri her bir kitap için ayrı ayrı incelenmiştir. İncelemede sözvarlığını oluşturan her bir öge için sözlük çalışması yapılmıştır. Kaynak sözlüklerde yer almayan söz değerlerine genellikle yer verilmemiştir. Romanlardaki deyimler kaynak sözlüklerde belirtilen deyimlerle karşılaştırıldığında çoğu deyimın örtüştüğü, bazı deyimlerin biçimsel yönden çok yakın, bazılarının da farklı kullanımları olduğu belirlenmiştir. Deyimlerin sözcüklerinin yerine başka sözcük/ler yerleştirilerek oluşturulan kullanımlar, başlarına yıldız (*) konularak “Deyimler” başlığına eklenmiştir. Aynı uygulama “Atasözleri” başlığı için de geçerlidir.

3.1. “Az Buçuk Teo” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Az Buçuk Teo” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel ögelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 1’de verilmiştir:

Çizelge 1. “Az Buçuk Teo” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Ögelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Ögeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	222	44.04
Deyimler	207	41.07
Yabancı Sözcükler	33	6.54
Terimler	25	4.96
İlişki Sözleri	5	0.99
Argo Sözcükler	5	0.99
Anadolu Ağızları	4	0.79
Atasözleri	3	0.59
Bilmeceler	0	0
Tekerlemeler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	504	100

Çizelge 1’e göre “Az Buçuk Teo” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel ögeler arasında en çok ikilemelere (%44.04), ikinci sırada deyimlere (%41.07), üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%6.54), dördüncü sırada terimlere (%4.96), beşinci ve altıncı sırada aynı kullanım sıklığıyla ilişki sözleriyle argo sözcüklere (%0.99), yedinci sırada Anadolu ağızlarına (%0.79), sekizinci sırada ise atasözlerine (%0.59) yer verilmiştir.

Diğer ögelere ise yer verilmediği görülmüştür. Aşağıda, “Az Buçuk Teo” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel ögeler sunulmuştur:

3.1.1. Atasözleri

Dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor
 “Galiba dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor...” (s.85)
 Hangi akla hizmet ediyor?
 “Hangi akla hizmet ediyorsunuz?” (s.94)
 Yanlış hesap Bağdat’tan döner
 “Yanlış hesap Bağdat’tan döner beyim.” (s.14)

3.1.2. Deyimler

*Abandone olmak
 “Abandone haldeydim.” (s.43)
 Adam etmek
 “Benimkilerle harman eder, adam ederiz...” (s.43)
 Ağırdan almak
 “Ağırdan alırsan yol alamayız.” (s.25)
 Ağız aramak
 “Ağzımı arıyor.” (s.31)
 Ağız birliği etmek
 “Ağız birliği etmişçesine...” (s.109)
 Ağzı bir karış açık kalmak
 “Teo ağzını bir karış açmış, dikkat kesilmişti.” (s.142)
 Ağzı kulaklarına varmak
 “...sözleriyle ağzım kulaklarıma vardı.” (s.88)
 Ağzı var dili yok
 “Ağzı var dili yoktu kızın.” (s.96)
 Ağzı yanmak
 “...ama ağzım yandı bir kere.” (s.129)
 Ağzından dökülmek
 “...ağzımdan şarkı sözleri su gibi dökülmeye başladı.” (s.40)
 Akıl etmek
 “Kim akıl etti bu saçmalıkları?” (s.147)
 Akılı gitmek
 “Akşamki filme aklım gitti.” (s.56)
 Akılı takılmak
 “...derken aklım yine Gişe Güzeli’ne takıldı.” (s.75)
 Akılı yatmak
 “Buna da akılı yattı.” (s.84)
 Aklına gelmek
 “Aklına gelen her sözü...” (s.30)
 Aklına getirmek
 “...uykuya daldığımı aklıma bile getirmemiştim.” (s.40)
 Aklından geçirmek
 “...yere oturanları geçirir aklından.” (s.66)
 Aklını kaçırmak
 “...yakında aklınızı kaçırsınız.” (s.72)
 Aklını kullanmak
 “Aklımızı kullansak da el üstünde tutsak!” (s.99)

Alı al moru mor
 “Alı al moru mordu yüzü.” (s.194)
 Altta kalmak
 “Ben altta kalır mıyım?” (s.119)
 Alttan almak
 “Alttan alıp kızdırmamak bari.” (s.99)
 Altüst etmek
 “Yaşam felsefesini altüst ettik.” (s.140)
 Arkasından atlı kovalamak
 “Polat’ın arkasından atlı kovalıyordu sanki.” (s.84)
 Askıya almak
 “Derslerini askıya almıştı.” (s.186)
 Aslanın ağzında olmak
 “İş aslanın ağzında!” (s.176)
 Atını sağlam kazığa bağlamak
 “Atını sağlam kazığa bağlar!” (s.102)
 Ayağı yerden kesilmek
 “Buse’yi görmek ayağımı yerden kesse de evlerine girmek...” (s.89)
 Ayak sürümek
 “İşimizi bırakamayız, diye ayak sürüdüler.” (s.109)
 Bağına basmak
 “Bağrımıza bastık, yabancının yabancısı çıktı.” (s.129)
 Bana mısın dememek
 “Gürültüye bana mısın demedi Teo.” (s.169)
 Baş göstermek
 “Bende de mi unutkanlık baş gösterdi...” (s.114)
 Başa çıkmak
 “Teo’nun soruları başa çıkacak türden değil.” (s.65)
 Başına iş açmak
 “Başıma iş açılacaktı, kaçmaya...” (s.175)
 Başından aşağı kaynar sular dökülmek
 “Başıma kaynar sular dökülmüştü sanki.” (s.17)
 Başından savmak
 “Görevini bir an önce başından savmak istiyordu.” (s.158)
 Bel bağlamak
 “Yarışmaya aşırı bel bağlamış...” (s.98)
 Buluttan nem kapmak
 “Değişim, buluttan nem kapan yakınlarının...” (s.188)
 Burnundan solumak
 “Polat burnundan soluyordu.” (s.130)
 Burun buruna gelmek
 “Yolda Teo’yla burun buruna geldim.” (s.12)
 Can atmak
 “...söylemeye can attığım halde...” (s.76)
 Can cana, baş başa
 “Can cana baş başa kalırsanız sanmıştım.” (s.86)
 Can çekmek
 “...yaşlı teyze can çekiyor.” (s.56)
 Canına okumak
 “...davulun canına okudum.” (s.130)

Canını sıkmak

“...uğraşması canımı sıkmişti.” (s.149)

Cankulağı ile dinlemek

“...her önerisini can kulağıyla dinliyordu.” (s.84)

Cinleri tepesine çıkmak

“Polat’ın cinleri tepesine çıkmıştı.”(s.129)

Curcunaya çevirmek

“...ortalığı curcunaya çevirenlere öfke duyuyordu.” (s.115)

Çekidüzen vermek

“Giysilerine çekidüzen vermiş...” (s.117)

Çenesi düşmek

“Çenesi düşmüştü bir kere...” (s.107)

Çileden çıkarmak

“...annesini çileden çıkarmış.” (s.98)

Çorbada tuzu bulunmak

“Çorbada benim de tuzum bulunsun...” (s.176)

Dalga geçmek

“Sen dalganı geçiyorsun.” (s.27)

Damdan düşer gibi

“...sözlerini damdan düşer gibi bırakmakta ustadır.” (s.9)

Deliliğe vurmak

“...birden deliliğe vuruyor...” (s.19)

Dert yanmak

“Annesi anneme dert yanmış.” (s.127)

Dikkat kesilmek

“Teo ağzını bir karış açmış, dikkat kesilmişti.” (s.142)

Dikkatini çekmek

“Başka zaman dikkatimi çekmeyen pek çok...” (s.69)

Dil dökmek

“...ders alayım diye ne diller dökmüştü...” (s.148)

Dilinde tüy bitmek

“Dilimde tüy bitti, anlatamadım.” (s.103)

Dilinin ucuna gelmek

“...dilimizin ucuna gelen bilmece, bir sözcük...” (s.131)

Dilinin ucunda

“Hepsi benim dilimin ucundaydı.” (s.85)

Diş gıcırdatmak

“Bana söz değil, dişlerimi gıcırdatmak düştü.” (s.83)

Dört dönmek

“...bilgisini başkalarına göstermek için dört dönüyor.” (s.139)

Dün bir bugün iki

“Dün bir bugün iki; yüz göz olmaya gelmez!” (s.13)

Dünyalar birinin olmak

“Grupta çalışırsak dünyalar benim olurdu!” (s.130)

El ayak çekmek

“Parkta akşamüstleri el ayak çekilir.” (s.66)

El etek öpmek

“...gençlerin eli eteği öpüldü.” (s.168)

El üstünde tutmak

“Aklımızı kullansak da el üstünde tutsak!” (s.99)

Ele vermek

“Yüzü ne düşündüğünü ele vermeyen anlamında.” (s.148)

*Eli ayağına dolaşmak

“Elim ayağıma karıştı bugün.” (s.11)

Elinden düşürmemek

“Bulmaca kitapları elinden düşmüyor.” (s.95)

Eline tutuşturmak

“Buse’nin eline tutuşturdum.” (s.89)

Faka basmak

“...kızlar kalbine faka bastırır yakında.” (s.122)

Fırça yemek

“Polat’tan fırçayı yedim.” (s.43)

Fırsat kollamak

“...ortalığı velveleye vermek için fırsat kolluyordu.” (s.178)

Fırsat vermek

“Üstelik buharlaşmaları için fırsat vermiyorsun.” (s.18)

Gaza getirmek

“...memuru da gaza getirmişti.” (s.117)

Gevrek gevrek gülmek

“...kapıya çıkmış gevrek gevrek gülüyordu.” (s.79)

Gökte ararken yerde bulmak

“...gökte ararken yerde buldum kız.” (s.76)

Görmezden gelmek

“...içine gömmüş, görmezden geliyordum.” (s.151)

Göz atmak

“...camdaki görüntüme göz atmıştım hemen.” (s.19)

Göz göze gelmek

“Teo ile göz göze gelmiştim.” (s.104)

Göz gözü görmemek

“...göz gözü görmez olmuştu.” (s.185)

Göz hapsine almak

“...kim çıktıysa göz hapsine aldım.” (s.104)

Göz kırmak

“Bana ne bakmış, ne de göz kırpılmıştı.” (s.152)

Göz ucuyla bakmak

“Külkedisine göz ucuyla bile bakmıyordu.” (s.152)

Gözleri kamaşmak

“Öğrendikleri gözlerini kamaştırmış...” (s.139)

Gözleri yaşarmak

“...her görüşünde gözleri yaşıyordu.” (s.139)

Gözlerine inanmamak

“Ali Ağabey gözlerine inanamıyordu.” (s.133)

Gözlerini dikmek

“Biri yaptığımı gözlerini dikerse...” (s.38)

Gözünden kaçmak

“...çalıştırıyorsun, gözümünden kaçmıyor.” (s.122)

Gözüne girmek

“Teo’nun gözüne girmek istiyor.” (s.138)

*Gözünün önüne gelmek

“Gözümün önüne getirdiğim yaratığın...” (s.39)

Gölmekten kırılmak

“Gölmekten kırılmıştı ortalık.” (s.145)

Göme gitmek

“Bizim burslar göme gidecek.” (s.122)

Hak vermek

“Nuriye’ye hak veriyordum.” (s.59)

Hakkını yemek

“Başkalarının hakkını yemeyelim.” (s.91)

Hapı yutmak

“...bir şey bekleyen hapı yutardı.” (s.38)

Harman etmek

“Benimkilerle harman eder, adam ederiz...” (s.43)

Haşır neşir olmak

“Olasılık hesapları yapa ede sayılarla haşır neşir olmuş.” (s.64)

Hava atmak

“...ne hava atarım ama!” (s.26)

Havanda su dövmek

“...havanda su dövsek, sınav sorularına baksak...” (s.81)

Havaya girmek

“Hâlâ havaya giremedin, oğlum.” (s.25)

Hayran kalmak

“Gençliğimde hayran kaldığım sahil kasabaları...” (s.68)

*Hık demiş burnundan düşmüş

“Ben de dayımın şıp demiş burnundan düşmüşüm.” (s.120)

Hıncını çıkarmak

“Hıncını gitarından çıkardı.” (s.130)

Hızını alamamak

“Hızımı alamamış, gözümün önüne bir de ince...” (s.132)

Himayesine almak

“...torpil yapsanız da onu himayenize alsanız.” (s.70)

Hop oturup hop kalkmak

“...çocuğun annesi hop oturup hop kalkıyordu.” (s.122)

İç geçirmek

“...beni arasa, diye iç geçirdim.” (s.86)

İçi içini yemek

“İçim içimi yiyordu.” (s.151)

İçinden çıkmak

“İçinden çıkılmaz anlarda hızır gibi yetişen biri beklenir.” (s.76)

İçine doğmak

“İçime doğdu.” (s.166)

İçine kapanmak

“...suskun görüntüsünü takınıyor, içine kapanıyordu.” (s.188)

İçine kurt düşmek

“Eve gitmeden önce, içime bir kurt düştü...” (s.131)

İçini dökmek

“...yetinmediler, içlerini de döktüler.” (s.57)

İçini ısıtmak

“...zekâ ışığı hiç birimizin içini ısıtamamıştı.” (s.74)

İçini okumak

“Polat içimi okumuştı.” (s.155)

İflah olmamak

“...ben iflah olmaz bir katilim.” (s.107)

*İki ayağını bir pabuca sokmak

“İki ayağım bir pabuca girer.” (s.72)

İpiyle kuyuya inilmez

“İpiyle kuyuya inilecek adam mıydı Teo?” (s.105)

İple çekmek

“Hızır iple çekiyordum ki...” (s.76)

İpliği pazara çıkmak

“İpliği pazara çıkarsa yandın.” (s.120)

İşi başından aşkın olmak

“Yukarıda işlerim başımdan aşkın.” (s.36)

İşi rast gitmek

“Beni iğnelemezse işi rast gitmez.” (s.45)

İşine gelmek

“Hem en büyüğünü satmak satıcının işine gelir.” (s.50)

Kaçacak delik aramak

“...yeniden soracak diye kaçacak delik arıyordum ki...” (s.52)

Kafa patlatmak

“...bu işe kafa patlatıyorum.” (s.24)

Kafa sallamak

“Karmakarışık kafamı salladım ben de...” (s.42)

Kafa tutmak

“Nuriye, Sinsi’ye kafa tutuyormuş.” (s.42)

Kafa yormak

“Niye kafa yoralım?” (s.149)

Kafadan atmak

“Düşünerek çözümüyor, kafadan atıyor...” (s.93)

Kafası karışmak

“...köpeğin yaşı kafamı karıştırdıncaya dayanamadım atıldım.” (s.34)

Kafasına dank etmek

“...her parçada kafam dank ediyordu.” (s.152)

Kafasına koymak

“Kafama koydum, liseyi bitirene kadar ...” (s.144)

Kalbi çarpmak

“Davul çalarken kalbim hızlı çarpıyor.” (s.35)

Kanı ısınmak

“Teo’ya kanım bir türlü ısınmadı.” (s.10)

Kapısını çalmak

“Kader, şans, kısmet dedikleri şey benim de kapımı çalmıştı!” (s.78)

Kaskatı kesilmek

“...torbaya uzanan eli kaskatı kesildi.” (s.15)

Kaş göz işareti yapmak

“Bana kaş göz işareti yapıyordu.” (s.151)

Kem küm etmek

“...adam kem küm etmeyi kesti.” (s.190)

Kendini kaptırmak

“Kendimi rolüme öyle kaptırmışım ki...” (s.40)

Kendini naza çekmek

“...beni bekliyor, kendini naza çekmeden, ıslığıma çıkıyordu hemen.” (s.89)

Kendini tutmak

“...gülmemek için kendini zor tutuyordu.” (s.142)

Kıl olmak

“Şu adama mahalleli kıl oluyor...” (s.73)

Kırk tarakta bezi olmak

“Kırk tarakta bezin olmayacak.” (s.82)

Kim bilir

“Kim bilir ne zor bir yaşamı oldu!” (s.48)

Kolları sıvamak

“Sen de kolları sıvasan artık.” (s.25)

Kulağına inanmamak

“Kulaklarıma inanamıyordum.” (s.45)

Kulak kabartmak

“...hışırtya kulak kabartmasam dönecektim.” (s.22)

Kulak kesilmek

“...tane tane anlattıklarına kulak kesildi.” (s.95)

Kulak vermek

“Davuluma kulak vermeyi...” (s.149)

Kurban olayım!

“Kurban olam, deme abi.” (s.48)

Laf söyledi bal kabağı!

“Laf söyledi bal kabağı!” (s.84)

Lafa tutmak

“Ayy, lafa tutmayın beni.” (s.121)

Lamı cimi yok

“Lamı cimi yok, aileden köklü zengin.” (s.99)

Mırın kırın etmek

“Mırın kırın edecek sandım...” (s.78)

Nefes aldırmmamak

“...aklımı karmakarışık ediyor, nefes aldirtmiyordu.” (s.82)

Ne münasebet!

“Hayır, ne münasebet!” (s.70)

Nuh deyip, peygamber dememek

“Suat Amca, Nuh diyor, peygamber demiyordu.” (s.116)

Ortaya dökmek

“...içinde birikmiş ne varsa ortaya dönecekti.” (s.67)

Oyuna getirmek

“...bizi oyuna getirdi.” (s.129)

Öbür dünyayı boylamak

“Bana kalırsa öbür dünyayı boyladı...” (s.108)

Ödünü koparmak

“Adam ölecek diye ödleri kopuyordu.” (s.110)

Pes etmek

“Pes etme, dedi.” (s.40)

Pişmiş kelle gibi sırtmak

“Pişmiş kelle gibi sırtıyordu.” (s.94)

Renk vermemek

“Hiç renk vermedi, ama günlerce bu konser için...” (s.156)

Rezil olmak

“Rezil olmuşum!” (s.177)

Saç saça baş başa
 "...rollerini oynarken saç saça baş başa girdiler." (s.168)
 Sevinci kursağında kalmak
 "...sevinirken sevincimiz kursağımızda kalıyor..." (s.58)
 Sırta kadem basmak
 "Sonra da sırta kadem basıyorlar." (s.48)
 Sinir küpüne dönmek
 "Sinir küpüne dönmüştü son günlerde." (s.134)
 Su koyuvermek
 "Sakın su koyuverme." (s.84)
 *Suratı sirke satmak
 "Güllü Abla'nın yüzü sirke satıyordu." (s.123)
 Suratından düşen bin parça olmak
 "Manavın suratından düşen bin parçaydı." (s.112)
 Suyu sabuna dokunmamak
 "Sabır taşı, suya sabuna dokunmaz." (s.85)
 Suyu ısınmak
 "Suyum ısınmıştı yarına kadar..." (s.28)
 Tabana kuvvet
 "Hadi, tabana kuvvet!" (s.18)
 Tabanları yağlamak
 "Tabanları yağla hemen!" (s.132)
 Tadı kaçmak
 "Tadım kaçıyor!" (s.28)
 Tamah etmek
 "...giysiye çula tamah etmemiş." (s.99)
 Tamtakır kuru bakır
 "Ev tam takır kuru bakır!" (s.9)
 Tepeden bakmak
 "Tepeden bakıyorsun herkese." (s.102)
 Tepesi atmak
 "Bırak şu kız, tepemi attırma!" (s.129)
 Ucundan tutmak (bir işin veya bir şeyin)
 "Sen de şu ipin ucundan tut bari." (s.175)
 Üstünden atmak
 "...korkuyu atmıştı üstünden." (s.177)
 Üstüne bir bardak su içmek
 "Üstüne bir bardak su iç teorinin!" (s.102)
 Üstüne varmak
 "Buse üstüme varmıyordu artık." (s.130)
 Velveleye vermek
 "...ortalığı velveleye vermek için fırsat kolluyordu." (s.178)
 Vur patlasın çal oynasın
 "...kahkahalarla vur patlasın çal oynasın eğlenirken..." (s.191)
 Yağlı ballı olmak
 "Polat'la yağlı ballıydılar." (s.85)
 *Yaygara koparmak
 "...diye mahallede yaygara etmiş." (s.98)
 Yelkenleri suya indirmek
 "...yelkenleri suya indirmişti." (s.114)

Yer yarılıp içine girmek

“Yer yarılmış içine girmiş.” (s.106)

*Yerden yere vurmak

“...kız beni yerden yere çarpmıştı.” (s.152)

Yolun açık olsun

“...işinin başına dönmezsen yolun açık olsun.” (s.61)

Yorgunluk atmak

“...yarım saat içinde yorgunluğunu atar.” (s.66)

Yüreği ağzına gelmek

“Yüreğim ağzıma gelmişti...” (s.174)

Yüreğini oynatmak

“Ayyy, yüreğimi oynattın!” (s.165)

Yüz yüze gelmek

“Yüz yüze geldik, ben acemi çaylak...” (s.76)

Yüzü kızarmak

“Alnının ortasında derin bir çizgi belirmiş, yüzü kızarmıştı.” (s.170)

Yüzünden okumak

“...Teo’dan korktuğunu okumuştum yüzünden.” (s.176)

Yüzünü buruşturmak

“Teo elini çaydanlığa değdirdi. Yüzü buruştu.” (s.160)

Zaman öldürmek

“...anlamsızca zaman öldürdüm.” (s.86)

Zevkten dört köşe olmak

“Zevkten dört köşeydi.” (s.94)

Zıvanadan çıkmak

“...zıvanadan çıkmış gibi gülüyorduk.” (s.147)

3.1.3. İkilemeler

Abuk sabuk

“...abuk sabuk şekillere giriyordum.” (s.19)

Açık seçik

“...bu açık seçik belli oldu.” (s.88)

Açılır açılmaz

“Kapı açılır açılmaz defteri masaya paldır küldür bırakıverdim.” (s.26)

Adı sanı

“Adını sanını bilmediğim bir kıza...” (s.31)

Ağır aksak

“Ağır aksak yürümek bana göre değil.” (s.18)

Ahım şahım

“...sesi ahım şahım değildi.” (s.83)

Akıl sır

“Akıl sır ermez bir durumdu bu.” (s.128)

Akla hayale

“...akla hayala gelmeyecek çözüm yollarını deniyorlardı.” (s.92)

Aklı fikri

“Aklı fikri saçında, küpesinde.” (s.13)

Alaca bulaca

“Alaca bulaca tüyleri yapış yapıştı.” (s.104)

Alacalı bulacalı

“Şişman, alacalı bulacalı tüylü...” (s.9)

Alan alana

“...çikolata, mısır cipsi alan alanaydı.” (s.168)

Alıp vermek

“Ne alıp veremediğin var bu çocukla?” (s.85)

Alır almaz

“Işığın gözümü alır almaz...” (s.150)

Alır gider

“Gönderirsek besteleri alır gider.” (s.129)

Alış veriş

“Soluk alış verişine...” (s.35)

Anlı şanlı

“Anlı şanlı bir hırsız tek eşya bırakmazdı valla.” (s.197)

Apar topar

“Apar topar aşağı attım kendimi.” (s.69)

Ara sıra

“...sınav hazırlıkları, ara sıra Buse’ye uğramak...” (s.85)

Ardı arkası

“...akmaya başlamıştı, ardı arkası kesilmiyordu.” (s.41)

Aşağı yukarı

“...bir yol izleyeceği aşağı yukarı belirlemişti.” (s.116)

Avanak avanak

“...avanak avanak süzüyordu ağaçları.” (s.172)

Avaz avaz

“...balkona çıkmış, avaz avaz havlamaya başlamıştı.” (s.50)

Avuç avuç

“...koklamadan avuç avuç midesine indirdi.” (s.28)

Az çok

“...taşları kadar az çok biliyordum.” (s.186)

Bağıra çağıra

“...sabahları bağıra çağıra söylediği şiirlerin...” (s.29)

Baka baka

“...gözünün içine baka baka onun için...” (s.153)

Bas bas

“...bas bas bağırarak sokağa çıkmış...” (s.107)

Baş başa

“...ben sesimle baş başa kalacaktım.” (s.30)

Başlı başına

“...soruları bulabilmek başlı başına bir işti.” (s.168)

Baştan aşağı

“Bir kâğıdı baştan aşağı denkleme bulamıştı.” (s.60)

Baygın baygın

“Baygın baygın davulumun kayışını yalıyordu.” (s.56)

Bayıla bayıla

“Biz de bayıla bayıla teklifin...” (s.187)

Bilen bilmeyen

“...bilen bilmeyen herkes dansa katılmıştı.” (s.185)

Bilir bilmez

“Annesine çekseydi, bilir bilmez atar...” (s.98)

Bilmiş bilmiş

“Manav bilmiş bilmiş sırttı.” (s.122)

Bir ileri bir geri

“Parmak uçlarında bir ileri bir geri kaykılıyordu.” (s.123)

Birer ikişer

“...evlerin pencereleri birer ikişer kapandı.” (s.107)

Boş boş

“Boş boş baktı yüzüme.” (s.173)

Boydan boya

“...yan camına boydan boya mavi bir çarşaf germiştı.” (s.133)

Bölük börçük

“Bölük börçük uçuşan bir söz sürüsü...” (s.30)

Börek çörek

“...börek çörek pişiren bir kızdı gözümde.” (s.89)

Buram buram

“...buram buram yemek, demlenmiş çay...” (s.140)

Buruş buruş

“Kâğıtlar buruş buruştu.” (s.132)

Canla başla

“Anneler günlerce canla başla çalıştılar.” (s.167)

Cıvıl cıvıl

“Konuşkan, cıvıl cıvıl.” (s.78)

Çala çala

“Isık çala çala eve doğru koştum.” (s.78)

Çalma çırpma

“Çalma çırpma olmaz.” (s.31)

Çan çan

“İki kişi yan yana geldi mi çan çan etmeden durmadılar.” (s.169)

Çat pat

“Bizim de bilgimiz çat pat...” (s.36)

Çıkara çıkara

“...dişlerini çıkara çıkara konuşuyula...” (s.57)

Çın çın

“Berber Ali, kadının çın çın çınlayan topuk sesinin.” (s.124)

Dalga dalga

“...bir ses dalga dalga yayılıyordu bahçeye.” (s.20)

Damla damla

“Musluk damla damla akıtıyor.” (s.47)

Değıştiren değıştiren

“...akortları değıştiren değıştiren çaldı parçasını.” (s.43)

Derme çatma

“Bir el arabasına doldurulmuş derme çatma eşya ve...” (s.9)

Dert mert

“...benim içimde ses mes, dert mert yoktu.” (s.38)

Didik didik

“...arkasına geçti, didik didik edilmiş kâğıtları...” (s.191)

Dilden dile

“...akılda kalan, dilden dile söylenen...” (s.42)

Dilim dilim

“Çakısıyla dilim dilim kesti.” (s.158)

Dişleye dişleye

“...elmalarımızı dişleye dişleye bizim apartmana...” (s.48)

Diz dize

“...onunla diz dize sessizliği dinlemekten başka bir şey düşmedi.” (s.38)

Doğru dürüst

“Bunun üstü başı dökülüyor, doğru dürüst bir eşyası yok...” (s.99)

Döne döne

“...bazı yerleri başa döne döne okuyor.” (s.134)

Duyar duymaz

“Islığı duyar duymaz ardına bile ...” (s.59)

Düşündü düşünmedi

“...birkaç dakika düşündü düşünmedi...” (s.85)

Eciş bücüş

“...çantasından eciş bücüş bir kâğıt çıkardı.” (s.119)

Eğri büğrü

“Eğri büğrü kesmiş sakallarını.” (s.100)

El kol

“Elimiz kolumuz bağlı mı şimdi!” (s.129)

Ele güne

“Ele güne çıkmıyordu.” (s.98)

Evirmek çevirmek

“...elinde evirdi çevirdi, havludaki kısa...” (s.100)

Evsiz barksız

“Evsiz barksız nasıl yüzüne bakarım...” (s.180)

Gacur gucur

“...ayakkabıları gacur gucur gıcırdadı okurken.” (s.83)

Gece gündüz

“Gece gündüz imaj peşinde nefes tüketen...” (s.27)

Geçti geçmedi

“...bir dakika geçti geçmedi gülerek...” (s.86)

Gelen geçen

“Gelen geçen beze yanaştı.” (s.134)

Gelip gitmek

“...garaja benimle gelip gidecek.” (s.131)

Gelir gelmez

“Okuldan gelir gelmez ayakkabılarını...” (s.203)

Gere gere

“...gere gere yukarı çekti.” (s.149)

Gevrek gevrek

“...kapıya çıkmış gevrek gevrek gülüyordu.” (s.79)

Gezmek tozmak

“...o park senin bu park benim gezip tozmuştu.” (s.9)

Gıcır gıcır

“Lacivert, gıcır gıcır bir bahçıvan pantolon giymişti.” (s.47)

Girdisi çıktısı

“...herkesin girdisi çıktısını, içini dışını bilirdi.” (s.114)

Girer girmez

“Parka girer girmez gözlerini...” (s.67)

Girip çıkmak

“...turist kafilesi merakıyla girip çıkmışlardı.” (s.9)

Giysiye çula

“Mala mülke, giysiye çula tamah etmemiş.” (s.99)

Göstere göstere

“Güllü otuz iki dişini göstere göstere sırttı.” (s.121)

Göz göze

“Teo ile göz göze gelmiştim.” (s.104)

Göz gözü

“...göz gözü görmez olmuştu.” (s.185)

Güle güle

“...güle güle kullansın.” (s.195)

Gürül gürül

“Sesi gürül gürül akmaya başlamıştı.” (s.151)

Haşır neşir

“Olasılık hesapları yapma ede sayılarla haşır neşir olmuş.” (s.64)

Hatır hatır

“Başını hatır hatır kaşdı Teo ” (s.54)

Havadan sudan

“Havadan sudan, basit şeylerdi...” (s.139)

Havalı civalı

“Kimi saçlarını jöleyle havalı civalı yapıyor...” (s.13)

Hık mık

“Hık mık ederken babam girdi aramıza.” (s.36)

Hoplaya zıplaya

“Hem de hoplaya zıplaya.” (s.151)

Horlaya horlaya

“...horlaya horlaya uyudu.” (s.162)

Horul horul

“...saatlerce horul horul uyuyordu.” (s.188)

İşıl işıl

“İşıl işıl gözlerinin kimse...” (s.74)

İvır zıvır

“...ıvır zıvırla uğraşması canımı sıkıyordu.” (s.149)

İç dış

“İçim dışım çözüm.” (s.149)

İç içe

“Doğayla, çevreyle iç içe olunsaydı...” (s.53)

İçin için

“...anne için için ağlıyordu.” (s.98)

İçten içe

“Annem saçlarıma içten içe güldü.” (s.166)

İnce ince

“...her noktası sayılarla ince ince işlenmişti.” (s.11)

İnim inim

“Kızlar inim inim inleyecek!” (s.49)

İş güç

“İşim gücüm yoktu.” (s.178)

İşsiz güçsüz

“Belki işsiz güçsüz...” (s.46)

İtiş kakış

“...oğlu da itiş kakış sokulmuşlardı sıraya.” (s.64)

Kafa kafaya

“...üç genç günlerce kafa kafaya verdiler...” (s.168)

Kambur kambur

“Kambur kambur üstüne binmiş...” (s.115)

Kapacak

“...yerine naylon kapacak almış.” (s.167)

Kapı kapı

“Kapı kapı dolaşır, ansiklopedi, yemek kitapları satar.” (s.11)

Kargacık burgacık

“...girişinin duvarlarını kargacık burgacık sayılarla döşemişti.” (s.10)

Karınca kararınca

“Günlerdir herkes karınca kararınca, elinden geleni yapmış...” (s.176)

Karman çorman

“Saçlarımı iki eliyle karman çorman etmiş...” (s.23)

Katur kutur

“...katur kutur yiyor, kemirdiği odun parçalarını...” (s.22)

Kem küm

“...adam kem küm etmeyi kesti.” (s.190)

Kendi kendini

“Kendi kendimi avuturdum.” (s.34)

Kıran kırana

Kıran kırana yarışıyorlardı.” (s.138)

Kıs kıs

“Ali Ağabey kıs kıs gülüyordu.” (s.114)

Kim var kim yok

“Sahnedeki salonda kim var kim yok kestiremiyordum.” (s.185)

Kimi kimsesi

“Kimin kimsen olmayan bir orta yere...” (s.180)

Klon mlon

“Onu öğrenemem de klon mlon dersem anlar belki Teo.” (s.122)

Kol kola

“Polat’la Buse kol kola söylüyorlardı şarkıları.” (s.152)

Kolay kolay

“...kolay kolay toplanacağı benzemiyordu.” (s.107)

Koşa koşa

“Güllü Abla karakoldan koşa koşa bize doğru geliyordu...” (s.109)

Koştura koştura

“...koştura koştura eve dönmüştüm.” (s.20)

Koyar koymaz

“Yastığa başımı koyar koymaz uyudum.” (s.41)

Köpürte köpürte

“...sabunla köpürte köpürte bir güzel ...” (s.40)

Kuç kuçu

“Kuç kuçu da çok sevimli kerata.” (s.17)

Lamı cimi

“Lamı cimi yok, aileden köklü zengin.” (s.99)

Mal mülk

“Mala mülke, giysiye çula tamah etmemiş.” (s.99)

Mırıl mırıl

“...mırıl mırıl ezberlerini yineliyordu.” (s.91)

Mırın kırın

“Mırın kırın edecek sandım...” (s.78)

Mışıl mışıl

“...kucağımda mışıl mışıl uykuya dalan...” (s.86)

Ne var ne yok

“...ne var ne yok bakmak istedim.” (s.99)

Nesilden nesile

“...yeteneklerim nesilden nesile geçsin isterim.” (s.54)

Oflaya puflaya

“...formları gönülsüz, oflaya puflaya dolduruyorlardı.” (s.60)

Oku oku

“Üç gündür oku oku, başım ağrıdı.” (s.121)

Okuyup okuyup

“...okuyup okuyup yazıyordum.” (s.204)

Oldu bitti

“Bir akşamüstü oldu bittiye gelmişti...” (s.147)

Olmuş bitmiş

“Polat üşenmiyor, ne olmuş bitmiş, ne konuşmuş...” (s.84)

Oradan buradan

“Oradan buradan çalınmış...” (s.30)

Ova ova

“Kulakmemesini ova ova, tek sözünü kaçırmadan dinlemişti manavı.” (s.142)

Oynata oynata

“...güneşleri oynata oynata güldü.” (s.78)

Palas pandıras

“En eskisi, palas pandıras yapılan...” (s.7)

Paldır küldür

“Kapı açılır açılmaz defteri masaya paldır küldür bırakıverdim.” (s.26)

Paralı pullu

“Burs verdiğine göre paralı pullu biri.” (s.113)

Pençe pençe

“Manavın yüzü pençe pençe kızarmıştı.” (s.143)

Peş peşe

“Davuluma peş peşe vurdum...” (s.40)

Pılımı pırtını

“Usulca pılımı pırtını topladım...” (s.28)

Pırıl pırıl

“...okuma salonunu pırıl pırıl parlatmıştı.” (s.117)

Pörtlete pörtlete

“...dişlerini pörtlete pörtlete güldü.” (s.101)

Sabah akşam

“Polat, sabah akşam demiyor...” (s.82)

Saç baş

“Saçını başını savuran mı dersin...” (s.185)

Saç saça

“...rollerini oynarken saç saça baş başa girdiler.” (s.168)

Saf saf

“Suat Amca saf saf...” (s.144)

Sahte sahte

“...sahte sahte güldü.” (s.156)

Salkım saçak

“Ne bu halin, salkım saçak dökülüyorsun!” (s.40)

Sapır sapır

“İçimdeki ağacın çiçekleri sapır sapır dökülüyordu.” (s.153)

Savura savura

“Güllü Abla çantasını savura savura parka doğru yürüdü.” (s.66)

Ses mes

“...benim içimde ses mes, dert mert yoktu.” (s.38)

Sessiz sedasız

“...sessiz sedasız bir çocuktur.” (s.97)

Seve seve

“Seve seve verdim Külkedisi’ne.” (s.146)

Sıcağı sıcağına

“Öğrendiklerini sıcağı sıcağına konuşmasa...” (s.144)

Sıçrata sıçrata

“Çamurları sıçrata sıçrata ölür sanki...” (s.10)

Sokak sokak

“Sokak sokak aç kurt gibi dolaşır...” (s.32)

Soluk soluğa

“Soluk soluğa mücadele akşam saatlerinde sona ermişti.” (s.96)

Söyleyen söyleyene

“...her şeyden haberdar olduğunu söyleyen söyleyeneydi.” (s.189)

Süklüm püklüm

“...bu garibinin içinde süklüm püklüm...” (s.39)

Sürüye sürüye

“...ayaklarımı sürüye sürüye gittim.” (s.176)

Süze süze

“...yan gözle süze süze, üç-beş tur...” (s.141)

Şapur şupur

“...dökülenleri şapur şupur midesine indirdi.” (s.50)

Şuradan şuraya

“...kahvesini içmeden şuradan şuraya gitmezdi.” (s.195)

Tane tane

“...tane tane anlattıklarına kulak kesildi.” (s.95)

Taşıra taşıra

“Göz kenarlarımı taşıra taşıra boyadım önce.” (s.39)

Tatlı tatlı

“Kalbim tatlı tatlı çarpıyordu.” (s.70)

Tek tek

“...tek tek sayacak mıyız, diye soracak.” (s.122)

Teker teker

“Herkes teker teker uzattı zarfını...” (s.195)

Tepeden tırnağa

“Ağacın tepeden tırnağa çiçeğe kesmesini...” (s.146)

Tıkır tıkır

“Her zaman tıkır tıkır çalıştı.” (s.173)

Tıngır mıngır

“...tingir mıngır gidiyordu.” (s.104)

Tir tir

“Tir tir titrerdi bu yürek.” (s.124)

Tuta tuta

“Manava karnını tuta tuta gülmek düşmüştü.” (s.135)

Tutam tutam

“Saçlarını tutam tutam ayırdı.” (s.155)

Ufak tefek

“...ufak tefek falsolarla da olsa işi kotarmıştı.” (s.143)

Usul usul

“...dur, usul usul geleceğim oraya.” (s.119)

Uzun uzun

“...dişlerinin arasını uzun uzun karıştırdı.” (s.44)

Üç aşağı beş yukarı

“Bestelerimiz üç aşağı beş yukarı hazırды.” (s.127)

Üç beş

“Üç beş bakmayacaksın.” (s.112)

Üst baş

“...üstüm başım toz olmuş da...” (s.76)

Üst üste

“Ay ve Güneş nasıl üst üste oturabiliyorlar?” (s.136)

Üstü başı

“Bunun üstü başı dökülüyor, doğru dürüst bir eşyası yok...” (s.99)

Üstümüze üstümüze

“...üstümüze üstümüze geliyordu.” (s.185)

Üstüne üstüne

“Suat Amca’nın üstüne üstüne havladı.” (s.15)

Varı yoğu

“Varı yoğu sattık, adama verdik.” (s.178)

Vızır vızır

“...hastalığından sonra yaşanan vızır vızır trafik...” (s.116)

Vura vura

“...ayaklarını yere vura vura ritim tutan mı...” (s.185)

Yabancı yerli

“Yabancıdan yerliden?” (s.102)

Yağlı ballı

“Polat’la yağlı ballıydılar.” (s.85)

Yalvar yakar

“Güllü abla yalvar yakar olmuştu.” (s.175)

Yan yana

“Berber kibrit çöplerini yan yana dizdi.” (s.125)

Yapa ede

“Olasılık hesapları yapa ede sayılarla haşır neşir olmuş.” (s.64)

Yapış yapış

“Alaca bulaca tüyleri yapış yapıştı.” (s.104)

Yapmak etmek

“Ne yapmış etmiş kafalarımıza...” (s.74)

Yarı yarıya

“Balı, pekmezi yarı yarıya azaltsak mı?” (s.141)

Yatıp kalkmak

“Buralarda bir yerde yatıp kalkıyordu.” (s.100)

Yavaş yavaş

“Başlasak ya yavaş yavaş.” (s.123)

Yaya yaya

“Sarhoş ağzıyla yaya yaya söylediğimiz...” (s.130)

Yediden yetmiş

“Yedisinden yetmişine olayı duyan...” (s.111)

Yeme içme

“Çünkü milletçe yeme içmeye pek meraklıyız.” (s.49)

Yeni yeni

“...tatmadığı duyguları yeni yeni keşfetmenin sarhoşluğunu yaşıyordu.” (s.201)

Yenik yenik

“...kazağının arkası yenik yenikti.” (s.127)

Yere göğe

“...sevinçten yere göğe sığamıyordu.” (s.139)

Yerden yere

“...kız beni yerden yere çarpmıştı.” (s.152)

Yeri göğü

“Yeri göğü inleyen çılgık...” (s.107)

Yıkıldı yıkılacak

“Salaş, ahşap, yıkıldı yıkılacak, terk edilmiş...” (s.192)

Yüz göz

“...yüz göz olmaya gelmez.” (s.13)

Zangır zangır

“Bacaklarım zangır zangır titriyordu.” (s.104)

Zar zor

“Sınıfları da zar zor geçer.” (s.96)

3.1.4. Terimler

Akort (müzik)

“Polat gitarını akort etti.” (s.58)

Depresyon (ruh bilimi)

“...depresyonlu gençler çıkıyor ortaya.” (s.53)

Düet (müzik)

“...birlikte düet yapıyorlar.” (s.152)

Elips (matematik)

“Silindirleşt. Yok, yanlış elipsleşt.” (s.51)

Embriyo (anatomi)

“...embriyo mu ne...” (s.144)

Figür (müzik)

“...dans figürlerini seçmeye çalışıyordum.” (s.19)

Gen (biyoloji)

“Matematik olmasaymış genlerimizin yapısı...” (s.117)

Hücre (biyoloji)

“Her hücrede kırk altı kromozom...” (s.119)

Kosinüs (matematik)

“Sinüs, kosinüs, tanjant, logaritmayı bizim işimize yaramıyor diye...” (s.47)

Kromozom (biyoloji)

“Kromozom... duydunuz mu, hah işte orda bulunur.” (s.118)

Küre (matematik)

“Küre dedim, düşünmeden.” (s.51)

Logaritma (matematik)

“Sinüs, kosinüs, tanjant, logaritmayı bizim işimize yaramıyor diye...” (s.47)

Masal (edebiyat)

“Çocuklarınıza anlattığımız sevgi masalları boşa gitti.” (s.53)

Mizansen (tiyatro)

“Bir mizansen kurar, sahneye alır.” (s.130)

Öykü (edebiyat)

“...Sherlock Holmes öyküsü okumadınız mı bayan?” (s.70)

Ritim (müzik)

“Ben ritim tutuyorum.” (s.35)

Roman (edebiyat)

“Roman versem...” (s.13)

Silindir (matematik)

“Silindirleştii. Yok, yanlış elipsleştii.” (s.51)

Sinüs (matematik)

“Sinüs, kosinüs, tanjant, logaritmayı bizim işimize yaramıyor diye...” (s.47)

Soprano (müzik)

“Soprano mu?” (s.27)

Spastik (tıp)

“...spastik görünümlü, depresyonlu gençler...” (s.53)

Stetoskop (tıp)

“Doktor stetoskopuyla kalbini dinledi.” (s.109)

Şiir (edebiyat)

“Şiirsel sözler.” (s.30)

Tanjant (matematik)

“Sinüs, kosinüs, tanjant, logaritmayı bizim işimize yaramıyor diye...” (s.47)

Trigonometri (matematik)

“Okulda trigonometri ve geometri de öğrettii...” (s.45)

3.1.5. İlişki Sözleri

Geçmiş olsun

“Aaa! Geçmiş olsun.” (s.77)

Günaydın

“Uykucu Şerif, günaydın!” (s.42)

Hoşça kalın

“...çalışmam var, hadi hoşça kalın!” (s.175)

Mekânı cennet olsun

“Mekânı cennet olsun.” (s.108)

Merhaba

“Bir ‘merhaba’ demeye eli kolu doldurmak mı gerek.” (s.12)

3.1.6. Yabancı Sözcükler

Alfabe (abece)

“Nota müziğin alfabesidir!” (s.35)

Chat (sanal sohbet)

“Chat yaparken aynı odaya düştük.” (s.128)

Deforme olmak (kalıbı-biçimi bozulmak)

“...protein deforme olmuş hücre demektir.” (s.32)

Demode (modası geçmiş)

“Demode şarkılardan, türkülerden başkasını...” (s.152)

Esas (ana, temel)

“Bu dünyada esas sorun...” (s.32)

Eser (yapıt)

“...yanlış beslenmenin eseri, yaşlanma izleri.” (s.33)

Falso (yanlı davranış, hata)
 "...ufak tefek falsolarla da olsa işi kotarmıştı." (s.143)
 Fikirli (düşünceli)
 "Bende kötü fikirli bir adam bu." (s.98)
 Girizgâh (girişlik)
 "Oysa uzunca bir girizgâh yapmalıydı." (s.177)
 Hafıza (bellek)
 "Nasıl bir hafıza bozukluğuysa bu..." (s.112)
 Hatırlamak (anımsamak)
 "Dizi filminden hatırlasana." (s.118)
 Hayal (düş)
 "Hayallerine kanat takacaksın oğlum." (s.28)
 Hayat (yaşam)
 "Bütün hayatım boyunca kurduğum..." (s.82)
 Hediye (armağan)
 "Düğün hediyem onlar..." (s.178)
 Hikâye (öykü)
 "Ona hikâyeni anlat..." (s.177)
 Hissetmek (duyumsamak)
 "Kendini nasıl hissediyordun?" (s.24)
 Hit (liste başı)
 "Tarkan albümlerinin hit parçalarını çalsak..." (s.85)
 İhtiyaç (gereksinim)
 "...ihtiyacı olana satardım." (s.50)
 İmaj (imge)
 "...müzik grubunun imaj çalışmaları bugün başlıyor..." (s.11)
 İnternet (genel ağ- bilgi sunar)
 "İnternette dost bulunmaz..." (s.128)
 Koleksiyon (derlem)
 "Polat'ın çizgi roman koleksiyonu var." (s.147)
 Mahlukat (yaratık)
 "İnsanoğlu garip bir mahlukat." (s.53)
 Pop-star (pop yıldızı)
 "Yeni bir pop-star mı doğuyordu?" (s.152)
 Problem (sorun-soru)
 "Problemleri bir günde kurarım kafamda." (s.54)
 Sahtekâr (düzmece)
 "Bırak sahtekârı!" (s.128)
 Sempatik (sevimli, sıcakkanlı, cana yakın)
 "Sempatik görünüyordu." (s.150)
 Seyretmek (izlemek)
 "Kaçak filmini seyretmiş miydiniz?" (s.72)
 Stil (biçem)
 "Benim bir saç stilim var", dedi." (s.155)
 Stop çanı (durma çanı-kapanma çanı)
 "Fırının stop çanı da çalmıştı o anda." (s.50)
 Stratejik (önemli, izlemsel)
 "Stratejik konumunu biliyor musun?" (s.103)
 Sürpriz (şaşırtı)
 "...akşama başka bir sürpriz gelecek." (s.134)

Vitrin (sergen)

“Ağaç gövdelerine vitrin camlarına...” (s.60)

Zekâ (anlak)

“...çocukların üstün zekâ örneği davranışları...” (s.63)

3.1.7. Argo Sözcükler

Çakmak

“...matematikten çakmaya razıyım.” (s.146)

Daniska

“Teo’nun belleğini yitirmesi felaketin daniskasıydı onlar için.” (s.111)

Enselenmek

“Mutfakta gizlice Nuriye’ye yemek hapyı pişirirken enselenmişti.” (s.188)

İplemek

“İçimin titreyişini iplemeden...” (s.132)

Toz olmak

“Kaçtım, toz oldum hemen.” (s.13)

3.1.8. Anadolu Ağızları

Baldırıçıplak

“...yirmi iki baldırıçıplak, binlerce avanak.” (s.131)

Çaylak

“Yüz yüze geldik, ben acemi çaylak...” (s.76)

Fiyakalı

“...fiyakalı bir şirket arabasına binerken gördüm.” (s.46)

Kotarmak

“...ufak tefek falsolarla da olsa işi kotarmış.” (s.143)

3.2. “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin

Bulgular

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 2’de verilmiştir:

Çizelge 2. “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını

Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	67	48.55
Deyimler	49	35.50
Terimler	9	6.52
Yabancı Sözcükler	9	6.52
Argo Sözcükler	2	1.44
İlişki Sözleri	2	1.44
Anadolu Ağızları	0	0
Atasözleri	0	0
Bilmeceler	0	0
Tekerlemeler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	138	100

Çizelge 2'e göre "Babamın Gözleri Kedi Gözleri" adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel ögeler arasında en çok ikilemelere (%48.55), ikinci sırada deyimlere (%35.50), üçüncü ve dördüncü ise aynı kullanım sıklığıyla terimlere ve yabancı sözcüklere (%6.52), beşinci ve altıncı sırada aynı kullanım sıklığıyla argo sözcüklere ve ilişki sözlerine (%1.44) yer verilirken, diğer ögelere ise yer verilmemiştir. Kısaca bu kitapta sözvarlığı ögelerinden en çok ikilemelere ve deyimlere yer verildiği söylenebilir.

Bu yapıtta, "enayi" sözcüğü incelemede kullanılan sözlüklerde argo olarak tanımlandığından "enayilik" (s.89) sözcüğü de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Aşağıda, "Babamın Gözleri Kedi Gözleri" adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel ögeler sunulmuştur:

3.2.1. Deyimler

Ağzı kulaklarına varmak

"...çıkarken ağzım kulaklarımdaydı tabii." (s.62)

Ağzını bıçak açmamak

"...benim de ağzımı bıçak açmıyor." (s.82)

Aklına gelmek

"Aklına gelen her yerdedir sevgi aslında." (s.22)

Aklına yatmak

"...iyi olacağına benim de aklım yatmıştı." (s.94)

Aklından çıkmak

"Bu sözler gün boyu aklımdan çıkmadı." (s.37)

Aklını başından almak

"...minik pırıltılar aklımı başımdan almıştı." (s.34)

Başa gelmek

"Başıma gelene bakın!" (s.27)

Başını döndürmek

"...kelebeklerin renkleri başını döndürür..." (s.89)

Boşa çıkarmak

"Engin Amca beklentilerimi boşa çıkarmadı." (s.53)

Can vermek

"Bu mavi ışık girdiği alete can veriyor." (s.91)

Dalga geçmek

"Ya benimle dalga geçiyor ya da gizlediği bir şeyler var." (s.49)

Deliye dönmek

"Sevinçten deliye döndüm." (s.58)

Dikkatini çekmek (çekmemek)

"Öğretmen söyleyene kadar hiç dikkatimi çekmemişti." (s.51)

*Dizinin dibinden ayrılmamak

"...haftanın iki günü onun dizinin dibinde olacaktım." (s.94)

Dört bir taraf (yan)

"Seslendim, dört bir yanı aradım." (s.86)

Dört dönmek

"...birini ya da saatini bulurum diye dört döndüm." (s.26)

Eli ayağına dolanmak

“Birden elim ayağıma dolandı.” (s.20)

Elinden geleni yapmak

“...beni eğlendirmek için elinden geleni yapardın.” (s.48)

Göz göze gelmek

“...dışarı bakınca göz göze geliyoruz.” (s.75)

Gözaydına gelmek

“...bu kez de gözaydına geldiler.” (s.91)

Gözleri dolu dolu olmak

“Peşinden, gözlerim dolu dolu el salladım.” (s.48)

Gözlerinden okumak

“Gözlerinden çok rahatlıkla okunuyordu bu.” (s.80)

Gözlerinin içine bakmak

“Gülümseyerek gözlerimin içine bakıyordu.” (s.42)

Gözünü ayırmamak

“Resim yaparken gözlerini benden ayırmayan...” (s.52)

Gözünün önüne gelmek

“Babam çizgili tişörtüyle gözümün önünde.” (s.18)

Havalara uçmak

“Eskici kitaplığımı bulursa havalara uçacağım.” (s.85)

Hırsından çatlamak

“Annem dudağında, ‘Hırsından çatlasın dostlar’ şarkısı yemek yapıyordu.” (s.26)

*Hiddetten kudurmak

“...annem öfkeden kudurmuştu.” (s.35)

İç geçirmek

“...deyip iç geçirdi.” (s.89)

İçi içini yemek

“Çok üzüldüm. İçim içimi yedi.” (s.47)

İçine doğmak

“Ne yalan söyleyeyim, içime doğmuştu sanki.” (s.44)

İple çekmek

“...bugünün gelmesini iple çektim.” (s.61)

Kafa yormak

“Senin kafa yormanı...” (s.57)

Kapı dışarı etmek

“Öğretmen de onu kapı dışarı etmiş.” (s.74)

Katıla katıla ağlamak

“Katıla katıla ağlamaya başladı.” (s.43)

Kendini dışarı atmak

“...yarıda bırakıp, kendimi dışarı attım.” (s.61)

Keyfini kaçırmak

“...aynadaki tanıdık yüz keyfimi kaçırdı.” (s.71)

Nefesini tutup beklemek

“Nefesimi tuttum, o olağanüstü güzelliği doya doya seyrettim.” (s.40)

*Sabun köpüğü gibi sönmek

“Kızgınlığım sabun köpüğü gibi dağıldı.” (s.39)

Silip süpürmek

“Yeni gelen bütün yemleri silip süpürdü.” (s.67)

Sözünü kesmek

“Babam, sözümü hiç kesmeden beni dinledi.” (s.99)

Surat asmak

“Annem kavanozu görünce suratını astı.” (s.35)

Tepesi atmak

“Sonunda tepem attı...” (s.86)

Tüyleri diken diken olmak

“Tüyleri diken diken olmuştu.” (s.19)

Yüreği çarpmak

“Yüreğim çarpa çarpa gelişini bekledim.” (s.53)

Yüreği ferahlamak

“Böylece yüreğin ferahlar, rahatlırsın.” (s.44)

*Yüreğine su serpmek

“Gene de içime su serpti sözleri.” (s.29)

Yüz vermemek

“Suzi, Çağrı’ya hiç yüz vermedi.” (s.91)

Yüzünü ekşitmek

“... bu sözü her edişinde yüzünü ekşitirdi.” (s.89)

3.2.2. İkilemeler

Açar açmaz

“Annem kavanozun ağzını açar açmaz böcekler kaçıverdi.” (s.35)

Aklı fikri

“Aklı fikri Antil Adaları’nda.” (s.66)

Alaycı alaycı

“...o da alaycı alaycı baktı bana.” (s.38)

Alıp vermek

“...çimenler soluk alıp veriyor...” (s.72)

Ayıra ayıra

“...yapraklarını ayıra ayıra gülsün bari.” (s.15)

Baka baka

“Önümüze baka baka okula kadar geldik.” (s.36)

Basa basa

“Yere dökülmüş yapraklara basa basa yürüdüm.” (s.41)

Benek benek

“Sarı, yeşil benek benek.” (s.37)

Bilir bilmez

“Sonra o dükkânları babamın bilip bilmediğini sordu.” (s.17)

Bir bir

“Bir bir incelemeye başladı.” (s.51)

Bol bol

“...gelen geçeni seyrettim bol bol.” (s.47)

Boş boş

“Çöpçü Amca boş boş baktı bana.” (s.40)

Çarpa çarpa

“Yüreğim çarpa çarpa gelişini bekledim.” (s.53)

Çekine çekine

“Çekine çekine gittim.” (s.13)

Çeşit çeşit

“...işinin yanında çeşit çeşit işle uğraşır.” (s.53)

Çıt çıt

“Kımıldadıkça dikişleri çıt çıt ediyordu.” (s.71)

Dalga dalga

“...kulaklarımdan bedenime dalga dalga yayılıyordu.” (s.72)

Doya doya

“...o olağanüstü güzelliği doya doya seyrettim.” (s.40)

Düşer düşmez

“...yağmurluğuma düşer düşmez sıçrayarak...” (s.31)

Eğri büğrü

“...satılanlar kadar düzgün olmuyor, eğri büğrü görünüyor.” (s.30)

Farklı farklı

“...tamir edeceğim, farklı farklı açılardan bakıp...” (s.92)

Gelen geçen

“Gelen geçeni seyretmeye başladım.” (s.13)

Geri geri

“...paten yapar gibi geri geri gidiyordu.” (s.16)

Gizli gizli

“Gizli gizli, parçaları şemadaki gibi yerleştirip birbirine değdirdim.” (s.54)

Güm güm

“...biri yağmur borusuna güm güm vurarak beni uyardı.” (s.13)

Harıl harıl

“Ama kendisi harıl harıl hazırlık yapıyor.” (s.76)

Huyu suyu

“Huyu suyu değişecek diye dışarı çıkarmama da izin vermiyor.” (s.84)

Ivır zıvır

“... ıvır zıvır yok.” (s.9)

Kapı kapı

“Kapı kapı, sokak sokak dolaşarak Suzi’yi aradı.” (s.87)

Kat kat

“...çamaşırların kat kat konduğu düzenli çekmeceler...” (s.96)

Katıla katıla

“Katıla katıla ağlamaya başladı.” (s.43)

Kendi kendine

“Kendi kendime ip atlamaya başladım.” (s.13)

Kıvır kıvır

“...saçları gibi kıvır kıvır tellerin üstünde düşecek gibi duruyor.” (s.25)

Kolay kolay

“İşi kolay kolay bitmez.” (s.16)

Konu komşu

“Konu komşuya dağıttı.” (s.80)

Nazlı nazlı

“Suzi tüylerini kabartıp nazlı nazlı geriniyordu.” (s.84)

Okşaya okşaya

“...tüylerini okşaya okşaya yatıştırdım.” (s.19)

Olmak bitmek

“...yanında olduğunu düşünürsün olur biter.” (s.50)

Olursa olsun

“...hangi konuda olursa olsun okunmuş dergileri alır...” (s.53)

Saçı başı

“Saçı başı dağılmış yüzü solmuştu.” (s.82)

Sağa sola

“Saatlerce yatağın içinde sağa sola döndüm.” (s.23)

Sakin sakın

“...yanımda sakın sakın yürüyordu.” (s.37)

Sıçrata sıçrata

“Suları sıçrata sıçrata yürürken Çağrı’yı fark etmedim.” (s.55)

Sık sık

“Aslı’nın babası sık sık iş gezisine gidiyor.” (s.28)

Sıkı sıkı

“...kollarıyla sıkı sıkı sardığını düşündüm.” (s.46)

Silip süpürmek

“Kırıntıları birkaç dakika içinde silip süpürdü.” (s.19)

Sinirli sinirli

“Bana doğru sinirli sinirli bakarak...” (s.13)

Sokak sokak

“Kapı kapı, sokak sokak dolaşarak Suzi’yi aradı.” (s.87)

Sürte sürte

“Yanaklarını birbirlerine sürte sürte dolaşıyorlardı.” (s.75)

Sürüne sürüne

“Sürüne sürüne kavanozun yanına geldim.” (s.69)

Sürüye sürüye

“...hantal çantamı sürüye sürüye, yakam paçam bir yerde dönerken...” (s.15)

Şakır şakır

“Bu sabah şakır şakır yağmur yağıyordu.” (s.55)

Şaşkın şaşkın

“Şaşkın şaşkın ona baktım.” (s.69)

Şımarık şımarık

“Şımarık şımarık gerinirdi.” (s.91)

Tabak çanak

“Eski evde bir tek tabak çanak bile bırakmamıştık.” (s.11)

Teker teker

“Resimleri teker teker öğretmenın masasına götürüp bıraktık.” (s.51)

Telaşlı telaşlı

“Bir yere yetiŖecekmiŖ gibi telaşlı telaşlı konuşuyordu.” (s.87)

Tıkış tıkış

“Oyuncaklarım, kitaplar, defterler hepsi tıkış tıkıştı.” (s.9)

Titrete titrete

“Gerdanını titrete titrete güldü.” (s.29)

Tuhaf tuhaf

“... tuhaf tuhaf miyavladı.” (s.86)

Un ufak

“...korkularım un ufak olmuştu birden.” (s.46)

Utana sıkıla

“Utana sıkıla. ‘Eve geldiğimde yoktu,’ dedim.” (s.87)

Yaka paça

“...hantal çantamı sürüye sürüye, yakam paçam bir yerde dönerken...” (s.15)

Yan yana

“Bu yıl Buket’le yan yana oturacağım.” (s.17)

Yavaş yavaş

“Sıcaklık yavaş yavaş bütün bedenime yayıldı...” (s.46)

Yıkık dökük

“Yıkık dökük, kararmış bir tahta kapıyı iteledi.” (s.56)

Yorgun yorgun

“Yorgun yorgun arabasını ittirerek geliyordu.” (s.52)

3.2.3. Terimler

Akort (müzik)

“Sesi kulak delici ve akortsuzdu.” (s.13)

Barometre (kimya)

“Babam da barometreye sık sık bakardı.” (s.88)

Bilmece (edebiyat)

Tuhaf bir bilmece!” (s.75)

Diyot (fizik)

“Diyot, derdi babam bu parçacığa.” (s.18)

Flüt (müzik)

“Tahtaları oyarak, biblolar, baston flüt gibi şeyler yapar.” (s.53)

İletken (fizik)

“İletkenleri, yalıtkanları öğrendim.” (s.74)

Öykü (edebiyat)

“...bazen bir öykü kahramanı oluveriyorlardı.” (s.86)

Pusula (coğrafya)

“...bugün bana bir pusula gösterdi.” (s.88)

Yalıtkan (fizik)

“İletkenleri, yalıtkanları öğrendim.” (s.74)

3.2.4. İlişki Sözleri

İyi uykular

“İyi uykular, baba!” (s.55)

Merhaba

“Merhaba, prenses.” (s.19)

3.2.5. Yabancı Sözcükler

Esas (ana, temel)

“Babam, para kazandığı esas işinin yanında...” (s.53)

Fark etmek (ayırmsamak)

“...yürürken Çağrı’yı fark etmedim.” (s.56)

Fikir (düşünce)

“Babam benim fikrimi ciddiye almazdı.” (s.30)

Hayal etmek (düşlemek)

“Okurken daha büyük olduklarını hayal etmişim.” (s.74)

Hediye (armağan)

“...yığınla hediye getiriyor.” (s.28)

Hissetmek (duyumsamak)

“Babamın yokluğunu belki de hiç hissetmiyor.” (s.27)

Koleksiyon (derlem)

“Denizkabukları koleksiyonu yapmaktan büyük zevk alıyor...” (s.59)

Sürpriz (şaşırtı)

“Doğum günümün büyük sürprizi babamdı.” (s.77)

Vitrin (sergen)

“Odanı tıpkı bir mobilyacı vitrini gibi olmuş.” (s.85)

3.2.6. Argo Sözcükler

Enayilik

“Güzele bakmamak enayiliktir, derdi.” (s.89)

Toslamak

“Bir çöp bidonuna toslayabilirsin.” (s.46)

3.3. “Domates Saçlı Kız” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Domates Saçlı Kız” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 3’te verilmiştir:

Çizelge 3. “Domates Saçlı Kız” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	194	61.78
Deyimler	87	27.70
Yabancı Sözcükler	16	5.09
Terimler	6	1.91
İlişki Sözleri	5	1.59
Argo Sözcükler	2	0.63
Anadolu Ağızları	2	0.63
Atasözleri	1	0.31
Tekerlemeler	1	0.31
Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	314	100

Çizelge 3’e göre “Domates Saçlı Kız” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında en çok ikilemelere (%61.78), ikinci sırada deyimlere (%27.70), üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%5.09), dördüncü sırada terimlere (%1.91), beşinci sırada ilişki sözlerine (%1.59) yer verilmiştir. Altıncı ve yedinci sırada ise aynı kullanım sıklığıyla ile argo sözcükler ve Anadolu ağızları (%0.63), sekizinci ve dokuzuncu sırada aynı kullanım sıklığıyla atasözleri ve tekerlemeler (%0.31) yer almaktadır. Kalan diğer öğelere ise yer verilmemiştir. Aşağıda, “Domates Saçlı Kız” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler sunulmuştur:

3.3.1. Atasözleri

*Kötü haber tez duyulur

“Kötü haber tez yayılır.” (s.107)

3.3.2. Deyimler

Ağızından girip burnundan çıkmak

“Ay ağızından girip burnundan çıkınca yumuşuyor.” (s.168)

Ağızını açmak

“...annem bir daha ağızını açmıyor.” (s.101)

Aklına esmek

“Aklına esmiş, beni almaya gelmiş.” (s.46)

Aklına gelmek

“Gezip tozmaktan aklına bile gelmedi.” (s.109)

Aklını kaçırmak

“Güzellik diye diye aklını kaçırarak millet...” (s.34)

Aklını karıştırmak

“Aklımı karıştırıyorsun.” (s.82)

Avucunu yalamak

“Avuçlarınızı yalayın!” (s.7)

Başı sıkışmak

“Baş sıkışınca söylemek bir işe yaramaz.” (s.13)

Başına çorap örmek

“...kargaların kentin başına ördüğü koskocaman bir çorabı ortaya çıkarmış. (s.8)

Başını alıp gitmek

“Bir gün almış başını çok uzaklara gitmiş.” (s.23)

Bir işe eli yatmak

“Eskiden eli her işe yatarı.” (s.185)

Burnundan kıl aldırmmamak

“Burnundan kıl aldırmmayışı ondan.” (s.92)

Burnundan solumak

“...ayıklarken burnundan soluya soluya işyerinde geçen...” (s.106)

Canını sıkmak

“...canını sıkmak istemedim.” (s.153)

Çaresiz kalmak

“Çaresiz kaldılar, beni yetiştirme yurduna teslim ettiler.” (s.172)

Çevir kazı yanmasın

“...böyle durumlarda ‘çevir kazı yanmasın’, derdi.” (s.14)

Dalga geçmek

“Dalga geçme...” (s.23)

Diken üstünde olmak

“Herkes diken üstünde.” (s.92)

Dilinin altında bir şey olmak

“...yoksa dilinin altında bir şey mi vardı...” (s.27)

Dilinin ucunda

“Yol boyunca dilimin ucunda bir söz takılıydı...” (s.76)

Dünyaya getirmek

“Beni neden dünyaya getirmek istedin?” (s.102)

*Eli ayağına dolaşmak

“Su’nun eli ayağına dolanmış.” (s.14)

Ele geçirmek

“...meydanı ele geçirmek isteyen kötü niyetli...” (s.7)

Faka basmak

“...sahipleri ise kolay kolay faka basacağa benzemiyorlarmış.” (s.7)

Gevrek gevrek gülmek

“Gevrek gevrek gülüyor.” (s.95)

Göz atmak

“...önce kendi göz atıyor, sonra da Tıktık’ın önüne sürüyormuş.” (s.10)

Göz kulak olmak

“Çocuğa göz kulak olun, diyor.” (s.155)

Gözüne çarpmak

“Bizim evde ilk gözüne çarpan balkonun...” (s.182)

Gözüne kestirmek

“Aysu onu gözüne kestirdi.” (s.146)

Gözüne uyku girmemek

“Son gecemde gözüme uyku girmedi.” (s.68)

Gözünden yaşlar boşanmak

“...gözümünden yaşlar boşanıyor.” (s.45)

Gözünü kırpmamak

“...ama ben gözümü kırpmadım.” (s.68)

Gözünün içine bakmak

“Ama sen ölme diye gözünün içine bakmışlar.” (s.111)

Gözünün önüne gelmek

“...yaratığı gözümün önüne getirmeye çalışırım.” (s.16)

Hapı yutmak

“Hapı yuttum!” (s.90)

İçi rahat etmek

“...örme saçaklar olmadı mı içim rahat etmez.” (s.18)

İçi sıkılmak

“İçin sıkılacak diyor.” (s.113)

İçinden geçirmek

“Yaşlı adam, ‘Gördüklerini birbirlerine anlatıyorlar’ diye geçirmiş içinden.” (s.9)

İçine çekmek

“...yakıcı kokusunu içime çekiyorum.” (s.176)

İçini dökmek

“Dönüp Havva Teyze’ye döküyor içini.” (s.152)

İple çekmek

“Ben de o günün gelmesini iple çekiyorum.” (s.48)

Kafasında şimşek çakmak

“O an kafamda bir şimşek çakıyor.” (s.162)

Kalbini kazanmak

“Annemin kalbini kazanmak istiyorum...” (s.95)

Kaleme almak

“...ağzından çıkan her sözü kaleme almış.” (s.11)

Kanat çırpma

“Biri sinirli bir horoz gibi kanat çırparak...” (s.144)

Kanı kaynamak

“...ama benim kanım kaynıyor her tanıdığımı.” (s.116)

Kaşla göz arasında

“Kaşla göz arasında ne yapacağı belli değil, diyor.” (s.155)

Katıla katıla ağlamak

“...kapaklarını oradan oraya fırlatarak, katıla katıla ağlıyor.” (s.161)

Keçileri kaçırmak

“...neredeyse keçileri kaçırmak üzere olduklarını görmüş.” (s.8)

Kendinden geçmek

“...onun müziğiyle kendimden geçtiğimi sanıyor.” (s.31)

Keyif çatmak

“...üstünde tatlı tatlı keyif çatıyor...” (s.181)

Kıkır kıkır gülmek

“Yıldız kıkır kıkır gülüyor hâlâ.” (s.28)

Kıyamet kopmak

“Asıl onları bulursa kıyamet kopar.” (s.37)

Kim bilir

“Kim bilir nelerin tanığı şu gevezeler!” (s.10)

Küçük dilini yutmak

“Kapıyı açtığında şaşkınlıktan küçük dilini yutacakmış neredeyse.” (s.66)

Kül yutmak

“Yıldız kül yutar mı, hemen kim olduğunu anlıyor.” (s.58)

Ne yazık ki

“Ama ne yazık ki, uyduruk bir pul defteri...” (s.15)

Oralı olmamak

“Ama o hiç oralı olmuyor.” (s.99)

Ödünü koparmak

“...suçüstü yakalayacak diye ödüm kopuyor.” (s.119)

Pabuç bırakmamak

“Gönül işlerine pabuç bırakmazmış.” (s.23)

Peşine takılmak

“...kayığın peşine takılmışlar.” (s.39)

Piyango vurmak

“İşte Güneşciğim, piyango sana vurdu.” (s.39)

Rezil etmek

“Rezil ettin beni.” (s.155)

Ruhu bile duymamak

“...annemle babamın ruhu bile duymazdı.” (s.111)

Sır vermek

“...ufak bir sır vereyim.” (s.21)

Telef olmak

“İyi de yumurta telef olmadan...” (s.112)

*Tepesinin tası atmak

“Yataklarımızı darmadağın görünce kafasının tası atmış, bas bas bağıırıyordu.” (s.36)

Tuz biber ekmek

“O da tuz biber ekıyor Aysu’nun üzüntüsüne.” (s.145)

Tüyleri diken diken olmak

“Tüylerim diken diken oldu, bak!” (s.82)

Ucundan tutmak

“...hep bir işin ucundan tutmak istiyor.” (s.184)

Uçup gitmek

“...sonra gene uçup gidiyormuş.” (s.9)

Uğur getirmek

“Bu bana uğur getirir mi?” (s.19)

Uyku tutmamak

“Bir Su’yu uyku tutmamış.” (s.14)

Uykuya dalmak

“...dinleye dinleye uykuya dalarım.” (s.62)

Uzun lafı kısası

“Uzun lafı kısası, insan ailesinden boşanır mı...” (s.172)

Yaka silkmek

“...herkes bizden yaka silkiyor zaten.” (s.130)

Yakasını bırakmamak

“Nereye gitsem bu koku yakamı bırakmıyordu.” (s.171)

Yan gözle bakmak

“Dilek yan gözle pencerenin camına bakıyor.” (s.128)

Yapmadığını bırakmamak

“Senin için yapmadığını bırakmaz.” (s.114)

Yol açmak

“Bu garip durum kentte paniğe yol açmış.” (s.8)

Yola düşmek

“...kucaklayıp yola düştüğünü söylüyor.” (s.113)

Yüreği ağzına gelmek

“...maytaplarla yüreğimizi ağzımıza getiriyorlar.” (s.63)

Yüreği sıkışmak

“Yüreğimi sıkıştırıyor...” (s.45)

Yüreği titremek

“...yolculuğa çıkmak yüreğimi titretiyor.” (s.75)

Yüzünü buruşturmak

“Yıldız yüzünü buruşturuyor.” (s.49)

Yüzünü ekşitmek

“Tiktak ne verirse yüzünü ekşitiyor...” (s.10)

Zeytinyağı gibi üste çıkmak

“Babam, zeytinyağı gibi üste çıktın, derdi...” (s.108)

3.3.3. İkilemeler

Abuk sabuk

“Abuk sabuk şeylerin içinde...” (s.117)

Açar açmaz

“Kapıyı açar açmaz Aysu bir deste...” (s.124)

Açıp açıp

“...lunaparktaki kuklalar gibi açıp açıp kapıyorum.” (s.26)

Aklı fikri

“Bizimkilerin aklı fikri karın doyurmaktır.” (s.55)

Allak bullak

“Yüzün allak bullak.” (s.46)

Apar topar

“Kendimi apar topar dışarı atıyorum.” (s.42)

Ara sıra

“Bu sözü ara sıra kullanır.” (s.60)

Arayan soran

“Bu yaşına kadar da arayanı soranı çıkmamış.” (s.60)

Ateşli ateşli

“...ilk defa biriyle ateşli ateşli konuşurken...” (s.178)

Aval aval

“...aval aval tavanda onları arıyorum.” (s.105)

Bacak bacak

“Yıldız bacak bacak üstüne atmış...” (s.17)

Baka baka

“Cama baka baka, geri geri yürürken...” (s.147)

Bakar bakmaz

“Resme bakar bakmaz bayılacak gibi oluyor.” (s.186)

Bangır bangır

“...bangır bangır bağırان bir araba geçiyor önümüzden.” (s.146)

Bas bas

“Kiraz bas bas bağılıyor.” (s.26)

Basa basa

“Ayaklarımın ucuna basa basa pencerenin önüne geldi.” (s.68)

Baştan aşağı

“Okula giderken beni baştan aşağı süzer.” (s.60)

Bata çıka

“Dalgaların arasında bata çıka ilerlemeye çalışan...” (s.39)

Birer birer

“Işıklar birer birer sönerken sesler...” (s.148)

Birer ikişer

“...iş yerleri birer ikişer kapanmaya başlamış.” (s.8)

Boş boş

“...yüzüme boş boş baktı.” (s.91)

Buram buram

“Mutfaktan buram buram kurabiye kokusu...” (s.32)

Buruş buruş

“Gülerken torbalar buruş buruş oluyor.” (s.28)

Can ciğer

“Şimdi sen onun canı ciğeri oldun.” (s.114)

Cıvıl cıvıl

“Bahar şarkıları cıvıl cıvıl olur.” (s.104)

Cicili bicili

“Cicili bicili bir sürü balon giriyor...” (s.40)

Ciddi ciddi

“Kiraz, ‘Ciddi ciddi kaçmış bu!’ diye bağılıyor.” (s.167)

Çabuk çabuk

“Kiraz başını havaya dikmiş, çabuk çabuk konuşuyor.” (s.49)

Çala çala

“Islık çala çala balkonu...” (s.186)

Çan çan

“...sakızağacında çan çan konuşarak geçiren iki karga varmış.” (s.7)

Çatır çatır

“Ağaçlar çatır çatır yanıyor...” (s.150)

Çevire çevire

“...bir güç beni çevire çevire bir yere doğru çekiyor.” (s.148)

Çılgık çılgıça

“Kış günleri koridorda çılgık çılgıça koştuğumuzda tutar başı.” (s.89)

Çıkar çıkmaz

“Ağabeyim dışarı çıkar çıkmaz odasına dalıyorum.” (s.143)

Çıklata çıklata

“...dilini çıklata çıklata çıkıyor odadan.” (s.90)

Çırpına çırpına

“Balık çırpına çırpına bakıyor dereye.” (s.135)

Dalga dalga

“Salondan dalga dalga televizyon sesi geliyor.” (s.148)

Deli deli

“Ay, eliyle deli deli küpeli işareti yapıyor.” (s.47)

Delik deşik

“...Ay’ın delik deşik çoraplarından biriymiş.” (s.15)

Derin derin
 “Havayı derin derin içime çekiyorum.” (s.120)

Derli toplu
 “Temiz, derli toplu bir evi...” (s.41)

Didik didik
 “...saçlarını didik didik didiklemiş...” (s.58)

Diken diken
 “Tüylerim diken diken oldu, bak!” (s.82)

Dinleye dinleye
 “Yüreğinin atışlarını dinleye dinleye uykuya dalarım.” (s.62)

Diye diye
 “Güzellik diye diye aklını kaçırarak millet...” (s.34)

Doğar doğmaz
 “O da benim gibi doğar doğmaz bu yurda verilmiş.” (s.60)

Doğru dürüst
 “Ya doğru dürüst otur, ya da kalk karşımdan!” (s.98)

Dönüp dolaşmak
 “Dönüp dolaşıp sarı papatyanın üstüne konuyor.” (s.176)

Dönüştüre dönüştüre
 “...zarif su perilerine dönüştüre dönüştüre.” (s.134)

Dört dörtlük
 “Su dört dörtlük bir pul delisidir.” (s.15)

Duyar duymaz
 “...Piyango lafını duyar duymaz yanımıza koşuyorlar.” (s.125)

Eciş bücüş
 “...bir sürü eciş bücüş şey çıkıyor ortaya.” (s.100)

Eften püften
 “Günün birinde etfen püften bir nedenle...” (s.8)

Eğri büğrü
 “Dişlerim eğri büğrü...” (s.147)

Eksik gedik
 “Eksik gedik ne varsa...” (s.181)

Eli kolu
 “Gözleri yaşlı, elleri kolları çiçeklerle dolu...” (s.156)

Ev mev
 “Bir daha ev mev değiştirmem.” (s.113)

Fıkır fıkır
 “Sevda Abla ile fıkır fıkır dedikodu yapıyor.” (s.89)

Fıldır fıldır
 “Gözleri fıldır fıldırılmış.” (s.9)

Fokur fokur
 “Ağacın dibinde de fokur fokur bir su kaynıyormuş.” (s.64)

Gelen geçen
 “Gelen geçen arabalara aldırılmaz bile.” (s.121)

Gelir gelmez
 “Gelir gelmez koca göbeğine sarılıyor...” (s.85)

Geri geri
 “Geri geri yürüyerek mutfak...” (s.105)

Gevrek gevrek
 “Gevrek gevrek gülüyor.” (s.95)

Gezmek tozmak

“Gezip tozmaktan aklına bile gelmedi.” (s.109)

Gıcırdata gıcırdata

“Bana dişlerini gıcırdata gıcırdata ‘Hoş geldin ufaklık!’ diyor.” (s.92)

Gide gele

“Kiraz, ‘Gide gele kurabiyeleri bitirecek’...” (s.54)

Gider gitmez

“O gider gitmez odasına dalıyorum.” (s.119)

Gidip gelmek

“Bir babam gidip gelmeye devam etti...” (s.172)

Görür görmez

“Kız adamı görür görmez büyülenmiş.” (s.66)

Guguk guguk

“Guguk guguk, diye bağırıp ortalığı yakacak.” (s.36)

Güç bela

“Çocuk güç bela ellerinden kurtulup...” (s.49)

Güle güle

“Güle güle yiyor yemeğini.” (s.92)

Güle söyleye

“...güle söyleye yemek yeriz...” (s.92)

Güm güm

“Gerçekten de çok geçmeden güm güm çalınmış kapısı.” (s.64)

Gümbür gümbür

“Biraz sonra rüzgar gümbür gümbür kapıyı çalmaya başlamış.” (s.66)

Gümlete gümlete

“Gök gürültüsü gibi gümlete gümlete çalıyor davulunu.” (s.63)

Hayal meyal

“Onu bile hayal meyal seçebiliyorum.” (s.149)

Hayran hayran

“...tek yaptığı iş hayran hayran elindeki yaprağı seyretmekmiş.” (s.86)

Hemen hemen

“Hemen hemen.” (s.107)

Hin hin

“Eski gazeteci hin hin gülmeye başlamış.” (s.190)

Hoplaya zıplaya

“Hoplaya zıplaya yürüyen, yeşil gözlü...” (s.19)

Horul horul

“Dede horul horul uyumaya başlıyor.” (s.135)

İcığı cıcığı

“Yüz soruluk anket ‘ıcığı cıcığına tanımak’ içindir.” (s.74)

Ilık ılık

“Saçlarımın arasında ılık ılık geziniyor...” (s.15)

Islak ıslak

“Aysu’nun gözleri ıslak ıslak.” (s.145)

İvir zıvır

“Bir sürü ivir zıvır çıkıyor cebinden.” (s.121)

İç içe

“Duvara taşla iç içe daireler...” (s.154)

İçer içmez

“İçer içmez de canlanmış, dipdiri olmuş.” (s.65)

İçin için

“Yorganını başına çekip için için ağlıyordun...” (s.47)

İlikleye ilikleye

“Elbisenin düğmelerini ilikleye ilikleye giriyor mutfığa.” (s.103)

İsteksiz isteksiz

“...çorbayı isteksiz isteksiz içiyorum.” (s.160)

İttire ittire

“İneği ittire ittire suyun başına getirmiş.” (s.65)

Kambur kumbur

“Yollar asfalt değil, kambur kumbur.” (s.78)

Kan ter

“Kan ter içinde tepiniyorlar.” (s.57)

Kap kaçak

“...sehpa, örtü, kap kaçak, işe yarar ne bulduysa...” (s.127)

Kargacık burgacık

“Resmin altında kargacık burgacık bir de yazı...” (s.162)

Karman çorman

“Kızın yüzü karman çorman.” (s.20)

Karşılaşır karşılaşmaz

“Karşılaşır karşılaşmaz da başlamışlar gevezelik etmeye.” (s.9)

Kaşık kaşık

“Kızgınlıklarını kaşık kaşık döktüğü bir çöp bidonu.” (s.106)

Katıla katıla

“...kapaklarını oradan oraya fırlatarak, katıla katıla ağlıyor.” (s.161)

Kekeleye kekeleye

“Kekeleye kekeleye yükseltiyorum sesimi.” (s.40)

Kem küm

“... kem küm ederken ben de odama kaçıyorum.” (s.152)

Kendi kendini

“Kes, biç, kendi kendini oyala.” (s.100)

Kesik kesik

“Kesik kesik, ‘çorabım yuvarlandı da...’ diyebilmiş.” (s.14)

Kıkır kıkır

“Yıldız kıkır kıkır gülüyor hâlâ.” (s.28)

Kıpır kıpır

“Çiçeklerin kokuları içimi kıpır kıpır ediyor.” (s.176)

Kırık dökük

“...arasından içerisi kırık dökük, zavallı görünüyor!” (s.166)

Kıs kıs

“...kıs kıs gülerek.” (s.165)

Kıvrıla kıvrıla

“Yılan ortasına basınca kıvrıla kıvrıla dans ediyor.” (s.92)

Kikir kikir

“...nerede olsa kikir kikir gülerim.” (s.22)

Kimin kimsen

“...var mı benim kimim kimsem...” (s.170)

Kol kola

“...ağaç dalları kol kola girmişler.” (s.134)

Kolay kolay

“...sahipleri ise kolay kolay faka basacağa benzemiyorlarmış.” (s.7)

Korka korka

“...dolaptaki elbiselere korka korka bakıyorum.” (s.119)

Koşa koşa

“Yıldız koşa koşa gelip boynuma sarılıyor.” (s.46)

Koyar koymaz

“...başımın üstüne koyar koymaz derdimi anlıyor.” (s.147)

Küt küt

“...yüreğin küt küt atmaya başladı.” (s.141)

Nazlı nazlı

“...çiçeklerin üstüne nazlı nazlı uçuşuyor.” (s.176)

Ne var ne yok

“...dolapta ne var ne yoksa paldır küldür dışarı atıyor.” (s.73)

Nefes nefese

“Garo nefes nefese.” (s.29)

Oflayıp puflayıp

“Oflayıp puflayıp babamı bekliyor.” (s.107)

Olan biten

“Ona iş yerinde olan biteni anlatırdım.” (s.101)

Olup bitsin

“Her şey hemencecik olup bitsin istiyorsun.” (s.173)

Olur biter

“...ziyarete gelirsın, olur biter.” (s.51)

Oradan oraya

“...kapaklarını oradan oraya fırlatarak, katıla katıla ağlıyor.” (s.161)

Orası burası

“...orasına burasına çiviler çakıyor.” (s.182)

Oraya buraya

“...bocuklarını oraya buraya saçar...” (s.169)

Öfkeli öfkeli

“Otur karşıma, diyor, öfkeli öfkeli.” (s.105)

Paldır küldür

“...dolapta ne var ne yoksa paldır küldür dışarı atıyor.” (s.73)

Parça parça

“Çantanın derisi parça parça dökülmüş...” (s.107)

Paytak paytak

“Bir ördek paytak paytak yürüyor.” (s.94)

Peş peşe

“...aşçı yamağını peş peşe anlatıyor.” (s.106)

Pırıl pırıl

“Koltuğunun altında pırıl pırıl kaplı bir pul koleksiyonu vardı.” (s.15)

Sabah sabah

“Sabah sabah neşemi kaçırıp durma!” (s.99)

Saç baş

“Saçım başım darmadağın.” (s.128)

Sağa sola

“Sağa sola dönüyor...” (s.150)

Salkım saçak

“Işık, eteğinin uçlarını salkım saçak kesti.” (s.53)

Sendeleye sendeleye

“...gecenin sonunda sendeleye sendeleye...” (s.189)

Sesi soluğu

“Sesim soluğum çıkmadan bez parçalarıyla oynuyordum.” (s.116)

Sesiz sessiz

“Sessiz sessiz oyna.” (s.104)

Sevimli sevimli

“Sevimli sevimli bakarak yüzünü yüzüme yaklaştırıyor.” (s.129)

Sık sık

“Öğretmenler sık sık değişiyor.” (s.48)

Sıkı sıkı

“...perdeleri sıkı sıkı kapatılmış.” (s.94)

Sıkça sıkça

“Hem evde seni sıkça sıkça annen baban sıkar.” (s.48)

Sokak sokak

“Gündüz arabasıyla sokak sokak dolaşıp...” (s.122)

Soluya soluya

“...burnundan soluya soluya işyerinde geçen tatsız...” (s.106)

Söylemem söylemem

“Söylemem söylemem.” (s.170)

Süklüm püklüm

“Süklüm püklüm odama gidiyorum.” (s.99)

Sürüne sürüne

“Karnının üstünde sürüne sürüne Ay’ın yatağının...” (s.14)

Şak şuk

“Şak şuk çekip duruyorsun...” (s.134)

Şakacı şakacı

“Dedem bana şakacı şakacı göz kırptıyor.” (s.188)

Şakır şakır

“Tel tel kabartılmış saç, şakır şakır parlayan mavi...” (s.35)

Şapırdata şapırdata

“Erik ayaklarını şapırdata şapırdata koşuyor yanıma.” (s.48)

Şaşkın şaşkın

“Şaşkın şaşkın, ‘Aaa! Bu ağaç da nereden çıktı?’ ” (s.64)

Şen şakrak

“Şen şakrak şarkılar söylemeye başlamışlar.” (s.65)

Şımarık şımarık

“Şımarık şımarık kikirdeyip duruyorum.” (s.180)

Tabak çanak

“Mutfaktan tabak çanak sesi geliyor.” (s.160)

Takır takır

“En yakası açılmadık küfürleri takır takır sıralar.” (s.89)

Tatlı tatlı

“...Yataklardan birine oturur ve başlar tatlı tatlı masal anlatmaya.” (s.89)

Tek tek

“...isli küllükleri tek tek yıkadım.” (s.27)

Teker teker

“...halkı teker teker sorguya çekmiş.” (s.8)

Tel tel

“Tel tel kabartılmış saç, şakır şakır parlayan mavi...” (s.35)

Telaşlı telaşlı

“Telaşlı telaşlı konuşuyor.” (s.100)

Tembel tembel

“Yuvasında tembel tembel pinekliyor.” (s.35)

Tepin tepin

“Tepin tepin tepindim.” (s.170)

Tıkır tıkır

“...mutfakta tıkır tıkır dolanırdı.” (s.187)

Tir tir

“...karyolalar tir tir titriyorlar.” (s.63)

Titreşe titreşe

“...kirpiklerini titreşe titreşe dinliyor annemi.” (s.153)

Topu topu

“Topu topu beş kitabım var.” (s.79)

Torba torba

“Gözlerinin altı torba torba.” (s.28)

Toz toprak

“Adamın saçları toz toprak içinde.” (s.121)

Tuta tuta

“...karnını tuta tuta gülmüş.” (s.10)

Tutuna tutuna

“...tutuna tutuna bulutlara tırmandım.” (s.187)

Ufak tefek

“İlk günler ufak tefek anlaşmazlıklar olur.” (s.112)

Uyanır uyanmaz

“...uyanır uyanmaz annem verdi.” (s.187)

Uzata uzata

“...boynunu uzata uzata baktı arkamızdan.” (s.126)

Uzun uzun

“...uzun uzun düşünüyor.” (s.113)

Üst üste

“...üst üste diyor önce.” (s.113)

Yalap şap

“Bu ‘yalap şap tanımak’ için.” (s.74)

Yalaya yalaya

“...diliyle yalaya yalaya temizledi civcivleri.” (s.103)

Yalvar yakar

“...postacısından yalvar yakar aldığı pullarını kitap...” (s.15)

Yamru yumru

“Kadının saçı yamru yumru.” (s.155)

Yamuk yumuk

“...yamuk yumuk duruyorlar.” (s.182)

Yan yana

“Güneşlenmek için kuma yan yana uzanmış kardeşlere benziyorlar.” (s.17)

Yara bere

“...bacaklarım yara bere içinde.” (s.147)

Yat kalk

“Yat kalk dua et.” (s.42)

Yatar yatmaz

“Annem yatar yatmaz ağır bir uykuya dalmış...” (s.150)

Yavaş yavaş

“Annen sana yavaş yavaş her şeyi anlatır.” (s.41)

Yaya yaya
 “Ağzını yaya yaya...” (s.129)
 Yıkık dökük
 “Yıkık dökük bir duvara kulağını dayamış...” (s.127)
 Yırtık pırtık
 “Yırtık pırtık elbiseli...” (s.64)
 Yüzü gözü
 “Yüzüm gözüm morluklar içinde kalmıştı.” (s.171)
 Zıp zıp
 “...diyerek zıp zıp zıplıyor Kiraz.” (s.168)

3.3.4. Terimler

Akordeon (müzik)
 “...geç saatlere kadar akordeon çalıyor...” (s.113)
 Figüran (tiyatro, sinema)
 “Bugün ise figüranım.” (s.30)
 Masal (edebiyat)
 “Kendine özgü şivesiyle ilginç masallar anlatır.”(s.62)
 Melodi (müzik)
 “Yığınla sevgi sözünü saklayan bir melodi!” (s.166)
 Öykü (edebiyat)
 “...ya bir öykü, ya bir reklam broşürü, ya da...” (s.9)
 Ritim (müzik)
 “...müziğin ritminde omuzlarını, kalçalarını oynatıyor.” (s.104)

3.3.5. İlişki Sözleri

Cehennem dibine git
 “Cehennem dibine gitsinler!” (s.161)
 Hoş geldin
 “Bana dişlerini gıcırdata gıcırdata ‘Hoş geldin ufaklık!’ diyor.” (s.92)
 Hoşça kal
 “Belki de kâğıda, ‘Hoşça kal, güzel kız’ yazmıştı...” (s.31)
 Merhaba
 “Ona bir merhaba desek fena olmayacaktı ya...” (s.121)
 Teşekkür ederim
 “...arkadaşlarıma teşekkür edip duruyor.” (s.75)

3.3.6. Yabancı Sözcükler

Anket (sormaca)
 “Anket yapmada Erik’in üstüne yoktur.” (s.74)
 Bahsetmek (söz etmek)
 “Senden kimseye bahsetmedim.” (s.101)
 Broşür (kitapçık)
 “...ya bir öykü, ya bir reklam broşürü, ya da...” (s.9)
 Fark etmek (ayırımsamak)
 “Yağmuru fark etmemiştim.” (s.50)
 Fikir (düşünce)
 “İyi fikir, değil mi?” (s.186)
 Hafıza (bellek)
 “Senin hafızan çok zayıftır...” (s.116)

Hatırlamak (anımsamak)

“...nereden aşırıldığımı hatırlamıyorum.” (s.10)

Hayal (düş)

“Senin en büyük hayalin ne, Tıktık?” (s.34)

Hayat (yaşam)

“Ev hayatı, yurt hayatına benzer mi?” (s.42)

Hediye (armağan)

“Işık hediye verirken aynen böyle söyledi.” (s.57)

Hissetmek (duyumsamak)

“İnan hep yanında hissedeceksin...” (s.42)

İhtiyaç (gereksinim)

“Başka anneye ihtiyacım yok.” (s.40)

Jimnastik (kültürfizik)

“Eşofman koşu, ya da jimnastik yaparken giyilir.” (s.28)

Koleksiyon (derlem)

“Koltuğunun altında pırıl pırıl kaplı bir pul koleksiyonu vardı.” (s.15)

Seyretmek (izlemek)

“Geceyi son kez seyrettim.” (s.68)

Sürpriz (şaşırtı)

“...biri bana sürpriz yapsa diye bekler.” (s.38)

3.3.7. Tekerlemeler

Bir varmış bir yokmuş

“Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar ormandaki kulübesinde...” (s.63)

3.3.8 Argo Sözcükler

Toz olmak

“...patlarken ben toz oluyorum.” (s.122)

İplemek

“Kimse onu iplemiyor.” (s.54)

3.3.9. Anadolu Ağızları

Şappadak

“Dedesinin yanağına şappadak bir öpücük konduruyor.” (s.134)

Şıppadak

“Yıldıza yolculuk düşüncemi de şıppadak anlıyor.” (s.105)

3.4. “Gemici Dedem” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Gemici Dedem” adlı romandaki kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 4’de verilmiştir:

Çizelge 4. “Gemici Dedem” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	76	47.50
Deyimler	58	36.25
Yabancı Sözcükler	15	9.37
İlişki Sözleri	5	3.12
Argo Sözcükler	2	1.25

Terimler	2	1.25
Atasözleri	2	1.25
Anadolu Ağızları	0	0
Tekerlemeler	0	0
Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	160	100

Çizelge 4’e göre “Gemici Dedem” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel ögeler arasında en çok ikilemelere (%47.50), ikinci sırada deyimlere (%36.25), üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%9.37), dördüncü sırada ilişki sözlerine (%3.12) yer verilmiştir. Beşinci, altıncı ve yedinci sırada ise aynı kullanım sıklığıyla argo sözcükler, terimler ve atasözleri (%1.25) yer almaktadır. Kalan diğer ögelere ise yer verilmemiştir.

Bu yapıtta, “zırtapoz” sözcüğü argo sözlüklerde bulunmaktadır. Ancak yazarın kullandığı “zırtopoş” (s.21) sözcüğü incelemede kullanılan sözlüklerde yer almadığından incelemeye alınmamıştır. Benzer şekilde, “zingadak” sözcüğü TDK’nın bilgisayar adresindeki “Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğünde” yer alırken; yazarın kullandığı “zingadanak” (s.57) sözcüğü incelemede kullanılan sözlüklerde yer almadığından incelemeye alınmamıştır. Aşağıda, “Gemici Dedem” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel ögeler sunulmuştur:

3.4.1. Atasözleri

Açtı ağzını yumdu gözünü

“Açtı ağzını yumdu gözünü.” (s.66)

Evli evine, köylü köyüne

“Evli evine, köylü köyüne evi olmayan sıçan deliğine” (s.67)

3.4.2. Deyimler

Adam yerine koymak

“...ne düşündüğümü soruyor, beni adam yerine koyuyor ya.” (s.32)

Ağzı açık kalmak

“Öğretmenin ağzı açık kaldı dedemi dinlerken.” (s.92)

Ağzı var dili yok

“Ağzın var ama dilin yok galiba.” (s.72)

Ağzını bıçak açmamak

“Patatesler konuşur, babamın ağzını bıçak açmaz.” (s.78)

Ağzıyla kuş tutsa

“Ağzımla kuş tutsam size yaranamıyorum.” (s.83)

Aklına gelmek

“Orman denince aklına ne geliyor?” (s.29)

Aklından geçmek

“Aklımdan geçeni duydu, bir ok sapladı beynime.” (s.32)

Ayağını sürümek

“Ayağını sürüyerek geçip gitti önümden.” (s.17)

Başında kavak yeli esmek

“Başımda kavak yelleri esiyordu benim.” (s.37)

Beynini kemirmek

“Beynimi kemirip duruyor.” (s.58)

Bir şeye kulaklarını tıkamak

“Kulaklarını boş laflara tıka.” (s.14)

Boyun eğmek

“...boyun eğmemeyi mi öğreniyor nedir?” (s.37)

Burnundan solumak

“Burnumdan soluyordum.” (s.17)

Cankulağıyla dinlemek

“...can kulağıyla dinleyin, dedi sık sık.” (s.92)

*Daldan dala konmak

“Dedem daldan dala atlayarak pek çok şey anlattı.” (s.90)

Damarı tutmak

“Temizlik damarım tuttu sanma, dedi.” (s.98)

Deliye dönmek

“Korkudan deliye dönmüştüm.” (s.43)

Dikkatini çekmek

“Dikkatimi çeken anormal bir tavrı olmamıştı...” (s.59)

Dili damağına yapışmak

“Dilim damağıma yapışmıştı.” (s.73)

Dört gözle beklemek

“Kimi gemiciler limanları dört gözle bekler.” (s.40)

Duymazlıktan gelmek

“...moral bozacak sözleri duymazlıktan gelir.” (s.13)

El ayak çekmek

“El ayak çekilince oyuncak fareni aya göndereceksin.” (s.72)

*Görmezlikten gelmek

“Gördüyse de sen çıkarmadı, görmemezlikten geldi.” (s.8)

Göz göre göre

“Ne yani, göz göre göre resimden kötü not mu alacaksın?” (s.28)

Göz göze gelmek

“Ansızın göz göze geldik.” (s.82)

Göz gözü görmemek

“Dışarıda göz gözü görmüyordu.” (s.41)

Göz kulak olmak

“Bana göz kulak olacak birilerine ihtiyacım var.” (s.75)

Göz ucuyla süzmek

“Sıcak çikolatamı hüpürdete hüpürdete içerken göz ucuyla onu süzüyordum.” (s.73)

Gözleri parlamak

“Kaptanın gözleri parladı.” (s.43)

Gözünü dört açmak

“Gözünü dört aç!” (s.58)

Gözünün önüne gelmek

“Gözümün önüne dümen tutuşu geldi hemen.” (s.40)

Heyheyleri üstünde olmak (tutmak)

“Heyheyleri üstündeydi gene.” (s.80)

İçinden gelmek

“İçinden geldiği gibi konuşmuyor.” (s.39)

İçine kurt düşmek
 “Ama içime bir kurt düştü.” (s.12)
 İn cin top oynamak
 “Pencereden baktım in cin top oynuyordu.” (s.53)
 İşine gelmek
 “İşine gelmeyen bir şey söyledim mi, bağırp çağırıyor.” (s.10)
 Kaçacak delik aramak
 “...soğuğu duyan acı, kaçacak delik arıyordu.” (s.24)
 Kendini kaptırmak
 “Gazeteye iyice kaptırmıştı kendini.” (s.16)
 Kıkır kıkır gülmek
 “Her kelimenin ardından kıkır kıkır gülüyorduk.” (s.95)
 Kılı kırk yarmak
 “Alışveriş sepetini kılı kırk yarmadan tıklım tıkış...” (s.8)
 Korktuğu başına gelmek
 “Korktuğum başıma gelmişti işte.” (s.50)
 Kurban gitmek
 “...temizlik harekâtına kurban gitti.” (s.57)
 *Lafı ağzına tıkmak
 “Başladığım her sözü ağzıma tıkar işte böyle.” (s.11)
 Ödünü koparmak
 “Gidecek diye ödü kopuyor.” (s.37)
 Paniğe kapılmak
 “Paniğe kapıldım birden.” (s.41)
 Pot kırmak
 “Bir pot falan kırmadı ya.” (s.92)
 Razı olmak
 “Karada yaşamama gönlü razı olmamış.” (s.99)
 *Saçı başı birbirine karışmak
 “Kapı gözünden baktım, saç başı birbirine girmiş.” (s.14)
 Sözünde durmak
 “Gene sözümde duramayacaktım.” (s.29)
 Suspus olmak
 “...içine soktum, suspus oldum.” (s.72)
 Tabanları yağlamak
 “Tabanları yağladım.” (s.53)
 Turp gibi
 “Turp gibiyim.” (s.70)
 Üzerine çullanmak
 “...üzerlerine çullanırken karşı tezgâhtan...” (s.83)
 Veda etmek
 “Gemici Dedem bana veda etti ya...” (s.82)
 Yol görünmek
 “...galiba bana yol görünüyor.” (s.75)
 Yola düşmek
 “Birkaç saat daha geçsin, yola düşecektim.” (s.71)
 Yüreği çarpmak
 “Yüreğim küt küt çarpıyordu.” (s.52)
 Yüzünü güldürmek
 “Yüzünü güldürmem için sana bir tencere...” (s.72)

3.4.3. İkilemeler

Aklı fikri

“Aklım fikrim Gemici Dede’deydi.” (s.49)

Aksi aksi

“ ‘Bir şey olmaz dedim,’ aksi aksi.” (s.17)

Allak bullak

“Yüzüne baktım, allak bullaktı.” (s.62)

Apar topar

“Apar topar otobüse atladım.” (s.17)

Aptal aptal

“Eski eşya yığınınından aptal aptal birbirimize baktık.” (s.40)

Ata ata

“Yerde takla ata ata ayaklarının dibine geldi.” (s.79)

Avaz avaz

“Sesi bastırmak için avaz avaz bağırmaya başladım.” (s.16)

Bağır çağır

“İşine gelmeyen bir şey söyledim mi, bağırıp çağırıyor.” (s.10)

Bir iki

“Babamın polisle konuşması sadece bir iki dakika sürdü.” (s.62)

Birer birer

“Evlerin, sokakların birer birer yok oluşunu görürsün.” (s.86)

Birer ikişer

“...ağaçlar birer ikişer çiçekli giysilerini giymeye hazırlanıyorlardı.” (s.98)

Biz bize

“...haftaya biz bize tekrar oynarız, dedi.” (s.102)

Boğuk boğuk

“Sevdaların köpeği Toros, boğuk boğuk havlıyordu.” (s.53)

Boş boş

“ Boş boş uyumak değil kastım. “(s.67)

Canla başla

“Dalgalar aya yaranmak için canla başla yarışıyordu.” (s.42)

Cilveli cilveli

“...cilveli cilveli oynattı.” (s.102)

Çılgık çılgıça

“Batıyoruz, diye çılgık çılgıça bağırırken...” (s.43)

Didik didik

“Babaannemin pasta tarifleri defterlerini bile didik didik ettim.” (s.61)

Diye diye

“...bir kağıt parçası bulurum, diye diye yemek tariflerini...” (s.61)

Doğramak doğramak

“Elime ne gelirse doğradım doğradım, kaynamış suya attım.” (s.55)

Doğru dürüst

“Fotoğrafa doğru dürüst bakmamıştım.” (s.55)

Döküp saçmak

“Çünkü konserveyi döküp saçmadan açan biri...” (s.10)

Düşünceli düşünceli

“Tırnaklarımı düşünceli düşünceli kemirdiğimi görünce...” (s.33)

Fıkır fıkır

“...falcı küresi gibi fıkır fıkır kaynıyordu.” (s.86)

Fıldır fıldır

“Gözlerini fıldır fıldır döndürdü.” (s.92)

Fısır fısır

“Fısır fısır konuştular.” (s.64)

Geçip gitmek

“Ayağını sürüyerek geçip gitti önümden.” (s.17)

Gelir gelmez

“Gelir gelmez de kendini mutfağa atmıştı.” (s.59)

Gıcır gıcır

“Giysileri gıcır gıcırdı.” (s.87)

Gide gele

“Gide gele alıştım hasrete.” (s.40)

Güle güle

“...endişeyle vesveseye güle güle şarkısını çaldılar.” (s.65)

Haldır haldır

“...defterlerini haldır haldır karıştırıyordum.” (s.61)

Hınzır hınzır

“...yıpranmış harita hınzır hınzır beni inceliyordu.” (s.22)

Hızlı hızlı

“...ben de hızlı hızlı salladım elimi.” (s.32)

Hop hop

“...hop hop hopluyordum”. (s.33)

Höpürdete höpürdete

“Sıcak çikolatamı höpürdete höpürdete içerken göz ucuyla onu süzüyordum.” (s.73)

İnce ince

“Geriye ince ince işlemek kalsın.” (s.28)

Kaba saba

“...bu kaba saba adamı utandıracak ipuçları avına çıkıyordum.” (s.61)

Kalkık kalkık

“resmin kenarları kalkık kalkıktı.” (s.23)

Kar mar

“Bir saat içinde kar mar kalmaz yerde.” (s.25)

Karşı karşıya

“Tam polisiye bir olayla karşı karşıyayız.” (s.52)

Ktır ktır

“Kar incelmış, ktır ktır buz tabakası örtmüştü...” (s.58)

Kolay kolay

“Ekose atkısını takmamış olsaydı kolay kolay tanıyamazdım.” (s.16)

Küt küt

“Yüreğim küt küt çarpıyordu.” (s.52)

Leke leke

“Kafamın içi annemin mutfak önlüğü. Leke leke.” (s.54)

Neler neler

“...gökyüzünü seyrederken neler neler görürsün...” (s.73)

Olup bitmek

“Ne olup bittiğini biliyor köftehorlar...” (s.51)

Öbek öbek

“...öbek öbek bulutları gözümün önüne getiririm önce.” (s.29)

Rahat rahat

“Sürersek acı duymaz, rahat rahat gidersin evine.” (s.20)

Renk renk

“Başımdan aşağı renk renk kutlama kartları yağmaya başladı.” (s.64)

Saçma sapan

“Yaşamın da saçma sapan bir anlamı olurdu o zaman.” (s.57)

Sağa sola

“...yukarı kaldır demişsem o sağa sola titreştirir.” (s.14)

Sessiz sessiz

“Annemle yatak odasında sessiz sessiz konuştular.” (s.65)

Sık sık

“...can kulağıyla dinleyin, dedi sık sık.” (s.92)

Sıkı sıkı

“Sıkı sıkı bas da düşme gene.” (s.17)

Söylene söylene

“Söylene söylene kalktım yerimden” (s.83)

Suçlu suçlu

“Babam gözlerini suçlu suçlu torbalara devirdi.” (s.8)

Sürüne sürüne

“...halının üstünde sürüne sürüne gitmeyi çok severdim.” (s.94)

Sürüye sürüye

“...bir ayağını sürüye sürüye gidiyordu.” (s.15)

Şakacı şakacı

“...derken şakacı şakacı gülümsüyordu.” (s.87)

Şımarık şımarık

“...şımarık şımarık bağıırıyordu.” (s.94)

Teker teker

“...balonlarını teker teker söndürürken yüzünde çocuksu bir gülüş kaldı.” (s.92)

Tekmeleye tekmeleye

“Karlari tekmeleye tekmeleye durağa yürüdük.” (s.31)

Tıkır tıkır

“...itelemeye gerek kalmadan tıkır tıkır gidiyordu.” (s.36)

Tıklım tıklım

“Tıklım tıklım otobüs.” (s.17)

Tıngır tıngır

“Benim gibi tıngır tıngır boş değil.” (s.102)

Uçuşa uçuşa

“Uçuşa uçuşa gidiyor, önüne çıkana dokunuyor...” (s.7)

Ufak tefek

“...belki bazı yerlere ufak tefek katkılarım olur.” (s.35)

Uguh muguh

“Köstebek ‘uguh muguh,’ diye uludu.” (s.37)

Üst üste

“...adam gittikten sonra üst üste içtiği sigaralardan anladım.” (s.15)

Vızır vızır

“Beynim vızır vızır çalışıyor.” (s.15)

Yarım yamalak

“Yarım yamalak bakıyordum enkaza.” (s.51)

Yavaş yavaş

“Yavaş yavaş iyileşiyormuş.” (s.64)

Yayvan yayvan

“Evet, diye bağırarak yayvan yayvan...” (s.91)

Yerli yerine

“Her şeyi düzeltip yerli yerine koyacak...” (s.56)

Yıkık dökük

“Televizyon yıkık dökük evleri gösteriyordu.” (s.46)

3.4.4. Terimler

Enfeksiyon (tıp)

“Sarımsak enfeksiyondan korur...” (s.8)

İpotek (iktisat, ticaret)

“Yoksa evimize ipotek gelebilir...” (s.12)

3.4.5. İlişki Sözlere

Günaydın

“Günaydın, dedi öğretmene...” (s.87)

Hoşça kal

“Hoşça kal. Yine görüşürüz.” (s.71)

Merhaba

“Merhaba diyor.” (s.38)

Teşekkür ederim

“Bilgi verdiğiniz için teşekkür ederim...” (s.62)

Yolunuz açık olsun

“ ‘Hadi, yolunuz açık olsun’, diyerek vurdu sırtıma.” (s.42)

3.4.6. Yabancı Sözcükler

Esas (ana, temel)

“Ben de hemen esas konuya geçerim.” (s.11)

Fark etmek (ayırmsamak)

“...göze hoş gelmeyen noktaları daha çabuk fark edersin.” (s.36)

Fikir (düşünce)

“Ben yalnızca fikir verdim.” (s.74)

Hatırlamak (anımsamak)

“Karaya ulaştık mı, işte onu hatırlamıyorum.” (s.43)

Hayal (düş)

“Hayal kurmaz mısın sen?” (s.28)

Hayal etmek (düşlemek)

“...çalışabileceğimi hayal etmek bile çok güzeldi.” (s.79)

Hayat (yaşam)

“O hayatını yaşadı.” (s.66)

Hikâye (öykü)

“O kadar uzun bir hikâye ki bu!” (s.76)

Hissetmek (duyumsamak)

“...kayalıklara yaklaşp yaklaşmadığını hissedersin.” (s.42)

İhtiyaç (gereksinim)

“...usta bir ütücüye ihtiyacım var benim!” (s.56)

İhtiyar (yaşlı)

“...parayı ödemezse bu ihtiyarla bal gibi yaşarım” (s.32)

Kelime (sözcük)

“Her kelimenin ardından kıkır kıkır gülüyorduk.” (s.95)

Sürpriz (şaşırtı)

“En son sürprizini geçen yıl yapmış...” (s.98)

Rötar (gecikme)

“Hiç rötar yapmayan gemi gördün mü sen?” (s.30)

Tavır (davranış, durum)

“Dikkatimi çeken anormal bir tavrı olmamıştı...” (s.59)

3.4.7. Argo sözcükler

Toz olmak

“Hemen toz ol, küçük kuş!” (s.53)

Yağcı

“Yağcılar!” (s.93)

3.5. “Horoz Adam ve Korsan” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Horoz Adam ve Korsan” adlı romandaki kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 5’de verilmiştir:

Çizelge 5. “Horoz Adam ve Korsan” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	191	60.06
Deyimler	97	30.50
Yabancı Sözcükler	18	5.66
Argo Sözcükler	4	1.25
İlişki Sözleri	4	1.25
Anadolu Ağızları	4	1.25
Terimler	0	0
Atasözleri	0	0
Tekerlemeler	0	0
Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	318	100

Çizelge 5’e göre “Horoz Adam ve Korsan” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında en çok ikilemelere (%60.06), ikinci sırada deyimlere (%30.50), üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%5.66) yer verilmiştir. Dört, beş ve altıncı sırada aynı kullanım sıklığıyla argo sözcükler, ilişki sözleri ve Anadolu ağızları (%1.25) yer almaktadır. Kalan diğer öğelere ise yer verilmemiştir.

Bu yapıtta, İngilizcesi “disc jockey” olan sözcük Türkçe sesletime uygun olarak “diskcokey” (s.146) şeklinde kullanılmıştır. Bu sözcüğün çeviri yoluyla Türkçe karşılığı olmadığından, bu sözcük yabancı sözcükler başlığına eklenmemiştir. Aşağıda, “Horoz Adam ve Korsan” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler sunulmuştur:

3.5.1. Deyimler

Adam yerine koymak

“Beni adam yerine koydu.” (s.63)

Ağırlık çökmek

“...ağırlık çöküyordu üstüme.” (s.72)

*Ağız açık kalmak

“Ağzım açık kalakalmıştım.” (s.121)

Ağzından kaçırmak

“Babam amcama kaçırmış ağzından.” (s.31)

Akıl vermek

“Evden eve akıl veren çok çıkmış.” (s.19)

Akıp gitmek

“...resimler sözden önce akıp gitti gözümünden...” (s.97)

Akla hayale gelmemek

“Akla hayale gelmeyen ülkelere gider...” (s.37)

Aklına düşmek

“Aklıma düştükçe Kâzım Amca’nın kapısını yokluyordum.” (s.118)

Aklına esmek

“Aklıma eser el sallar, aklıma eser alkış tutardım.” (s.29)

Aklına gelmek

“Aklıma geldikçe o günkü cesarettime şaşıtmı durdum.” (s.119)

Aklından geçmek

“Adam aklımdan geçeni anladı.” (s.65)

Aklını başından almak

“Aklımı başımdan alacak bir görüntü vardır aşağıda.” (s.22)

Aklını kaçırmak

“Aklımı kaçırdım sandı.” (s.31)

Alkış tutmak

“Aklıma eser el sallar, aklıma eser alkış tutardım.” (s.29)

Başını döndürmek

“Satırlar, sözler, renkler başımı döndürüyor...” (s.75)

Boca etmek

“...bir kova suyu boca edince...” (s.126)

Boşa gitmek

“...ömrümden boşa gitmiş gibi geliyordu bana.” (s.129)

Burun buruna gelmek

“Kırçılı saçlı adamla burun buruna geldim şimdi.” (s.62)

Buz kesmek

“Buz kesmiştim!” (s.57)

Canından bezmek

“...kuraklık günleri köylüyü canından bezdirdiği için meleklerin...” (s.15)

Cinnet geçirmek

“...duvarını gören yorgun annem cinnet geçirdi.” (s.126)

Dalga geçmek

“Bu çocuklar hem dünyayla dalgasını geçiyor...” (s.50)

Dili tutulmak

“Dili tutulmuş oğlanın...” (s.19)

Dört dönmek

“...hortum suyunun altında ağız açık dört dönüp zıplamalarına...” (s.47)

Dünyalar birinin olmak

“...duymaz kulaklarım duyar kesilecek, dünyalar benim olacak.” (s.103)

Dünyaya kazık çakmak

“Siz dünyaya kazık mı çakacaksınız?” (s.83)

El ayak çekilmek

“Evden el ayak çekilince aramış, bulmuştum.” (s.89)

Ele vermek

“...gidemiyormuş hali ele veriyordu onu.” (s.130)

Eli açık olmak

“Eli açık ağabeyim benim!” (s.52)

*Eli ayağına dolaşmak

“Elim ayağıma dolanıyor, yüreğim titriyordu.” (s.98)

Eliyle koymuş gibi

“...elimle koymuş gibi bulmayı öğrenmiştim.” (s.27)

Etekleri tutuşmak

“Etekleri tutuşmuş gibi merdivenleri tırmanırken birden geri döndü.” (s.100)

Fırsat kollamak

“Şapkamı kaçırmak için fırsat kollayan kargalar...” (s.51)

Gem vurmak

“Bir sabah içimdeki öfkeye gem vuramadım.” (s.103)

Göğsünü gere gere

“Göğsümü gere gere dolansam sokaklarda.” (s.69)

Görmezden gelmek

“...görsel bir dille kurdukları canlı iletişimi görmezden gelirler.” (s.10)

Göz göze gelmek

“...başörtülü kadınla göz göze geldik.” (s.41)

Göz ucuyla bakmak

“Gözucuyla bakmalarından, dudak hareketlerinden...” (s.95)

Göze almak

“Benzer bir saçmalık yaşamayı gözüm almıyordu.” (s.100)

Göze çarpmak

“Eskiden bank içerlek kalıyordu, göze çarpmıyordu.” (s.55)

Gözlerini kaçırmak

“Ben de yan yan bakıp kaçırdım gözlerimi.” (s.88)

Gözü görmez olmak

“Gözüm bir şey görmüyordu.” (s.71)

Gözüne kestirmek

“...yeşil fillere süslü küçük topu kestirmiştim gözüme.” (s.100)

Gözünün içine bakmak

“Babam pazara gitsin diye gözünün içine bakardım.” (s.35)

Gözünün önüne gelmek

“...gözümün önüne gelir, gülmekten içim boşalır.” (s.31)

Hangi akla hizmet ediyor?

“Yönetici sizi hangi akla hizmet koydu buraya?” (s.83)

Havaya girmek

“...onlar da bir şey yok havasına girmişler.” (s.48)

Hayra alamet değil

“Dilsiz çocuk hayra alamet değildir.” (s.82)

Hesap tutmak

“Annem her şeyin hesabını tutardı.” (s.129)

İçi geçmek

“Paspasa çömeldim, içim geçiverdi...” (s.70)

İçi içini yemek

“İçim içimi yiyordu bir yandan.” (s.127)

İğne atsan yere düşmez

“İğne atsan yere düşmez bir kalabalık.” (s.22)

İki arada kalmak

“...kendi yaşamım mıydı iki arada kalmıştım.” (s.9)

İple çekmek

“Havaların ısınmasını iple çekerdim.” (s.30)

*Kalbi ağzına gelmek

“Kalbim ağzımdan çıkacaktı.” (s.81)

Kan ter içinde

“Merdivenleri ikişer ikişer, kan ter içinde çıktı.” (s.91)

Kaş göz işareti yapmak

“Eve gelmem için kaş göz işareti yapıyor.” (s.92)

Kaşla göz arasında

“...temizlik işini kapıverdi kaşla göz arasında.” (s.35)

Katıla katıla gülmek

“...katıla katıla gülerdik saatlerce.” (s.25)

Kendini alamamak

“Gülmekten kendimi alamıyordum.” (s.144)

Kendini dışarı atmak

“Dayanamayacaktım, dışarı attım kendimi.” (s.93)

Kendini tutmak

“Eve gelene kadar tutmuş kendini...” (s.19)

Kıkır kıkır gülmek

“...arabanın arkasından kıkır kıkır gülüşmüşler.” (s.134)

Kim bilir

“Horoz Adam kim bilir kaç gecesini...” (s.9)

Kol gezmek

“Havada düş bolluğu kol geziyordu.” (s.100)

Korktuğu başına gelmek

“Al işte! Korktuğum başıma geldi.” (s.84)

Laf etmek

“...bir ağız dolusu laf etti.” (s.41)

Lamı cimi yok

“Zor durumda olduğu kesindi; lamı cimi yoktu.” (s.92)

Medet ummak

“Benden medet umuyor zavallı!” (s.107)

Oh çekmek

“İçimden bir Oh! Çektim.” (s.94)

Ortada kalmak

“Sap gibi kalmıştım ortada.” (s.102)

Ödünü koparmak

“... yüreğimin taşkınlığı duyulacak diye ödüm kopuyordu.” (s.120)

Öyle yağma yok!

“Uyuyacak, yok öyle yağma...” (s.117)

Rahat etmek

“...içiniz rahat etsin!” (s.10)

Renk vermemek

“Renk vermemeye çalışıyordum, yüreğimin taşkınlığı duyulacak diye ...” (s.120)

Rezil etmek

“Kıza rezil edecek beni...” (s.107)

Rezil olmak

“Aklımı kaçırmamdan, ele güne rezil olmaktan...” (s.123)

Sap gibi

“Sap gibi kalmıştım ortada.” (s.102)

Sel olup akmak

“...elma toplayışı sel olup akar gözümünden.” (s.17)

Su yüzüne çıkmak

“...bu yeteneğimin su yüzüne çıkması hayaldi.” (s.147)

Sırra ermek

“Onu bulursam sırrına erişirmişim.” (s.113)

Tabanları yağlamak

“Tabanları bir yağladım sonra, kimse bana yetişemedi.” (s.81)

Tıka basa yemek

“Pastaneden bir kesekâğıdı dolusu çörekle çıkar, tıka basa yedim.” (s.36)

Tuzla buz olmak

“...kaç bardak benim yüzümünden tuzla buz olmuştu.” (s.28)

Ucu bucağı yok

“İçimdeki sevincin ucu bucağı yoktu.” (s.65)

Uyku bastırmak

“Uyku bastırıyor, ağırlık çöküyordu üstüme.” (72)

Uyku tutmamak

“Annemi uyku tutmamış o gece.” (s.136)

Uykuya dalmak

“Televizyon seyredirken kucagında uykuya dalmak...” (s.22)

Yan yan bakmak

“Ben de yan yan bakıp kaçıırıyordum gözlerimi.” (s.88)

Yazık etmek

“Okula göndersenize bu çocuğu. Yazık etmeyin.” (s.106)

Yelken açmak

“...o günlerde hayal edemeyeceği bir yaşama yelken açmış umutlu bir genç.” (s.13)

Yola düşmek

“...ortalığı aydınlatınca yola düşmüş.” (s.97)

Yüreği ağzına gelmek

“Yüreğim ağzımda, kimseye görünmeden dışarı çıktım.” (s.99)

Yüreği titremek

“Elim ayağıma dolanıyor, yüreğim titriyordu.” (s.98)

Yüreği yanmak

“Anneminse yüreği yanıp tutuşmuş o sıra.” (s.20)

Yüreğine ateş düşmek

“Yüreğime düşen ilk ateşti bu.” (s.109)

Yüzüne bakmamak

“Yüzüme hiç bakmadı.” (s.93)

3.5.2. İkilemeler

Açık seçik

“...parkta ne olup biterse açık seçik görüyorum.” (s.55)

Açılır açılmaz

“Sabahları pencere açılır açılmaz...” (s.86)

Adım adım

“...beni onlara adım adım çekiyordu.” (s.47)

Ağır aksak

“İçi tıkış tıkış kim bilir neyle dolu bavulla ağır aksak yürüyerek...” (s.116)

Ağzı burnu

“Ağzını burnunu eğe eğe söyleniyordu!” (s.39)

Akıp giden

“Duygularımı, gözümün önünden akıp gidenleri, hiç izi kalmayan...” (s.10)

Akla hayale

“Akla hayale gelmeyen ülkelere gider...” (s.37)

Alıp götürmek

“...yaşamımızdan neleri alıp götürdüğünü düşündüm.” (s.97)

Apar topar

“Köy ebesi yetişmeden apar topar dünyaya ‘merhaba’ deyivermişim.” (s.15)

Ara ara

“...ara ara sinirli çıkışlar gösteren bir çocuktum.” (s.21)

Ara sıra

“Balon aklımı ara sıra birinci kattaki...” (s.86)

Arka arkaya

“Beş resmi arka arkaya sıraladım.” (s.112)

Ateşli ateşli

“Ayrılırken elimi tuttu, ateşli ateşli sıktı.” (s.139)

Avuçlayıp avuçlayıp

“...bozuk paraları avuçlayıp avuçlayıp bırakıyordum.” (s.129)

Aylak aylak

“Aylak aylak mahallede dolaşırsa bela olur çıkar.” (s.83)

Badi badi

“...badi badi koştum.” (s.52)

Bağıra bağıra

“...bağıra bağıra anlatırdı kulağıma.” (s.25)

Bağıra çağıra

“...sesimle bağıra çağıra dans ediyordum.” (s.40)

Bahçe bahçe

“...elinde bir ciğer parçasıyla bahçe bahçe gezinmişti.” (s.87)

Baka baka

“...arkalarına baka baka yürüyordu iki köfte dudak!” (s.81)

Başı sonu

“...bulutsu şeylerden başı sonu belli bir yaşam çizmiş...” (s.10)

Baştan aşağı

“...renkli resimleri bir sayfayı baştan aşağı kaplıyordu.” (s.75)

Baştan ayağa

“Kralın sarayına girmiş, onu baştan ayağa soymuş...” (s.97)

Bekler bekler

“Bekler bekler doğru cümle kurduğunda konuşur.” (s.20)

Belli belirsiz

“İçimde belli belirsiz bir umut dalgası esivermişti.” (s.105)

Beti benzi

“Eve beraber girdik; beti benzi solmuştu.” (s.93)

Bilmiş bilmiş

“Ağabeyim bilmiş bilmiş gülerek gelmiş...” (s.144)

Bir bir

“Yaşamın şifrelerini bir bir önüme koyuyor...” (s.142)

Birer birer

“Birer birer cepleri aranıyor şimdi.” (s.126)

Bitmez tükenmez

“...benimle bitmez tükenmez oyunlar oynardı.” (s.26)

Bol bol

“Bol bol radyo dinle...” (s.12)

Boydan boya

“...ortak duvarını boydan boya adımlıyor, kendi kendine söylenip duruyordu.” (s.130)

Boylu boyunca

“...yatağıma boylu boyunca serildim.” (s.133)

Bölük pörçük

“Horoz Adam’a hayal meyal anımsadığım ne varsa bölük pörçük anlattım...” (s.9)

Burun buruna

“Kırçılı saçlı adamla burun buruna geldim şimdi.” (s.62)

Büzük büzük

“Dibinde sapsarı yapıştırıcı, büzük büzük!” (s.49)

Can ciğer

“...babam canım ciğerimdi.” (s.65)

Çabuk çabuk

“Düğmeyi çabuk çabuk ters yöne çevirdi, kısıldı ses.” (s.106)

Çarşı pazar

“Konu komşu, çarşı pazar dolaşır, çare ararmış derdime.” (s.20)

Çat pat

“...duymasam da çat pat anladığım oluyordu.” (s.21)

Çekilir çekilmez

“Günüşiği çekilir çekilmez, başına buyruk gülüşü...” (s.26)

Çekine çekine

“Çekine çekine merdivenleri tırmandım.” (s.104)

Çıkar çıkmaz

“Hastaneden çıkar çıkmaz eve dönmeyi hesap etmiştim.” (s.11)

Çın çın

“...sesi bahçenin taşlığında çın çın çınılıyormuş.” (s.39)

Çıplak çıplak

“Çıplak çıplak benimle ilgilenmiş biri!” (s.63)

Daldan dala

“...daldan dala bir günü birlikte geçirdik.” (s.143)

Delik deşik

“Sivilce yerleri delik deşik ve şişti.” (s.116)

Derin derin

“Üf demedi, derin derin nefes almadı.” (s.90)

Derme çatma

“İstanbul’un dışına sonradan kurulmuş derme çatma semtlerden biriymiş.” (s.32)

Dip dibe

“Benimle dip dibe geçirmiş anneciğim günlerini.” (s.20)

Doğru dürüst

“Doğru dürüst işitmesem de...” (s.70)

Dolup taşan

“Ateş basıyor, içime dolup taşan ne varsa...” (s.37)

Döne döne

“Ayağımın ucunda hafifçe döne döne elbisenin modelini...” (s.31)

Ede ede

“Dans ede ede gençlerin yanına yanaştım.” (s.131)

Eğe eğe

“Ağzını burnunu eğe eğe söyleniyordu!” (s.39)

Eğri büğrü

“...eğri büğrü çizdiğim karelerin içinde hoplaya zıplaya...” (s.51)

El ayak

“...elim ayağım titremeye başladı.” (s.90)

Ele güne

“Aklımı kaçırmamdan, ele güne rezil olmaktan...” (s.123)

Esnete esnete

“Yüzümdeki gülüşü esnete esnete yanaştım...” (s.40)

Eş dost

“...bu kararımı eşe dosta açacağım.” (s.93)

Fıldır fıldır

“...kapı arkalarında fıldır fıldır beni arıyor.” (s.43)

Fokur fokur

“...fokur fokur kaynayan can enerjisini döküyor elime.” (s.17)

Geçti geçmedi

“Yarım saat geçti geçmedi sustu radyom.” (s.78)

Gere gere

“Göğsümü gere gere dolansam sokaklarda.” (s.69)

Getir götür

“Öğren yolu, sen getir götür abla.” (s.106)

Gidip gelmek

“...sormakla sormamak arasında gidip geldim.” (s.12)

Gidip gidip

“...kapısına gidip gidip dönüyordum.” (s.89)

Girip çıkmak

“Evlere girip çıkıyor ya, göremediği yok.” (s.117)

Gizli gizli

“Avucumda paketleri sımsıkı tutacak, gizli gizli verecektim.” (s.131)

Göstere göstere

“...tarifleri göstere göstere anlatabilirim.” (s.67)

Göz göze

“...başörtülü kadınla göz göze geldik.” (s.41)

Güç kuvvet

“Arabayı ittire ittire yokuşları aşmak için gücün kuvvetin yerinde olacak.” (s.30)

Güle oynaya

“...güle oynaya işlerine gittiler.” (s.101)

Güle söyleye

“...güle söyleye evlerine gidiyorlardı.” (s.81)

Gümbür gümbür

“...arabadan yayılan gümbür gümbür sesin peşinden koştuğum güne.” (s.134)

Gürül gürül

“İlk ağlayışımla dışarıda gürül gürül akan su...” (s.16)

Hafif hafif

“...ses düşmesini hafif hafif geriye çevirdi.” (s.66)

Hatır hutur

“...parmaklarını hatır hutur kaşımış...” (s.19)

Hayal meyal

“Horoz Adam’a hayal meyal anımsadığım ne varsa bölük pörçük anlattım...” (s.9)

Hızlı hızlı

“Ses düğmesini hızlı hızlı çevirdi.” (s.65)

Hoplaya zıplaya

“...eğri büğrü çizdiğim karelerin içinde hoplaya zıplaya...” (s.51)

İç içe

“...düşler, hayaller iç içe geçerler.” (s.17)

İçten içe

“...içten içten sevmeye başladığını yüz çizgilerini izlerken sezebiliyordum.” (s.76)

İkişer ikişer

“Merdivenleri ikişer ikişer, kan ter içinde çıktı.” (s.91)

İkişer üçer

“Merdivenleri ikişer üçer çıktı.” (s.132)

İnce ince

“Bakır bir tabağın kenarını ince ince işlemiş adam.” (s.63)

İnip inip

“Yüreğim inip inip kalkıyordu.” (s.88)

İstemeye istemeye

“İstemeye istemeye çıkardım kulaklığı.” (s.67)

İş güç

“Evdekiler tarlaya, hayvan gütmeye, işe güce gittiklerinde ablam...” (s.28)

İtip kakmak

“...yanında itip kakan annem şimdi...” (s.96)

İttire ittire

“Arabayı ittire ittire yokuşları aşmak için gücün kuvvetin yerinde olacak.” (s.30)

İyi kötü

“...yaş ve kuru otların iyi kötü etkilerini çok iyi bilirmiş.” (s.97)

İyiden iyiye

“...konuşması iyiden iyiye azalan dedemle aram iyiydi.” (s.21)

Kafa kafaya

“...kafa kafaya tokuşuyorlar; kahkahalar...” (s.59)

Kan ter

“Merdivenleri ikişer ikişer, kan ter içinde çıktı.” (s.91)

Kana kana

“...toprağın bir damla suyu kana kana içeceği...” (s.14)

Kapacak

“Koltuğun, masanın, sandalyenin, kap kacağın...” (s.27)

Kapı kapı

“Kapı kapı dolanmışlar, hediyelik...” (s.14)

Kare kare

“...çizdiği çizgilerle kare kare anlatmaya başlamıştı.” (s.75)

Kargacık burgacık

“Gönderici bölümünde adını kargacık burgacık yazan kişi...” (s.11)

Kaş göz

“Eve gelmem için kaş göz işareti yapıyor.” (s.92)

Kat kat

“İlk öğrendiğim yazıyla karaladığım not, kat kat katladığım...” (s.13)

Katıla katıla

“...katıla katıla gülerdik saatlerce.” (s.25)

Kendi kendine

“...ortak duvarını boydan boya adımlıyor, kendi kendine söylenip duruyordu.” (s.130)

Kıkır kıkır

“...arabanın arkasından kıkır kıkır gülüşmüşler.” (s.134)

Kırıp dökmek

“...kırıp dökmüşler eşyaları.” (s.15)

Kıs kıs

“Kızara bozara yanlarından kaçışıma şimdi kıs kıs gülüyorum.” (s.147)

Kızara bozara

“Kızara bozara yanlarından kaçışıma şimdi kıs kıs gülüyorum.” (s.147)

Kim kimi

“Önce hangisi gelir, kim kimi çağırıştırır, sorgusuz sualsiz kapılıp giderim.” (s.17)

Kimi kimsesi

“Kimi kimsesi var mıydı amcanın?” (s.95)

Kir pas

“Burunları çizik, kir pas içindeler...” (s.81)

Kolay kolay

“...kaybolmaz kolay kolay.” (s.13)

Konar konmaz

“...bankın koluna konar konmaz kaçırvermişti.” (s.52)

Konu komşu

“Konu komşu, çarşı pazar dolaşır, çare ararmış derdime.” (s.20)

Korka korka

“Korka korka derdimi anlatmayı başardım sonunda.” (s.12)

Koşa koşa

“...parmak uçlarımda koşa koşa bahçeyi turluyordum.” (s.41)

Koştura koştura

“Annem açık kapıdan koştura koştura girdi.” (s.105)

Kovalaya kovalaya

“...kediye kovalaya kovalaya girdim parka.” (s.72)

Koyun koyuna

“...postalanmış bir paketle koyun koyuna gelseniz...” (s.11)

Köşe bucak

“Köşe bucak koşar, yatak altlarına...” (s.36)

Köy köy

“El arabasında doldurduğu elbiseleri köy köy dolaştırır.” (s.30)

Lamı cimi

“Zor durumda olduğu kesindi; lamı cimi yoktu.” (s.92)

Leke leke

“...çamurdan leke leke olmuştu.” (s.56)

Odadan odaya

“Kadın odalardan odalara dolandı.” (s.82)

Oflaya puflaya

“...oflaya puflaya geçiyordu yanımdan.” (s.80)

Okşaya okşaya

“...sırtımı okşaya okşaya beni gevşetiyordu.” (s.75)

Olan biten

“...olan bitenden habersiz.” (s.48)

Olumlu olumsuz

“Gökyüzündeki yıldızların olumlu olumsuz etkilemelerini...” (s.97)

Olup bitmek

“...parkta ne olup biterse açık seçik görüyorum.” (s.55)

Olur olmaz

“Olur olmaz nedenlerle gelen ağlama...” (s.74)

Omuz omuza

“...tepesine çıkmış, omuz omuza yaslanmışlar.” (s.49)

Oradan oraya

“Oradan oraya bir sürü şey taşımış...” (s.116)

Oturur oturmaz

“Banka oturur oturmaz başını arkalığa dayadı.” (s.38)

Oynata oynata

“...ona ellerini oynata oynata söyleşmek, konuşmaktan kolay gelir.” (s.22)

Oynaya oynaya

“Bir masalı oynaya oynaya onun yüz mimiklerinde...” (s.27)

Ön arka

“Temizlik bezini nemlendirip önünü arkasını sildi.” (s.11)

Paldır küldür

“...banka eskisi gibi paldır küldür yayıldılar.” (s.60)

Pembe pembe

“Terliksiz, pembe pembe basıyordu yere.” (s.104)

Pençe pençe

“...yanakları pençe pençe kızarmıştı.” (s.82)

Pır pır

“...arkaya gerdiğim kollarımı pır pır salladım.” (s.107)

Pırıl pırıl

“...anlatamadığımda sevecen, pırıl pırıl gülümsedi.” (s.90)

Pis pis

“...göğsü kıllı bir adam pis pis sırtıyordu.” (s.114)

Saça saça

“...köpükler saça saça bağırmaya başlamıştı.” (s.84)

Sakına sakına

“Balıkları birbirlerinden sakına sakına yediler...” (s.87)

Sarmaş dolaş

“...filmin içinde sarmaş dolaş bir halde kaybolduk.” (s.104)

Savura savura

“...üstümden savura savura havalanmaya çalışıyordum.” (s.56)

Ses mes

“Ses mes yoktu.” (s.140)

Sıcak sıcak

“...sıcak sıcak okşuyordu omzumu.” (s.96)

Sık sık

“Elektrik sık sık kesilirdi köyde.” (s.22)

Sıra sıra

“Kavağın önünden sıra sıra geçirdi çocuklar.” (s.29)

Soluk soluğa

“Perdenin gerisinde soluk soluğa bekliyordum.” (s.61)

Sora ede

“Sora ede evimize getirmişler.” (s.136)

Sorgu sual

“Önce hangisi gelir, kim kimi çağırıştırır, sorgusuz sualsiz kapılıp giderim.” (s.17)

Süklüm püklüm

“Süklüm püklümdüm.” (s.93)

Sürte sürte

“...iki parmağını birbirine sürte sürte.” (s.73)

Sürüye sürüye

“...ayaklarımı sürüye sürüye yürüyordum.” (s.63)

Süslü püslü

“Süslü püslü kızların oturup gülüşmesini...” (s.56)

Şapur şupur

“Şapur şupur öptüm.” (s.40)

Şekilden şekle

“...şekilden şekle dönüşüne bıraktım kendimi.” (s.77)

Şen şakrak

“...şen şakrak kızlar karşısındaki tutukluğumu hatırlıyorum.” (s.147)

Tek tek

“Koltuğunun altına sıkıştırdığı çorapları tek tek gösterdi.” (s.106)

Tıka basa

“Pastaneden bir kesekâğıdı dolusu çöreklerle çıkar, tıka basa yedim.” (s.36)

Tıkış tıkış

“İçi tıkış tıkış kim bilir neyle dolu bavulla ağır aksak yürüyerek...” (s.116)

Tıklım tıklım

“Yüreğim bahar çiçekleriyle tıklım tıklım doluvermişti.” (s.122)

Toz toprak

“...benim de üstüm başım toz topraktı.” (s.81)

Tuta tuta

“Omzumdan tuta tuta kapı önüne sürükledi beni.” (s.114)

Tuzla buz

“...kaç bardak benim yüzümden tuzla buz olmuştu.” (s.28)

Tüttüre tüttüre

“Gözbebeklerinde yakıcı gülüşü tüttüre tüttüre.” (s.27)

Ucu bucağı

“...ağaçların tepelerini, ucu bucağı olmayan anayolu...” (s.123)

Uslu uslu

“Uslu uslu resim çizdiğim için...” (s.30)

Usul usul

“...tüylerinin usul usul okşanmasını bekledi.” (s.43)

Uzun uzadıya

“Sokakta uzun uzadıya zaman tüketmezdi amcam.” (s.90)

Uzun uzun

“...zile uzandım, uzun uzun çaldım.” (s.90)

Üfül üfül

“Ele alındı mı üfül üfül eser.” (s.18)

Üst baş

“...benim de üstüm başım toz topraktı.” (s.81)

Üst üste

“Kollarımı iki yana açtım, üst üste zıpladım.” (s.39)

Üstü başı

“Üstü başı yapışkan kokuyordu.” (s.52)

Vızıl vızıl

“...sinek kaçmışçasına vızıl vızıl vızıldadı.” (s.73)

Vızır vızır

“Ellerim, parmaklarım vızır vızır çalışır...” (s.35)

Vura vura

“...topuklarımı vura vura adımlıyordum salonu.” (s.71)

Yalvar yakar

“...hafta sonu semt pazarına götürür; yalvar yakar tezgâhların arasında...” (s.34)

Yan yan

“Ben de yan yan bakıp kaçıırıyordum gözlerimi.” (s.88)

Yan yana

“Harfleri yan yana getireni ya alaya alıyor...” (s.40)

Yanmak sönmek

“Işıklar yanıp söner, görünmez kılar beni.” (s.23)

Yapış yapış

“Yapış yapış saçlı ağabeyim içine gömmüş kendini...” (s.111)

Yarım yamalak

“Akıllı çocuk yarım yamalak konuşmak istemez.” (s.20)

Yat kalk

“...onunla beraber yere yatıp kalkmak mutluluk anlarımdı.” (s.22)

Yaya yaya

“...içten gülüşü yaya yaya bana doğru koşuyordu.” (s.40)

Yüzü gözü

“Kötü kokuyor kirli, yüzü gözü çizik, keçe tüylü kediler.” (s.81)

Zangır zangır

“Zangır zangır titremesem eksik kalırdı.” (s.28)

Zıp zıp

“Sevinç çığlıklarımınla zıp zıp zıplarken...” (s.144)

3.5.3. İlişki Sözcükleri

Allah rızkını verir

“Oğlumu veren Allah rızkını da verir.” (s.83)

Eyvallah

“Hadi size eyvallah!...” (s.121)

Hoşça kalın

“Balkondan, pencereden bakan komşulara ‘hoşça kalın!’ demekti bu.” (s.122)

Merhaba

“Köy ebesi yetişmeden apar topar dünyaya ‘merhaba’ deyivermişim.” (s.15)

3.5.4. Yabancı Sözcükler

Cümle (tümce)

“Bekler bekler doğru cümle kurduğunda konuşur.” (s.20)

Eser (yapıt)

“Son kare benim eserim.” (s.97)

Esir (tutsak)

“Esir yaşamına kaç gün katlanabilir ki insan?” (s.37)

Fark etmek (ayırımsamak)

“Kadınlar beni fark eder etmez uzaklaştırmaya çalıştılar...” (s.95)

Fikir (düşünce)

“Aklından kim bilir ne saçma fikirler geçiyordur!” (s.52)

Frekans (sıklık)

“Minicik nüans farklarını, frekansları...” (s.146)

Hatırlamak (anımsamak)

“Hiç hatırlamadığım olaylar, duymadığım konuşmalar...” (s.10)

Hayal (düş)

“...düşler, hayaller iç içe geçerler.” (s.17)

Hayal etmek (düşlemek)

“...o günlerde hayal edemeyeceği bir yaşama yelken açmış umutlu bir genç.” (s.13)

Hayat (yaşam)

“Geçmiş günlerde hayatıma anlam vereceği kuşkusuz...” (s.12)

Hikâye (öykü)

“Senin hikâyen sessizlikten doğan gürül gürül bir ses...” (s.10)

Hissetmek (duyumsamak)

“...birkaç yıl bu dairede yaşamışlar, değişini bir solukta hissettim.” (s.13)

İhtiyaç (gereksinim)

“...armağanlardan başka şeylere ihtiyacım var artık.” (s.12)

Mesaj (ileti)

“Mesaj alındı; eller, çarşaf, başörtüleri sallandı.” (s.122)

Nüans (ayırta)

“Minicik nüans farklarını, frekansları...” (s.146)

Organizatör (düzenleyici)

“...tarttığımı gören organizatörler kaliteli ses...” (s.146)

Seyretmek (izlemek)

“...bin bir ışıkla seyrettim oyunlarını.” (s.41)

Vitrin (sergen)

“Vitrin camını sil be akılsız!” (s.113)

3.5.5. Argo Sözcükler

Deyyus

“Deyyus! Kimin o top?” (s.43)

İplemek

“Tozla temizlikle ilgisi yok bunların, iplemiyorlar...” (s.47)

Toz olmak

“...dilimin ucunu dişlerimin arasında çıkarıp toz oldum.” (s.42)

Ulan

“Topumuzu versene, ulan!” (s.44)

3.5.6. Anadolu Ağızları

Pattadanak

“Benim yeğen pattadanak, ‘Ne yemek var?’ demişti.” (s.20)

Tarazlanmak

“...tarazlanmadan çıkan, evrenin dilinden yalın ve derin bir senfoni!” (s.10)

Yeniyetme

“Bahçe duvarının arkasında yeniyetme takımından...” (s.111)

Zırnık

“Kimseye zırnık koklatmazdım.” (s.59)

3.6. “Lodos Yolcuları” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Lodos Yolcuları” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 6’da verilmiştir:

Çizelge 6. “Lodos Yolcuları” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	158	46.33
Deyimler	131	38.41
Yabancı Sözcükler	21	6.15
İlişki Sözleri	9	2.63
Terimler	8	2.34
Argo Sözcükler	4	1.17
Anadolu Ağızları	4	1.17
Bilmeceler	3	0.87
Tekerlemeler	2	0.58
Atasözleri	1	0.29
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	341	100

Çizelge 6’ya göre “Lodos Yolcuları” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında en çok ikilemelere (%46.33), ikinci sırada deyimlere (%38.41), üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%6.15), dördüncü sırada ilişki sözlerine (%2.63), beşinci sırada terimlere (%2.34) yer verilmiştir. Altıncı ve yedinci sırada ise aynı kullanım sıklığıyla argo sözcükler ve Anadolu ağızları (%1.17) yer alırken; sekizinci sırada bilmeceler (%0.87), dokuzuncu sırada tekerlemeler (%0.58) ve onuncu sırada da atasözleri (%0.29) yer almaktadır. Kalan tek öge olan kalıplaşmış sözlere ise yer verilmemiştir. Aşağıda, “Lodos Yolcuları” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler sunulmuştur:

3.6.1. Atasözleri

İşleyen demir ısıldar

“İşleyen demir ısıldar üstelik.” (s.100)

3.6.2. Deyimler

Açlıktan nefesi kokmak

“Açlıktan nefesleri kokuyordu.” (s.138)

Ağırlık çökmek

“Üstüne ağırlık çökmüştü.” (s.57)

Ağzı bir karış açık kalmak

“...görünce ağzı tam on dakika bir karış açık kaldı.” (s.94)

Ağzı kulaklarına varmak

“Ağzı kulaklarındaydı Güzin Hanım’ın.” (s.84)

Ağzından dökülmek

“...ürkekçe söylenmiş sözler döküldü ağzından.” (s.105)

*Ağzından laf almak

“...sevimli şekillere sokup ağzından laf kapmaya çalıştı.” (s.116)

Ağzını açmak

“Adamlar ağzını açmadan...” (s.136)

Ağzının payını vermek

“Güzin Hanım adamın ağzının payını vermek için ağzını açtı.” (s.67)

Ağzının tadını bilmek

“Ağzının tadını biliyorsun.” (s.42)

Aklına esmek

“...Romancı için aklına eseni söyleyenden geçilmiyordu.” (s.104)

Aklına gelmek

“...aklına ansızın iki gün önce aldığı ayakkabılar geldi.” (s.33)

Aklından geçirmek

“Bahar Senfonisi’ni aklından geçirmeye başladı.” (s.31)

Alıcı gözüyle bakmak

“...ayakkabılara alıcı gözüyle baktı.” (s.33)

Alıp başını gitmek

“...kahramanlar alıp başlarını gitmişler.” (s.149)

Alışmış kudurmuştan beterdir

“Alışmış kudurmuştan beterdir...” (s.98)

Arka çıkmak

“Belediye, Güzin Hanım’a yeni işinde arka çıkmıştı.” (s.84)

Armut piş ağzıma düş!

“Armut piş, ağzıma düş!” (s.65)

Avazı çıktığı kadar

“Avazım çıktığı kadar bağırısam bile kimse duymaz.” (s.75)

Ayağını denk almak

“Ayağını denk al!” (s.70)

Ayak uydurmak

“Çaresiz, yeni yaşama ayak uyduracaktı.” (s.76)

Başına gelmek

“...babasını ararken başına gelenleri, düşlerini anlatıyordu.” (s.101)

Başına iş açmak

“...baktı ki başına iş açılacak...” (s.9)

Bıçak gibi kesmek

“Sesler bıçak gibi kesilmişti.” (s.31)

Bir işe dört elle sarılmak

“...düşüncesi işine dört elle sarılmasını sağladı...” (s.97)

*Bir taşla iki kuş vurmak

“Madem ki çarşıya inecekti, bir taşla birçok kuş vurmalıydı.” (s.34)

Boş bulunmak

“...acemi tavırlarını izleyen bir öğrenci, boş bulunup...” (s.68)

Burnunda tütme

“Sabah kahvesinin kokusu burnunda tütmeğe başlamıştı.” (s.61)

Cankulağıyla dinlemek

“...kadını can kulağıyla dinledi.” (s.88)

Canı çekmek

“Koca handan ancak üç kişinin canı helva çekti.” (s.75)

Çekip gitmek

“Sıkılırsan birlikte çekip gideriz.” (s.142)

Çene çalmak

“Çay ve yemek molalarında çene çalışıyorlar...” (s.98)

Dalga geçmek

“Dalgamı geçiyorum kendimce.” (s.79)

Deliye dönmek

“...gören adamlar deliye döndüler.” (s.138)

Devede kulak kalmak

“...yeni oyunun yanında devede kulak kalır.” (s.93)

Dile getirmek

“...diyerek dile getiriyordu tek derdini.” (s.103)

Dilinin ucuna gelmek

“Nedense pattadanak verecek bir yanıt gelmemiştir dilinin ucuna.” (s.15)

Dudak bükme

“Dudak büken, dilini çıklatan, ‘üşütmüş’ diyenler de çıktı.” (s.79)

Dünya yıkılsa umurunda değil

“...onu duyarsızlaştırmıştı, dünya yıkılsa umurunda değildi.” (s.138)

Dünyaya getirmek

“...biri mor renkli bir yavru dünyaya getirmiş.” (s.48)

El sürmemek

“Kimseye el sürdürtmem.” (s.27)

Elini eteğini çekmek

“Sami Bey işten elini eteğini çekince...” (s.147)

Eliyle koymuş gibi

“...beni eliyle koymuş gibi bulur.” (s.92)

Fırsatı kaçırmak

“...otobüslerde zaman öldürerek bu fırsatı kaçıracağını?” (s.100)

Gevrek gevrek gülmek

“...akşama kadar kâğıt oynamışlar, gevrek gevrek gülmüşlerdi.” (s.138)

Gıkı çıkmamak

“Çocuktan gık çıkmıyordu.” (s.116)

Göklere çıkarmak

“Şişirdik, göklere çıkardık.” (s.141)

*Gönlü razı olmamak

“...başboş dolaşmasına gönlü razı gelmemiş.” (s.129)

Gönül almak

“İlk işi gönüllerini almak...” (s.139)

Gönül kırmak

“...gönüllerinin kırıldığını düşünüyordu.” (s.139)

Göz açıp kapayıncaya kadar

“Göz açıp kapayıncaya kadar yok olmuştu koca somun.” (s.70)

Göz atmak

“...şöyle bir göz attıktan sonra geri verdi.” (s.66)

Göz boyamak

“Notalar, o büyülü sesler hemen gözünü boyamıştı.” (s.64)

Göz gezdirmek

“Çevredeki evlere göz gezdirdi.” (s.55)

Göz göze gelmek

“Figen Hanım’la göz göze gelmişti.” (s.33)

Göz kırpmamak

“O gece ev uykudayken Aykut gözünü kırpmadı.” (s.83)

Göz ucuyla bakmak

“Göz ucuyla Evsiz Adam’a doğru baktı.” (s.33)

Göz ucuyla süzmek

“...sokağı seyredenler göz ucuyla da olsa kendisini süzmeden geçmiyorlardı.” (s.62)

Gözden kaçmak

“...meraklı gözlerden kaçamaz oldu.” (s.91)

Gözden kaybolmak

“...valiziyle birlikte gözden kaybolduğu söylendi.” (s.133)

Göze almak

“Kış balıkçı barınağında geçirmeyi gözü almıyor.” (s.146)

Göze çarpmak

“...dağınık bir kalabalık göze çarpıyordu.” (s.67)

Göze görünmek

“Göze görünmeyen bu minicik yazıları...” (s.35)

Gözlerini açmak

“Aykut gözlerini açtığı anda derme çatma bir evdeydi.” (s.136)

Gözlerini (bir şeye) dikmek

“Mavi gözlerini Aykut’un aynadaki gözlerine dikmişti.” (s.143)

Gözü ısırmak

“Seni bir yerden gözüm ısıırıyor.” (s.87)

Gözünde tutmak

“...uykuya geçtiği günler gözünde tütüyordu.” (s.94)

Gözüne ilişmek

“...Behçet Bey’in gözüne ilişti.” (s.130)

Gözüne kestirmek

“...bir hanı gözüne kestirdi.” (s.75)

Gözünü alamamak

“Aykut, bilgisayar oyunundan gözlerini alamaz...” (s.71)

Gözünün önüne gelmek

“...bilgisayarın başında geçirdiği ölü saatler gözünün önüne geliyor...” (s.134)

Hak etmek

“Bir molayı hak ettim.” (s.72)

Hak vermek

“... tiyatro dürbünüyle enine boyuna bakınca kendisine yüzde yüz hak verdi.” (s.15)

Halt yemek

“Aldattı mı bizi, ne halt yedi!” (s.138)

Havaya girmek

“Hemencecik havaya girdin, ha!” (s.52)

Hesap sormak

“...çevreden kendine hesap sorar gibi bakışından hoşlanmamıştı sadece.” (s.59)

İç geçirmek

“Dünyayı kıskanarak, iç geçirerek seyredermiş.” (s.49)

İçi içine sığmamak

“İçi içine sığmamaya başlamıştı.” (s.138)

İçi rahat etmek

“...bir kova su dökmese içi rahat etmeyecekti.” (s.9)

İçine sinmek

“Yine de tam içine sinmemişti.” (s.33)

İki büklüm olmak

“Banyodan iki büklüm taşıdığı suyu...” (s.9)

İstifini bozmamak

“...istiflerini hiç bozmadan dövüşe devam ediyorlardı.” (s.82)

İş başa düşmek

“İş başa düştü, dedi ve yola koyuldu.” (s.96)

İşine gelmek

“Bu işine geliyordu.” (s.79)

İyi gözle bakmamak

“...toza bulanmış saç başla kimse ona iyi gözle bakmazdı.” (s.55)

İz bırakmak

“Soğuk moğuk. Çalışmam iz bırakmam gerek.” (s.93)

Kafa patlatmak

“Geceleri bunlara kafa patlatıyordu demek.” (s.63)

Kafa tutmak

“Kafa tuttum diye intikam alacak!” (s.31)

Kafa ütülemek

“Kafa ütülüyor akşam akşam!” (s.71)

Kafası karışmak

“Kafamı karıştırdınız, unuttum gerisini.” (s.52)

Kanı kaynamak

“...sevimli adama kanı kaynamıştı.” (s.121)

Kapı dışarı etmek

“...çizemedim diye kapı dışarı mı edildim yani?” (s.140)

Karnı zil çalmak

“Karnı zil çalıyordu.” (s.46)

Karşı koymak

“...sırlara katışına karşı koyamamıştı.” (s.45)

Kendini alamamak

“...bağırmaktan kendini alamazdı.” (s.52)

Kendini kaptırmak

“...kendini belgelere öylesine kaptırmıştı ki kadının farkında bile değildi.” (s.86)

Kılı kıpırdamamak

“Çocuğun kılı kıpırdamamıştı.” (s.135)

Kılıktan kılığa girmek

“...onun dokunuşuyla kılıktan kılığa giriyordu.” (s.120)

Kim bilir

“Baba kimbilir neredeydi.” (s.54)

Kolları sıvamak

“...yapmak üzere kolları sıvamaya karar verdi.” (s.145)

Komploya kurban gitmek

“Bir komploya kurban gittim.” (s.142)

Kulağını tırmalamak

“Bu yeni sesler kulaklarını tırmalıyordu.” (s.58)

Kulak kesilmek

“...sese kulak kesildi.” (s.16)

Kulaklarını dikmek

“Rüzgâr çıktı, dedi kulaklarını kapıya dikip.” (s.31)

Laf yetiştirmek

“Sana laf yetiştiremiyorum.” (s.38)

Mide bulandırmak

“Kılığı dökülüyor, yüzü gözü kir pas içinde. Midemi bulandırıyor.” (s.15)

Mideye indirmek

“...afiyetle midesine indirmişti.” (s.60)

Moralini bozmak

“Moralimi bozmayın.” (s.20)

Neşesi kaçmak

“Aykut’un gelişi neşelerini kaçırmıştı.” (s.140)

Ödünü koparmak

“...çöplük mü burası!’ diyecek diye ödü kopuyordu.” (s.76)

Pas tutmak

“Anılar anlatılmaya anlatılmaya pas mı tutmuştu?” (s.108)

Pat diye

“...pat diye derin uykuya geçivermişti.” (s.57)

Peşine düşmek

“...halk masallarının, bilmecelerinin de peşine düştü.” (s.123)

Renk katmak

“...yaşamına yeni renkler kattı.” (s.94)

Rezil olmak

“...şu kadar çocuğa rezil mi olacaktı şimdi?” (s.53)

Saçını başını yolmak

“Güzin Hanım balkonda saçını başını yoluyordu.” (s.21)

Silip atmak

“Bir an önceki düşüncesini bir çırpıda silip attı.” (s.71)

Soluğu (bir yerde) almak

“Burnunu çeke çeke onun yanında aldı soluğu.” (s.141)

Tetikte olmak

“Her an tetikte olmak...” (s.93)

Tuz biber ekmek

“...sözü öfkesine tuz biber ekmişti.” (s.17)

Uyku çekmek

“...deliksiz bir uyku çekti.” (s.61)

Üstesinden gelmek

“...her sıkıntının üstesinden gelebilirim...” (s.16)

Yakasını bırakmamak

“Sakın gevşemeyin, yakanızı bırakmayacağım.” (s.18)

Yanıp tutuşmak

“...aileme özlemle yanıp tutuştum.” (s.140)

Yerli yerinde olmak

“...yerli yerinde dursun isterdi.” (s.22)

Yola koyulmak

“İş başa düştü, dedi ve yola koyuldu.” (s.96)

Yüz bulmak

“...yüz bulamadıklarından yakınıyorlardı.” (s.138)

Yüz tutmak

“...çürümeye yüz tutmuş sebzelerle dolu...” (s.101)

Yüz vermemek

“...yaşantısında kendisi de bu tip insanlara hiç yüz vermez...” (s.55)

Yüzüne bakmamak

“...yüzüne bile bakmadan hemen eline bir kaşık tutuşturmuş...” (s.46)

Yüzünü ekşitmek

“...dudaklarını büzdü, yüzünü ekşitti.” (s.19)

Zaman öldürmek

“...otobüslerde zaman öldürerek bu fırsatı kaçıracaksın?”(s.100)

3.6.3. İkilemeler

Aç susuz

“...karakolda aç susuz bırakırlar.” (s.128)

Aça aça

“Adam burun deliklerini aça aça güldü.” (s.26)

Açar açmaz

“Gözünü açar açmaz kahvenin suyunu ısıtırdı.” (s.61)

Adım adım

“...iplere asıldı adım adım kendine doğru çekti.” (s.83)

Ağır ağır

“Ağır ağır beş-altı metre ancak gitti, durdu.” (s.21)

Akşam akşam

“Kafa ütülüyor akşam akşam!” (s.71)

Allak bullak

“Aykut allak bullak olmuştu.” (s.140)

Altı üstü

“Burası altı üstü bir gecekondlu mahallesiydi.” (s.82)

Anlatılmaya anlatılmaya

“Anılar anlatılmaya anlatılmaya pas mı tutmuştu?” (s.108)

Apar topar

“Apar topar sokağa çıktı.” (s.81)

Ara sıra

“Çizgi Romancının serüvenlerini ara sıra televizyonların...” (s.104)

Aşağı yukarı

“...kağıtları aşağı yukarı yerli yerine koymuşlar...” (s.149)

Avaz avaz

“Cırtlak sesiyle avaz avaz haykırdı.” (s.29)

Ayrı ayrı

“Ayrı ayrı şarkılar söylesek de...” (s.114)

Azar azar

“...her gün azar azar kayarak dünyaya yaklaşmış.” (s.49)

Beşer onar

“Biz aynı filmi en az beşer onar kez izlemiştir, ha!” (S.74)

Bilir bilmez

“Bilir bilmez her soruya yanıt verenler...” (s.76)

Bir bir

“Çocukluk günlerine ait resimler bir bir düşmeye başlamıştı...” (s.106)

Boydan boya

“...kentin duvarlarını boydan boya süslese de...” (s.103)

Canla başla

“...canla başla çalışmaya başlamıştı.” (s.114)

Canlı canlı

“Canlı canlı, diye bağırarak balık satıyor.” (s.115)

Cıvıl cıvıl

“...cıvıl cıvıl cıvıldaşıyordu.” (s.71)

Cins cins

“...pizzalar, cins cins hamburgerler getirildi...” (s.125)

Çalı çırpı

“Çalı çırpıyı avuçladığı gibi yan taraftaki ağaca doğru fırlattı.” (s.9)

Çeke çeke

“Burnunu çeke çeke onun yanında aldı soluğu.” (s.141)

Çer çöp

“...çer çöple pet şişeler...” (s.44)

Çıka çıka

“Atalarım çıka çıka Eskimo çıktı.” (s.79)

Çok çok

“Öğretmen bu kitabı çok çok oku dedi.” (s.84)

Dağ bayır

“Gündüzleri ise dağ bayır demiyor...” (s.94)

Dalga dalga

“...yemek kokularının dalga dalga yayıldığı taş mutfağı...” (s.107)

Dayalı döşeli

“Dayalı döşeli eve alıştı bir kere.” (s.146)

Derme çatma

“Aykut gözlerini açtığı anda derme çatma bir evdeydi.” (s.136)

Devire devire

“...balona dönüşmüş gövdesini devire devire çıktı balkona.” (s.11)

Dil mil

“Dille mille ilgim yok benim.” (s.67)

Dilden dile

“uğursuzluk söylentileri dilden dile dolaşmaya başlamış.” (s.49)

Doğru dürüst

“Doğru dürüst bakmadınız bile.” (s.67)

Dolaşa dolaşa

“Yollarda dolaşa dolaşa mendil, su...” (s.29)

Dolu dolu

“Şu anı dolu dolu yaşamaya bakmazsan...” (s.119)

Dolup taşan

“...apartmanın çöp kutusu kâğıttan dolup taşana kadar çizdi.” (s.114)

Dört dörtlük

“Kısa bir süre sonra dört dörtlük kahvaltılar...” (s.94)

Döve döve

“...arka tekeri döve döve düzeltmeyi başarmıştı.” (s.20)

Duyar duymaz

“...yanıtı duyar duymaz bir hevesle atladı bisiklete.” (s.27)

Ede ede

“Sesleri taklit ede ede kâğıttaki bir şarkıyı...” (s.64)

Eder etmez

“Bu sözü eder etmez kafasında bir ışık yandı.” (s.64)

El ele

“...tan ağarırken ikisi el ele tutuşmuşlar...” (s.146)

Eli ayağı

“...eli ayağı boşaldı sanki.” (s.52)

Eli kolu

“...çikolatalı keklerle eli kolu dolu gelir...” (s.70)

Enine boyuna

“...tiyatro dürbünüyle enine boyuna bakınca kendisine yüzde yüz hak verdi.” (s.15)

Eşi benzeri

“Eşi benzeri olmayan bir sanat harikası...” (s.12)

Evsiz barksız

“Hep evsiz barksız mıydın?” (s.41)

Geçip gitmek

“Bu işi yapmaya çalışırken zaman hızla geçip gidiyordu.” (s.77)

Gelip geçmek

“Günler gelip geçti, çizgi romanın duvarlarda...” (s.138)

Gerekli gereksiz

“Gerekli gereksiz ıvır zıvırı alışveriş sepetine atar...” (s.116)

Getir götür

“Getir götür olmasın, diye.” (s.43)

Gevrek gevrek

“...akşama kadar kâğıt oynamışlar, gevrek gevrek gülmüşlerdi.” (s.138)

Gitti gitmedi

“Birkaç metre gitti gitmedi paldır küldür yere yuvarlandı.” (s.27)

Göstere göstere

“...ayrık dişlerini göstere göstere güldü.” (s.118)

Gülüp geçmek

“Eşber gülüp geçer, tek söz etmez...” (s.121)

Günü gününe

“...günü gününe yaptıkları işleri kaydetmeye başlamış.” (s.147)

Hafif hafif

“...arkaya hafif hafif sallanarak homurdanıyordu.” (s.29)

Hatır hatır

“...yatağa baktıkça hatır hatır kaşınıyordu.” (s.54)

Hece hece

“...yazıyı hece hece okumayı denedi.” (s.65)

Hık mık

“...hemen kaçmak istiyordu, hık mık etti.” (s.87)

İvır zıvır

“Gerekli gereksiz ıvır zıvırı alışveriş sepetine atar...” (s.116)

İç dış

“Çocuklarımıza da saldıracak, içimizi dışımızı gözetleyecek de...” (s.14)

İçin için

“...akşamları ne yaptığını için için merak ediyordu.” (s.121)

İkişer üçer

“...çörekleri ikişer üçer midesine indirdi.” (s.118)

İleri geri

“İpi ileri geri hareket ettirerek demirlere vurdu...” (s.10)

İstemeye istemeye

“İstemeye istemeye anacaddeye doğru yürürken...” (s.71)

İster istemez

“...ister istemez çizgi romanına yeni kişilikler eklemek zorunda kalmış.” (s.101)

İş güç

“Müşteriler işini gücünü bırakmış...” (s.92)

İşsiz güçsüz

“...trenlerin yakınında dolanan işsiz güçsüz takımının...” (s.128)

İtip kakmak

“...itip kaktıkları kadına yavaşça yakınlaşmaya başlamıştı.” (s.79)

Kaba saba

“Şu kaba saba adam sordu sandım.” (s.18)

Kafa kafaya

“Kafa kafaya önemli bir konuyu tartışıyorlardı.” (s.140)

Kapacak

“...birkaç çarşaf, kapacak, havlu aldı.” (s.115)

Kaş göz

“Aykut kaşını gözünü oynatıyor.” (s.24)

Kazasız belasız

“Şuradan kazasız belasız evime gideyim...” (s.56)

Kendi kendine

“kendi kendine konuştuğunu ancak üzerindeki...” (s.68)

Kesik kesik

“...çocuk hıçkırık tutmuş gibi kesik kesik gülüyordu.” (s.20)

Kesilir kesilmez

“...flütün sesi kesilir kesilmez teşekkür anlamında...” (s.118)

Kılıktan kılığa

“...onun dokunuşuyla kılıktan kılığa giriyordu.” (s.120)

Kımıl kımıl

“...kımıl kımıl mikrop kaynıyor.” (s.39)

Kıs kıs

“Aykut kıs kıs güldü içinden.” (s.137),

Kimi kimsesi

“Nerede kaldığını, kimi kimsesi olup olmadığını, ne yiyip içtiğini...” (s.120)

Kir pas

“Kılığı dökülüyor, yüzü gözü kir pas içinde.” (s.15)

Kol kola

“...öteki çizerler kol kola girdiler.” (s.139)

Kolay kolay

“...kolay kolay bırakamazsınız.” (s.37)

Konuşa konuşa

“Aynayla konuşa konuşa yeni yaşamın...” (s.98)

Koşa koşa

“...Musa geldi koşa koşa.” (s.111)

Köşe bucak

“Sırrını evindekiler köşe bucak kaçırır da bir gün baba durumu anladı.” (s.146)

Köyden köye

“Köyden köye dolanıp yerel şarkılar derlemek derdine düştüler.” (s.122)

Kucaklaya kucaklaya

“Kâğıtları kucaklaya kucaklaya dışarı boşalttı.” (s.63)

Mışıl mışıl

“...Güzin Hanım yatağında mışıl mışıl uyuyordu.” (s.32)

Nefes nefese

“...bir oyundan ötekine nefes nefese koşturdu durdu.” (s.60)

Olan biten

“Aykut’un kulakları olan bitene tıkalıydı.” (s.104)

Oldum olası

“Güzin Hanım oldum olası titiz ve temizdi.” (s.22)

Olup olmadığı

“Benim görevim size istediğiniz kitabın olup olmadığını söylemek.” (s.67)

Ora bura

“Oramı buramı çekiştirip durmayın.” (s.25)

Paldır küldür

“Birkaç metre gitti gitmedi paldır küldür yere yuvarlandı.” (s.27)

Parça parça

“Parça parça oldu derilerim.” (s.142)

Pencereden pencereye

“...pencereden pencereye asılan iplerle gönderilen mektuplar...” (s.108)

Pırıl pırıl

“Her şey pırıl pırıl olsun, yerli yerinde dursun isterdi.” (s.22)

Sabah sabah

“Nereye sabah sabah?” (s.36)

Saç baş

“...toz bulanmış saç başla kimse ona iyi gözle bakmazdı.” (s.55)

Saf saf

“Sen saf saf çizerken, bilmeden...” (s.141)

Sağ sol

“Kadın, arkasına, sağına soluna hiç bakamadan...” (s.43)

Salkım saçak

“Sokakların kalabalığı, vızır vızır arabalar, salkım saçak dükkânlar...” (s.132)

Saniye saniye

“Saniye saniye her hareketini izlemeye başlamıştı.” (s.86)

Sarsıla sarsıla

“Sarsıla sarsıla aynaya doğru koştu.” (s.142)

Ses soluk

“Baktı ki ses soluk yok...” (s.30)

Seve seve

“...birkaç yaprağı seve seve koparıp önüne bırakıyorlardı.” (s.80)

Sevimli sevimli

“Aykut başını kaşırken sevimli sevimli gülüyordu.” (s.39)

Seyrede seyrede

“Güzin Hanım Eşber’i seyrede seyrede kalaycılığın...” (s.123)

Sık sık

“Eşber, sık sık Güzin Hanım’ın kulaklarını çınlatıyordu.” (s.133)

Sırt sırta

“...Şeker’le sırt sırta oturup güneşin batışını izlerken...” (s.103)

Soğuk moğuk

“Soğuk moğuk. Çalışmam iz bırakmam gerek.” (s.93)

Sokak sokak

“Sokak sokak dolaşmış, bir kişiden yanlış...” (s.76)

Soluk soluğa

“...soluk soluğa onları seyretmeye geliyordu.” (s.22)

Sora ede

“Sora ede ‘çizgi roman’ın çizildiği sokaklara ulaştı.” (s.132)

Sürer sürmez

“Baba diş macununu dişine sürer sürmez dişlerinin...” (s.146)

Sürüne sürüne

“...sürüne sürüne daireden çıktı.” (s.53)

Şıkır şıkır

“...kalktı şıkır şıkır oynadı.” (s.119)

Tek tek

“Evlerin ışıkları tek tek yanarken...” (s.56)

Tek tük

“Yıllardır tek tük kalmış akrabalarından öyle uzaktı ki!” (s.108)

Teker teker

“Duvarlardan tahtaları teker teker çıkardı.” (s.114)

Telden melden

“Yoksa telden melden uydurup yaparız.” (s.19)

Tık tık

“Parmağını tık tık vuracak bir tahta...” (s.62)

Tıkır tıkır

“Ben her işimi tıkır tıkır yürütürüm.” (s.38)

Tıklım tıklım

“Tıklım tıklım ama.” (s.44)

Titrek titrek

“Atölyenin birinde titrek titrek yanıp sönen ampule...” (s.75)

Titrete titrete

“...üç kat çenesini titrete titrete güldü.” (s.136)

Topu topu

“...bir de valizim var topu topu.” (s.25)

Tren tren

“Bir yıldır tren tren geziyorum.” (s.128)

Usul usul

“...usul usul yükselmeye başladı.” (s.136)

Uzunlu kısalı

“Koca ayaklının yanındaki saçı uzunlu kısalı kesilmiş...” (s.48)

Üfül üfül

“Üfül üfül esen lodos ansızın delirdi.” (s.44)

Üst baş

“Kapının çatlak camında üstüne başına baktı.” (s.45)

Üst üste

“...odanın bir köşesinde üst üste konulmuştu.” (s.47)

Üstüne üstlük

“Bir de üstüne üstlük horla.” (s.29)

Varsa yoksa

“Varsa yoksa hamburger, çizburger...” (s.72)

Vızır vızır

“Sokakların kalabalığı, vızır vızır arabalar, salkım saçak dükkânlar...” (s.132)

Vura vura

“...ayaklarını toprağa vura vura kahkahayı bastılar.” (s.52)

Yamru yumru

“Seni yamru yumru yapan alışkanlıklarını ortadan kaldır...” (s.39)

Yamuk yumuk

“...yamuk yumuk olayım.” (s.56)

Yan yan

“Yan yan yürüyen, küçük sarı karınca...” (s.35)

Yan yana

“...bir şekilde yan yana gelmesi olacak şey değil.” (s.63)

Yanıp sönen

“Atölyenin birinde titrek titrek yanıp sönen ampule...” (s.75)

Yapa yapa

“Otostop yapa yapa, sığınma evine geri döndü.” (s.139)

Yaya yaya

“...ağzını yaya yaya araya girmişti.” (s.16)

Yemek memek

“Akşama hepsini bitirmeden gelirsen yemek memek yiyemezsin.” (s.70)

Yerli yerinde

“Her şey pırıl pırıl olsun, yerli yerinde dursun isterdi.” (s.22)

Yiye yiye

“...zehirleri yiye yiye kanser oldu zavallıcık...” (s.35)

Yiyip içmek

“Durmadan yiyip içiyor, dağları seyrediyordu.” (s.138)

Yüzü gözü

“Kılığı dökülüyor, yüzü gözü kir pas içinde.” (s.15)

Zaman zaman

“...zaman zaman ıslanıyor, silikleşiyordu.” (s.87)

Zıp zıp

“...şekersiz koyu bir kahve pişirdi, zıp zıp zıpladı.” (s.85)

Zıplaya zıplaya

“Zıplaya zıplaya yürüyor...” (s.137)

3.6.4. Terimler

Bilmece (edebiyat)

“...halk masallarının, bilmecelerinin de peşine düştü.” (s.123)

Depresyon (ruh bilimi)

“Depresyondayım şarkısı moda son günlerde.” (s.40)

Dezenfektan (tarım, su ürünleri)

“...böcek öldürücü dezenfektanlardan payını alıyordun sen de.” (s.38)

Masal (edebiyat)

“Çerkez masalları dinleyerek geçmişti.” (s.106)

Öykü (edebiyat)

“Belgeler, öyküler, fotoğraflar bir araya...” (s.78)

Ritim (müzik)

“Ritim çok hızlandı yani.” (s.143)

Roman (edebiyat)

“Senin basit romanın gerilerde kaldı artık.” (s.140)

Stabilizatör (mühendislik)

“...gofretteki stabilizatör sözü midesini bulandırmıştı.” (s.35)

3.6.5. İlişki Sözleri

Eyvallah

“Hadi bana eyvallah, derdi.” (s.120)

Güle güle giyin

“Güle güle giyin.” (s.34)

Günaydın

“Günaydın dedi kadın.” (s.33)

Hoş geldin

“...yanıp sönen maytaplarla hoş geldin, demek istiyordu sanki.” (s.60)

İyi şanslar

“İyi şanslar, dedi.” (s.29)

Kusura bakmayın

“Kusura bakmayın size yardım edemeyeceğim.” (s.66)

Merhaba

“Merhaba, dedi tok bir sesle.” (s.72)

Teşekkür ederim

“Kellifelli beye teşekkür etti.” (s.93)

Yolun açık olsun

“Yolun açık olsun.” (134)

3.6.6. Yabancı Sözcükler

Eser (yapıt)

“Sanat tarihçileri bu eserin yaratıcısını da bulmak isteyeceklerdir.” (s.12)

Fan kulüp (hayran topluluğu)

“Ortaya çıkması fan kulüplerin işine geliyordu.” (s.103)

Fark etmek (ayırımsamak)

“Aç kurt gibi acıktığını o an fark etmişti.” (s.46)

Folk (halk)

“Dudağında bir folk şarkısı güneşe veda ediyordu.” (s.108)

Hatırlamak (anımsamak)

“Belleğini kaybetmiş de yeniden hatırlamaya başlıyormuş gibi...” (s.87)

Hayal (düş)

“Bu tip kitapların hayal gücünü geliştirdiği...” (s.53)

Hayal kurmak (düş kurmak)

“...kendi yavrularıyla çiftleştirmenin hayalini kurmuşlar.” (s.48)

Hayat (yaşam)

“...canımın istediği hayatı hiç parasız yaşayabiliyorum.” (s.42)

Hediye (armağan)

“Teyzesinin hediye ettiği...” (s.53)

Hikâye (öykü)

“Bilmem... benim hikâyem böyle.” (s.39)

Hissetmek (duyumsamak)

“...bağlanabileceğini hissetti o an.” (s.26)

İhtiyaç (gereksinim)

“...temizlenip yağlanmaya ihtiyacı var.” (s.23)

Kelime (sözcük)

“Bence tek kelimeyle kusursuz!” (s.34)

Mekân (yer)

“Geri kalan mekân şimdilik bomboş kalacak.” (s.127)

Mesaj (ileti)

“Yanlarına küçük bir mesaj yazdı.” (s.90)

Nağme (ezgi)

“...yumuşacık bir rüzgâr nağmesi yarattı.” (s.109)

Program (izlence)

“Bilgi verici programlarla dolu.” (s.95)

Proje (tasarı)

“...dergi projesinden söz etmemiştii ona.” (s.140)

Seyretmek (izlemek)

“...heyecanlı bir film seyrediyorlardı sanki.” (s.47)

Stok (yığılım)

“Kimi boya alınsın, stoklansın...” (s.125)

Vitrin (sergen)

“Vitrinlerde görmüştüm sizi.” (s.59)

3.6.7. Bilmeceleler

“Bir kardeşim var, bacakları yok ama koşar, ağzı yok ama ıslık çalar. Kim bu?” (s.117)

- Rüzgar

“Benim iki pencere var etten duvar,

Çevresi etten duvar,

Her gün erkenden açarım

Gece olunca kaparım.” (s.143) - Göz

“Bir küçük mil taşı dolaşır dağı taşı.” (s.144)- Göz

3.6.8. Tekerlemeler

Bir varmış bir yokmuş

“Bir varmış bir yokmuş, öküzünden başka hiçbir şeyi olmayan bir adam varmış.” (s.88)

O piti piti karamela sepeti

“Üşenmedi, oo piti piti karamela sepeti... yoluyla seçimini yaptı.” (s.68)

3.6.9. Argo Sözcükler

İplemek

“Kimse bunu iplemiyor!” (s.138)

Kül yutmak

“...kül yutmayız bakışları üstüne yapıştı.” (s.139)

Toz olmak

“...sepeti kuytu bir köşeye bırakır, toz olurdu.” (s.116)

Üşütmek

“Dudak büken, dilini çıklatan, ‘üşütmüş’ diyenler de çıktı.” (s.79)

3.6.10. Anadolu Ağızları

Cebelleşmek

“...yaşamın verdiği sıkıntılarla cebelleşti.” (s.94)

Gıcık

“Gıcık spor salonuna!” (s.36)

Hüpletmek

“İlk yudumu hüpletmişken...”(s.17)

Pattadanak

“Nedense pattadanak verecek bir yanıt gelmemişti dilinin ucuna.” (s.15)

3.7. “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin

Bulgular

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 7’de verilmiştir:

Çizelge 7. “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	97	55.11
Deyimler	58	32.95
Yabancı Sözcükler	15	8.52
Terimler	2	1.13
İlişki Sözlere	2	1.13

Argo sözcükler	1	0.56
Atasözleri	1	0.56
Tekerlemeler	0	0
Anadolu Ağızları	0	0
Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	176	100

Çizelge 7’ye göre “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel ögeler arasında en çok ikilemeler (%55.11), ikinci sırada deyimler (%32.95), üçüncü sırada yabancı sözcükler (%8.52), dördüncü ve beşinci sırada aynı kullanım sıklığıyla terimler ve ilişki sözleri (%1.13), altıncı ve yedinci sırada aynı kullanım sıklığıyla argo sözcükler ve atasözleri (%0.56) yer almaktadır. Kalan diğer ögelere ise yer verilmemiştir.

Aşağıda, “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel ögeler sunulmuştur:

3.7.1. Atasözleri

Görünen köy kılavuz istemez.

“Çünkü görünen köy kılavuz istemez.” (s.54)

3.7.2. Deyimler

Aklı başına gelmek

“Ama hemen sonra aklı başına geldi.” (s.32)

Aklına esmek

“Aklıma eseni yapmam, sadece yaşadığım ânı düşünmem suç mu?” (s.71)

Aklına gelmek

“Özel ilgi duyduğu hiçbir şey aklına gelmiyordu.” (s.40)

Aklına getirmek

“...kafanı kesip seni kaynar suda haşlayacaklarını aklına getirmiyor musun?” (s.79)

Aklına yatmak

“Köpek sesini çok iyi taklit ettiğine aklı yattıktan sonra...” (s.45)

Aklından geçirmek

“...diyeceklerini aklından geçirip seviniyordu.” (s.52)

Aklını kullanmak

“Hayalcilerin ayağı yere basmaz, akıllarını kullanamazlarmış...” (s.72)

Avaz avaz bağlamak

“...Kaz’ın ilgisini çekmek için avaz avaz bağlamıştı.” (s.19)

Başı derde girmek

“Onun yüzünden başım derde girdi.” (s.67)

Başından aşağı kaynar sular dökülmek

“Başından aşağı bir tencere kaynar su dökülmüşçesine sarsıldı.” (s.70)

Başından geçmek

“...başından geçenleri bir bir anlattı.” (s.66)

Bıçak kemiğe dayanmak

“Bıçak kemiğe dayanmıştı artık.” (s.84)

Boynunu bükmek

“Gerçekten de az önce boynu bükük duran papatyalar...” (s.74)

Canı çekmek

“Canı çekmiştir diye bir parça önüne attım.” (s.11)

Çaba göstermek

“Görünsün diye özel bir çaba gösterilmemişti.” (s.7)

Çekip gitmek

“Buradan çekip gitmek isterim...” (s.79)

Çileden çıkarmak

“Bu sözler Berta’yı çileden çıkarmıştı.” (s.61)

Dikkat kesilmek

“Bir çiçeğe konan bir böcek gördüğünde dikkat kesiliyordu...” (s.73)

Dikkatini çekmek

“Bizimki bu kadar yetenekli olsaydı, mutlaka dikkatimizi çekerdi.” (s.54)

Dört dönmek

“Bulunduğu yerde dört döne döne...” (s.78)

Eline tutuşturmak

“Alelacele Bo’nun eline tutuşturdu.” (s.62)

Falso vermek

“Bu saygınlığı yıllardır hiç falso vermeden çiftlik çalışanlarına...” (s.7)

Falso yapmak

“O bir falso yapsa, çiftlik çöker.” (s.8)

Göğsünü kabartmak

“Göğsünü gururla kabarttı.” (s.31)

Göz göze gelmek

“...bağırان bir deniz kuşuyla göz göze geldi.” (s.19)

Göz kırpmamak

“Kaz, o gece sabaha kadar gözünü kırpmadı.” (s.29)

Göz (gözleri) dönmek

“Bu sözler Berta’nın gözünü döndürmeye yetmişti.” (s.59)

Göz dışarıda olmak

“Gözünü dışarıda da değildi.” (s.12)

Gözünü kırpmadan

“Gözlerini kırpmadan, Bo’nun uyurken...” (s.50)

Gözünün önüne gelmek (getirmek)

“Gözünün önüne getirmeye çalıştı.” (s.77)

Hasret gidermek

“...ellerini koklaya koklaya hasret gidermeye çalıştı.” (s.61)

Hoşuna gitmek

“...hiç ama hiç hoşuna gitmemişti.” (s.62)

İçi içine sığmamak

“...taraklarla düzelterceği için içi içine sığmıyordu.” (s.19)

İkileme düşmek

“...programı izleyince ikileme düşmüş.” (s.53)

İşi gücü bırakmak

“İşini gücünü bırakıp yorgun düşen Kaz’ın gagasını...” (s.74)

İşine gelmek

“Onu üzme de işine gelmiyor.” (s.75)

Kafasından atmak

“Bu düşünceyi kafasından hemen atmalıydı.” (s.41)

Kendini tutmak

“Bir ara kendini tutamayıp Bo’nun sesiyle...” (s.52)

Korktuğu başına gelmek

“Korktuğu başına gelmişti.” (s.76)

Kulak (kulağını) tırmalamak

“Kaba ve gürültülü konuşması kulaklarını tırmalamıştı.” (s.58)

Küt diye

“Kaz’ı küt diye bıraktı yere.” (s.62)

Neye uğradığını şaşırarak

“...Berta’yı gördü ve neye uğradığını şaşırdı.” (s.58)

Pat diye

“...hoşlandığını pat diye belli etmek pek işine gelmemişti.” (s.36)

Peşine takılmak

“Geminin peşine takılmışım.” (s.20)

Renkten renge girmek

“Berta renkten renge girmişti.” (s.61)

Sabaha kadar

“Kaz, o gece sabaha kadar gözünü kırpmadı.” (s.29)

Ta kendisi

“Çalan da Bo’nun ta kendisi.” (s.59)

Velveleye vermek

“...bağırarak ortalığı velveleye vermişti.” (s.53)

Yelkenleri suya indirmek

“Berta yelkenleri suya indirmişti.” (s.67)

Yemeden içmeden kesilmek

“Yemeden içmeden kesilmişti.” (s.64)

Yerinde saymak

“Yerinde sayan kaybediyor.” (s.45)

Yığılıp kalmak

“...TV’nin karşısında yığılıp kalmıştı.” (s.75)

Yolcu etmek

“Konukları yolcu ettikten sonra...” (s.26)

Yorgun düşmek

“Kaz vaklamaktan öyle yorgun düşmüştü ki...” (s.31)

Yüreği çarpmak

“Yüreği küt küt çarparak kanadıyla zile dokundu.” (s.22)

Yüz vermemek

“Kendini içten içe gülümseyerek karşılayanlara hiç yüz vermedi.” (s.62)

Yüzüne bakmamak

“...anlaşılmasın diye satıcının yüzüne bakmamıştı.” (s.19)

Zevk almak

“Sesiyle oynamaktan müthiş zevk alıyordu.” (s.74)

3.7.3. İkilemeler

Ağır ağır

“Hızını kesti, ağır ağır yemeye başladı.” (s.32)

Aklı fikri

“...çünkü aklı fikri orkestradaydı.” (s.45)

Ara sıra

“Kaz’ın gelincik tarlasında ara sıra dinlendiği kuytu bir yeri vardı.” (s.13)

Avaz avaz

“...Kaz’ın ilgisini çekmek için avaz avaz bağırıyordu.” (s.19)

Badi badi

“Bir heves, badi badi yürüyerek Tortop’un yanına koştu.” (s.39)

Bağıra çağıra

“...güçlü sesiyle bağıra çağıra şarkı söylüyordu.” (s.8)

Bangır bangır

“...gene bangır bangır şarkı söyleyebilir.” (s.18)

Bar bar

“‘Kimse onun kaçtığına inandıramaz beni!’ diye bar bar bağırırdı.” (s.11)

Baştan aşağı

“Pazarı baştan aşağı dolaştı.” (s.70)

Bırakır bırakmaz

“Gazeteci gazeteyi kapının önündeki sepete bırakır bırakmaz koşmuş...” (s.16)

Bir bir

“Bildigi sesleri bir bir taklit etmeye başladı.” (s.49)

Bol bol

“Bo, bol bol okuyor, geziyor, yeni bilgiler ediniyor...” (s.43)

Bula bula

“Bula bula bizim çiftlikteki yavru Kaz’ı mı buldular?” (s.54)

Canlı cansız

“...dünyaya ve canlı cansız bütün varlıklara bakmayı...” (s.82)

Ciyak ciyak

“Ciyak ciyak bağırarak Bo’nun üstüne yürüdü.” (s.83)

Çabuk çabuk

“...bir yere yetişeceklermiş gibi çabuk çabuk koşup...” (s.63)

Çalar çalmaz

“Zili çalar çalmaz kapı açıldı.” (s.22)

Çapkın çapkın

“Çapkın çapkın gülümseyerek...” (s.22)

Çekeleye çekeleye

“Hamuru çekeleye çekeleye kesişime içinden gülümseyerek...” (s.11)

Çeşit çeşit

“Bundan sonra tüylerini gagası yerine çeşit çeşit taraklarla ...” (s.19)

Çevire çevire

“Puf, sayfaları kanadının ucuyla çevire çevire senaryoları...” (s.86)

Çığlık çığlık

“Gemiden henüz inmişti ki çığlık çığlık bağırın...” (s.19)

Çın çın

“Neşeli kahkahalar ortalığı çın çın çınlatıyordu.” (s.24)

Damla damla

“...gözlerinden akan damla damla yaşlar...” (s.45)

Derin derin

“Temiz havayı derin derin çekerek ciğerlerine doldurdu.” (s.30)

Diken diken

“Prensesin tüylerini diken diken edeceğini ...” (s.44)

Döne döne

“Bulunduğu yerde dört döne döne...” (s.78)

Düşünceli düşünceli

“Kaz havuzda düşünceli düşünceli tur atarken...” (s.28)

Eften püften

“...başlangıçta etfen püften bir admış gibi geldi bana...” (s.86)

Fıkır fıkır

“İçi fıkır fıkır kaynıyordu.” (s.76)

Gece gündüz

“Öğrenci sayılırim, diyerek gece gündüz çalışmaya devam ediyordu.” (s.87)

Gere gere

“Kavakyeli ağzını gere gere esnedi.” (s.12)

Geri geri

“...o da geri geri giderek uzaklaştı havuzun başından.” (s.70)

Görür görmez

“Başkası Bo’yu görür görmez ‘ne yorgun adam’ diye düşünürdü.” (s.31)

Göz göze

“...bağırın bir deniz kuşuyla göz göze geldi.” (s.19)

Günden güne

“Günden güne gözle görülür bir hızla eriyor...” (s.64)

Havlaya havlaya

“...bir süre havlaya havlaya koştu.” (s.50)

Hızlı hızlı

“...havalanacakmış gibi hızlı hızlı çarptı.” (s.30)

Homur homur

“İçinden de homur homur homurdandı.” (s.57)

Hüngür hüngür

“Hüngür hüngür ağlayarak mutfağa koştu.” (s.66)

İçin için

“Kaz eşini uzaktan uzaktan seyrederken için için ağladı.” (s.79)

İçten içe

“Kendisini içten içe gülümseyerek karşılayanlara...” (s.62)

İner inmez

“Gemiden iner inmez tarakları denemek istiyordu hatta.” (s.19)

İş güç

“İşini gücünü bırakıp yorgun düşen Kaz’ın gagasını...” (s.74)

İteleye iteleye

“Ayaklarıyla iteleye iteleye Kaz’ı kapının dışına çıkardı.” (s.39)

Kaş göz

“...kimi karşısındakine kaş göz işareti yaptı...” (s.24)

Kat kat

“Kat kat gerdanını titrete titrete gülerken siz de görseniz...” (s.9)

Kaykıla kaykıla

“Kaz’ın iki yana kaykıla kaykıla yürüyüşüne çok gülüyordum.” (s.9)

Kendi kendine

“Kaz burada gözlerden uzak, kendi kendine oturur, kafa dinlerdi.” (s.13)

Kentten kente

“Sonraki yıllar kentten kente dolaşmış...” (s.14)

Kıkır kıkır

“Kaz, kıkır kıkır kıkırdayarak başını...” (s.25)

Koklaya koklaya

“...soğan kokan ellerini koklaya koklaya hasret gidermeye çalıştı.” (s.61)

Kolay kolay

“...böyle bir fırsatın kolay kolay geçmeyeceğini biliyordu.” (s.49)

Konuşa konuşa

“Yavaş yavaş içinden konuşa konuşa kendini yetenekli...” (s.41)

Koşa koşa

“...koşa koşa eşinin yanına gitti.” (s.80)

Koştura koştura

“...koştura koştura bana getiriyordu.” (s.9)

Kös kös

“Mutsuz olsa kös kös oturur...” (s.8)

Küt küt

“Kalbi küt küt çarpıyordu.” (s.30)

Nazlı nazlı

“...havuzda nazlı nazlı yüzmekte olan...” (s.58)

Neşeli neşeli

“Kaz, neşeli neşeli, vaklaya vaklaya gemiye atladı.” (s.19)

Oflaya puflaya

“Berta, oflaya puflaya pembe...” (s.56)

Özene bezene

“...yumurtanın üzerine özene bezene bağladığı fiyonk bozulabilirdi.” (s.18)

Parçalaya parçalaya

“...gagasıyla parçalaya parçalaya bir güzel yedi.” (s.11)

Peş peşe

“Peş peşe birkaç sabah gazetecinin yolunu gözlemişti.” (s.16)

Pır pır

“Kaz, yüreği pır pır ederek, yatak odasının ışığı sönene kadar bekledi.” (s.32)

Renk renk

“...havuzun kenarlarını çevreden topladığı renk renk çiçeklerle süsleyecekti.” (s.35)

Renkten renge

“Sesini renkten renge sokuyor...” (s.74)

Sabah sabah

“Sabah sabah güzel sesini duymak, soluğunu hissetmek...” (s.31)

Sağa sola

“Kollarını sağa sola, yukarı aşağıya hareket ettirdi.” (s.30)

Sarılıp sarılıp

“...Bo’ya sarılıp sarılıp öpmüş.” (s.84)

Sessiz sedasız

“Kendini sessiz sedasız oyalanacak çok şey...” (s.76)

Sık sık

“... Deniz Kuşu ve Bo, sık sık düşüyordu düşüncesine.” (s.64)

Sıkıntılı sıkıntılı

“O gün Kaz, bahçede sıkıntılı sıkıntılı dolaşarak düşündü.” (s.75)

Sinsi sinsi

“Yapımcı sinsi sinsi gülerek Berta’nın sesini...” (s.56)

Şaşkın şaşkın

“Annesi ve kardeşlerini kaybetmiş, şaşkın şaşkın dolanıyormuş.” (s.9)

Tatlı tatlı

“Sevinçten kanatlarını çırpıp tatlı tatlı gugurdayıp...” (s.58)

Tek tek

“...çiflikleri tek tek yanına çağırıp sorguya çektiğinde...” (s. 10)

Telaşlı telaşlı

“Kanatlarını telaşlı telaşlı çırparak ...” (s.22)

Tepeden tırnağa

“Aynada kendini tepeden tırnağa süzdü.” (s.57)

Tir tir

“...kanatları tir tir titredi.” (s.44)

Titrete titrete

“Kat kat gerdanını titrete titrete gülerken siz de görseniz...” (s.9)

Toz toprak

“Toz toprak içindeydi.” (s.9)

Usul usul

“...kanadıyla usul usul bacaklarını okşadı.” (s.50)

Uysal uysal

“...uysal uysal annelerinin öğrettiklerini taklit etmeye...” (s.82)

Uzaktan uzağa

“Bo’yla uzaktan uzağa selamlaşmakla yetindi.” (s.38)

Uzaktan uzaktan

“Kaz eşini uzaktan uzaktan seyrederken için için ağladı.” (s.79)

Uzata uzata

“...kapının arkasına doğru uzata uzata bakıp duruyordu.” (s.24)

Uzun uzun

“Sarı köpek genzini temizledi, uzun uzun uludu.” (s.42)

Vaklaya vaklaya

“Kaz, neşeli neşeli, vaklaya vaklaya gemiye atladı.” (s.19)

Yalpayalaya yalpalaya

“Yalpalaya yalpalaya yürüyor...” (s.40)

Yavaş yavaş

“Yavaş yavaş içinden konuşa konuşa kendini yetenekli...” (s.41)

Yemeden içmeden

“Yemeden içmeden kesilmişti.” (s.64)

Yemeye yemeye

“Kaz, yemeye yemeye yiyeceklere karşı bir tiksinti duymaya başlamıştı.” (s.69)

Yeni yeni

“Kız konuşmayı yeni yeni söküyordu.” (s.85)

Yılışık yılışık

“Kaz yılışık yılışık ayaklarına sürünüyor...” (s.48)

Zaman zaman

“Zaman zaman Kırmızı Kelebek Çiftliği’ni ve Berta’yı düşündü.” (s.29)

Zar zor

“...ayakkabılarıyla zar zor yürüyebiliyordu.” (s.57)

3.7.4. Terimler

Depresyon (ruh bilimi)

“Depresyon geçiriyor, dedi.” (s.66)

Repertuar (gösteri sanatları)

“Her geçen gün yeni bir şarkı ekliyordu repertuarına.” (s.83)

3.7.5. İlişki Sözleri

Sağ ol

“Sağ ol, Sarı Köpek.” (s.40)

Teşekkür ederim

“...teşekkür ederim anlamına gelen bir...” (s.57)

3.7.6. Yabancı Sözcükler

Fark etmek (ayırımsamak)

“Fark etseydi ne değişirdi? (s.43)

Fikir (düşünce)

“Bir fikrim var.” (s.12)

Hatırlamak (anımsamak)

“Kaz’ın çiftliğe geldiği ilk günü hatırlayınca...” (s.9)

Hayal (düş)

“Hayallerinin olmamasından daha büyük mutsuzluk olabilir miydi?” (s.84)

Hayal kurmak (düş kurmak)

“Hayal kurmak, hayallerini yaşamak istiyordu.” (s.76)

Hayat (yaşam)

“Hayat ne zor diye düşündü, Kaz.” (s.45)

Hediye (armağan)

“Kimsenin hediyesi değilim.” (s.28)

Hissetmek (duyumsamak)

“...Kırmızı Kelebek Çiftliği’nden çok uzaklaştığını hissetti.” (s.26)

İhtiyaç (gereksinim)

“Her evin ihtiyacı demişti...” (s.19)

Kelime (sözcük)

“...konuşulanları kelimesi kelimesine doydı.” (s.83)

Program (izlence)

“Bo’nun programı yayınlanmıyordu.” (s.16)

Sansasyonel (çarpıcı)

“...ancak sansasyonel haberle ulaşabilirdi.” (s.56)

Seyretmek (izlemek)

“Ben hiç TV seyretmedim...” (s.20)

Sürpriz (şaşırtı)

“Ne hoş sürpriz bu!” (s.22)

Tedavi (sağaltım)

“...kentte bir hastanede tedavi görmüştü.” (s.14)

3.7.7. Argo Sözcükler

Sepetlemek

“Deniz Kuş’unu sepetlemenin zamanı gelmişti.” (s.22)

3.8. “Puldan Taştan Lahanadan” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Puldan Taştan Lahanadan” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 8’de verilmiştir:

Çizelge 8. “Puldan Taştan Lahanadan” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını

Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	142	48.63
Deyimler	108	36.98
Yabancı Sözcükler	23	7.87

Terimler	7	2.39
Anadolu Ağızları	4	1.36
İlişki Sözleri	4	1.36
Argo Sözcükler	3	1.02
Atasözleri	0	0
Tekerlemeler	0	0
Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	292	100

Çizelge 8'e göre "Puldan Taştan Lahanadan" adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında en çok ikilemelere (%48.63), ikinci sırada deyimlere (%36.98), üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%7.87), dördüncü sırada terimlere yer verilmiştir. Beşinci ve altıncı sırada aynı kullanım sıklığıyla Anadolu ağızları ve ilişki sözleri (%1.36) bulunurken, yedinci sırada argo sözcükler (%1.02) yer almaktadır.

Bu yapıtta, kullanılan 'uguh muguh' (s.37) ikilemesi "Türkçe İkilemeler Sözlüğünde" yer almasa da, tek başlarına anlamı olmayan sesçe birbirini çağrıştıran sözcüklerden oluşan ikilemeler kapsamında düşünülerek bu sözcük öbeği ikilemeler başlığına eklenmiştir. Aşağıda, "Puldan Taştan Lahanadan" adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler sunulmuştur:

3.8.1. Deyimler

*Ağzı açık kalmak

"Sanki onlara ağzı açık bakakalmış rolü yaptı." (s.75)

*Ağzı kulaklarına varmak

"Eleştirilerinin meyvesini alan grupta ağızlar kulaklara erişmişti." (s.52)

*Ağzına geleni söylemek

"...sonra ağzına geleni sıraladı." (s.40)

Ağzından kaçırmak

"Yumurta ağzımdan kaçtı." (s.58)

Ağzının payını vermek

"...kızın ağzının payını vermeyi seçmişti ki." (s.41)

Akıl etmek

"...akıl etse varımı yoğumu..." (s.11)

Akıl sır ermemek

"...eski bahçedeki akıl sır ermeyen değişim ise dudak uçuklatan cinstendi." (s.22)

Akıl yürütmek

"Şekil ve yerleşim konularında akıl yürütmesi beklense eli ayağına ..." (s.55)

Akla hayale gelmemek

"...akla hayala gelmedik şeyler yumurtlar." (s.58)

Aklına esmek

"Aklına estikçe kavanozu boşalttı..." (s.11)

Aklına gelmek

"...aklına ise yüzene bakmadan sarıldığı bir adam geldi." (s.24)

Aklına getirmek

“...azap haline dönüşeceğini aklına bile getiremezdi.” (s.62)

Aklından geçirmek

“...eski odunluğa kapamayı aklından hırsıyla geçirmişti.” (s.40)

Aklını kaçırmak

“Aklımı kaçıracağım!” (s.49)

Alaşağı etmek

“...adamı yaka paça alaşağı ediyordu.” (s.55)

Ant içmek

“...ses çıkarmamaya ant içti o an.” (s.60)

Arapsaçına dönmek

“Ortalık arapsaçına dönmüş” (s.53)

Ayak uydurmak

“Günlük yaşam, ani değişime pattadanak ayak uyduramadı.” (s.7)

Bardağı taşıran damla

“...tablaya konan heykel bardağı taşıran son damla olmuştu.” (s.47)

Başının çaresine bakmak

“Şöyle bir keyif çatayım, sonra bakarız başımızın çaresine.” (s.63)

Bitap düşmek

“Günlerdir bitap düştüm.” (s.63)

Burun buruna gelmek

“Simri’yle burun buruna gelmişti.” (s.77)

Burun kıvrırmak

“Köstebek burun kıvrırdı.” (s.54)

Buyur etmek

“...dostça bir kucaklamayla buyur etmişti onu.” (s.53)

Can atmak

“...bilmediği hayatlara götürmek için can atan afacanlar.” (s.12)

Canı acımak

“...canı acımış, gözyaşını...” (s.45)

Cin çarpmışa dönmek

“...ağzınız cin çarpmışa dönmüş.” (s.44)

Çomak sokmak

“Buna kargaşaya çomak sokmak denir.” (s.46)

Derdini dökmek

“Foyası ortaya çıkmasın diye derdini kimseye dökmedi...” (s.51)

Dışa vurmak

“...düşüncelerini kucar gibi dışa vurdu...” (s.37)

Dile getirmek

“...kimilerine göre gerçekliği su götürür hikâyesini dile getirdi.” (s.27)

Diline dolanmak

“Diline yığınla söz dolanmıştı...” (s.40)

*Diline pelesenk etmek

“O akşamüstü ‘müze’ sözü diline pelesenk oldu.” (s.37)

Dilinin ucuna gelmek

“Neden dilinin ucuna kadar gelmişken bir tekini bile...” (s.41)

Dünya başına yıkılmak

“...Köstebek’in dünyası yıkılır.” (s.11)

El sürmemek

“Burada evde el sürmediği yiyecekler iştahını kabartıyordu.” (s.74)

Elden geçirmek

“...insanlar kendi mekânlarını yeni bir gözle elden geçirdiler.” (s.32)

*Eli ayağına dolaşmak

“...yaygarasını duysa eli ayağına dolanıyor.” (s.11)

Foyası meydana (ortaya) çıkmak

“Foyası ortaya çıkmasın diye derdini kimseye dökmedi...” (s.51)

Gel zaman git zaman

“...alay konusu edilse de gel zaman git zaman mahallenin beğenisini kazandı.” (s.27)

Göğsünü gere gere

“Artık evin karşısında göğsünü gere gere...” (s.21)

Göz göze gelmek

“Hatta öylesine içine kapanıktı ki komşularıyla göz göze gelince bile...” (s.24)

Göze çarpmak

“...kentın görüntüsünde değişiklikler göze çarptı.” (s.52)

Gözlerini kaçırmak

“...adımlarla basmıyor, gözlerini gözlerden kaçırmıyordu.” (s.26)

Gözü dönmek

“Köstebek’in gözü dönmüştü.” (s.40)

Gözü kalmak

“... komşunun gözü kalmasın diye, bitişik evdeki teyzeye götüren de o.” (s.13)

Gözünden kaçmak

“...minik kıvılcımlar oğlanın gözünden kaçmamıştı.” (s.53)

Gözüne batmak

“...konu komşunun gözüne hemencecik batmıştı.” (s.83)

Gözünü almak

“...panayır yeri görüntüsü gözünü aldı.” (s.64)

Gözünü dört açmak

“ ‘Bu evde bir süre yaşayabilir misin evlat ?’ sözüyle gözümü dört açtım.” (s.28)

Gözünü kırpmadan

“Hasırdan şapkasını gözünü kırpmadan havuza fırlattı” (s.43)

*Gözünün önüne gelmek

“...müze bekçisini gözünün önüne getirdi.” (s.38)

Haber salmak

“Yere göğse haber salan dedikodu...” (s.21)

Hak vermek

“...sözüne hak verdiği geceyi her...” (s.16)

Hırsını alamamak

“Temizlikçi hırsını alamamış, söyleniyordu.” (s.44)

İçin için gülmek

“...hayaline için için güldü.” (s.70)

İçine kapanmak

“...büsbütün içine kapandığını biliyordu.” (s.17)

İçini bayıltmak (kıymak)

“Sarımsak kokusu içini bayıyor, ördükçe uyku bastırıyor...” (s.34)

İçini dökmek

“Ben içimi hiç düşünmediğiniz şekilde dökerim.” (s.58)

İple çekmek

“...eski günlere dönebilmeyi iple çekiyor...” (s.55)

İş işten geçmek

“... tembel tenekelerin hikayesini duyduğunda iş işten geçmişti...” (s.10)

İşi rast gitmek

“...işinin rast gideceğine inanmıştı.” (s.31)

İşin içinden çıkmak

“Baktı ki işin içinden çıkamayacak, en kestirme yolu seçti.” (s.34)

İz sürmek

“...Simri’nin izini sürdü...” (s.56)

Kafa dinlemek

“Kafa dinlemek için arayıp bulamayacağım...” (s.78)

Kafa yormak

“...duvarlara kafa yordu.” (s.34)

Kafası bozulmak

“Saçlarını damdazlak kazıtmış bir oğlanın yöneticilere kafası bozuluyor...” (s.33)

Kafasına dank etmek

“...oğlanın kafasına bu bahçede yolunda gitmeyen işler döndüğü dank etti.” (s.53)

Kavgaya tutuşmak

“...annesiyile kavgaya tutuşacağına...” (s.12)

Kayıtsız kalmak

“Çağrıya kayıtsız kalsaydı kırmızı...” (s.18)

Ket vurmak

“İşimize ket vurmayın.” (s.44)

Keyif çatmak

“Şöyle bir keyif çatayım, sonra bakarız başımızın çaresine.” (s.63)

Kıymete binmek

“...karaborsa bilet kadar kıymete binmişti.” (s.23)

Kim bilir

“Siz kim bilir neler söylersiniz...” (s.56)

Kolları sıvamak

“...hemen kolları sıvar.” (s.12)

Korktuğu başına gelmek

“Neyse ki korktuğu başına gelmemiş.” (s.10)

Kulağına çalınmak

“Korku korkuyu söker, sözü bir yerden kulağına çalınmıştı.” (s.64)

Kulaklarına inanmamak

“Kulaklarıma inanamıyorum.” (s.58)

Küfrü basmak

“...küfrü basacağına, kızgınlığını duvara...” (s.33)

Nazara gelmek

“Nazara mı gelmişti acaba?” (s.51)

Nutuk atmak

“...bakması için alışılmadık nutuklar atıyordu.” (s.26)

Ok yaydan çıkmak

“Ok yaydan çıkmış, her kafadan sözcükler uçuşmaya başlamıştı.” (s.46)

Oralı bile olmamak

“...dinler gibi yapsa da oralı bile olmuyordu.” (s.46)

Öfkesi kabarmak

“...görmüş, geçirmiş kişilerin öfkesini kabartıyordu.” (s.41)

Parmağını bile kıpırdatmamak (oynatmamak)

“Adam parmağını bile oynatamaz haldeydi.” (s.62)

Pat diye

“...sorusunu yüzüne pat diye yapıştırdı.” (s.56)

Perde inmek

“...belli belirsiz bir sis perdesi inmişti.” (s.49)

Pes etmek

“Eh, bu gidişle çabuk pes edersiniz.” (s.30)

Ruhu okşamak

“Çocukluğunun ruhunu okşayan, temiz ve iç açıcı gelen yeni işler...” (s.41)

Saç saça baş başa

“Sonuçta saç saça baş başa büyük bir tartışma yaşandı.” (s.28)

Seferber olmak

“Bir gün içinde belediyenin badanacıları seferber oldu.” (s.34)

Sinirlerini bozmak

“...sinir bozmayan şeylerden nasıl...” (s.44)

Söze karışmak

“...söze karışmamak için zor tutuyordu kendini.” (s.29)

Su gibi akmak

“...saatler su gibi akar.” (s.16)

*Su götürür yeri olmamak

“...kimilerine göre gerçekliği su götürür hikâyesini dile getirdi.” (s.27)

Şekerleme yapmak

“Herkes öğlen şekerlemesi yapsa verim...” (s.49)

Taban tabana zıt olmak

“...Köstebek çuvala elini attığında taban tabana zıt iki saç tokasını yakaladı.” (s.12)

Tadını çıkarmak

“Al abim, tadını çıkar elmanın.” (s.44)

Tadını kaçırmak

“Sakin ha! Kaçırma tadımı.” (s.63)

Tepeden tırnağa süzmek

“...başını çevirip tepeden tırnağa süzüyordu.” (s.31)

Tepki çekmek

“...dönemi geçince tepki çekemeye başlamıştı.” (s.41)

Ter basmak

“...başlayınca ter basar kadını.” (s.13)

Uyku basmak (bastırmak)

“Sarımsak kokusu içini bayıyor, ördükçe uyku bastırıyor...” (s.34)

Yakasını kurtarmak

“Köstebek’in çerçöp sevdasından yakasını kurtarmasından mutlu.” (s.82)

Yoldan çevirmek

“...Sude’yi yoldan çevirdi.” (s.39)

Yüz tutmak

“Işıkları sönmeye yüz tutmuş...” (s.18)

Yüz yüze gelmek

“Otobüste ayakta dururken yüz yüze geldiği adamın...” (s.26)

Yüzünü ekşitmek

“Kadın yüzünü ekşitti, elindeki ıslak bezi...” (s.44)

3.8.2. İkilemeler

Adım adım

“...ayak izlerine adım adım bakmaya doyamadı.” (s.10)

Ağır ağır

“...ağır ağır araladı, çevrede gezdirdi.” (s.49)

Ağır aksak

“...camları ağır aksak silerken...” (s.60)

Akıl sır

“...eski bahçedeki akıl sır ermeyen değişim ise dudak uçuklatan cinstendi.” (s.22)

Akıllı uslu

“Akıllı uslu düşünmemişsin bile.” (s.37)

Alet edevat

“...bahçede ağır eşyalar, kap kaçak alet edevat kalmayınca Köstebek ...” (s.20)

Allak bullak

“Allak bullak derler ya, öylesi bir şey.” (s.73)

Anlar anlamaz

“Kısa kadın anlar anlamaz ısıltılı bakışlarla süzdü oğlanı.” (s.71)

Apar topar

“İvir zıvır torbasını apar topar kucakladı.” (s.59)

Ara sıra

“Köstebek’in ara sıra sırlara karışması o günle kalmadı.”(s.82)

Arkadan önden

“Sağdan soldan, arkadan önden, taburenin üstünden...” (s.69)

Art arda

“...kirpiklerini art arda tam beş yüz kez kırıştırıyor...” (s.55)

Ata ata

“Kahkahalar ata ata örümcek ağlarının arasından...” (s.39)

Avaz avaz

“Köstebek avaz avaz kargaların...” (s.18)

Avuç avuç

“Yere avuç avuç deniz tuzu serptim gelirken.” (s.78)

Azar azar

“Kat kat çoğalan döküntüyü azar azar süpürüp çöpe atmayı denedi...” (s.15)

Bağır bağır

“Bağır bağır ses kalmadı bende.” (s.80)

Bağıra çağıra

“...kamyonlar sokak aralarında bağıra çağıra fideler satıyordu.” (s.33)

Baka baka

“...suda yüzen nilüferlere baka baka dinlenirdi.” (s.47)

Bas bas

“...bir gün havuzlu meydanda bas bas bağırды.” (s.41)

Baştan aşağı

“Parklar baştan aşağı değiştikçe insanlar...” (s.32)

Belli belirsiz

“Gözlerinin önüne belli belirsiz bir sis perdesi inmişti.” (s.49)

Bir bir

“...çavula tıktırdığı ne varsa bir bir siler.” (s.12)

Bir iki

“... bir iki esnafa kendini hayal meyal sezdirmişti.” (s.23)

Boş boş

“...üstünde boş boş yatan dikiş sepetinden çıkardı.” (s.34)

Boydan boya

“Boydan boya çizili duvarlar bembeyaza boyandı.” (s.34)

Bön bön

“Eski evler, eski eşyalar öyle bön bön oturmazlar ki!” (s.29)

Buram buram

“Koku kapılardan buram buram taşmış, mahalleye yayılmıştı.” (s.80)

Burun buruna

“Bulutlarını üst üste, yan yana, burun buruna getirip kendi kendine hiç ...” (s.15)

Cıvıl cıvıl

“...düzenlemeler yerlerini yaratıcı, cıvıl cıvıl, birçok açıdan düşündüren...”(s.56)

Çabuk çabuk

“Ellerini çabuk çabuk, der gibi birbirine sürttü.” (s.81)

Çala çala

“Düdükler çala çala okyanus gözlü Külkedisi’ne getirmişti.” (s.12)

Çarpa çarpa

“Arkasını yüreği çarpa çarpa dönünce günün en büyük sevincini yaşadı.” (s.77)

Çıkarta çıkarta

“...kokusunu çıkarta çıkarta kızartıyordum.” (s.80)

Çizik büzük

“Üstüne yazılar yazılmış, çizik büzük mobilyalar...” (s.45)

Dalga dalga

“...kendine güveni dalga dalga yükseldi.” (s.26)

Delik deşik

“...delik deşik kalbura dönmüş eski yıldızlar...” (s.18)

Diken diken

“Köstebeğin saçları diken diken olmuştu.” (s.40)

Diye diye

“Oooo! Diye diye dolandırdı.” (s.52)

Dizi dizi

“Kapı giriş yoluna dizi dizi kardelenler ekilmişti.” (s.22)

Döke saça

“...bir bardak çayı döke saça koydu adamın önüne.” (s.30)

Dur durak

“Bir tuttu mu, dur durak dinlemezdi.” (s.59)

Düşer düşmez

“Düşer düşmez de geniş omuzlu, balon şişkini karınlı...” (s.7)

Düştü düşecek

“Kucağında düştü düşecek hazinesi akarsuya...” (s.60)

Düşüne taşına

“Düşüne taşına başına ağırlar girmişti.” (s.34)

Eciş bücüş

“...kumaş parçalarından eciş bücüş kukla yaptığı günleri.” (s.8)

Eninde sonunda

“Eh, eninde sonunda gideceği yer orası.” (s.37)

Enine boyuna

“...bir konuyu enine boyuna tartışmak istediğinde çorap örerdı.” (s.34)

Fır fır

“Gözlerini fır fır döndürdü tepede.” (s.72)

Fısır fısır

“Gevezelikleri tutar, fısır fısır konuşurlar.” (s.29)

Gelen geçen

“...ayak izleri gelen geçenin ilgisini çekmişti.” (s.8)

Gelen giden

“Ne gelen gideni ne de sizi gördük.” (s.29)

Gelip geçen

“Yoldan gelip geçen neyi beğendiyse aldı.” (s.28)

Geliş gidiş

“...kısa süreli geliş gidişlerdi.” (s.29)

Gere gere

“Artık evin karşısında göğsünü gere gere...” (s.21)

Gerisin geri

“...aldığı gibi gerisin geri kaçmıştı.” (s.12)

Gide gide

“...adım izlerinin peşinden sessiz sedasız gide gide sonunda...” (s.17)

Gizli gizli

“...torbadaki objeler gizli gizli neler konuşur...” (s.16)

Gizli saklı

“...kasabanın gizlisini saklısını burada bıçak altına yatırırlardı.” (s.48)

Göz göze

“Hatta öylesine içine kapanıktı ki komşularıyla göz göze gelince bile...” (s.24)

Gözetleye gözetleye

“Oğlanı gözetleye gözetleye tuttuğu küçük notlar büyüyor.” (s.82)

Hanım hanımcık

“Kalıplı sözü mahallenin hanım hanımcık tuhafiyesi...” (s.7)

Haşır neşir

“...elbise kalıplarıyla haşır neşirdi o gün.” (s.7)

Havalana havalana

“Etekleri havalana havalana kan ter içinde koştu...” (s.60)

Hayal meyal

“... bir iki esnafa kendini hayal meyal sezdirmişti.” (s.23)

Hayran hayran

“...elbiseler giyen dev taş bebekleri hayran hayran süzdü.” (s.70)

Hemen hemen

“...yalın eşyalarla hemen hemen aynı tarzda döşenmesi...” (s.35)

Hınca hınç

“...yatağının altının hınca hınç garip buluntularla dolacağını kestiremezdi.” (s.14)

Hin hin

“...yeni oyunlar tezgâhlarına hin hin güldü.” (s.39)

Horul horul

“Horul horul uyandığı uykudan ancak üç saat sonra ayılmıştı.” (s.34)

İvır zıvır

“...iki cep dolusu ıvır zıvır çıkmıştı.” (s.10)

İç içe

“...havuzun ortasındaki tablaya iç içe girmiş biri...” (s.41)

İçin için

“...hayaline için için güldü.” (s.70)

İçten içe

“...bir mimar içten içe eve can aşılarmıştı.” (s.23)

İleri geri

“...dükkân önlerinde ileri geri öyle konuştu ki...” (s.83)

İnce ince

“İnce ince kestiği yaprakların tutunacağı yerleri...” (s.69)

İniş çıkış

“İnişsiz çıkışsız konuşması...” (s.23)

İş işten

“... tembel tenekelerin hikayesini duyduğunda iş işten geçmişti...” (s.10)

İş güç

“İşiniz gücünüz ne oldu bu arada?” (s.30)

İte kaka

“...yaz kampına sırf bu nedenle ite kaka katılmıştı.” (s.14)

Kan ter

“Etekleri havalana havalana kan ter içinde koştı...” (s.60)

Kap kaçak

“...bahçede ağır eşyalar, kap kaçak alet edevat kalmayınca Köstebek ...” (s.20)

Kapış kapış

“...lavantalar kapış kapış gidiyordu.” (s.33)

Karman çorman

“...kar temizliği hoyratça karman çorman edilmişti.” (s.8)

Kaşık kaşık

“...kaşık kaşık soğuk suya attı.” (s.51)

Kat kat

“Kat kat çoğalan döküntüyü azar azar süpürüp çöpe atmayı denedi...” (s.15)

Kaza kaza

“Yerleri kaza kaza kurtardım da.” (s.67)

Kazıya kazıya

“Çocuğun kazıya kazıya bulduğu...” (s.59)

Kemire kemire

“...büyümeyi tırnaklarını kemire kemire izliyordu.” (s.37)

Kendi kendine

“Bulutlarını üst üste, yan yana, burun buruna getirip kendi kendine hiç ...” (s.15)

Kıpır kıpır

“Köstebeğin cebine kıpır kıpır kıpırdaşır.” (s.16)

Konu komşu

“Konu komşu, çöp toplayıcılar, eskiciler...” (s.20)

Korka korka

“...başını korka korka havaya kaldırdı.” (s.62)

Küt küt

“Kalbi küt küt atıyordu.” (s.72)

Nesi var nesi yok

“Aklına estikçe kavanozu boşalttı, nesi var nesi yok baktı.” (s.11)

Olan biten

“Şimdi olana bitene baksanıza.” (s.43)

Olmuş bitmiş

“...yerde ne olmuş bitmiş ilgilenmez.” (s.13)

Oturur oturmaz

“Oturur oturmaz koltuk dostça bir kucaklamayla buyur etmişti onu.” (s.53)

Pır pır

“Kalbim nasıl pır pır ediyor bir bilerseniz.” (s.67)

Pırıl pırıl

“...pırıl pırıl bir cilde kavuşmuştu.” (s.31)

Rap rap

“...rap rap adım oraya geldi.” (s.20)

Sabah sabah

“Sinirlendirme bizi sabah sabah!” (s.45)

Saç saça

“Sonuçta saç saça baş başa büyük bir tartışma yaşandı.” (s.28)

Sağa sola

“Sağa sola saçılanlardan kurtardığı buluntularını torbaya tıktırdı.” (s.62)

Sağdan soldan

“Sağdan soldan, arkadan önden, taburenin üstünden...” (s.69)

Salına salına

“...nazlı ördekler salına salına yüzüyordu.” (s.31)

Sallandıra sallandıra

“Adam göbeğini sallandıra sallandıra kahkahalara boğuldu.” (s.77)

Sarsa sarsa

“Boynunu sarsa sarsa güldü ve bir an önce kaçtı oradan.” (s.73)

Sarsıla sarsıla

“...sarsıla sarsıla yürüyen adamın koluna girdi.” (s.53)

Savura savura

“Savura savura garip dans figürleri yaratıyordu.” (s.55)

Sersem sepelek

“...çöp kutusunun yerlerini sersem sepelek değiştiriyor...” (s.52)

Sessiz sedasız

“...adım izlerinin peşinden sessiz sedasız gide gide sonunda...” (s.17)

Sık sık

“...gözüne sık sık su serpiyordu.” (s.55)

Silkelene silkelene

“Silkelene silkelene bitkin düşmüştü adamcağız.” (s.55)

Sürüye sürüye

“...terliklerini sürüye sürüye yürüyordu.” (s.52)

Şapur şupur

“...yağları şapur şupur duvarlara sıçratıyordu.” (s.80)

Şekilden şekle

“...yastığını şekilden şekle sokmuş.” (s.16)

Şiş mişi

“Şiş mişi boşver.” (s.63)

Taban tabana

“Kendi alışılmış stiline taban tabana zıt giysilerdi bunlar.” (s.52)

Takım taklavat

“... ne de büyü takım taklavatından bir parçayı...” (s.19)

Tek tük

“Taşındığından beri ancak tek tük alışveriş ettiği...” (s.23)

Tepeden tırnağa

“...başını çevirip tepeden tırnağa süzüyordu.” (s.31)

Tiril tiril

“...bulut mavisini tiril tiril elbisesi, pres ütünden çıkmışçasına...” (s.40)

Top top

“...gökten top top beyaz lokumlar inmiş.” (s.7)

Topu topu

“Topu topu on dakika içi geçer...” (s.48)

Uzun uzun

“...gözkapaklarını uzun uzun ovuşturdu.” (s.49)

Uzunlu kısalı

“...odada uzunlu kısalı mavi-pembe saçlı...” (s.68)

Üfül üfül

“O günden sonra kasabada üfül üfül değişim rüzgârları esmeye başladı.” (s.31)

Üst baş

“Kasabada üst başına bu denli özen gösteren bir erkek yoktu çünkü.” (s.31)

Üst üste

“Bulutlarını üst üste, yan yana, burun buruna getirip kendi kendine hiç ...” (s.15)

Varı yoğu

“...varımı yoğumu heba edebilirim.” (s.11)

Yaka paça

“...adamı yaka paça alaşağı ediyordu.” (s.55)

Yalvar yakar

“Köstebek son kez Simri’ye yalvar yakar gel, dercesine baktı.” (s.80)

Yan yana

“Bulutlarını üst üste, yan yana, burun buruna getirip kendi kendine hiç ...” (s.15)

Yavaş yavaş

“Gözlerim de iyileşiyor yavaş yavaş.” (s.78)

Yere göğe

“Çocuk yere göğe baktı.” (s.67)

Yeri göğü

“...yeri göğü inleyen bir ses çıktı.” (s.59)

Yoklaya yoklaya

“Elleriyle yoklaya yoklaya ayak izinin kenarına...” (s.77)

Yuvarlana yuvarlana

“Çarkla yuvarlana yuvarlana giderken...” (s.62)

Yüz yüze

“Otobüste ayakta dururken yüz yüze geldiği adamın...” (s.26)

Yüzü gözü

“İlçenin yüzü gözü temizlenir.” (s.30)

Zıplaya zıplaya

“...basket topu gibi zıplaya zıplaya gidiyordu.” (s.62)

3.8.3. Terimler

Karaborsa (ticari)

“Bugünse karaborsa bilet kadar kıymete binmişti.” (s.23)

Masal (edebiyat)

“...biri masal anlatmaya başlar.” (s.13)

Meteor (gökbilimi)

“...adamın saçlarından meteor tozları dökülüyor.” (s.70)

Mimoza (bitki)

“Pis kokulu şeylerden kurtuluşunu mimoza çiçeğiyle kutlamasa içi rahat etmez.” (s.11)

Okaliptüs (bitki)

“...okaliptüs kokulu prensesin altın tozuna bulanmış kuşlarla...” (s.12)

Simetrik (matematik, mimarlık)

“...az sayıda eşya aşırı düzgün, simetrik yerleşmişti.” (s.21)

Trompet (müzik)

“Trompetlerden akan hava akımı bir anda...” (s.61)

3.8.4. İlişki Sözleri

Hadi yallah

“Hadi yallah!” (s.70)

Hoş geldin

“Hoş geldin! sözüne karşılık...” (s.64)

Özür dilerim

“Özür dilerim, dedi.” (s.65)

Şansınız açık olsun

“Şansınız açık olsun...” (s.70)

3.8.5. Yabancı Sözcükler

Arkeolog (kazı bilimci)

“Arkeolog olacak minik kuşum.” (s.13)

Arkeoloji (kazı bilimi)

“O yaz müzenin arkeoloji yaz kampına sırf bu nedenle...” (s.14)

Blucin (kot pantolon)

“Uzun kara bacaklı, kara tişörtlü, blucinli bir genç...” (s.45)

Eser (yapıt)

“...özgün bir eser yaratabiliriz, öyle değil mi? (s.58)

Estetik (güzel duyu)

“...her şey gözlere çekici, estetik gözükmeye başlamıştı.” (s.27)

Fark etmek (ayırımsamak)

“Sizi fark etmedik.” (s.29)

Hassas (duyarlı)

“Ben hassas bir insanım...” (s.29)

Hatırlamak (anımsamak)

“...adamı bir daha görsem hatırlamam.” (s.24)

Hayal (düş)

“Köstebek’in hayal gücü mü çok zengin, ayırt etmek güçtür.” (s.16)

Hayal etmek (düşlemek)

“...Külkedisi’nden düştüğünü hayal etmesiyle başlamıştı macera.” (s.12)

Hayat (yaşam)

“...bilmediği hayatlara götürmek için can atan afacanlar.” (s.12)

Hediye (armağan)

“Kimsede görmeyeceğim hediyeler veririm sana...” (s.54)

Hikâye (öykü)

“Ensesinden öpülen tembel tenekelerin hikâyesini duyduğunda...” (s.10)

İllet (hastalık)

“Anlaşılan bu illet geldiği kadar çabuk gitmeyecekti.” (s.51)

Koleksiyon (derlem)

“...koleksiyon kutusu seçmesi hiç de rastlantı değildi.” (s.14)

Konfeksiyoncu (hazır giyim satan kimse)

“Konfeksiyoncu, adamın çok basit gözüken giysilerini...” (s.24)

Mekân (yer)

“...insanlar kendi mekânlarını yeni bir gözle elden geçirdiler.” (s.32)

Objekt (nesne)

“Köstebek, her objeyi çıkardığı ve koyduğu yeri adı gibi iyi bilir...” (s.15)

Problem (sorun)

“...çözülmemiş su problemi, evini kaybetmiş anahtar...” (s.14)

Stil (biçim)

“Kendi alışılmış stiline taban tabana zıt giysilerdi bunlar.” (s.52)

Sürpriz (şaşırtı)

“Hayatımın en çarpıcı sürprizi bu!” (s.65)

Şikâyet (yakınma)

“...parklar yüzünden aylardır gelen şikâyet dilekçeleri...” (s.30)

Vitrin (sergen)

“...market vitrinlerine kadar her yere bulaşıcı bir hastalık gibi yayılmıştı.” (s.36)

3.8.6. Tekerlemeler

O piti piti karamela sepeti

“Piti, piti, ka-ra-me-la se-peti...” (s.52)

3.8.7. Argo Sözcükler

Yarma

“...çam yarması bir adam oturdu gözbebeklere.” (s.7)

İplemek

“Köstebek, Can’ı pek iplemedi.” (s.37)

Toz olmak

“...duraklara gelmeden kapıdan fırlayıp toz olmuşlar.” (s.15)

3.8.8. Anadolu Ağızları

Cingöz

“Cingözün tekisin sen.” (s.54)

Pattadanak

“Günlük yaşam, ani değişime pattadanak ayak uyduramadı.” (s.7)

Pejmürde

“...kendi evinin bahçesinde pejmürde bir halde gördü.” (s.52)

Yeniyetme

“Yeniyetmeler kasabamızdan kaçıyor.” (s.45)

3.9. “Saçlarında Soru İşaretleri” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Saçlarında Soru İşaretleri” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 9’da verilmiştir:

Çizelge 9. “Saçlarında Soru İşaretleri” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını

Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	215	44.97
Deyimler	161	33.68
Yabancı Sözcükler	37	7.74
Terimler	26	5.43
Argo Sözcükler	23	4.81
İlişki Sözleri	7	1.46
Anadolu Ağızları	7	1.46
Tekerlemeler	1	0.20
Atasözleri	1	0.20
Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	478	100

Çizelge 9’a göre “Saçlarında Soru İşaretleri” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında en çok ikilemelere (%44.97), ikinci sırada deyimlere (%33.68),

üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%7.74), dördüncü sırada terimlere (%5.43), beşinci sırada argo sözcüklere (%4.81), altıncı ve yedinci sırada aynı kullanım sıklığıyla ilişki sözlerine ve Anadolu ağızlarına (%1.46) yer verilirken, sekizinci ve dokuzuncu sırada aynı kullanım sıklığıyla tekerlemeler ve atasözleri (%0.20) yer almaktadır. Kalan diğer ögelere ise yer verilmemiştir.

3.9.1. Atasözleri

*Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz

“Ne demiş büyüklerimiz, olmaz olmaz deme, olmaz bir gün oluverir...” (s.43)

3.9.2. Deyimler

Abandone olmak

“Müşteri profili abandone oluyor.” (s.18)

Açlıktan nefesi kokmak

“Çoğunun açlıktan nefesi kokuyor...” (s.94)

Ağza almamak

“Ben ağzıma alamam, öyle esaslısından bir küfür savurdu ki!” (s.28)

Ağzı açık (bir karış açık) kalmak

“Her denemede ağzı bir karış açık halde...” (s.46)

*Ağzı varmamak

“‘İnanmak istedik’ demeye dilim varmıyor.” (s.96)

Ağzından baklayı çıkarmak

“Çıkar ağzından baklayı!” (s.171)

Ağzından dökülmek

“Hiç düşünmeden ağzından su gibi döküldü o söz:” (s.117)

Ağzından kaçırmak

“...üç dört arkadaşımı arar da ağzımdan kaçırsam...” (s.10)

Akıl almamak

“Akıl almaz bir hızla akıp geçer...” (s.10)

Akıl vermek

“Kim akıl vermiş de saçını sarıya boyatmış?” (s.78)

Akılda tutmak

“Liste akılda tutamayacak kadar uzundu.” (s.154)

*Akıp gitmek

“Akıl almaz bir hızla akıp geçer...” (s.10)

Akla hayale gelmemek

“Babam akla hayale gelmez gezilerine oturduğu yerden...” (s.31)

Akla sığmamak

“...yakından bakmış da o akla hayale sığmaz şeyin bir ayva olduğunu anlamış.” (s.129)

Aklı başına gelmek

“Uyanınca aklı başına gelir.” (s.162)

Aklına düşmek

“Ben aklıma düştükçe ayakkabı...” (s.59)

Aklına esmek

“Bir albüme sıkıştırdığım özel koleksiyonumu aklıma estikçe açar...” (s.12)

Aklına gelmek

“O günkü deli saçması uğraşım aklıma geldikçe...” (s.14)

Aklından geçirmek

“...korkutucu olabileceğini aklımızdan geçiremezmişiz.” (s.104)

Aklını başından almak

“...yeşil ayakkabının aklını başından alan bir kar tanesiydi.” (s.43)

Aklını kaçırmak

“...aklımı kaçırmadığıma şükretmeliymişim.” (s.77)

Aklını kullanmak

“Ben de aklımı kullanayım...” (s.46)

Aklının ucundan bile geçirmemek

“...bu kanalda iş bulabileceğim aklımın ucundan geçmezdi.”(s.8,)

*Alabora olmak

“Geceleri ise bu soru aklımı alabora eder...” (s.62)

Alıp başını gitmek

“Son günlerde izleme hastalığı alıp başını gitti.” (s.72)

Allah’ın kulu

“...bir Allahın kulu ele avuca gelecek ipucu vermemiş.” (s.97)

*Allak bullak olmak

“Oğlumuzu koruyamamış olmanın suçluluğu ailemizi allak bullak etti.” (s.102)

Apışıp kalmak

“İşaret parmağı dudağında apışıp kaldı.” (s.26)

Ayağına dolanmak

“... gölgesi gibi ayaklarının dibinde dolanarak yaptığım haber müdürüm...” (s.8)

Ayakaltında dolaşmak

“Bildiğim, ayakaltında dolanan şifrelere benzemiyordu.” (s.42)

Basıp gitmek

“Başıma gelecekleri düşündükçe bıraktım botları dükkânına, bastım gittim.” (s.73)

Basireti bağlanmak

“Basiretim bağlandı...” (s.24)

Başına yıkmak

“Annem görse dünyayı başıma yıkar!” (s.143)

Başından geçmek

“Olay annemin başından geçmiş gibi...”(s.9)

Başını sokmak

“Yemeğimi yiyecek, başımı sokacak bir evdi ailem.” (s.82)

Başının etini yemek

“...babamın başının etini yedi bitirdi.” (s.17)

Beyni kaynamak

“Saçma sapan sorularıyla beynimi kaynatırdı.” (s.92)

(Bir yere) parmak basmak

“Ah, en zayıf noktama parmak bastınız.” (s.72)

(Biri, bir şey) bir yana dünya bir yana

“Dünya bir tarafa sen bir tarafa düşersin.” (s.61)

(Birini) kanadı altına almak

“Kızlarını kanatlarının altına almış...” (s.169)

Boş durmamak

“Susu’yla geceyi dinlerken elim boş durmuyor...(s.33)

Boyun eğmek

“...onu boyun eğmeye mahkûm kılmıştık.” (s.83)

Burun buruna gelmek

“... başka bir kişiyle burun buruna gelir, şaşardım.” (s.64)

Buz kesilmek

“...hayatını kaybetme düşüncesi her yanıma buza kestiriyordu.” (s.58)

Çekidüzen vermek (birine, bir şeye)

“Aman öyle sansın, sansın da çekidüzen versin kendine.” (s.29)

Çekip gitmek

“İnsan nasıl kolunu, bacağına almadan çekip gider?” (s.61)

Çorbada tuzu (maydanozu) bulunmak

“Kollarımızı sıvarsak bizim de çorbada tuzumuz olurdu.” (s.148)

Damga yemek

“...kötü damgayı ben yiyorum.” (s.19)

Deliye dönmek

“Kadıncağz deliye döner öğrenirse...” (s.15)

Deve kuşu gibi başını kuma sokmak (gömmek)

“Ben başımı kuma gömmeseydim, ortak eylemler yaratsaydık, keşke...” (s.84)

Dikiş tutturamamak

“...arakçılıkta dikiş tutturamaz o.” (s.29)

Dile getirmek

“...dile getirilmesi dakikalar sürecektir...” (s.12)

Dili tutulmak

“...dilim tutuk gülümserken, iç sesim...” (s.12.)

*Diline pelesenk etmek

“...kurtçuklar, mercanlar diline pelesenk olmuştu.” (s.123)

Dilinin ucuna gelmek

“Dilimin ucuna ilk altın, elektronik eşya hırsızlığı geldi...” (s.29)

Dört dönmek

“Kahvaltıdan sonra odamda dört döndüm.” (s.15)

Dört duvar arasında kalmak

“Dört duvar arasında mutlu yaşayan ne çok insan varmış!” (s.119)

Eksik gelmek

“Yazılar eksik gelirdi.” (s.9)

El etmek

“Bağrıış çağrıış çatılarda gezinen somurtkan adamlara el etti.” (s.152)

Ele vermek

“...neşeli ulumaları yanımda duyduğu heyecanı ele veriyordu.” (s.126)

Eline düşmek

“Aslında babamın eline düşen hiçbir ayakkabı çöpe gitmez.” (s.17)

*Elini kolunu sallaya sallaya gezmek

“Suçlu dışarıda elini kollunu sallayarak dolanıyor...” (s.19)

*Ensesinde boza pişirmek

“Annesi gitti ya tepesinde boza pişiren kalktı.” (s.35)

Esir düşmek

“...sahiplenme duygusuna esir düştüğümü sanmayın.” (s.105)

Ete kemiğe dönüştürmek (büründürmek)

“... öykülerden ete kemiğe bürünmüş kişiler çıkabilir mi?” (s.111)

Fos çıkmak

“...eşkallerine ulaşıldı dendi ama fos çıktı.” (s.27)

Gıcık almak (kapmak, olmak)

“...tek bip sesine gıcık kapmış, botlarını geri getirmiş.” (s.26)

Görmezden gelmek

“... yaratacak gösterilerin dönüştürücü rolünü görmezden gelemezdik.” (s.148)

- Göz (gözünün) ucuyla bakmak
 "...ortak hayatımıza gözücüyla bakayım dedim önce." (s.83)
- Göz kulak olmak
 "...kaydını boşlasa kardeşime göz kulak olurdu ya." (s.18)
- Gözdağı vermek
 "Posbıyığın gözdağı vermek için oğlumu gizlediğini söylüyor." (s.25)
- Gözden geçirmek
 "...gücünü yeniden gözden geçiriyorduk." (s.159)
- Gözden kaçırmak
 "Habere duygularımı, gözden kaçmış pırıltılı bir keşfimi..." (s.10)
- Göze çarpmak
 "Yabancı birileri mutlaka göze çarparmış..." (s.97)
- Göze girmek
 "Durmadan çalışmak, göze girmek, terfi etmek..." (s.106)
- Gözlerinde şimşek çakmak
 "Botları ikinci kez getirdiğinde gözlerinde şimşeksi ışıklar çakıyordu." (s.29)
- Göbek atmak
 "...göbek üstüne göbek attım." (s.114)
- *Gözü hiçbir şey görmemek
 "Gözü kimseyi görmüyormuş ki!" (s.77)
- *Gözü yüksekte (yükseklerde) olmak
 "Gözü yükseklerle çıktı sonrasında." (s.38)
- Gözünden kaçmak
 "...cansız yüzüşü Suso'nun gözünden kaçmadı." (s.145)
- Gözüne kestirmek
 "Caddesinin en hareketli köşesini gözüne kestirdi." (s.44)
- Gözünü alamamak
 "Vitrin camlarından gözlerini alamıyordu." (s.44)
- Gözünü almak
 "...elektrik arkıymış meğerse gözümüzü alan." (s.141)
- Gözünü yummak
 "Kız gözlerini yumdu." (s.67)
- *Gözünün önünden geçmek
 "...şeker toplayan çocuklar akar gözümün önünden." (s.51)
- Gözünün önüne gelmek
 "Kızımın jimnastik saatimiz geldi gözümün önüne" (s.117)
- Gözünün yaşına bakmamak
 "...ilgilenirse valla hiç gözünün yaşına bakmam..." (s.23)
- *Haddi hesabı yok
 "Dükkanında kimin sürttüğünün haddi hesabı olmuyor." (s.18)
- Halt etmek
 "...ne halt ettiysen çak al da kurtar..." (s.26)
- *Harbeye kürek çekmek
 "...çözumsuz satırlarla boşa kürek çekip durdum." (s.42)
- Hayran olmak (kalmak)
 "Suso'dan öğrendikçe beynindeki ışığı görüyor, hayran kalıyordum." (s.146)
- Hıncını çıkarmak
 "...hıncımı çıkarmak istercesine." (s.77)
- Hınç almak
 "Hıncını alamamış olacak ki..." (s.30)

Hor görmek

“Sevilmemekten, toplum dışına itilmekten, hor görülmekten...” (s.106)

İçi kalkmak (kabarmak)

“...zorunluluklarımla burun buruna geldiğimi söyleyeyim de içiniz kabarsın.” (s.105)

İçine doğmak

“...zamanın alışılmadık ritimle akacağı içime doğdu.” (s.17)

İçine etmek

“Kapıyı aralamazsam borazan gibi sesiyle şarkımın içine ederdi.” (s.93)

İçine sinmek

“Anlattıklarını içime sindirmek, basit dünyama...” (s.64)

İçini kemirmek

“...merak kurdu içimi kemiriyordu yalnızca.” (s.12)

İflah olmamak

“...her yere bakınma arzum iflah olmaz boyuta ulaşınca işi gücü boşladım.” (s.79)

İki ucunu bir araya getirememek

“Bir gün ailenin iki ucunun bir araya gelebilmesini herkes gibi gönülden ...” (s.33)

İnadım inat olmak

“İnadı inat babam, dört yıldır satılmayan...” (s.17)

İpe sapa gelmemek

“İlk işim mesaj kutumu zıngadık dolduran ipe sapa gelmez iletileri toptan.” (s.147)

İpliği pazara çıkmak

“İki gün içinde ipliği pazara çıkıyor.” (s.72)

*İşi gücü bırakmak

“...her yere bakınma arzum iflah olmaz boyuta ulaşınca işi gücü boşladım.” (s.79)

İşine gelmek

“Korkusuzluğuyla gündelik hırgüre karışması işime gelmedi.” (s.85)

İşten (bile) değil

“...kim vurduya gitmemiz işten değildi.” (s.140)

İz sürmek

“Kızın çöreklerinin tadını alan, izini sürüyordu.” (s.68)

Kan tere batmak

“Kan tere batmış kadın sonunda pes etti.” (s.47)

Kapıları açık tutmak

“...ne istediğini bilen müşteriye kapımı sonuna kadar açık tutarım.” (s.24)

Kendine gelmek

“Kendime öyle kolay gelemezdim.” (s.164)

Ket vurmak

“Öfkelerimize ket vurmadan içimizde ne varsa döktük ortaya.” (s.99)

Keyif sürmek

“...renkleri seyretmenin keyfini sürmek...” (s.163)

Kıkır kıkır gülmek

“... sümüklüböcek ve çekirge kıkır kıkır gülmüşler.” (s.162)

Kıyamet kopmak

“Bilgisayarın başından ayrılrsa kıyamet kopar.” (s.18)

Kilit vurmak

“Dükkânın kapısına kilit vurmak kolay olmasa...” (s.101)

Kim bilir

“...kim bilir nasıl yorgun ve açtı!” (s.67)

Kim vurduya gitmek

“...biz de av sayılırsak, kim vurduya gidersek, diye diye tepe aşağı koştuk.” (s.140)

Kokusu çıkmak

“Görürsün yarına kalmaz kokusu çıkar!” (s.25)

Kolaçan etmek

“...çevreyi kolaçan ettik.” (s.139)

Kolları sıvamak

“Kollarımızı sıvarsak bizim de çorbada tuzumuz olurdu.” (s.148)

*Kötü yola sapmak

“El yordamıyla yanlış yollara mı saptı?” (s.88)

Kulak asmak

“Ben kendi işime sarıldım, gerisine kulak asmadım.” (s.82)

Kulak kabartmak

“Böceklerin, kuşların, esintinin sesine kulak kabarttık.” (s.125)

Kulak vermek

“...isteklerine kulak vermenin açtığı yolun...” (s.156)

Kurban gitmek

“...bir kazaya kurban gitse hangimiz görebilirdik?” (s.18)

Küfrü basmak

“İçimden küfrü basarım.” (s.75)

Laf lafı açar

“Üstüne varırsam, laf lafı açar...” (s.29)

Medet ummak (beklemek)

“...ışık çizgilerinden medet umdum.” (s.79)

Nur inmek

“Kafamın nur inmiş gibi pasparlak görüldüğü...” (s.15)

O kapı (mahalle) senin bu kapı (mahalle) benim

“...o kapı senin bu kapı benim dolaşışımı izleyecektiniz.” (s.80)

Okumayı sökmek

“Okumayı sökmeden önce...” (s.9)

*Ortalık sütliman olmak

“Ortalık süt limana kesecek!” (s.82)

Ömür geçirmek

“Aynı evde ömür geçiren anne, baba, ağabeyin gözünden...” (s.104)

Para bozmak

Para bozdurmaya gittiği söylenmiş.” (s.11)

Pes etmek

“Kan tere batmış kadın sonunda pes etti.” (s.47)

Peşinde koşmak

“...kaçakçılık peşinde koşmadığını nereden biliyoruz?” (s.49)

Rahat bırakmak

“Rahat bırakmazdı ki bizim bücür!” (s.92)

Rahat etmek

“Yoksa ruhu rahat edemez.” (s.74)

Rahatı kaçmak

“Yok, illa ki başkalarının rahatını kaçırarak.” (s.74)

Sarıp sarmalamak

“Sarıp sarmalanmak...” (s.12)

Sarpa sarmak

“Bulunması geciktikçe işler sarpa sarar.” (s.53)

Soluğu (bir yerde) almak

“...umut arayan soluğunu altında alıyormuş.” (s.129)

Su gibi bilmek (veya okumak)

“Akşam haberlerini gözüm saatte su gibi okudum.” (s.10)

Su yüzüne çıkmak

“...hatalar su yüzüne çıkıp tamir edilmeli.” (s.86)

Süzgeçten geçirmek

“Aklına düşeni süzgecinden geçirmeden sorardı.” (s.78)

Tadını almak

“Kızın çöreklerinin tadını alan, izini sürüyordu.” (s.68)

Tuzla buz etmek

“...sınır tanımaz hayalleri tuzla buz etmişti.” (s.8)

*Umudunu (ümidini) kırmak

“Umudumuzu söndürmeden yollarımıza yeni yollar katacağız.” (s.33)

Üstesinden gelmek

“Yeni bir gün başlıyor, her şeyin üstesinden gelmeye başlayabileceğim...” (s.86)

Üstüne varmak

“Üstüne varırsam, laf lafı açar...” (s.29)

Velveleye vermek

“Depoda yeni mallara yer açamayınca ortalığı velveleye verdiği...” (s.17)

Yabana atmak

“Şifreli defterin getirdiği gizli ortaklık bile yabana atılamazdı.” (s.58)

Yas tutmak

“Yas tutuyormuş da koyu yeşil...” (s.130)

Yaygara koparmak

Gök gürültüsünden bile yaygara koparan küçük Mert...” (s.32)

Yerinde yeller esmek

“...kendi botlarının yerinde yeller estiğini gördü.” (s.43)

Yol almak

“...düşte bile yol aldığını düşünmüş.” (s.162)

Yola düşmek

“Pankartları alıp yollara düşmek...” (s.155)

Yüreği sıkışmak

“Yüreğim sıkışıyordu.” (s.140)

Yüz tutmak

“...damlara fırlatılmış kurumaya yüz tutmuş çiçekler gördüm.” (s.75)

Yüz yüze gelmek

“Anne-babayla sıcaklığına yüz yüze gelmekten korktum.” (s.91)

3.9.3. İkilemeler

Acı acı

“Mesti acı acı uludu.” (s.139)

Adım adım

“...canı planını adım adım devreye sokmuş.” (s.51)

Akşam akşam

“Akşam akşam ne işim var polislik?” (s.73)

Alçalan yükselen

“Alçalan yükselen kayığa binmem yasak.” (s.110)

Allak bullak

“...ailemizi allak bullak etti.” (s.102)

Allem eder kallem eder

“Konuyu allem eder kallem eder kayıp oğlana getiririm!” (s.71)

Anlatır anlatmaz

“Kahvaltıda düşümü Suso’ya anlatır anlatmaz...”(s.158)

Apar topar

“Şimdi o uzaktayken Mert’in özgürlüğü, buzdolabını apar topar açabilmesidir.” (s.33)

Aptal aptal

“Kalkan kadehlere aptal aptal, dilim tutuk gülümserken...” (s.12)

Ara sıra

“Ayakkabı ara sıra ses çıkarıyor.” (s.73)

Ardı arkası

“... sorularımı ardı arkasına çözer, bilemedim.” (s.80)

Art arda

“Aylardır ard arda gelen eylem...” (s.148)

Ata ata

“Kanatları asılmış, deli kahkahalar ata ata yükselen çocuk...” (s.65)

Aval aval

“... işaret ettiği yerlerde aval aval bakınıyordu gözlerim.” (s.121)

Avaz avaz

“...diye avaz avaz bağırdı Mert.” (s.142)

Ayrı ayrı

“Sokağın gürültüsünde yığılmış sesleri ayrı ayrı duyma yeteneği geliştirmiş.” (s.78)

Bağrış çağrış

“Bağrış çağrış çatılarda gezinen somurtkan adamlara el etti.” (s.152)

Baka baka

“Ben duvarlara baka baka büyüyemem.” (s.120)

Bas bas

“Lunaparka bas bas bağırsam gidebilirdik ancak.” (s.110)

Baş başa

“Bu hikaye ağır suçluluk duygularıyla baş başa bırakmalı bizi.” (s.86)

Bilir bilmez

“İş çıkışı bilir bilmez, sokak çocuklarının ...” (s.59)

Bin bir

“Ardında bin bir çiçeğin kokusunu taşıyan toz bulutunu bırakmıştı.” (s.132)

Bir bir

“... üstümüzdeki döküntülerden bir bir sıyrılıyorduk.” (s.125)

Bir iki

“... bir iki lira eksik çıkardı.” (s.93)

Birer ikişer

“Bozuk paralarımı birer ikişer tahta kutumdam çekermiş.” (s.93)

Boş boş

“Ayvayı görmeye gelenler boş boş bakmasınlar...” (s.130)

Boylu boyunca

“...kaldırıma boylu boyunca yattı.” (s.47)

Bölük pörçük

“Defterdeki ayakkabıların bölük pörçük hayali öykülerinin ...” (s.58)

Bugün yarın

“Bugün yarın belki aylar sonra...” (s.102)

Buram buram

“... çöreklerinin kokusu buram buram yayıldı.” (s.66)

Burun buruna

“... başka bir kişiyle burun buruna gelir, şaşardım.” (s.64)

Büktü büktü

“Saçının ucunu büktü büktü.” (s.55)

Cayır cayır

“...cayır cayır yanacağım.” (s.112)

Cıvıl cıvıl

“Yine de bu cıvıl cıvıl sesler çıkartan ev...” (s.144)

Ciddi ciddi

“Ciddi ciddi evet ya da hayır dememi bekliyordu.” (s.115)

Çabuk çabuk

“Dereye doğru çabuk çabuk yürümüş.” (s.163)

Çalı çırpı

“Gagalarındaki çalı çırpıyı içine koydular...” (s.69)

Çar naçar

“Çar naçar bileceğim, yoksa huzur bulamam.” (s.24)

Çerden çöpten

“... çerden çöpten topladığımız şeffaf naylonları ekleye ekleye oluşturduk.” (s.158)

Çıkar çıkmaz

“Mert’in saçını fotoğrafçıdan çıkar çıkmaz karman çorman ettiğini...” (s.14)

Çırpa çırpa

“... kuşlar gibi kanat çırpa çırpa duvarların üstünde gezinemem...” (s.111)

Çoğala çoğala

“Çoğala çoğala yeni dünyamızın sınırlarını büyütecek kadar...” (s.173)

Daldan dala

“Göge, bulutlara bakarak daldan dala sohbet ettik.” (s.125)

Dalga dalga

“Sesimiz dalga dalga yeni seslere katılarak çoğalıyordu.” (s.153)

Deli deli

“Zilleri deli deli çalar durur...” (s.93)

Der demez

“Atıl, portakal ağacı der demez çağrışım...” (s.90)

Dereden tepeden

“Dereden tepeden, sürüsüne sepet ayrıntı...” (s.123)

Derli toplu

“Çocukluğumun geçtiği mahallede her şey derli toplu, her şey el altında...” (s.19)

Derya deniz

“Soruları derya denizdi.” (s.92)

Dır dır

“Annem dır dır ettiğimde söyler...” (s.117)

Didik didik

“Ucu kıvrık gagasıyla didik didiklemiş ayvayı.” (s.130)

Diken diken

“...saçları diken diken olmuştu. (s.47)

Dilden dile

“Dilden dile dolaşmayan bir sorunun tedavi edilme şansı çok azdı.” (s.155)

Dili dilime

“Şifreli defterdeki sözcükleri hece hece sökerken oğlanın dili dilime ...” (s.105)

Diye diye

“...kim vurduya gidersek diye diye tepe aşağı koştuk.” (s.140)

Diz dize

“Dört kapalı çekmece gibi diz dize ama...” (s.83)

Dizi dizi

“Dizi dizi meyve bahçeli evler, dar sokaklar...” (s.19)

Doğar doğmaz

“Gün doğar doğmaz çiftlik arkadaşlarının ve komşularının kapısını çalmış.” (s.129)

Doğru dürüst

“Çocuklarıyla telefonla doğru dürüst iletişim kuramaması...” (s.76)

Dolandım durdum

“Eve gitmek yerine sokaklarda amaçsızca dolandım durdum.” (s.64)

Doya doya

“Doya doya gülecekken elimle...” (s.97)

Dur duraksız

“Sohbetlerimiz dur duraksız, daldan dala sürdüğü yetmezmiş gibi...” (s.156)

Düşüne taşına

“...başından geçmiş gibi sorularımı düşünene taşına yanıtlardı.” (s.9)

Eciş bücüş

“Eciş bücüş bir sürü şekil çizmiş, sayfaları yalap şalap doldurmuş.” (s.39)

Efil efil

“Çıktığı yolculuk ruhuna hiç yaşamadığı efil efil dinginlik sarmış...” (s.69)

Eğilip bükülüp

“... yumuşak ritimlerle eğilip bükülürdü çünkü.” (s.113)

Eğri büğrü

“Avuç içleri nasırlı, kaba, parmakları biçimsiz, eğri büğrü...” (s.28)

Ekşi ekşi

“...çubuğu daldırır, ekşi ekşi suyunu içerdim.” (s.91)

El ele

“Doğal ortamlarından kaçırılan hayvanlara karşı el ele...” (s.152)

Ele avuca

“... ele avuca gelecek ipucu verememiş.” (s.97)

Eninde sonunda

“Eninde sonunda iki sokak öteye gider...” (s.57)

Ev ev

“Kadın ev ev, sokak sokak dolaşıyor, elektrik süpürgesi satıyordu.” (s.43)

Evirip çevirmek

“Bu oğlan bir değişik ya, evirdim çevirdim, çiziktirmelerinden bir anlam ...” (s.40)

Ezer geçer

“Köpek beni ezer geçer.” (s.39)

Fiske fiske

“Kumları fiske fiske dağıtarak heykellerin içinden...” (s.165)

Geçti geçmedi

“Bir saat geçti geçmedi evlerinde...” (s.90)

Geçti gitti

“Kaç sonra geçti gitti öyle...” (s.71)

Gelen geçen

“İşte şurada durur, gelen geçene süpürgemin becerilerini anlatabilirim.” (s.44)

Gelen giden

“Tepeden gelen gideni süzüyordu.” (s.89)

Gelir gider

“...çörekçi, çiçekçi, tencereci kızlar gelir gider.” (s.75)

Gelmiş geçmiş

“Dünyanın gelmiş geçmiş kulağa en hoş gelen sözü bu! ” (s.97)

Geri geri

“Sarı giysili adam geri geri giderek...” (s.141)

Gerisin geri

“...gerisin geri geçmişime dönsem...” (s.122)

Gide gele

“Çocuklar gide gele öğrettiler.” (s.51)

Gidiş geliş

“...ölümle yaşam arası gidiş gelişlerine tüm duygularımızla karışmıştık.” (s.157)

Gizli gizli

“Dolabımı gizli gizli karıştırdığımı çakmıştım.” (s.92)

Göz göze

“Mert’le göz göze geldiğimde kahkalar fışkırdı ağzımdan.” (s.117)

Güle eğlene

“Zorlanarak ama güle eğlene, şimdi ne olacak...” (s.47)

Güle söyleye

“Portakal ağacının masalını güle söyleye uydurmuştuk.” (s.126)

Gün gün

“Eylem takvimi gün gün belirlenmişti.” (s.153)

Günler geceler

“Günler geceler boyunca didiştik...” (s.102)

Haddi hesabı

“Dükkânda kimin sürttüğünün haddi hesabı olmuyor.” (s.18)

Hece hece

“Şifreli defterdeki sözcükleri hece hece sökerken oğlanın dili dilime karıştı.” (s.105)

Hınca hınç

“... tavanı oğlumun cıvıltısıyla hınca hınç doluymuş meğer.” (s.79)

Hızlana hızlına

“...arasından geçerse hızlına hızlına tepeleri aşırsa göçmen...” (s.137)

Hızlı hızlı

“Telefonumun tuşlarına içim havada hızlı hızlı dokundum...” (s.10)

Horul horul

“Gün doğumuna yakın horul horul uyumuşuz.” (s.126)

Huyunu suyunu

“Mert’in huyunu suyunu, eksiklerini, başarılarını...” (s.104)

İvır zıvır

“...kimi şarkı söyler, kimi ıvır zıvır satar.” (s.94)

İç içe

“...iç içe geçmiş lezzetlere midem isyan ediyordu.” (s.99)

İçin için

“... tabak gibi ortaya çıkmasına için için sevinmişti.” (s.130)

İki üç

“O kadın iki üç gün göründü bu sokaklarda.” (s.93)

İnadı inat

“İnadı inat babam , dört yıldır satılmayan...” (s.16)

İnce ince

“... çeşmeleri ince ince dokuduğum sayısız harita çizmişim.” (s.10)

İrili ufaklı

“...bir sürü irili ufaklı küçük eşyayı yutuvermişti.” (s.44)

İster istemez

“...ulaşma çabalarına ister istemez ben de bulaşıyorum.” (s.104)

İş güç

“Kışları okula gelmekten başka işim gücüm yoktu.” (s.60)

İtiş kakış

“Üç küçük kız itiş kakış içeri daldı.” (s.54)

İzleye izleye

“... ayakkabıları izleye izleye mi gelişti böyle?” (s.100)

Kaba saba

“Yuttum kaba saba tavrını.” (s.30)

Kalır kalmam

“Evde iki gün kalır kalmam...” (s.61)

Kapıp kaçmak

“...çiçekçinin sepetinden bir buketi kapıp kaçmayı isterdim.” (s.121)

Kargacık burgacık

“... kolay okunmasın diye kargacık burgacık harflerle karalardım.” (s.95)

Karman çorman

“Mert’in saçını fotoğrafçıdan çıkar çıkmaz karman çorman ettiğini...”(s.14)

Kasım kasım

“...başkasının ördüğü kazakla kasım kasım gezenler...” (s.8)

Kat kat

“...kimyasal enerjimiz kat kat üstündeydi.” (s.136)

Kavga dövüş

“Evde kavga dövüş yoksa karnım tok, yatağım saçaksa...”(s.60)

Kıkır kıkır

“Bu söze önce kıkır kıkır, sonra kahkahalarla güldük.” (s.132)

Kıpır kıpır

“Genç ağacın özsuğu kıpır kıpır kıpırdaşıyor...” (s.128)

Kırıp dökmek

“Hangi eve girse kırıp dökmeden çıkamaz.” (s.29)

Kıs kıs

“İşığı, gölgeyi, duruşu ayarlamadaki çabalarım kıs kıs gülerdim.” (s.12)

Kıvrıla kıvrıla

“...yerden yılan gibi kıvrıla kıvrıla doğruldu.” (s.157)

Kikir kikir

“Bakışları buluştukça kikir kikir kikirdeşiyorlar.” (s.54)

Kim kime dum duma

“...kocaman şehirlerde kim kime dum duma, çocukları kimse tanıyamaz ...” (s.56)

Konu komşu

“Ziyaretimize gelen konu komşu sorulardan sohbet şansı bulamazdı.” (s.79)

Konu komşu

“Evin içine konu komşu kalabalığı, derin bir sessizlik..” (s.15)

Kopuk kopuk

“... ayakkabılarla ilintili kopuk kopuk öykülerle doluydu.” (s.96)

Laf lafı

“Üstüne varırsam laf lafı açar, öfkeli sözler eder diye sustum.” (s.29)

Lap lap

“Geceyi bölen viyaklama sesine karışan lap lap sesleri.” (s.65)

Mışıl mışıl

“...mışıl mışıl uyuyuşları mutluluğumdu...” (s.143)

Milim milim

“Başı milim milim oynata oynata en miyop gözün bile ...” (s.14)

Mutlu mutlu

“O ayvayı gagaladıkça ağaç mutlu mutlu kıkırdıyormuş.” (s.131)

Ne saç ne baş

“Ne saç ne baş, tepeden tırnağa soru işaretiydik.” (s.134)

Ne var ne yok

“Elimde, cebimde ne var ne yok aldı, götürdü.” (s.61)

Ne yer ne içer

“Annem yurtdışına çıkmadan önce her gün ne yer ne içeriz, ince ince ...” (s.31)

Olup olmadığını

“...yeni bir gelişme olup olmadığını soruyordum.” (s.76)

Omuz omuza

“Şekerci çocukları omuz omuza getirdi...” (s.56)

Oynata oynata

“Başı milim milim oynata oynata en miyop gözün bile ...” (s.14)

Oynaya oynaya

“Uzak yakın ayarlarıyla oynaya oynaya art arda bir sürü çekimden sonra...” (s.13)

Paldır küldür

“... paldır küldür aşağı inmek işine gelmedi.” (s.69)

Pır pır

“...Suso da pır pır uçuşuyordu.” (s.131)

Pisi pisine

“Burada kalırsak pisi pisine, kim vurduya gitmemiz işten değildi.” (s.140)

Pul pul

“Yoksa deriler pul pul dökülecek, bu botlar çöpe gidecek,” (s.16)

Rap rap

“... ayakkabının rap rap sesi duyuluyor.” (s.73)

Renkten renge

“...gökyüzünü renkten renge bulayan havai fişek...” (s.139)

Saati saatine

“Saati saatine ekran karşısında bulunma zorunluluğu bir haberin...” (s.10)

Sabah akşam

“Bahçe, sabah akşam kuş korosuyla inlermiş.” (s.144)

Saçıma başıma

“Dili kuralına uygun konuşmam, saçıma başıma gösterdiğim özen...” (s.9)

Saçma sapan

“Saçma sapan sorularıyla beynimi kaynatırdı.” (s.92)

Sağa sola

“Dışarı çıktı mı sağa sola takılmadan edemez.” (s.35)

Sağı solu

“Adamlar karanlık gözleriyle sağı solu taradılar...” (s.152)

Sallaya sallaya

“Uzaktan şişeleri sallaya sallaya...” (s.150)

Sap samanla

“...iri yaprakları birbirine sap samanla bağladık.” (s.156)

Sarmal sarmal

“...yosunların sarmal sarmal üreyişi gibi.” (s.151)

Sarmaş dolaş

“Sorularla sarmaş dolaşız.” (s.97)

Satırı satırına

“...ajanslara düşen haberlerin her kanalda satırı satırına, değişmeden...” (s.10)

Sessiz sedasız

“...ikincisi sessiz sedasız haberlerin arka dokusunu örenler.” (s.8)

Seyrede seyrede

“...gökyüzünü seyrede seyrede yürüyordu.” (s.121)

Sıcağı sıcağına

“Anne-babayla sıcağı sıcağına yüz yüze gelmekten korktum.” (s.91)

Sık sık

“Kendi çocukluk günlerimi düşünüyorum sık sık.” (s.88)

Sıkı fıkı

“Konu komşuyla sıkı fıkı ilişkiler kuramasak da...” (s.83)

Sıkı sıkı

“Şimdi aileler çocuklarını sıkı sıkı kolladıklarından mı güvensizlik arttı?” (s.53)

Sırt sırta

“Eylemde küçük kız Mesti’yle sırt sırta yatınca tanıştık.” (s.155)

Sokak sokak

“Annem ördü, ben sokak sokak dolaştım, sattım.” (s.117)

Sorgu sual

“... köylere yolculuğumuzda sorgu sualsiz peşimizden sürükleniyorlardı.” (s.103)

Sorgusuz sualsiz

“... sorgusuz sualsiz onaylıyordu.” (s.127)

Söyleye söyleye

“...şarkısını söyleye söyleye ipe dizdi her şeyi.” (s.45)

Süklüm püklüm

“...ayazda başımı eğer süklüm püklüm evin yolunu tutarım.” (s.61)

Şaka maka

“Şaka maka değil.” (s.141)

Şakur şukur

“...gözlerinden şakur şukur ışıklar saçıyordu.” (s.141)

Şıklata şıklata

“Parmaklarımı şıklata şıklata...” (s.114)

Şingir mingir

“...postu giyip şingir mingir arabaların arasından geçebilmeyi...” (s.120)

Şıprdata şıprdata

“Yemleri ağızlarını şıprdata şıprdata uyuyuşları...” (s.143)

Şuyunu buyunu

“Şuyunu buyunu süpürgeye yutturanlar alıp götürmüştü topunu.” (s.45)

Tane tane

“... kırpikleri tane tane ve kıvrıkmış.” (s.113)

Tangur tungur

“Süpürgemin ucunu aşağıya tutsam tangur tungur ama dünya rahatı...” (s.45)

Tatlı tatlı

“... içini tatlı tatlı gıdıklıyormuş.” (s.128)

Tek tek

“...tek tek dosyaladım haritaları.” (s.100)

Telaşlı telaşlı

“... nereye böyle telaşlı telaşlı?” (s.160)

Tembel tembel

“Lima ve Mio tembel tembel banço çalışıyordu.” (s.171)

Tepe tepe

“Yolları tepe tepe bilmediğimiz yerlere sürükleniyorduk.” (s.169)

Tepeden tırnağa

“...tepeden tırnağa soru işaretliydik.” (s.135)

Terastan terasa

“... terastan terasa zıplamak, keyif çatmak isterdim.” (s.121)

Tıka basa

“Buzdolabı tıka basa yiyecek-içecek dolu şansımıza...” (s.31)

Tıkış tıkış

“Birini çiğnemedi ötekini ağzına tıkış tıkış doldurur.” (s.32)

Titreşe titreşe

“... insanlar titreşe titreşe çörekçi kızın çevresinde dönüyor.” (s.66)

Toplaya toplaya

“...ayın parçalarını toplaya toplaya büyümesi, esintinin fırtınaya dönüşü...” (s.151)

Topu topu

“Bu küçük kentte topu topu iki Sibiryaya kurdu var.” (s.39)

Tozu toprağı

“Dünya üstümüze tozunu toprağını, tenekesini...” (s.125)

Tuzla buz

“...sınır tanımaz hayalleri tuzla buz etmişti.” (s.8)

Uçsuz bucaksız

“O gidince geride uçsuz bucaksız bir boşluk...” (s.79)

Uçuk kaçık

“...uçuk kaçık bir hayal yakalayabilsem havalara uçacaktım.” (s.58)

Uçuşa uçuşa

“Kız, evine uçuşa uçuşa, hafiflemiş döndü...” (s.69)

Usul usul

“Zamanı gelsin usul usul özgürlük balonunu verecektik eline.” (s.88)

Uzadıkça uzadı

“Gecikme uzadıkça uzadı, hava kararır gibi oldu.” (s.35)

Uzun uzadıya

“Beyimizle uzun uzadıya ilgilenecek durumda değildim.” (s.30)

Üst baş

“Bir pasaport gerekir, üst baş gerekir.” (s.96)

Üst üste

“Bir o üst üste aldığımız garip mesajlar, işte.” (s.102)

Üstüme üstüme

“Duvarlar üstüme üstüme gelir evdeyken.” (s.61)

Üstüne üstüne

“Üstüne üstüne gelen kamyonların, otobüslerin önüne minder serer...” (s.33)

Valla billa

“Valla billa, iki bilemediniz üç kere bakmışımdır.” (s.28)

Var mı yok mu

“Var mı yok mu bilmeden...” (s.49)

Varı yoğu

“Annemle varımızı yoğumuzu ülkemizde, geçmişte bırakıp...” (s.117)

Varsa varsa

“Varsa yoksa ayakkabı! ” (s.24)

Yalap şalap

“Eciş bücüş bir sürü şekil çizmiş, sayfaları yalap şalap doldurmuş.” (s.39)

Yapa boza

“...nasıl hazırlanmış, yapa boza bulduk.” (s.156)

Yarı yarıya

“Fiyatlar yarı yarıya inince on beş gün içinde.” (s.89)

Yeri yurdu

“...yeri yurdu olanı evine bırakır.” (s.61)

Yersiz yurtsuz

“...evsiz, yersiz yurtsuz kalmaktan, yalnızlıktan çıldırasıya korkuyordum!.” (s.106)

Yorgun argın

“Yorgun argın geliyorsun...” (s.91)

Yudum yudum

“...sonsuz bilgisini yudum yudum özümlemeye hazır...” (s.156)

Yüz yüze

“Anne-babayla sıcaklığı sıcaklığına yüz yüze gelmekten korktum.” (s.91)

Zar zor

“Yüz metre kare daire dört kişiye zar zor yetiyor.” (s.38)

Zıp zıp

“Çöreklerin çevresinde zıp zıp zıplayan ...” (s.68)

Zırt pırt

“... aklımıza estikçe zırt pırt gidemezdik ormana.” (s.94)

3.9.4. Terimler

Ajans (basın yayın)

“Ben ajansa gidiyorum.” (s.58)

Akordeon (müzik)

“...poyraz, radyo, akordeon, tren...” (s.78)

Alerji (tıp)

“Annenin polen alerjisi varmış” (s.75)

Argo (edebiyat)

“Argo dilini esnaf arkadaşlarından kaptı.” (s.87)

Balmumu (doğa bilimi)

“...balmumundan yapıma gibi duran bıyıklarını...” (s.26)

Buldozer (yapı işleri, mühendislik)

“...onu buldozer gibi ezecek bir ayak ilgilenirse valla...” (s.23)

Çulluk (hayvan bilimi)

“Çullukları, kırlangıçları, kuyruksallayanları, ispinozları da mı ... ” (s.70)

Dehliz (mimarlık)

“Bodrumlara, depolara, kuyulara, gizli dehlizlere girdim.” (s.80)

Deklanşör (fotoğrafçılık)

“Deklanşöre basınca dalga silinmişti.” (s.13)

Frekans (fizik)

“Koca gövdeli kuşların seslerinin frekansı ise düşük.” (s.122)

Helezon (geometri)

“...gövdesine sarıldıktan sonra yerde de helezonlar çiziyordu.” (s.47)

İspinoz (hayvan bilimi)

“Çullukları, kırlangıçları, kuyruksallayanları, ispinozları da mı ... ” (s.70)

Kırlangıç (hayvan bilimi)

“Çullukları, kırlangıçları, kuyruksallayanları, ispinozları da mı ... ” (s.70)

Kuyruksallayan (hayvan bilimi)

“Çullukları, kırlangıçları, kuyruksallayanları, ispinozları da mı ... ? ” (s.70)

Masal (edebiyat)

“...çıkış yolu bulamayan bir başka masal karakteri.” (s.33)

Miyop (tıp)

“Başı milim milim oynata oynata en miyop gözün bile...” (s.14)

Muhabir (basın yayın)

“Yerel televizyonda haber muhabirliği görevinde...” (s.8)

Ortopedik (tıp)

“Bir gün ortopedik tabanını, havalandırma deliklerini gösterdi.” (s.48)

Öykü (edebiyat)

“Öykümün belirsiz kalmasını o da istemezdi.” (s.9)

Polen (bitki bilimi)

“Annenin polen alerjisi varmış” (s.75)

Refleks (biyoloji, ruh bilimi)

“Refleks irkilişle başımı sözün geldiği tarafa...” (s.15)

Ritim (müzik)

“... doğal seslerinde müziği, ritmi, doğanın işaretlerini yakalıyorduk.” (s.125)

Stres (tıp)

“... girdiğim stresi uluorta söyleyebildim.” (s.99)

Şelale (coğrafya)

“...tuzakları var, ayıları var, gölcükleri, şelaleleri var...” (s.94)

Teknoloji (ekonomi)

“Teknoloji geliştikçe izleme işini kolaylaştırdı.” (s.21)

Uyuz (tıp)

“Mahallemizin dispanserindeki doktorun takıntısı da uyuz.” (s.24)

3.9.5. İlişki Sözleri

Allah aşkına

“...göz onu izlensin ister, Allah aşkına...” (s.72)

Elveda

“...büro yaşantısına günün birinde elveda diyebilmiş.” (s.169)

Eyvallah

“...hadi bana eyvallah diyen türden.” (s.73)

Merhaba

“...hiçbir şey yaşanmamış gibi, ‘Merhaba!’ diyecektir.” (s.76)

Nazar değmesin

“Bu yaşta bu dinçlik ... ‘Nazar değmesin,’ demiş.” (s.161)

Sözüm namusumdur

“Sözüm namusumdur benim.” (s.87)

Teşekkür etmek

“Teşekkür etmek için gövdesine sarılırken...” (s.129)

3.9.6. Yabancı Sözcükler

Akıl (us)

“Aklıma internet erişimi kurabileceğimiz...” (s.147)

Aktif (etkin, etken)

“Bizim grubumuz aktif katılımcılarına zekâlarını...” (s.155)

Âlem (ortam-çevre)

“...bunu da tıp âlemi çözer bir gün.” (s.33)

Arbede (çatışma, kavga, patırtı)

“Amcamın bir arbedede ölümünün peşinden ailece edilmiş...” (s.9)

Direktif (yönerge)

“...gidemezsin direktifleriyle hayattan kaçınarak yaşamış.” (s.86)

Dispanser (sağlık ocağı)

“Mahallemizin dispanserindeki doktorun takıntısı da uyuz.” (s.24)

Esaret (tutsaklık)

“Esaretti yaşamım.” (s.110)

Fark etmek (ayırımsamak)

“...yola düşmesi gerektiğini düşününce fark etti.” (s.43)

Fotokopi (tıpkıçekim)

“...kayıp çocuğun fotoğrafından bir fotokopi çekmeyi unutmadım.” (s.12)

Fuar (büyük sergi)

“...fuvar hostesliği işinde rastlaşmak ilerisi için...” (s.8)

Hafıza (bellek)

“Yüz hafızama güvenirim.” (s.13)

Hassas (duyarlı)

“Adamın kulakları mı hassas, niyeti mi kokoroz bilinmez.” (s.27)

Hatırlamak (anımsamak)

“Çocukluğumdan uzaklaşalı çok uzun yıllar geçmedi, hatırlıyorum.” (s.92)

Hayal (düş)

“Hayallerinin kanatları gepgeniş.” (s.47)

Hayat (yaşam)

“Bir aile olunca hayatın kurgusu rutinleşmiyor...” (s.82)

Hediye (armağan)

“...her pakete bir küçük hediye konulur...” (s.52)

Hikâye (öykü)

“Uçsuz bucaksız bir hikâye anlatıyor sanırsınız.” (s.49)

Hissetmek (duyumsamak)

“...bir derdi vardı da ben mi hissedemedim.” (s.37)

İhtiyaç (gereksinim)

“...onun gözünden bakabilmem için saatlere ihtiyacım varmış.” (s.64)

İnternet (genel ağ, bilgi sunar)

“Aklıma internet erişimi kurabileceğimiz...” (s.147)

İsyankâr (başkaldırcı)

“... isyankâr bir saç telinin parçası.” (s.13)

Kamping (kamp yapmak, konaklamak)

“Spor bir arabada, bir küçük adada kamping macerası...” (s.47)

Koleksiyon (derlem)

“...kendime gizlice bir koleksiyon bile hazırlamıştım.” (s.12)

Mahkûm (hükümlü)

“...onu boyun eğmeye mahkûm kılmıştık.” (s.83)

Mesaj (ileti)

“Mesaj kutuma son düşen haberlerden...” (s.56)

Problem (sorun)

“Sorun, problem, şikâyet dır dır dinlemekle ruhumu hırpalatmazdım.” (s.82)-

Profil (yan, yön)

“Çocuğun karşıdan, profilden, boydan çekilen fotoğrafları...” (s.11)

Program (izlence)

“Program dışı bu notların kısa ve önemsiz...” (s.11)

Sempatik (sevimli, sıcakkanlı, cana yakın)

“Modelimin sempatik gözükene, gerilimlerden sıyrılmış...” (s.65)

Seyretmek (izlemek)

“...pencereden dışarısını seyretmeye bayılırdı.” (s.77)

Stajyer (yetişmen)

“Üniversite öğrenciliğimde stajyerliğimi geçirdiğim bu kanalda...” (s.8)

Stres (ruhsal gerilim)

“...uyduruk yemeklerini yerken girdiğim stresi uluorta söyleyebildim.” (s.99)

Şikâyet (yakınma, sızlanma)

“Sorun, problem, şikâyet dır dır dinlemekle ruhumu hırpalatmazdım.” (s.82)

Tempo (hız, düzen)

“...özel bu günü anımsamalarına çalışma tempoları izin vermez.” (s.10)

Trajik (çok acıklı)

“...gördükleri trajik manzara düşlerinin fitilini tutuşturmuş.” (s.169)

Vitrin (sergen)

“Vitrinin beşte birini erkek ayakkabılarına ayırdım.” (s.24)

Zekâ (anlak)

“Bizim grubumuz aktif katılımcılarına zekâlarını...” (s.155)

3.9.7. Tekerlemeler

Sağım solum, önüm arkam sobe

“Sağım solum, önüm arkam...Aa! Sobeleyemedim.” (s.171)

3.9.8. Argo Sözcükler

Arakçı

“...arakçılıkta dikiş tutturamaz o.” (s.29)

Avantacı

“Yasadışı işlerle ilgili abimiz. Avantacı!” (s.28)

Baba

“Son moda, en baba buluş bu!” (s.21)

Bodoslama

“Bodoslamadan gidiyor, gözlerinden şakur şakur ışıklar saçıyordu.” (s.141)

Bücür

“Korkusuz бүcүrүмүз kapalı kaldığı saatlerin sonunda...” (s.93)

Çakal

“...yapılma gibi duran bıyıkları nerede görsem tanırım çakalın.” (s.26)

Çakmak

“Dolabımı gizli gizli karıştırdığını çakmıştım.” (s.92)

Duman etmek

“Dükkanını duman ederim.” (s.27)

Dümbelek

“Pis, enayi dümbeleği!” (s.30)

Dümen

“...bence babamın sorumluluktan kaçış için bulduğu dümendir.” (s.22)

Enayi

“Pis, enayi dümbeleği!” (s.30)

Ense yapmak

“...ense yapar, horul horul horuldar bile.” (s.31)

Fasarya

“Babamın konuştuğunun yarısından çoğu fasarya...” (s.21)

İplemek

“Her müşteri bu sesi iplemez.” (s.26)

Kaşkaval

“O çok kısık sesi bile işitmiş kaşkaval.” (s.27)

Kokoroz

“Adamın kulakları mı hassas, niyeti mi kokoroz bilinmez.” (s.27)

Nanay

“Korku nanay yani!” (s.32)

Paçoz

“Gözüme bakmaya cesareti yok. Sünepe paçoz! ” (s.73)

Sarmak

“Şarkı sözleri yazmaya sardım geçen yaz.” (s.92)

Şaşkaloz

“...soru yağmuruna tutan şaşkaloz küçük adamdan?” (s.93)

Toslamak

“Bulduğum izle en kötü sona toslamaktan hep korktum.” (s.81)

Tozutmak

“...nerelerde tozuttuğunu göremezsem bir kaşını tutar ki sormayın.” (s.24)

Yarma

“Sarı bıyıklı, çam yarması adam ayakkabısını üç gün geçmeden geri getirdi.” (s.28)

3.9.9. Anadolu Ağızları

Allah mahfaza

“Allah mahfaza her şey gelebilir başına.” (s.53)

Kardaş

“Yârini bekletmeden, yolda mola vermeden, bas gaza şoför kardaş...” (s.33)

Kotarmak

“... yeni baştan kurgulamak benim kotarabileceğim bir iş.” (s.107)

Şıppadak

“...gözünün bebeğine bakar, şıppadak anlarım.” (s.62)

Yeniyetme

“Bilgisayar başına oturtmazdım ki yeniyetmeyi! ” (s.87)

Velet

“...kol ve bacaklarını zor kaldıran bir küçük velet!” (s.117)

Zıngadak

“İlk işim mesaj kutumu zıngadak dolduran...” (s.147)

3.10. “Sıcak Çikolatalı Yolculuklar” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Sıcak Çikolatalı Yolculuklar” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 10’da verilmiştir:

Çizelge 10. “Sıcak Çikolatalı Yolculuklar” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	243	49.29
Deyimler	184	37.32
Yabancı Sözcükler	38	7.70
Terimler	12	2.43
İlişki Sözleri	10	2.02
Anadolu Ağızları	3	0.60
Argo Sözcükler	2	0.40
Atasözleri	1	0.20
Tekerlemeler	0	0

Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	493	100

Çizelge 10'a göre "Sıcak Çikolatalı Yolculuklar" adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında en çok ikilemelere (%49.29), ikinci sırada deyimlere (%37.32), üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%7.70), dördüncü sırada terimlere (%2.43), beşinci sırada ilişki sözlerine (%2.02), altıncı sırada Anadolu ağızlarına (%0.60), yedinci sırada argo sözcüklere (%0.40), sekizinci sırada ise atasözlerine (%0.20) yer verilmiştir. Kalan diğer öğelere ise yer verilmemiştir.

Bu yapıtta yazarın kullandığı "fitness center" (s.55) yabancı sözcüğünün karşılığı çeviri yoluyla belirlenmiştir. Aşağıda, "Sıcak Çikolatalı Yolculuklar" adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler sunulmuştur:

3.10.1. Atasözleri

Evdeki pazar (hesap) çarşıya uymaz

"...ama evdeki pazar çarşıya uymuyor işte." (s.58)

3.10.2. Deyimler

Aç kalmak

"...kaza geçirmesi demek işsiz, aç kalması demek." (s.47)

Aç kurt gibi

"Benim çocuklar eve aç kurt gibi gelirlerdi." (s.92)

Açığa vurmak

"Beğendiğini açığa vurmaktan çekinir." (s.95)

Ağzı kulaklarına varmak

"Ağzı kulaklarındaydı kızın." (s.123)

Ağzına tıkmak

"Baba kızın sözünü ağzına tıktı." (s.66)

Ağzından baklayı çıkarmak

"Hadi çıkar ağzından baklanı." (s.127)

Ağzından dökülmek

"...o gündeymiş gibi ağzından döküldü sözler." (s.37)

Ağzını bıçak açmamak

"Canı bir şeye sıkılmasın, ağzını bıçak açmaz." (s.58)

Akıl almamak

"Akıl almaz bir şey bu!" (s.135)

Akıl etmek

"Telefon numarasını almayı akıl etmemiş." (s.191)

Aklı başına gelmek

"...öğretmene verirken aklı başına geldi." (s.51)

Aklı başından gitmek

"Aklım başımdan gitti." (s.144)

Aklı bir karış havada olmak

"Gezginlerin aklı yörenin halkından bir karış havada olur." (s.156)

Aklı kalmak

“Su’nun aklı evlerin kapılarına kazınmış Kuş Adam desenlerinde kalmıştı.” (s.149)

Aklına düşmek

“Su’nun aklına sık sık düştü...” (s.83)

Aklına esmek

“...kahramanları aklına estiği gibi kondururdu.” (s.37)

Aklına gelmek

“...her koyuşunda bu sözler gelir aklına.” (s.34)

Aklından çıkarmamak

“Su, bu kargaşada Trapezci’yi aklından çıkardı.” (s.173)

Aklından geçmek

“...çuf çuf geçiyordu aklından.” (s.35),

Aklını başına almak

“Aklınızı başınıza alın, zirveye çıkmaya çalışın.” (s.26)

Aklını başından almak

“...neşeli şeyler aklını başından almıştı.” (s.109)

Aklını çelmek

“...hazine var, dedin aklımızı çeldin...” (s.153)

Aklını kaçırmak

“Ayy... Aklımı kaçıracığım.” (s.73)

Aklını kullanmak

“Seni doğurduğumda aklımı iyi kullanabilseymişim.” (s.19)

Aklını yormak

“Tasalarından, aklını yoran bir sürü şeyden...” (s.38)

Aldı sazı eline

“...Harun Amca sazı aldı eline.” (s.184)

Avazı çıktığı kadar

“...avazı çıktığı kadar bağırır.” (s.63)

Baş etmek

“Derse gitmese annesinin dırdırıyla nasıl baş eder?” (s.92)

Başına çorap örmek

“...berber Hüsnü’nün başına ördüğü çorap...” (s.185)

Başına dikmek

“Su fincandaki sıcak çikolatayı başına dikti.” (s.91)

Başına iş açmak

“Başına ne işler açılacağını merak ediyor doğrusu.” (s.52)

Beti benzi atmak

“...annenin beti benzi attı.” (s.181)

*Beynini kemirmek

“Saç modeli aklımı kemiriyordu şimdi.” (s.200)

Bildiğini okumak

“Harun yine bildiğini okumuştı.” (s.202)

Bilmezlikten gelmek

“Bilmezlikten geldi.” (s.52)

*Bin dereden su getirmek

“...yedi dereden su getirtir, sorguya çeker...” (s.191)

*Bir eli yağda bir eli balda olmak

“Senin bir elin yağda, öteki balda.” (s.18)

Bir işin içinden çıkmak

“Ah, gel de çık işin içinden.” (s.16)

- Bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak
 "...onun bir kulağından girmiş, ötekinden çıkmıştı." (s.160)
- Boca etmek
 "Parfüm şişesini şala boca etmiş biri." (s.8)
- Boyun eğmek
 "Adam alışmıştı Su'nun isteklerine boyun eğmeye." (s.163)
- Burnunda tütme
 "Burnumda tüttün durdun!" (s.140)
- Burnundan kıl aldırmmamak
 "...upuzun boylu, burnundan kıl aldırmmayan, uçuşan etekler giyen..." (s.10)
- Burun buruna gelmek
 "...koştduğunda burun buruna geldiği kişi..." (s.191)
- Can atmak
 "...görmeye can atıyor." (s.175)
- Can vermek
 "...dokunduğu yere can verir, renk verir." (s.10)
- Canı çekmek
 "Savruğum, canım her şeyi çeker." (s.80)
- Canını sıkmak
 "...aynı sokaklar canını sıkıyordu." (s.69)
- Cankulağı ile dinlemek
 "Vıdı vıdı etmeden, kızını can kulağıyla dinliyor anne." (s.193)
- Çingar çıkarmak
 "İçinden 'Çingar çıkmadan bu sorundan kurtuldum' diye..." (s.184)
- Dalga geçmek
 "...onunla acımasızca dalga geçerler." (s.51)
- Dem vurmak
 "...düşürdüğü konusundaki makaleden dem vururdu." (s.31)
- *Deveye hendek atlatmak
 "Babaanneyi susturmak deveye hendek attırmaktan güçtü." (s.189)
- Dil dökmek
 "...izin için dil dökmesine gerek kalmamıştı." (s.200)
- Dilinin ucuna gelmek
 "Dilimin ucuna geliyor, söyleyemiyorum." (s.80)
- Dizini dövmek
 "'Zaman boşa akıp geçti', diye dizini döver." (s.28)
- Duymazlıktan gelmek
 "Su duymazlıktan gelmeyi seçti." (s.99)
- Dünyaya gelmek
 "...sirk cambazları ailesinde dünyaya gelmedin." (s.47)
- El ele vermek
 "...gizli kapaklı el ele veriyorlar..." (s.119)
- El sürmemek
 "Günlerdir harçlığına el sürmedi." (s.95)
- Ele geçmek
 "Bu fırsat kolay ele geçmez." (s.102)
- Ele vermek
 "Günün birinde patavatsız biri ele verene kadar." (s.161)
- Eli ayağı olmak
 "...steril koşullarda yapmalarına el ayak olalım, iş güç sahibi edelim." (s.203)

*Eli ayağına dolaşmak

“...kardeşinin elinin ayağının dolanacağını biliyor.” (s.30)

Elinden geleni ardına koymamak

“...vermemek için elinden geleni ardına koymaz.” (s.191)

Elini çabuk tutmak

“Elimizi çabuk tutalım bari.” (s.111)

Eziyet etmek

Bana eziyet etmeyin, diye bas bas bağırdı.” (s.188)

Fıkır fıkır kaynamak

“Su’nun içi fıkır fıkır kaymaya başladı.” (s.64)

Fink atmak

“Evin içinde fink atması...” (s.85)

Fos çıkmak

“...senaryolar fos çıkmıştı.” (s.177)

Gevrek gevrek gülmek

“Buldukça gevrek gevrek güldü, mest oldu.” (s.105)

Geyik yapmak

“Ara sıra internet aracılığıyla ‘geyik yaparlar’mış.” (s.49)

Gıkı çıkmamak

“Hiç gıkını çıkaramadan kurslarına yetişiyor.” (s.19)

Göklere çıkarmak

“...öve öve göklere çıkardı.” (s.32)

Gönlünden geçmek

“Aslında Su’nun gönlünden geçen odasında...” (s.92)

Göz atmak

“...içeri göz atarken elini yüreğinin üstüne koydu.” (s.40)

Göz boyamak

“İlk binişte gözünü boyadığımı sanır.” (s.130)

Göz göze gelmek

“...kızla göz göze gelmekten kaçır bir hali vardı.” (s.77)

Göz hapsine almak

“Annesinin bakışlarını göz hapsine aldı.” (s.108)

Göz ucuyla bakmak

“...kaçışırken ardına gözucuyla bakabildi ancak.” (s.122)

Göz yummak

“Yanlış çalana göz yumarsanız...” (s.187)

Gözden geçirmek

“Yarınki derslerini gözden geçirmeden uyku bastırarak.” (s.60)

Gözden kaçmak

“Kuşlarımız gözünden kaçmadı.” (s.149)

Gözleri yaşarmak

“Gözlerimi yaşarttınız, dedi.” (s.142)

Gözlerini almak

“...bir sürü ıvır zıvır gözlerini almıştı.” (s.89)

Gözlerini fal taşı gibi açmak

“Adamların gözleri fal taşı gibi açılmıştı.” (s.152)

Gözünde büyümek

“Bugün kemanla didişmek gözünde büyüdükçe büyüyor.” (s.92)

Gözünde tutmak

“Babaaanne gözünde tütüyordu.” (s.164)

Gözüne kestirmek

“Boş bir masayı gözüne kestirdi.” (s.96)

Gözünü almak

“...ateşçiçekleri alır gözünüzü.” (s.9)

Gözünün önünden geçmek

“...öykünün karelerini de gözlerinin önünden geçirmeye çalışıyor.” (s.107)

Gözünün önüne gelmek

“...babamın halini gözümün önüne getiremiyorum.” (s.135)

Güme gitmek

“Neden güme gitti?” (s.33)

Hangi rüzgâr attı?

“Hangi rüzgâr attı bakayım, seni buralara?” (s.141)

Hava atmak

“...ne biçim hava atar okulda...” (s.50)

Hayal kırıklığına uğramak

“...baba kızını hayal kırıklığına uğratmıştı.” (s.66)

Her kafadan bir ses çıkmak

“Her kafadan bir ses çıkmış.” (s.155)

Hop oturup hop kalkmak

“Su’nun gözleri fıldır fıldır, hop oturup hop kalkıyor.” (s.88)

Hoşbeş etmek

“...çocuklarla hoşbeş ediyordu.” (s.90)

İç çekmek

“Anne derinden bir iç çekti.” (s.20)

İç geçirmek

“Su, ‘Sihirbazın yanındadır şimdi’, diye iç geçirdi.” (s.30)

İçi ezilmek

“İçi ezilir, midesine kramplar girer.” (s.28)

İçin için gülmek

“...katıla katıla ama için için güldü.” (s.61)

İçinden geçirmek

“...her türlü çılgınlığa hazırım, diye içinden geçirdi.” (s.68)

İki arada bir derede kalmak

“İki arada bir derede kaldı.” (s.179)

İpleri birinin elinde olmak

“Oysa ipler Su’nun elinde.” (s.119)

İş başa düşmek

“İş başa düşecek.” (s.131)

*İşi yolunda gitmek

“Yolunda gitmeyen bir şeylerin sinyali çalışıyordu.” (s.62)

İşine gelmek

“...kopyalamak işime gelir benim.” (s.81)

Kaçacak delik aramak

“...Mert’in görüş alanından kaçacak delik aramıştı o gün.” (s.205)

Kafası çalışmak

“Oturduğu yerde kafası pek çalışmazmış...” (s.7)

Kafasına takılmak

“...tokasını nereden aldığı takılıyordu kafasına.” (s.110)

Kalbini okumak

“Bak, evlat, kalbimi okudun.” (s.128)

Kanına işlemek

“Cadılık kanına işlemiş bu oğlanın.” (s.13)

Karnı zil çalmak

“Karnım zil çalıyor.” (s.17)

Kasım kasım kasılmak

“...bir elbise giymiş kasım kasım kasılıyor.” (s.40)

Katıla katıla ağlamak

“...odasında katıla katıla ağladıktan sonra...” (s.119)

Katıla katıla gülmek

“...katıla katıla ama için için güldü.” (s.61)

Kem küm etmek

“Kem küm etti.” (s.88)

Kendini adamak

“Zekiye Ablam, siz kendinizi adamışsınız köyünüze.” (s.145)

Kendini alamamak

“...bulutlara değdirmekten kendini alamıyordu.” (s.144)

Kendini paralamak

“Biz kendimizi neden paralıyoruz?” (s.26)

Kendini tutmak

“Gülmemek içi kendini zor tuttu.” (s.46)

Keyif çatmak

“...acısız sancısız, keyif çatarım.” (s.187)

Kıkır kıkır gülmek

“Çaldıkça keşfediyor, kıkır kıkır gülüyor...” (s.107)

Kılıktan kılığa girmek

“Hatta kılıkta kılığa girer...” (s.67)

Kim bilir

“...nasıl karşılanır kim bilir!” (s.50)

Kolaçan etmek

“...olanı biteni kolaçan edermiş.” (s.154)

Kulak kabartmak

“Bir yabancıнын senin sesine kulak kabartması daha kolaydır.” (s.132)

Kulak vermek

“...öğretmenin ağzından çıkan sözlere kulak verdiler.” (s.125)

Kulaklarını dikmek

“Su kulaklarını dikti.” (s.112)

Küçük dilini yutmak

“...şaşkınlıktan küçükdillerini yutacaklarmış.” (s.155)

Küplere binmek

“Yok...yok...küplere biner.” (s.118)

Laf etmek

“...tek laf etmedi.” (s.115)

Laf yetiştirmek

“...pencerelerden balkonlara laf yetiştiriyorlar.” (s.89)

Meydan okumak

“...dünyaya meydan okuyor ya, bu hallerine bayılıyor Su.” (s.43)

Mim koymak

“...bıldırcınlara mim koyacaktı.” (s.147)

Nefes nefese kalmak

“Nefes nefese kaldı sonunda Su.” (s.145)

Nuh deyip peygamber dememek

“Baba ‘Nuh deyip peygamber demeyen’ takımındandır.” (s.67)

Ödünü koparmak

“Babası görecek de parlayacak diye ödü koptu.” (s.41)

Pat diye

“...ikinci soru pat diye düşer dilinden.” (s.57)

Pes etmek

“Su kolay pes edecek gibi gözüküyordu.” (s.113)

Pişmiş kelle gibi sırtmak

“Pişmiş kelle gibi sırtıyorlardı.” (s.184)

Razı olmak

“...onca zaman geçirmesine razı olmazdı ki zaten.” (s.103)

Saçını başını yolmak

“Su saçını başını yolacaktı neredeyse.” (s.75)

*Sinir küpü olmak

“...kabul ettiremediğinde sinir küpü kesilir.” (s.64)

Soluğu bir yerde almak

“Kuş Adam’ın yanında almışlar soluğu.” (s.153)

Son noktayı koymak

“...son noktayı koymayı planlamıştı.” (s.26)

Sorguya çekmek

“...yedi dereden su getirtir, sorguya çeker...” (s.191)

Söz vermek

“...diye de söz üstüne söz veriyordu üstelik.” (s.165)

Sözü ağzından almak

“...sözünü, ‘Benimle yarışamazsın...’ diyerek ağzından aldı.” (s.134)

Suspus etmek

“Canavar sözü Arda’yı suspus etti birden.” (s.107)

Tabanları yağlamak

“Heyecanı burnunda tabanları yağladı.” (s.90)

Tadını çıkarmak

“...yaşamın tadını çıkarmayı öğretmiyorlar ?” (s.35)

Tepesi atmak

“Umulmadık anlarda tepesi atıverir.” (s.15)

*Tepesinin tasını attırmak

“Su, kafasının tasını attıracak bir nedene yol açmamak için...” (s.164)

Tuzla buz olmak

“Su’nun hayalleri tuzla buz olmuştu.” (s.177)

Tüyleri diken diken olmak

“Tüyleri diken diken oldu.” (s.133)

Ucuz atlatmak

“Hadi, şükret, ucuz atlattın.” (s.97)

Uyku bastırmak

“...müzikle babaanneyi uyku bastırıyor.” (s.189)

Ümit kesmek

“Allah’tan ümit kesilmez.” (s.114)

Üstesinden gelmek

“Ben topunun üstesinden gelirim.” (s.67)

Üstüne gitmek

“...fazla üstüne gitme, demeye çalışıyor.” (s.25)

Vıdı vıdı etmek

“Vıdı vıdı etmeden, kızını can kulağıyla dinliyor anne.” (s.193)

Yan gelip yatmak

“Benim yan gelip yatmayı ne kadar özlediğimi bilemezsin!” (s.26)

Yan gözle bakmak

“Adam adrese yan gözle baktı.” (s.111)

Yaş tahtaya basmamak

“Anne yaş tahtaya basmaz.” (s.36)

Yelken açmak

“...hayallerine yelken açmasına bir sıkımlık parfüm yeter...” (s.8)

Yelkenleri suya indirmek

“Baba yelkenleri hemencecik suya indirmez.” (s.63)

Yemeden içmeden kesilmek

“...inişe geçerse yemeden içmeden kesilir...” (s.63)

Yere çalmak

“Projeyi yere çaldın!” (s.205)

Yere yığılmak

“Yere yığılacak gibi oluyorum...” (s.19)

Yerin dibine girmek

“...yerin dibine girmekten başka şey istemiyordu.” (s.205)

Yerinde duramamak

“...Kübra yerinde duramıyor.” (s.20)

Yol açmak

“Su, kafasının tasını attırarak bir nedene yol açmamak için...” (s.164)

Yüreği ağzına gelmek

“Yüreği ağzında koşarak yokuşu indi.” (s.121)

*Yüreğine su serpmek

“Harun’un yorumu kızın içine su serpmişti.” (s.119)

Yüz vermemek

“Çizgili, puanlı kravatlara hiç yüz vermez.” (s.47)

Yüz yüze gelmek

“Yüz yüze geldiği kişi günün sürpriziydi.” (s.192)

Yüzüne vurmak

“Annesinin yüzüne vurmadı ama.” (s.111)

Yüzünü ekşitmek

“Yüzünü ekşitti.” (s.14)

Zapt etmek

“O da zapt edemiyordu kendini.” (s.120)

Zembereği boşalmak

“...zembereği boşalmış bir saat gibi...” (s.180)

Zevk almak

“İnanın, hiçbir şeyden zevk almıyorlar.” (s.79)

3.10.3. İkilemeler

Acısız sancısız

“...acısız sancısız, keyif çatarım.” (s.187)

Açar açmaz

“Su bilgisayarını açar açmaz bir yığın...” (s.31)

Açık seçik

“Açık seçik ortada.” (s.61)

Adım adım

“Annesinin dediklerini adım adım yapınca...” (s.111)

Ağır ağır

“Ağır ağır kendime yeni bir rota...” (s.77)

Akıllı uslu

“Bugün akıllı uslu bir çocuk görecekler...” (s.161)

Akın akın

“Kuşlar akın akın sürüler halinde uçuşuyor.” (s.149)

Akla hayale

“... çözmeye girişmeden akla hayale sığmaz anlatım...” (s.7)

Aklı fikri

“Su’nun akli fikri odada ne olup...” (s.200)

Alaysı alaysı

“Su alaysı alaysı gülümsedi.” (s.202)

Allak bullak

“Üretim allak bullakmış.” (s.17)

Anlı şanlı

“...karın ilk yağışına anlı şanlı bir parti...” (s.12)

Apar topar

“Yemeğini apar topar yer gibi yaptı...” (s.28)

Aptal saptal

“Babası aptal saptal ayrıntılara takılmasından...” (s.41)

Ara ara

“...ara ara köylülere görünmüş.” (s.150)

Ara sıra

“Ara sıra internet aracılığıyla ‘geyik yaparlar’mış.” (s.49)

Arka arkaya

“Seçtiği iki potpuriyi arka arkaya kafasını kaldırmadan çaldı.” (s.202)

Art arda

“...gibi sözleri art arda sıraladı.” (s.161)

Aşama aşama

“...sezdirmeden aşama aşama planı uygulardı.” (s.52)

Atlaya atlaya

“İkişer üçer atlaya atlaya indi merdivenleri.” (s.91)

Avuç avuç

“Avuç avuç topladıkları taşları...” (s.152)

Az çok

“...komşularla az çok karşılaşır.” (s.10)

Bağıra çağıra

“...bağıra çağıra tatlı satan satıcılar...” (s.126)

Baka baka

“...listesine baka baka günün yemeğini hazırlar.” (s.21)

Bangır bangır

“...bangır bangır müzik dinliyordu.” (s.87)

Bas bas

“...diye bas bas bağırdı.” (s.188)

Basa basa

“Ayaklarını eğri büğrü basa basa turlamak yetmez...” (s.7)

Baş başa

“Geceleri evde baş başa geçirdiğim saatler...” (s.167)

Baştan ayağa

“Bir incir ağacını baştan ayağa sarmış...” (s.143)

Baştan sona

“...koyalamacayı baştan sona izliyordu.” (s.119)

Beti benzi

“Akşam saatlerinde anne beti benzi soluk...” (s.104)

Bile bile

“Psikologun önerisi olduğunu bile bile...” (s.201)

Bilir bilmez

“Sen de bilir bilmez konuşma öyle.” (s.66)

Bin bir

“...kafasında bin bir türlü yaramazlık eserdı.” (s.93)

Bocuk boncuk

“...kızarıklığın üstünde boncuk boncuk ter birikmiş.” (s.74)

Bol bol

“Çocukların bol bol yüzebilecekleri...” (s.54)

Boy bos

“...boyuna bosuna yeni bir gözle baktı.” (s.141)

Boydan boya

“Bahçelere boydan boya gerilmiş...” (s.9)

Boylu boyunca

“Su, yere boylu boyunca yattı.” (s.17)

Bukle bukle

“Bukle bukle mi kalsın...” (s.200)

Bulup bulup

“...seslerini bulup bulup kahkahalarla sarsıldı.” (s.105)

Buram buram

“Buram buram yasemin çiçeği kokusu...” (s.8)

Cayır cayır

“...teneke kutuda cayır cayır yakar.” (s.50)

Cıvıl cıvıl

“...kullandığı aletler cıvıl cıvıl.” (s.44)

Cümbür cemaat

“Cümbür cemaat köy havasını...” (s.188)

Çala çala

“Su, ıslık çala çala arabanın...” (s.163)

Çılgık çılgıca

“...çılgık çılgıca ne bağırırdın.” (s.141)

Çıka çıka

“Önüne çıka çıka bir yokuş çıkmıştı.” (s.100)

Çıkar çıkmaz

“...sözü ağzından çıkar çıkmaz Harun upuzun...” (s.134)

Çıtır çıtır

“Çıtır çıtır oluyor hemen.” (s.130)

Çok çok

“Çok çok zengin olmalısınız.” (s.74)

Çuf çuf

“...çuf çuf geçiyordu aklından.” (s.35)

Daldan dala

“Daldan dala zıplayan düşünceleri...” (s.98)

Dalga dalga

“Saçları dalga dalga gür...” (s.36)

Damdan dama

“El ele damdan dama atladılar.” (s.68)

Deli dolu

“Su, bu deli dolu aksesuarları...” (s.9)

Derlemek toparlamak

“...evi derleyip toparlar sonra da...” (s.21)

Derme çatma

“Derme çatma malzemeye iki günde...” (s.151)

Didik didik

“...defterlerini karıştırdı, didik didik etti.” (s.108)

Diken diken

“...tüyleri diken diken kabarıyor.” (s.175)

Dinle dinle

“Dinle dinle, ısıt sabahına...” (s.198)

Dinleye dinleye

“Su, ev seslerini dinleye dinleye kimin ne işle...” (s.11)

Diz dize

“...on beş günü diz dize yaşarlar.” (s.53)

Doğar doğmaz

“Her şeye doğar doğmaz sahip oldun.” (s.47)

Dolu dolu

“...bir günü nasıl da dolu dolu geçirebileceğini...” (s.102)

Döne döne

“...işlemelere döne döne bakıp...” (s.155)

Dönmek dolaşmak

“Döner dolaşır buluruz.” (s.111)

Duyar duymaz

“Babası duyar duymaz kızına...” (s.32)

Düşüne düşüne

“...düşüne düşüne bugüne geldim.” (s.198)

Düşüne taşına

“Günler önce düşüne taşına yazdığı mektuptu bu.” (s.90)

Eciş bücüş

“Babanın surati eciş bücüş şimdi.” (s.24)

Efil efil

“...saksılı pencereden efil efil yayılıyordu.” (s.112)

Eğri büğrü

“Annenin yüzü eğri büğrü...” (s.17)

El ayak

“...steril koşullarda yapmalarına el ayak olalım, iş gücü sahibi edelim.” (s.203)

El ele

“El ele damdan dama atladılar.” (s.68)

Eli kolu

“Eli kolu, sepeti yirmi çeşit...” (s.189)

Evirip çevirmek

“Soru uzmanları aynı soruları evirir çevirir...” (s.7)

Fıkır fıkır

“Su’nun içi fıkır fıkır kaymaya başladı.” (s.64)

Fıldır fıldır

“Su’nun gözleri fıldır fıldır, hop oturup hop kalkıyor.” (s.88)

Fıs fıs

“...diye fıs fıs fısıldadı.” (s.102)

Fısır fısır

“...pencerelere fısır fısır sözler uçuşuyor.” (s.100)

Fokur fokur

“...kanadında fokur fokur fokurdayan...” (s.144)

Gece gündüz

“Fabrika gece gündüz dinlemeden...” (s.17)

Geçe geçe

“Saatine baktı, geçe geçe on dakika geçmiş.” (s.98)

Gelen geçen

“Gelen geçen fotoğrafını mı...” (s.194)

Gelip geçen

“...dışarıda gelip geçeni seyretse sıkılmaz belki.” (s.66)

Gelip gitmek

“Kuşlar gelip gidiyormuş...” (s.154)

Geri geri

“Geri geri gitti önce...” (s.113)

Gevrek gevrek

“Buldukça gevrek gevrek güldü, mest oldu.” (s.105)

Gezmek tozmak

“Çocuksuz, gezip tozmalı...” (s.26)

Gidip gelmek

“Belleği gidip geliyor.” (s.66)

Girip çıkmak

“Apartmana girer çıkarken gördüğü...” (s.10)

Gizli gizli

“...yalnız kalacağı için gizli gizli seviniyor.” (s.69)

Göz göze

“...kızla göz göze gelmekten kaçır bir hali vardı.” (s.77)

Güle güle

“Güle güle rahatladılar.” (s.120)

Güle söyleye

“...güle söyleye katılırdı oyuna.” (s.37)

Güm güm

“Nasıl da güm güm gümlüyor!” (s.40)

Gümbür gümbür

“Arabanın içi gümbür gümbür titreşmeye başladı.” (s.74)

Gün gün

“Sizin gün gün büyümeniz bile...” (s.79)

Haldır haldır

“Tepedeki evinde haldır haldır tahtalara...” (s.154)

Haşır neşir

“Yolcularımla haşır neşirim.” (s.130)

Hatır huttur

“Hatır huttur yedi...” (s.96)

Hayal meyal

“Su uzaktan hayal meyal gördüğü...” (s.40)

Hımbıl hımbıl

“Hımbıl hımbıl yürürken ansızın...” (s.99)

Hop oturup hop kalkmak

“Su’nun gözleri fıldır fıldır, hop oturup hop kalkıyor.” (s.88)

Hoplamak zıplamak

“...Su hoplayıp zıplıyordu.” (s.88)

Horul horul

“...horul horul uyumaya başladı.” (s.189)

Huyu suyu

“Sayesinde huyu suyu birbirine...” (s.186)

İncik cıncık

“...kızının incik cıncık ayrıntıyı keşfedişini...” (s.47)

İşıl işıl

“...ışıl ışıl sevecen bakışlarla dinliyordu çocukları.” (s.202)

İvır zıvır

“...bir sürü ıvır zıvır gözlerini almıştı.” (s.89)

İç içe

“Kuşlar öylesine iç içe geçmiş ki...” (s.155)

İçi dışı

“Oysa derslerden sonra içi dışı tıka basa dolmuş...” (s.101)

İçin için

“İnsanı için için oynatan...” (s.9)

İçten içe

“Su içten içe keyifle güldü.” (s.131)

İkişer üçer

“İkişer üçer atlaya atlaya indi merdivenleri.” (s.91)

İnce ince

“...tüm saçı ince ince örsün mü bilemiyordu.” (s.200)

İpsiz sapsız

“Günün birinde ipsiz sapsızın biri...” (s.115)

İstemeye istemeye

“...yerinden istemeye istemeye kalktı.” (s.23)

İş güç

“Sonrasında işin gücün arasından...” (s.169)

İttire ittire

“...sırtından ittire ittire odadan çıkardı.” (s.19)

Kambur kambur

“Araba kambur kambur sokaklarda...” (s.88)

Kan ter

“...kan ter içinde aktiviteden aktiviteye koşarlar.” (s.57)

Kanlı canlı

“Kanlı canlı, heyecanlı müzik yok mu amca?” (s.158)

Kapanır kapanmaz

“Kapı kapanır kapanmaz havada...” (s.70)

Kapı kapı

“Kapı kapı dolanırken yalnız...” (s.156)

Kare kare

“Kare kare ezberlediği film...” (s.133)

Karıştıra karıştıra

“...dergileri karıştıra karıştıra geri dönüyordu.” (s.163)

Kasım kasım

“...bir elbise giymiş kasım kasım kasılıyor.” (s.40)

Kat kat

“Soğanın kabuğunu kat kat soymaya kalkarsın...” (s.50)

Katar katar

“Tren vagonları gibi katar katar kaçan bulutlara yetişecek...” (s.147)

Katıla katıla

“...odasında katıla katıla ağladıktan sonra...” (s.119)

Kem küm etmek

“Kem küm etti.” (s.88)

Kendi kendine

“Kendi kendine şaşırdı.” (s.158)

Kılıktan kılığa

“Hatta kılıkta kılığa girer...” (s.67)

Kıkır kıkır

“Çaldıkça keşfediyor, kıkır kıkır gülüyor...” (s.107)

Kıpır kıpır

“...içini kıpır kıpır etmeye yetti.” (s.51)

Kırık çıkık

“...kırık çıkık tedavisi gelirdi elinden.” (s.115)

Kırış kırış

“Zekiye Teyze gözlerini kırış kırış gözkapaklarının içine gömdü ...” (s.145)

Kırta kırta

“...eşegin kırta kırta yolun ortasından gidişi...” (s.38)

Kıs kıs

“Zekiye Teyze gözlerini kırış kırış gözkapaklarının içine gömdü...” (s.145)

Kıvrır kıvrır

“Hayalinde kıvrır kıvrır sarı...” (s.44)

Kıvrım kıvrım

“Köye giriş yolu kıvrım kıvrım kıvrılıyordu.” (s.136)

Kikir kikir

“Çocuklar kikir kikir gülüştü.” (s.41)

Kolay kolay

“...ilk günlerde kolay kolay alışamaz.” (s.55)

Kol kanat

“...tartışmak kolunu kanadını kırıyor.” (s.92)

Koşa koşa

“Koşa koşa gelseler ya...” (s.23)

Köy kent

“...köy kent demeyip dolaşmak zorundalar.” (s.47)

Köy köy

“Köy köy dolaşmış sonra...” (s.115)

Küt küt

“Kalbi küt küt çarparak minik kutuyu araladı.” (s.122)

Langur lungur

“Yokuşu langur lungur aştığında..” (s.100)

Masa masa

“Bir çocuk masa masa dolaşıp...” (s.96)

Ne var ne yok

“Bize gösterilenin arkasında ne var ne yok bilirsek...” (s.29)

Nefes nefese

“Nefes nefese kaldı sonunda Su.” (s.145)

Neşeli neşeli

“Şapkasını neşeli neşeli çıkarıp takarken...” (s.103)

Neyi var neyi yok

“Neyim var neyim yoksa oracıkta bıraktım.” (s.76)

Oflaya puflaya

“Su, ayağa kalktı, uflaya puflaya...” (s.23)

Olan biten

“...olanı biteni kolaçan edermiş.” (s.154)

Olmazsa olmaz

“...her yılın olmazsa olmaz işlerinden...” (s.53)

Olmuş bitmiş

“Bakalım, bugün neler olmuş bitmiş!” (s.31)

Olursa olsun

“İşi ne olursa olsun...” (s.43)

Ona buna

“...oyuncakları ona buna verdim.” (s.197)

Oradan buradan

“Oradan buradan siparişler yağmaya başlamış.” (s.154)

Oraya buraya

“...düş kırıklığı içinde oraya buraya savrulan...” (s.26)

Öve öve

“...gömleğini öve öve göklere çıkardı.” (s.32)

Palas pandıras

“Palas pandıras girmiş içeri.” (s.152)

Paldır küldür

“Odasına paldır küldür dalsa...” (s.31)

Para pul

“Par pulla ölçülmeyecek bir şey bu.” (s.127)

Parti parti

“Parti parti eve temizliğe gelen...” (s.95)

Peş peşe

“Anılar peş peşe canlanırken...” (s.197)

Pılı pırtı

“Bir gecede pılını pırtısını toplayıp...” (s.115)

Pır pır

“...çevresinde pır pır uçuşurken o nasıl oturabilir ki!” (s.7)

Pırıl pırıl

“...hiç yıkanmasa da tüyleri pırıl pırıl kalır.” (s.24)

Saç baş

“Saç başmış, ütüymüş, resmi giysiymiş...” (s.55)

Saç sakal

“Yorgun, saçı sakalı karışmış...” (s.164)

Sağa sola

“Sağa sola döndü, kolunu altına aldı...” (s.35)

Salkım saçak

“Salkım saçak pelüşten şalın boyu çok uzun...” (s.7)

Salkım salkım

“Su’yu sarmalayacak kadar salkım salkımdı.” (s.68)

Saniyesi saniyesine

“...yıkanma gününü banyodan saniyesi saniyesine izler.” (s.11)

Sarka sarka

“...şehriyeler sarka sarka seslendi Su’ya.” (s.97)

Sarmaş dolaş

“...dibinde sarmaş dolaştılar şimdi.” (s.139)

Savura savura

“Saçlarını savura savura sütannesinin...” (s.144)

Saz söz

“Sazı sözü, kahkahası olmasa...” (s.9)

Senli benli

“Leon çöp çocuklarıyla senli benli sohbeti koyulaştırmıştı.” (s.203)

Ses soluk

“Bir anda ses soluk kesilmiş.” (s.152)

Sevimli sevimli

“Su sevimli sevimli gülüştü.” (s.135)

Seyretmeye seyretmeye

“Seyretmeye seyretmeye unuttuğu Çen ile...” (s.133)

Sık sık

“Su’nun aklına sık sık düştü...” (s.83)

Sıkı sıkı

“...perdeleri sıkı sıkı kapalı şık bir binada.” (s.10)

Sıra sıra

“...bahçelerine sıra sıra ekti.” (s.189)

Silmek süpürmek

“Soluk almadan siler süpürür tabağını.” (s.22)

Soluk soluğa

“...maniye soluk soluğa okudu.” (s.173)

Sora sora

“...alışveriş merkezlerine sora sora seçilir.” (s.56)

Soy sop

“Soyunuz sopunuz bu köyden mi?” (s.143)

Süssüz püssüz

“...marka süssüz püssüz bir giysiye anlaşılmaz bir değer katar.” (s.9)

Şaka maka

“Şaka maka, Alabulacalı ayrılalı bir yılı...” (s.85)

Şakacı şakacı

“Su, gözkapaklarını şakacı şakacı titreştirdi.” (s.148)

Şıkır şıkır

“Dilinde şıkır şıkır bir şarkı...” (s.97)

Şımarık şımarık

“Arda şımarık şımarık yünün...” (s.166)

Şinanay şinanay

“...caddeler şinanay şinanay şarkılar gider.” (s.87)

Tatlı tatlı

“Beni tanıdı, diye tatlı tatlı gerinmişti...” (s.86)

Tatsız tutsuz

“...geçen tatsız tutsuz sohbetlerini...” (s.171)

Tek tek

“...tek tek parmak uçlarını inceledi.” (s.18)

Teker teker

“Tellere teker teker dokundu...” (s.104)

Tembel teneke

“Tembel teneke misin sen?” (s.80)

Tıka basa

“Oysa derslerden sonra içi dışı tıka basa dolmuş...” (s.101)

Tıkır tıkır

“...tıkır tıkır gideriz.” (s.81)

Tıklım tıklı

“Okulun kapısı tıklım tıklı hâlâ.” (s.82)

Tıngır mıngır

“Bir fotoğrafın gerisinden tıngır mıngır bir şehir hatları vapuru geçiyordu.” (s.202)

Tırıs tırıs

“...geldiği gibi tırıs tırıs geri döndü sokakları.” (s.101)

Tir tir

“...omuzlarını tir tir titreterek oynamaya ...” (s.169)

Top tüfek

“Topu tüfeği bebeklikten beri televizyonda...” (s.25)

Topu topu

“Geleli topu topu elli beş dakika olmuştu.” (s.161)

Tuta tuta

“...kalbini tuta tuta bekliyor.” (s.175)

Tuzla buz

“Su’nun hayalleri tuzla buz olmuştu.” (s.177)

Uçtu uçacak

“Kanatlarını açmış, uçtu uçacak bir martı olmuştu.” (s.112)

Usul usul

“Kutu usul usul açılrsa...” (s.46)

Uyuşuk uyuşuk

“Saten minderde uyuşuk uyuşuk oturan...” (s.86)

Uzun uzadıya

“Yol arkadaşından uzun uzadıya söz etmekten kaçınıyordu.” (s.123)

Uzun uzun

“...müzik eşliğinde uzun uzun yemek yerlerken...” (s.56)

Üç aşağı beş yukarı

“...hepsi üç aşağı beş yukarı birbirine...” (s.55)

Ülke ülke

“...ülke ülke gezermiş.” (s.116)

Üst üste

“Üst üste ne çok şey birikmiş!” (s.110)

Üstüne üstüne

“...üstüne üstüne yağmasını bekledi.” (s.144)

Vıdı vıdı

“Vıdı vıdı etmeden, kızını can kulağıyla dinliyor anne.” (s.193)

Vızır vızır

“Vızır vızır çalışıyoruz!” (s.32)

Vura eze

“Evin içinde tahtaları vura eze bir işler beceriyormuş.” (s.151)

Vura vura

“...kafasına çekiçe vura vura küçültür.” (s.15)

Yalaya yalaya

“...dilleriyle yalaya yalaya tertemiz tutuyorlar.” (s.24)

Yarım yamalak

“...oturan insanları yarım yamalak süzebildi.” (s.89)

Yavaş yavaş

“Harun’a yavaş yavaş bağlandığını anlamıştı.” (s.124)

Yeme içme

“Yemeyi içmeyi boşlar, tırnak etlerini kemirir.” (s.64)

Yemeden içmeden

“...inişe geçerse yemeden içmeden kesilir...” (s.63)

Yer gök

“Yeri göğü sevgi ve övgü...” (s.61)

Yersiz yurtsuz

“Köylerinden göç etmişler, yersiz yurtsuz kalmışlar.” (s.198)

Yiyip yiyip

“Kemiklerimi yiyip yiyip bitiriyor.” (s.19)

Yok yok

“Yok yok, ben de...” (s.158)

Yüz yüze

“Yüz yüze geldiği kişi günün sürpriziydi.” (s.192)

Zaman zaman

“Rahattılar, zaman zaman gülüyorlardı.” (s.201)

Zangır zangır

“Arda zangır zangır titriyordu.” (s.30)

Zar zor

“...köyden ayrılmaya zar zor ikna oldu.” (s.188)

Zıp zıp

“Zıp zıp zıpladı durduğu yerde.” (s.112)

Zırt pırt

“...zırt pırt oraya buraya koşturmasından tedirgin olmuştu.” (s.146)

3.10.4. Terimler

Akordeon (müzik)

“...mini bir akordeonum vardı.” (s.102)

Efekt (görsel sanatlar)

“Fotoğraflar siber efektlerle süslenmişti.” (s.201)

Fotomontaj (fotoğrafçılık)

“Fotomontaj kursu ne zaman açılıyor?” (s.58)

Fragman (sinema)

“...oyun programının fragmanını gönderecekti.” (s.31)

Masal (edebiyat)

“Su, Zekiye Teyzesinin masallarından birini hemen o an anımsadı.” (s.37)

Öykü (edebiyat)

“...öykünün karelerini de gözlerinin önünden geçirmeye çalışıyor.” (s.107)

Potpuri (müzik)

“...yarışma müziklerinden iki potpuri hazırladı.” (s.200)

Ritim (müzik)

“...omuzlarını kıvırtarak müziğin ritmine katıldı.” (s.159)

Steril (biyoloji, kimya, tıp)

“Bu işi güvenli, ve steril koşullarda yapmalarına...” (s.203)

Şnorkel (denizcilik)

“Deniz topundan şnorkeline, havlusuna...” (s.56)

Teleskop (gök bilimi)

“...el teleskopu yaptıran atölye açılacak mı?” (s.57)

Viyolonsel (müzik)

“Her gece Bach’ın viyolonsel varyasyonlarını dinlemeden...” (s.162)

3.10.5. İlişki Sözleri

Allah’tan ümit kesilmez.

“Allah’tan ümit kesilmez.” (s.114)

Eyvallah

“‘ Eyvallah’ dedi.” (s.102)

Görüşürüz

“Adam, ‘Görüşürüz’ derken kadife beziyle...” (s.92)

Günaydın

“Günaydın küçükhanım!” (s.70)

Hoş geldiniz

“‘Hoş geldiniz’, deyişini bir anne duymuştu.” (s.65)

Hoşça kalın

“Hoşça kalın.” (s.118)

Maşallah

“Maşallah! Bizim köy doktorumuz...” (s.137)

Merhaba

“...bir yığın ‘merhaba’ sözü aktı ekrana.” (s.31)

Özür dilerim

“Densizlik ettiysem özür dilerim.” (s.75)

Teşekkür ederim

“...teşekkür etmeye geldim, demiş.” (s.152)

3.10.6. Yabancı Sözcükler

Amblem (belirtke)

“Göğüs üstündeki ufacık bir amblem...” (s.9)

Aktif (etkin, etken)

“İçindeki sistem aktif hale gelecek.” (s.118)

Aktivite (etkinlik)

“İlk günlerden sonra yenilenmeyen aktivitelerle...” (s.54)

Direktif (yönerge)

“Gitmiş, danışmış, direktiflerini almış!” (s.61)

Egzersiz (alıştırma)

“...yaratıklara karşı kullanabilmek için yapılan bu egzersizler onlar ...” (s.25)

Estetik (güzel duyu)

“...seyredilmeye doyulmayacak estetik şekillere sokuyor.” (s.176)

Fark etmek (ayırımsamak)

“Masadaki taşı o anda fark etti.” (s.60)

Fitness center (spor salonu)

“Her ikisi de fitness center’daki spor aletlerinin...” (s.55)

Fragman (tanıtma filmi)

“Şule yeni aldıkları oyun programının fragmanını gönderecekti.” (s.31)

Hatırlamak (anımsamak)

“Evi hatırlayamadım.” (s.89)

- Hayal (düş)
 “Hayaller kanat takmış, başını çevresinde...” (s.7),
 Hayal etmek (düşlemek)
 “...boyunun kısa olduğunu hayal eder.” (s.12)
 Hayat (yaşam)
 “Ne sıkıcı bir hayat bu!” (s.17)
 Hediye (armağan)
 “...bir doğum günü hediyesi yapar.” (s.12)
 Hikâye (öykü)
 “İlk günden hikâyemi anlatayım bari...” (s.75)
 Hissetmek (duyumsamak)
 “...bitkin hissetti kendini.” (s.34)
 İhtiyaç (gereksinim)
 “...çocuklara ihtiyacı var toplumumuzun...” (s.26)
 İnternet (genel ağ, bilgi sunar)
 “Ayşe kız internette hangi sitelerde gezinir, sır kalır.” (s.10)
 Jimnastik (kültürfizik)
 “...daha çok bale kursu, daha çok jimnastik...” (s.34)
 Kolaj (kesyap)
 “Kolajla oluşturdukları manzaranın içine...” (s.37)
 Koleksiyon (derlem)
 “...gemi dümenleri koleksiyonu için gizli bir dolap...” (s.10)
 Konsantrasyon (dikkat toplama)
 “Konsantrasyonumu bozuyor.” (s.182)
 Maksimum (azami)
 “...yeteneklerini maksimumda kullanmayı öğreniyor.” (s.19)
 Mesaj (ileti)
 “Gelen mesajları takip eder...” (s.56)
 Organize etmek (düzenlemek)
 “...yurtdışı toplantıları organize eder.” (s.56)
 Performans (edinim, başarı)
 “...daha yüksek performans, daha çok keman...” (s.34)
 Plan (tasarım)
 “...plan defterlerine tek çocuklarının adını yazmışlardı.” (s.12)
 Pötikare (kareli kumaş)
 “...pembe pötikareli mayoyu çok sevmiştii.” (s.58)
 Problem (sorun)
 “Bu problemin, çözmeye girişmeden akla hayale sığmaz anlatım...” (s.7)
 Program (izlence)
 “...yararları denenmiş programlarla eğitseler...” (s.25)
 Proje (tasarı)
 “Bitirmesi gereken bir proje ödevi vardı kızın.” (s.59)
 Standart (ölçünlü, tek biçim)
 “Her sabah aynı standart konuşmalar...” (s.69)
 Stil (biçim)
 “Kendi evlerinden görülmeyen, stili farklı bir dünya!” (s.47)
 Sürpriz (şaşırtı)
 “Yüz yüze geldiği kişi günün sürpriziydi.” (s.192)
 Varyasyon (çeşitleme)
 “Her gece Bach’ın viyolonsel varyasyonlarını dinlemeden...” (s.162)

Versiyon (sürüm)

“...oyunun yeni çıkan versiyonunu oynasa...” (s.98)

Vitrin (sergen)

“Belki de o bir ‘canlı vitrin mankeni’.” (s.42)

Zekâ (anlak)

“Yaratıcı zekâsıyla biçim verdiği çiçekçi...” (s.57)

3.10.7. Argo Sözcükler

İplemek

“İyi tıkınabiliyor mu ona bakar, gerisini iplemez.” (s.56)

Tıkınmak

“İyi tıkınabiliyor mu ona bakar, gerisini iplemez.” (s.56)

3.10.8. Anadolu Ağızları

Fıttırmak

“...beynine çivi çakılıyormuş gibi fıttırırsın.” (s.150)

Yeniyetme

“Yeniyetmenin telefonunu ‘İssız Adam’ filminin...” (s.11)

Zıpçıktı

“Su, çilekli çikolatanın ucunu gösterince zıpçıktı oluyor.” (s.170)

3.11. “Şarkını Denizlere Söyle” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Şarkını Denizlere Söyle” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 11’de verilmiştir:

Çizelge 11. “Şarkını Denizlere Söyle” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	314	55.28
Deyimler	193	33.97
Yabancı Sözcükler	21	3.69
Argo Sözcükler	12	2.11
Terimler	10	1.76
İlişki sözleri	8	1.40
Anadolu Ağızları	7	1.23
Atasözleri	2	0.35
Tekerlemeler	1	0.17
Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	568	100

Çizelge 11’e göre “Şarkını Denizlere Söyle” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında en çok ikilemelere (%55.28), ikinci sırada deyimlere (%33.97), üçüncü sırada yabancı sözcüklere (%3.69), dördüncü sırada argo sözcüklere (%2.11), beşinci sırada terimlere (%1.76), altıncı sırada ilişki sözlerine (%1.40), yedinci sırada

Anadolu ağızlarına (%1.23), sekizinci sırada atasözlerine (%0.35), dokuzuncu sırada tekerlemelere (%0.17) yer verilmiştir. Kalan diğer ögelere ise yer verilmemiştir.

Aşağıda, “Şarkını Denizlere Söyle” adlı romanda sözcük varlığını oluşturan dilsel ögeler sunulmuştur:

3.11.1. Atasözleri

Açtı ağzını, yumdu gözünü

“Robocop amma doluymuş; açtı ağzını yumdu gözünü.” (s.128)

Sakınan göze çöp batar

“Sakınan göze çöp batarmış.” (s.137)

3.11.2. Deyimler

Açığa vurmak

“Babamın ölümüne üzüldüğünü açığa vurmadi baştan.” (s.168)

Afyonu patlamak

“...mahallelinin afyonu patlamış...” (s.23)

Ağzı açık kalmak

“Arkalarından ağzım açık, başım kel bakakalmıştım.” (s.151)

Ağzı kulaklarına varmak

“Evimizin kapısına ağzı kulaklarında, ıtır kokulu bir çocuk...” (s.86)

Ağzından kaçırmak

“Bir şimdi sana kaçırdım ağzımdan.” (s.14)

Ağzını aramak

“Çocuklara ağzını arattık.” (s.182)

Akıl vermek

“...bunu yaz diye akıl verirdi.” (s.55)

Akılda tutmak

“İnsanların yüzünü kolay aklımda tutamam.” (s.209)

Aklı gitmek

“Ferda’ya gitmişti aklım.” (s.119)

Aklına esmek

“Dedem aklına estikçe elma keser, yerdı.” (s.76)

Aklına gelmek

“O an aklıma benim duvardaki Robocop’um geldi.” (s.52)

Aklına uymak

“...komşularının aklına uymuş...” (s.213)

Aklına yatmak

“Aklıma yatmıştı, ben bu sahneyi...” (s.61)

Aklından çıkmak

“İstanbul aklımdan çıkmıyordu.” (s.132)

Aklından geçmek

“Ahi aklımdan geçeni bilse bana ne kızar!” (s.50)

Aklını başından almak

“Koku aklımı başımdan almıştı.” (s.156)

Aklını kaçırmak

“Aklını mı kaçırdın?” (s.134)

Aklını karıştırmak

“Aklını karıştırma yarım akıllının.” (s.60)

Al birini vur ötekine

“Annemle babamı al birinden vur ötekine.” (s.144)

Alabora olmak

“Babamın yüzü değişmiş, alabora olmuştu.” (s.36)

Alçacık dağları ben yarattım

“Fil Kâmil alçak dağları ben yarattım...” (s.18)

Alıp başını gitmek

“Babam alıp başını gider...” (s.144)

Araya soğukluk girmek

“...dedemle aramıza yalnız ikimizin duyumsadığı bir soğukluk girdi.” (s.82)

Armut piş ağzıma düş

“...meyvesini beklemiştim de armut pişmiş, ağzıma düşmüştü.” (s.129)

Ayaklarına kara sular inmek

“Ayaklarına kara sular inmişti.” (s.174)

Ayaklarını yerden kesmek

“Tan’a huzur veriyor, ayaklarını yerden kesiyordu.” (s.195)

Aynı yolun yolcusu olmak

“...ben de aynı yolun yolcusuyum.” (s.189)

Bana mısın dememek

“...bana mısın dememişti.” (s.87)

Başını döndürmek

“...bir çiçek dedemin başını döndürebilir...” (s.76)

Bel bağlamak

“Gücüne bel bağladım işte.” (s.41)

Beş paralık etmek

“...bir çırpıda beş paralık etmişti.” (s.58)

*Beti benzi atmak

“Suzan Abla’nın beti benzi uçmuştu.” (s.37)

Beynini kemirmek

“...kurt olmuş, beynimi kemirmeye başlamıştı.” (s.37)

Bıyık altından gülmek

“Bıyık altından güldü.” (s.118)

Bir ayağı çukurda olmak

“Ben kasabadan ayrılırken bir ayağı çukurdaydı.” (s.201)

(Bir işte) parmağı olmak

“O, bu işte benim de parmağım olduğuna inandırmıştı kendini.” (s.82)

Bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak

“‘Kışa giyersin,’ diyeşi bir kulağından girdi, ötekinden çıktı.” (s.98)

(Bir yer) kazan (biri) kepçe

“...üç saat İstanbul kazan onlar kepçe, fındık atacaklarmış.” (s.8)

Boşboğazlık etmek

“Şehmuz boşboğazlık edip...” (s.23)

Boyunun ölçüsünü almak

“Alırlar boyunun ölçüsünü.” (s.193)

Burnu sızlamak

“Şu anda burnumu sızlatan özlem değil...” (s.140)

Burnundan kıl aldırılmamak

“...burnundan kıl aldırılmaz bir ejderdi gözümde.” (s.70)

Burnundan solumak

“...burnundan solurdu bir de dinlemediğimi anlarsa öfkeden kudururdu.” (s.70)

- Burnunun dikine (doğrusuna) gitmek
 “Burnunun doğrusuna gittin yine...” (s.34)
- Burun kıvırmak
 “Kız kazağı deyip burun kıvrırma.” (s.98)
- Burun buruna gelmek
 “...beklemedikleri bir tabloyla burun buruna geldiler.” (s.103)
- Buz kesmek
 “...avuç içlerim buza kesmişti.” (s.154)
- Can havliyle
 “Umut can havliyle uluya uluya...” (s.104)
- Can vermek
 “...şarkısına can veriyordu.” (s.28)
- Canına okumak
 “Sen bizim canımıza mı okuycan oğlum?” (s.107)
- Cankulağıyla dinlemek
 “...önerilerini cankulağıyla dinliyordu.” (s.124)
- Cebi para görmek
 “...cebin para görür fena mı?” (s.12)
- Çenesini açmak
 “Azdırmamak için çenemi açmadım.” (s.203)
- Çorap söküğü gibi gelmek
 “...bundan sonrasının çorap söküğü gibi geleceğini söylüyordu.” (s.31)
- Dal gibi
 “...taptaze dal gibi incecik bir kız.” (s.149)
- Daldan dala atlamak
 “Soluk almadan daldan dala atlayarak konuşuyordu.” (s.34)
- Dalga geçmek
 “Dalga mı geçiyon lan bizle...” (s.17)
- Deliliğe vurmak
 “...şakadan deliliğe vurmaktı bunun adı.” (s.19)
- Deliye dönmek
 “Oğlan deliye dönmüştü.” (s.223)
- Dikiş tutturamamak
 “Bir işte dikiş tutturdun mu şimdiye dek?” (s.36)
- Dile getirmek
 “...dile getirse elinden kaçarmış korkusuyla...” (s.63)
- Dili çözülmek
 “...dili çözüldü bizimkinin.” (s.12)
- Dili damağına yapışmak
 “Benimse yutkunmaktan dilim damağıma yapışmıştı.” (s.145)
- Diline dolamak
 “Dilime doladığım yetmemiş.” (s.46)
- Dilinden düşürmemek
 “...yazlık sözünü dilinden düşürmedi.” (s.7)
- Donup kalmak
 “Donup kalmak dedikleri, işte bu!” (s.189)
- Dört dönmek
 “...en aptal halimle dört döndüğüm bir günün...” (s.97)
- Dünya başına yıkılmak
 “...nerede dünya başıma yıkılacak.” (s.44)

Eğreti oturmak

“Çocuk eğreti oturuyordu koltukta...” (s.211)

El üstünde tutmak

“...çocuklar gibi el üstünde tutulmuyordum.” (s.143)

Eli ayağına dolaşmak

“Eli ayağına dolanmış!” (s.62)

Eline tutuşturmak

“...kâğıt peçeteye sardı, elime tutuşturdu.” (s.145)

Elini çabuk tutmak

“Babam beklediğimizden çabuk tuttu elini.” (s.74)

Eziyet etmek

“Eziyet ettik ona.” (s.200)

Fırtına kopmak

“...karşısında devleşiyor, fırtınalar koparıyordum.” (s.63)

Fink atmak

“...üç saat İstanbul kazan onlar kepçe, fink atacaklarmış.” (s.8)

Fos çıkmak

“...hepsi fos çıkarsa.” (s.59)

Geyik yapmak

“...kayalıklarda geyik muhabbeti yapan...” (s.204)

Gidiş o gidiş

“Gidiş o gidiş...” (s.182)

Göz atmak

“...torbasındakilere göz atan kadını...” (s.194)

Göz göze gelmek

“...uçan bir aslanla göz göze geldim.” (s.57)

Göz hapsine almak

“...yedi kat göğün arkasını, kurdu kuşu göz hapsine alırmış.” (s.7)

Göz önüne getirmek

“Yüzünü gözümün önüne getiremediğim yüzlerce insanla...” (s.174)

Göz süzmek

“... ‘Mercedes’ bana göz süzüyordu.” (s.46)

Gözlerinde şimşek çakmak

“...saçılan zeytinleri şimşekler çakan gözlerimle buluyor...” (s.65)

Gözlerine inanamamak

“Gözlerime inanamıyorum.” (s.199)

Gözlerini dikmek

“Gözlerimi kırpmadan babamın yüzüne diktim bakışlarımı.” (s.49)

Gözlerini kaçırmak

“Gözlerini kaçırdı Eren.” (s.170)

Gözü uyku tutmamak

“Gözü uyku tutmamış kadının...” (s.226)

Gözünden kaçmak

“Sırrı vardı, gözümünden kaçmamıştı.” (s.154)

Gözüne batmak

“...zorlandığım değişiklikler gözüme batıyordu.” (s.124)

Gözüne çarpmak

“...en üstte cicili bicili kazaklar çarptı gözüme...” (s.97)

Gözünü almak

“...yolcu indiren vapur aldı gözümü.” (s.162)

Gözünü dikmek

“Gözlerini odasının kapısına dikti.” (s.109)

Gözünü kırpmamak

“Tan gece boyu gözünü kırpmadığı halde...” (s.220)

Gözünün önüne getirmek

“...o sahneyi ilk kez getirdim gözümün önüne.” (s.89)

Güme gitmek

“...benim yarım yamalak uykular hepten güme gider.” (s.227)

Haber salmak

“Bir haber salsaydın bari.” (s.110)

Halt etmek

“Ne halt ediyorsun burada? ” (s.13)

Hapı yutmak

“İşte şimdi hapı yutmuştum.” (s.166)

Hasret çekmek

“Hasretini çektiği mutluluğa...” (s.63)

İç geçirmek

“Eren iç geçirdi.” (s.172)

İçi ezilmek

“İçim ezilmişti, acıkmıştım.” (s.165)

İçi gitmek

“Yemeğe içim gitse de boyun eğmeyecektim.” (s.129)

İçi ısınmak

“İçim ısınmıştı bu mahalleye.” (s.180)

İçi kalkmak

“...içim kalktı, öğürdüm.” (s.118)

İçinden geçmek

“O da içimden geçeni okumuştı.” (s.154)

İçine atmak

“...derdini içine atmış.” (s.171)

İçine doğmak

“İçime doğmuştu.” (s.144)

İçine etmek

“Çekiştire çekiştire kazağımın içine etti.” (s.139)

İçini dökmek

“...içimizi döktüğümüz Deniz Apartmanı’nın...” (s.134)

İçini kemirmek

“İçimi merak duygusu kemirip duruyordu.” (s.82)

İfrit olmak

“Annem elmalara ifrit oluyordu.” (s.76)

İple çekmek

“...arkadaşlarım tatili iple çektiler.” (s.7)

İstifini bozmamak

“Anlamaz sanıp istifimi bozmadım.” (s.82)

İş olsun diye

“Arada iş olsun diye başımı sallıyordum.” (s.71)

İşine gelmek

“...kesmek işime gelmedi.” (s.84)

İz bırakmak

“İz bırakmadan akıp gitmişlerdi önümden.” (174)

- Kabak tadı vermek
 “Oyunlar kabak tadı vermişti. (s.87)
- Kafa patlatmak
 “...diye ne kafa patlatmışım!” (s.41)
- Kafa şişirmek
 “...ne kafa şişirirler şimdi!” (s.228)
- Kafası kazan gibi olmak
 “Kafam kazan gibi oldu evlat.” (s.196)
- Kafayı bozmak
 “Bir gün fena halde kafayı bozdum.” (s.46)
- Kanı ısınmak
 “Kanım bu yüzden ısındı ona.” (s.116)
- Kanı kaynamak
 “Olaydan sonra bir kanım kaynadı, sormayın...” (s.159)
- Kapı dışarı etmek
 “Kapı dışarı edilmek desek!” (s.131)
- Kaş göz işareti yapmak
 “Çocuklara kaş göz işaretiyle ellerindekileri...” (s.82)
- Kazık atmak
 “Şaka yapar, kazık atmazdı bana.” (s.151)
- Kendinden geçmek
 “Hangi anda kendinden geçtiğini ikisi de sezememişti.” (s.99)
- Kendini dev aynasında görmek
 “...kendimi dev aynasında gördüm.” (s.54)
- Kıkır kıkır gülmek
 “...aptal salak hallerime kıkır kıkır güleceğim.” (s.152)
- Kıyamet kopmak
 “...öğrenirse kıyamet koparmış.” (s.7)
- Kim bilir
 “...leş gibi kim bilir daha ne kadar yatacaktım. (s.8)
- Kim kime dum duma
 “...kim kime, dum duma kentte bir başıma kalmışım.” (s.166)
- Kolaçan etmek
 “...sessizce kolaçan ettim.” (s.129)
- Kolları sıvamak
 “...ailemin huzuru için kolları sıvamışım.” (s.86)
- *Kollarının arasına almak
 “Çocuk dedesini kollarının arasına sımsıkı hapsetti.” (s.191)
- Kulak asmak
 “Kimsenin sözüne kulak asmadı.” (s.72)
- Kulak kabartmak
 “...ayak sesine kulak kabartırım.” (s.227)
- Kulak kesilmek
 “Ardından ne gelecek diye kulak kesilmişim ki...” (s.83)
- Kulaklarını tıkamak
 “...uğultusu gibi tıkamıştı kulaklarımı.” (s.44)
- Küfür savurmak
 “...bir de küfür savurur diye umdu.” (s.37)
- Küplere binmek
 “...kapıyı açamayınca küplere bindi.” (s.76)

*Lafı dolandırmak
 “Sözü dolandırmadan çocuğun kendisiyle...” (s.107)
 Lamı cimi yok
 “Lamı cimi yok, yabancı bir kentte...” (s.152)
 Makaraya almak
 “Makaraya alırlarsa beni ya...” (s.152)
 Medet ummak
 “Önüme ne çıkarsa medet umdum.” (s.41)
 Mekân tutmak
 “...bisiklet tamircisini mekân tuttular.” (s.7)
 Mekik dokumak
 “Annem evle dükkân arasında mekik dokuyordu.” (s.74)
 Midesi kazınmak
 “Midem kazındı o an.” (s.52)
 Ne biçim
 “Hem de ne biçim!” (s.122)
 Oh çekmek
 “...derin bir ‘oh’ çekerken...” (s.20)
 Ortada kalmak
 “Feride Abla ve çocuğu ortada kalakalmıştı.” (s.171)
 Öfkeden kudurmak
 “...dinlemediğimi anlarsa öfkeden kudururdu.” (s.70)
 Öfkesini kusmak
 “...öfkesini bildiği tüm küfürlerle kusuyordu.” (s.68)
 Öküz altında buzağı aramak
 “...‘öküz altında buzağı’ aranıyordu.” (s.24)
 Pat diye
 “...derken pat diye yapıştırdı.” (s.174)
 Peşinden koşmak
 “Bir tas su alıp ayın peşinden koşsam...” (s.38)
 Peşinden sürüklemek
 “Maceradan maceraya sürüklendim durdum peşinden.” (s.36)
 Peşine düşmek
 “Kimse peşine düşmezdi.” (s.132)
 Pot kırmak
 “Pot kırmadığım adamın okey, deyişinden belli” (s.153)
 Rahat batmak
 “Rahat battı!” (s.36)
 Rengi uçmak
 “Rengi uçmuş, saçı başı...” (s.70)
 Renk vermemek
 “Renk vermemek için asker giysisi giymiş.” (s.155)
 Ruhu duymamak
 “...kimsenin ruhu duymaz.” (s.65)
 Sesini kesmek
 “...çocuğun alçak sesini tümünden kesmişti.” (s.39)
 Sevinçten uçmak
 “Sevinçten havaya uçmuş iki arkadaş.” (s.225)
 Sıcak basmak
 “Sıcak basmıştı yanaklarını.” (s.110)

Sırta kadem basmak

“Polis sırta kadem basmış, göremedim.” (s.154)

Sinir küpü olmak

“Annem sinir küpü olmuştu.” (s.113)

Soluğu kesilmek

“Savaş filmlerinde soluğum kesilirdi.” (s.150)

Sora sora Bağdat bulunur

“Sora sora Bağdat bulunurmuş...” (s.167)

*Suratı değişmek

“Babamın yüzü değişmiş...” (s.36)

Şakaya vurmak

“Şakaya vurmayı, ağır kasvetli...” (s.35)

Taban tabana zıt (olmak)

“Annemle komşu ablanın giyim stilleri taban tabana zıttı eskiden.” (s.125)

Tadı kaçmak

“Tadımız kaçmazdı.” (s.113)

Taşı sıkırsa suyunu çıkarır

“Taşı sıkırsa suyu çıkar.” (s.35)

Ter boşanmak

“...koltuk altlarımdan ter boşanmaya başlamıştı.” (s.154)

Uyku bastırmak

“Öyle uyku bastırıyor ki!” (s.174)

Uyku tutmamak

“Uyku tutmadı, kalktım balkona çıktım.” (s.227)

Uykusu kaçmak

“...sonra ayıldım, uykum kaçtı.” (s.13)

Uykuya dalmak

“...gökyüzünü seyretmeden uykuya dalmazdı.” (s.83)

Vurgun vurmak

“...iyi bir iş yapıp vurgun vuracak.” (s.73)

Yan çizmek

“Yan çizmece yok.” (s.193)

Yangına körükle gitmek

“Annem yangına körükle gidiyordu.” (s.36)

Yarından tezi yok

“...yarından tezi yok girişeceğim.” (s.35)

Yerden yere vurmak

“...yerden yere mi vuracaktı bilemiyordum.” (s.142)

Yola düşmek

“...dedik, yola düştük.” (s.8)

Yola koyulmak

“Kahvaltıdan sonra yola koyulduk.” (s.179)

Yüz vermemek

“Yeme yüz vermemiş...” (s.91)

Yüzünü ekşitmek

“...ekşitti yüzünü.” (s.60)

Zil takıp oynamak

“Gidişime zil takıp oynamayacağının garantisi var mıydı?” (s.135)

Zoruna gitmek

“En zoruna giden, canlandırdığı...” (s.20)

3.11.3. İkilemeler

Abuk sabuk

“...abuk sabuk ilgisiz sözler söylemişti.” (s.23)

Abur cubur

“...abur cubur denen ayaküstü...” (s.129)

Açık seçik

“...ne dediği açık seçik anlaşılmayan bağırışını duymadı.” (s.115)

Açıklı koyulu

“...insanlar grinin açıklı koyulu tonlarında...” (s.87)

Adım adım

“...adım adım izini sürüyordu minik...” (s.30)

Ağır ağır

“...ağır ağır çiğniyordu.” (s.148)

Ağır aksak

“Pencerelerden bakına bakına ağır aksak döndüm yerime.” (s.155)

Ağızdan ağıza

“Sözler ağızdan ağıza dolandıkça...” (s.102)

Ak pak

“...ak pak tenli, burnu kızarmış bir kadın.” (s.164)

Aka aka

“Ağzımdan sular aka aka...” (s.129)

Akça pakça

“...yüzü akça pakça olmuş...” (s.221)

Akıllı uslu

“Bir de akıllı uslu konuşurken...” (s.176)

Akıp gitmek

“İz bırakmadan akıp gitmişlerdi.” (s.174)

Akla hayale

“...yakın olacağım aklıma hayalime gelmezdi.” (s.98)

Aklı fikri

“Sezer’in aklı fikri işinde...” (s.222)

Al ver

“...soluklar alıp vererek...” (s.49)

Alev alev

“...boğazım alev alev yanıyordu.” (s.52)

Allak bullak

“Onun da yaşamı allak bullaktı.” (s.114)

Anlamsız anlamsız

“Anlamsız anlamsız baktı yüzüme.” (s.120)

Apar topar

“...treden apar topar atladığını gördüm.” (s.150)

Aptal aptal

“Oğlanın ardından aptal aptal sürüklendim.” (s.134)

Aptal salak

“...aptal salak hallerime kıkır kıkır güleceğim.” (s.152)

Ara sıra

“Ara sıra oturduğumuz...” (s.134)

Ardı arkası

“...gerisindeki boşluğu görürse, ardı arkasına sıraladığı...” (s.9)

Arka arkaya

“...arka arkaya konuştular.” (s.105)

Art arda

“Ayakta art arda iki kadeh...” (s.36)

Aşağı yukarı

“Aşağı yukarı aynı yaşlarda gözüküyorlardı.” (s.150),

Aval aval

“...dipte aval aval geziniyordu.” (s.48)

Avaz avaz

“Avaz avaz çıkıyor seninki...” (s.109)

Avuç avuç

“Samanyolu’na avuç avuç kuş yemi...” (s.52)

Aylar aylar

“Aylar aylar önce boyadığı resmi...” (s.27)

Bağıra çağıra

“Sıkıysa bağıra çağıra söyle!” (s.18)

Baka baka

“...çizgilerine baka baka çizdiğim resim.” (s.31)

Bakına bakına

“Pencerelerden bakına bakına ağır aksak döndüm yerime.” (s.155)

Bangır bangır

“...çocuğun üst üste, bangır bangır söylediği ayrılık...” (s.9)

Bas bas

“Gitmeyeceğim, diye bas bas bağırdım.” (s.207)

Basa basa

“...ayaklarının ucuna basa basa sıvıştı...” (s.71)

Bastıra bastıra

“Havluyu bastıra bastıra ovdu yanaklarını...” (s.94)

Baştan ayağa

“Robocop baştan ayağa aysı bir ışıkla...” (s.42)

Baştan sona

“Baştan sona seyretsen...” (s.221)

Bay bay

“...hadi bay bay!” (s.135)

Baygın baygın

“...bakışlarını çekmeden baygın baygın süzüyor.” (s.11)

Beti benzi

“Suzan Abla’nın beti benzi uçmuştu.” (s.37)

Beti bereketi

“Bu evin beti bereketi yok...” (s.113)

Bilgiç bilgiç

“Şehirli, bilgiç bilgiç bakar olmuştu.” (s.125)

Bilmiş bilmiş

“...saf komşu ablamız, bilmiş bilmiş bakan...” (s.124)

Bin bir

“...renklerinin bin bir çeşidi gizli.” (s.205)

Bir bir

“Eren’in verdiği ipuçlarını bir bir kaydetti.” (s.218)

Birer birer

“...birer birer avlıyordum.” (s.65)

Biter bitmez

“...şarkı biter bitmez içindeki...” (s.35)

Bitmek tükenmek

“...yolcuların bitmek tükenmek bilmeyen...” (s.173)

Biz bize

“Biz bizyiz.” (s.170)

Boş boş

“Boş boş televizyona baktım.” (s.128)

Boy bos

“...utan boyundan bosundan, demiş.” (s.55)

Boydan boya

“...içimi boydan boya kesen cırlak...” (s.157)

Boylu boyunca

“...deri divana boylu boyunca yatıyordu.” (s.20)

Böğüre bağıra

“...böğüre bağıra girecekler vagona.” (s.152)

Bula bula

“Bula bula balıkçının...” (s.193)

Buram buram

“Buram buram ıhlamur kokusu...” (s.16)

Büyük küçük

“...büyük küçük herkesin ise bir tükenmezkalem...” (s.79)

Canla başla

“...başlamak için canla başla, uykusunda bile çalışıyordu.” (s.74)

Cicili bicili

“...en üstte cicili bicili kazaklar çarptı gözüme...” (s.97)

Ciyak ciyak

“...ciyak ciyak bağırılmışlar.” (s.91)

Çabuk çabuk

“Çabuk çabuk çiğnedi.” (s.123)

Çalkalaya çalkalaya

“...çalkalaya çalkayala kirini akıttı, sımsıkı sıktı.” (s.90)

Çarpa çarpa

“Yüzünü suyu çarpa çarpa yıkamasa...” (s.22)

Çat pat

“Buralara turist tek tük düşerse, çat pat biz de konuşuruz.” (s.11)

Çeke çeke

“Çeke çeke adliyenin karşısındaki...” (s.104)

Çekeleye çekeleye

“Tan kolundan çekeleye çekeleye yana kaçırıyordu.” (s.196)

Çeker çekmez

“Babam kapıyı çeker çekmez sahne...” (s.62)

Çekiştire çekiştire

“Çekiştire çekiştire kazağımın içine etti.” (s.139)

Çılgık çılgığa

“...martılar çılgık çılgığa uçuşuyorlardı.” (s.165)

Çıka çıka

“...ağzından çıka çıka okkalı bir küfür...” (s.31)

Çıkar çıkmaz

“Börekler fırından çıkar çıkmaz...” (s.128)

Çıkara çıkara

“...düdük sesi çıkara çıkara uyudu sonra.” (s.126)

Çın çın

“...tok sesi çın çın çınıyordu mutfakta.” (s.56)

Çıtır çıtır

“Suzan Abla fırından çıtır çıtır simitler alır ...” (s.122)

Dağ bayır

“...dağda bayırda kılavuzsuz dolanmış...” (s.89)

Dağ taş

“...dağdan taştan yardım dilenmişti.” (s.86)

Daldan dala

“Soluk almadan daldan dala atlayarak...” (s.34)

Dalga dalga

“Dalga dalga harelendi su.” (s.222)

Dallanıp budaklanmak

“Nasıl dallanıp budaklandı görmüyor musun?” (s.107)

Dallı budaklı

“...göğsümden dallı budaklı bir ağaç...” (s.65)

Dallı güllü

“Suzan Abla’nın dallı güllü, bedenine yapışan...” (s.125)

Dalmak gitmek

“Eren resmin ayrıntılarına dalıp gitmişti.” (s.177)

Darma duman

“Aramaya kalksa ev darma duman olurdu.” (s.89)

Deli dolu

“Zürafa’nın deli dolu yörüngesine...” (s.119)

Delik deşik

“Güve yemiş kazakların delik deşik ruhlarında...” (s.75)

Dere tepe

“Dereden tepeden konuşa konuşa yürüdük.” (s.162)

Derin derin

“...havayı derin derin içime çektim.” (s.162)

Didik didik

“Parçalanmış, didik didik olmuş.” (s.11)

Diken diken

“Üşümemi diken diken kollarımda gördü...” (s.205)

Dip dibe

“...dip dibe izlemeyi beceremez valla.” (s.11)

Dipsiz bucaksız

“Şu dipsiz bucaksız, kalabalık kentte...” (s.164)

Diz dize

“...çocukları diz dize bir yaşam sürecekti.” (s.144)

Dizi dizi

“Raftaki dizi dizi kitaplardan birini aldı...” (s.72)

Doğru dürüst

“...sonra sığınacak doğru dürüst bir yer...” (s.104)

Dolanıp durmak

“Ayağımın altında dolanıp duruyor...” (s.117)

Döküp saçmak

“...zeytinleri döküp saçmadan torbalara koyamıyormuşum.” (s.128)

Döndüre döndüre

“...süpürge ucunu döndüre döndüre köşelere...” (s.61)

Döne döne

“Döne döne tekrarlarım.” (s.10)

Dört dörtlük

“...komut alan dört dörtlük bir robota...” (s.173)

Dünya âlem

“Dünya âlem duysa intihar edeceğimi bilir.” (s.216)

Eciş bücüş

“...evlerin eciş bücüş fazlalıklar...” (s.66)

El kol

“Çarşı alışverişinden elim kolum dopdolu döndüğüm sabah...” (s.9)

Ele avuca

“...üstelik ele avuca sığan...” (s.52)

Ele güne

“Annem ele güne bakmaz...” (s.155)

Eriye eriye

“Her kaşık çorba ağzımda eriye eriye mideme indi.” (s.174)

Ev bark

“...evinde barkında dert eksik olmaz.” (s.44)

Evsiz barksız

“...kapıların açtığı, evsiz barksız Tan...” (s.23)

Fıkır fıkır

“...kişiyi fıkır fıkır oynatmış.” (s.35)

Fıldır fıldır

“Gözleri fıldır fıldır...” (s.133)

Gacur gucur

“...katircıların gacur gucur sesleri duyulmuş.” (s.225)

Gece gündüz

“...gece gündüz demeden çalışmaya başlamıştı.” (s.219)

Geçti geçmedi

“Üç gün geçti geçmedi...” (s.9)

Gelen geçen

“...gelene geçene bakındı.” (s.194)

Gelen giden

“...ölüm haberini diyordu gelene gidene.” (s.91)

Gelip geçmek

“Keder de insanın başından gelip geçer...” (s.91)

Gelip gitmek

“...bir adam gelip gitmeye başlamıştı...” (s.126)

Gere gere

“...ağzını gere gere upuzun esnedi.” (s.78)

Geri geri

“Torununa el sallarken geri geri yürüyerek...” (s.194)

Gezip tozmak

“Gezip tozmaktan fırsat bulursa stajını orada yapacaktı.” (s.7)

Gide gide

“Beşikte gide gide küçülürlermiş.” (s.200)

Gider gider

“Gider gider yolu bitiremezlermiş.” (s.226)

Gidip gelmek

“Mutfakla salon arasında gidip geliyordu.” (s.50)

Girdi çıktı

“...kentin girdisini çıktısını, sokaklarını...” (s.204)

Giren çıkan

“...gireni çıkanı kontrol edermiş.” (s.183)

Girer girmez

“İçeri girer girmez gülüşünü...” (s.61)

Gizli gizli

“Bana gizli gizli gösterdiği şeylerin...” (s.213)

Gizli kapaklı

“Öykün gizli kapaklı mı?” (s.14)

Gizli saklı

“...deniz dibinin gizlisi saklısı dökülür ortaya.” (s.10)

Görmüş geçirmiş

“Yaşanmışlığı, görmüş geçirmişliği her...” (s.75)

Görür görmez

“...uzaktan görür görmez tanımışlar.” (s.103)

Guruldaya guruldaya

“...midem guruldaya guruldaya eve döndüm.” (s.129)

Güle oynaya

“...sözlerle güle oynaya, boza boza söylüyorlardı şarkıyı.” (s.35)

Gürültü patırtı

“...tersine gürültüsüz patırtısız...” (s.53)

Güven müven

“Güven müven kalmadı.” (s.123)

Halka halka

“...dumanını halka halka savurdu.” (s.174)

Hare hare

“Yüzü hare hare kızıla çalmıştı.” (s.208)

Haşır neşir

“Robocop’la haşır neşirsin tabii...” (s.148)

Havadan sudan

“...havadan sudan söz etti.” (s.209)

Hır güür

“Kimi gün ev hır güürü engel olur...” (s.227)

Hızlı hızlı

“Başımı o dercesine hızlı hızlı salladım.” (s.156)

Hoplata hoplata

“Kıllı göbeğini hoplata hoplata kükredi adam.” (s.18)

Höpürdete höpürdete

“Höpürdete höpürdete içerken bacaklarını...” (s.22)

Huyu suyu

“İnsanın huyunu suyunu değiştiriyor.” (s.199)

İşıl işıl

“İşıl işıl.” (s.169)

İvır zıvır

“...ıvır zıvır bir sürü işe bakıyordu.” (s.81)

İç içe

“Tabakları iç içe koymuştu.” (s.43)

İçine içine

“...gözlerinin içine içine baktım.” (s.187)

İçten içe

“Yaşlı adam içten içe ne üzölmüştür!” (s.72)

İkişer üçer

“Merdivenleri ikişer üçer atlayarak indi.” (s.190)

İleri geri

“İleri geri salınarak kırıttı” (s.19)

İnadı inat

“İnadım inattı.” (s.117)

İnce ince

“...kuyruklarını ince ince küçük...” (s.57)

İner inmez

“Ruhi sahneden kulise iner inmez eprimiş ceketini...” (s.16)

İnip kalkan

“...hızla inip kalkan göğsündeydi hep.” (s.44)

İniş kalkış

“Göğsünün hızlı iniş kalkışını saklamayı beceremiyordu.” (s.160)

İnişli çıkışlı

“...yaşadıklarını inişli çıkışlı soluğuyula...” (s.34)

İş güç

“Herkes kendi işinde gücündeydi.” (s.132)

İşsiz güçsüz

“...işsiz güçsüz takımı İstanbul’a...” (s.140)

İyiden iyiye

“...dengeleri iyiden iyiye bozulmuştu.” (s.92)

Kana kana

“...kurumuş dilimi kana kana içtiğim sularla ıslatırdım.” (s.150)

Kapanır kapanmaz

“Aralık gözkapakları kapanır kapanmaz...” (s.200)

Kapı kapı

“...kapı kapı dolaşırdık.” (s.85)

Kapış kapış

“...kapış kapış göturdüler kasetlerimi.” (s.228)

Kararlı kararlı

“Başımı kararlı kararlı geriye ittim.” (s.117)

Kargacık burgacık

“...defterine kargacık burgacık not aldı...” (s.143)

Karman çorman

“...karman çorman yazıya kilitlemişti kendini.” (s.180)

Kaş göz

“Çocuklara kaş göz işaretiyle...” (82)

Kat kat

“Kat kat sürölü boyalar yaşını...” (s.17)

Kendi kendine

“...kendi kendine konuşmalarından ayırmadan...” (s.18)

Kılıktan kılığa

“Ayna karşısından kılıktan kılığa koşuşun...” (s.59)

Kıkır kıkır

“...aptal salak hallerime kıkır kıkır güleceğim.” (s.152)

Kımıl kımıl

“...uçmak isteğiyle kımıl kımıldı oğlan.” (s.190)

Kıpır kıpır

“Ben, Bulut, Gökçe kıpır kıpırdık...” (s.28)

Kırış kırış

“...geceliğinin sırtı kırış kırıştı.” (s.50)

Kırta kırta

“Tan omuzlarını kırta kırta ritim tuttu...” (s.64)

Kırk gün kırk gece

“Kırk gün kırk gece uykusuna yatan...” (s.83)

Kıs kıs

“...kıs kıs gülüyordu.” (s.145)

Kısalı uzunlu

“Karanlığın boşluğunda kısalı uzunlu köpek havlamaları.” (s.14)

Kim kime dum duma

“...kim kime, dum duma kentte bir başıma kalmıştım.” (s.166)

Kimi kimsesi

“Kimim kimsem yok.” (s.106)

Kirli kirli

“Kirli kirli köşkün kapısından kim sokar bizi?” (s.176)

Kol kola

“Kol kola girip yürüyüşe çıktıklarını...” (s.144)

Kolay kolay

“...başlarsa durmaz kolay kolay.” (s.36)

Konu komşu

“Konu komşuyu çekiştirdiler.” (s.56)

Konuşa konuşa

“Dereden tepeden konuşa konuşa yürüdük.” (s.162)

Koya koya

“Torbaya koya koya altı yumurta koyabilmişti.” (s.66)

Koyu koyu

“...koyu koyu düşünüyordu.” (s.82)

Kredi mredi

“Sana alma dedik kredi mredi.” (s.34)

Kucaktan kucağa

“...evde kucaktan kucağa gezip okşansa...” (s.20)

Kurda kuşa

“...öyküsünü kurda kuşa anlatan...” (s.204)

Kurt kuş

“...yedi kat göğün arkasını, kurdu kuşu göz hapsine almış.” (s.7)

Kuzu kuzu

“Kuzu kuzu oturamaz...” (s.71)

Lamı cimi

“Lamı cimi yok, yabancı bir kentte...” (s.152)

Lime lime

“...kumaşı lime lime olmuş...” (s.76)

Maceradan maceraya

“Maceradan maceraya sürüklendim durdum peşinden.” (s.36)

Masum masum

“Taburesinde masum masum oturuşuna kanmasın kimse.” (s.65)

Miskin miskin

“Astığım yerde miskin miskin duruyor...” (s.52)

Nakış nakış

“Taşlarına nakış nakış tarih işlenmiş.” (s.222)

Neşeli neşeli

...ıslığı neşeli neşeli tütüyordu.” (s.200)

Oflaya puflaya

“Ayaklarını oflaya puflaya salladı.” (s.65)

Olan biten

“Bize olan biteni anlat...” (s.107)

Olmazsa olmaz

“...oyun olmazsa olmaz çocukluğun.” (s.63)

Olup bitmek

“...denizde neler olup bitiyor bilmiyordum.” (s.9)

Oradan oraya

“Bilet parası bulma derdinde oradan oraya sürüklendim.” (s.110)

Orası burası

“...babamın orası burası hasarlı...” (s.35)

Oraya buraya

“...yolu aşarken oraya buraya çarpan yaralı...” (s.128)

Oturur oturmaz

“Oturur oturmaz sızdı dede.” (s.198)

Ovuştura ovuştura

“Merdivenleri kulaklarını ovuştura ovuştura çıktı.” (s.212)

Oyalana oyalana

“...orada oyalana oyalana çalışayım isterdi.” (s.44)

Oynata oynata

“...omuzlarını oynata oynata.” (s.194)

Öfkeli öfkeli

“Öfkeli öfkeli, dişlerinin arasına...” (s.104)

Özene bezene

“Altını da özene bezene yazmışım.” (s.47)

Paldır küldür

“...o sihirli anda paldır küldür daldılar ...” (s.65)

Para pul

“Gittin döküntüye yatırdın parayı pulu.” (s.92)

Parça parça

“...dikenli tellere takılıyor, oraya buraya dökülüyordu.” (s.128)

Pılı pırtı

“...topladım pılımı pırtımı...” (s.192)

Pırıl pırıl

“...pırıl pırıl temizledik.” (s.68)

Poz poz

“...dedemin poz poz resmini çekerim.” (s.201)

Pul pul

“...ovuşturdu, pul pul ufalamaya başladı.” (s.85)

Rahat rahat

“Bugün rahat rahat konuşurmuşuz gibi...” (s.26)

Saç baş

“Rengi uçmuş, saç başı dağılmış...” (s.70)

Saç sakal

“...saçı sakalı karışık...” (s.190)

Saça saça

“Ağzından köpükler saça saça fırlamış...” (s.36)

Saçma sapan

“...film şeridi gibi saçma sapan senaryolar geçiyordu.” (s.138)

Saf saf

“Ona saf saf inanmaktan başka çarem mi vardı?” (s.59)

Sağ sol

“Babamın sağ sol belli olmaz...” (s.53)

Sallaya sallaya

“...başını sallaya sallaya gülen çorapçı...” (s.165)

Saniyesi saniyesine

“Saniyesi saniyesine aklımda.” (s.14)

Sarıp sarmalamak

“Odanın az önce ipek gibi sarıp sarmalayan duvarları uzaklaştı çocuktan.” (s.123)

Sarsıla sarsıla

“...sarsıla sarsıla ağlıyordu ikisi de.” (s.191)

Savruk savruk

“...iken savruk savruk çizmişim.” (s.47)

Sert sert

“...sağ ayağını sert sert yere vuruyordu.” (s.215)

Ses seda

“Dedesinden ses seda çıkmayınca...” (s.194)

Sessiz sedasız

“Sessiz sedasız durayım demen yetmiyor.” (s.208)

Sık sık

“Çalışma saatlerimiz sık sık çakışıyor.” (s.11)

Sıkı sıkı

“...göğsünü yumruğuyla sıkı sıkı ovdu.” (s.16)

Sıra sıra

“Deniz kenarına sıra sıra dizili...” (s.163)

Sırt sırta

“...sağa döndü mü sırt sırta vermiş çınarlardan...” (s.227)

Sile sile

“Nezleli burnunu sile sile.” (s.204)

Sis pus

“...sisi pusu müzik silecek miydi?” (s.35)

Sora ede

“Sora ede tiyatroya geldim.” (s.192)

Sora sora

“...sora sora buluruz.” (s.175)

Soru moru

“Benimkinde soru moru göremezdiniz.” (s.157)

Sorup soruşturmak

“...bakıcılarımızı gönderdik, sorduk soruşturduk.” (s.182)

Sövüp saymak

“...bir hışım fırlar, sövüp sayardı.” (s.53)

Söylene söylene

“...dedi dedem söylene söylene.” (s.83)

Süklüm püklüm

“Nuri Ağabey süklüm püklüm çıktı evden.” (s.165)

Sürdük sürdük

“...tereyağını sürdük sürdük yedik.” (s.203)

Sürü sepet

“Dedemin her yerde sürü sepet kardeşi...” (s.213)

Şapırtılı şupurtulu

“Suyu şapırtılı şupurtulu saçmadan.” (s.7)

Şarkıdan şarkıya

“Tan şarkıdan şarkıya geçişleri...” (s.200)

Şen şakrak

“Başlangıçta şen şakraktılar...” (s.149)

Şımarık şımarık

“Kollarımı boynuna doladım, şımarık şımarık.” (s.187)

Şingir mingir

“...adam mı şingir mingir oynayacak?” (s.35)

Taban tabana

“Annemle komşu ablanın giyim stilleri taban tabana zıttı eskiden.” (s.125)

Tabak çanak

“...masasındaki tabağı çanağı içeri...” (s.43)

Tadı tuzu

“...yaşamın tadı tuzu kalır mı?” (s.134)

Takım taklavat

“Berber takım taklavatını yükledi...” (s.81)

Tam tamına

“...izin tam tamına on beş dakikaydı.” (s.174)

Tane tane

“Sonra tane tane anlatırım.” (s.192)

Tatlı tatlı

“...başını çocuğun ayakkabılarına tatlı tatlı sürmüştü.” (s.108)

Tek tek

“Sahneleri tek tek kafamda yazılı.” (s.14)

Tek tük

“Buralara turist tek tük düşerse, çat pat biz de konuşuruz.” (s.11)

Tepeden tırnağa

“Her sabah tepeden tırnağa...” (s.64)

Tıkır tıkır

“Tan rayların üstünde tıkır tıkır kayan bir trenin...” (s.100)

Tıkış tıkış

“Gar tıkış tıkıştı.” (s.137)

Tıklım tıklım

“Gemiler, otobüsler tıklım tıklım yolcu getiriyor...” (s.165)

Tıngır tıngır

“...tingir tıngır geçerek ilerledi.” (s.140)

Tir tir

“Tir tir titriyordum korkudan.” (s.137)

Top top

“Eren alnından top top biriken teri...” (s.160)

Topu topu

“Topu topu iki takım çamaşırı vardı.” (s.16)

Tozu toprağı

“...üstünün tozu toprağı burnuma yapışmış kalmıştı.” (s.34)

Uçmak gitmek

“Çarık ayağından uçmuş gitmiş...” (s.177)

Uçuk kaçık

“...uçuk kaçıktı sahtekârdı...” (s.39)

Ufak tefek

“Ufak tefek eski eşyayı satmak için...” (s.213)

Uflayıp puflamak

“Dimdik yokuşu uflayıp puflamadan çıktık.” (s.180)

Uluya uluya

“Umut can havliyle uluya uluya kalabalığı...” (s.104)

Usul usul

“Midesi doldukça usul usul açıldı babam.” (s.34)

Uyur uyanık

“...geceyi uyur uyanık hayal denizinde...” (s.20)

Uzlaşır uzlaşmaz

“Adliyeden uzlaşır uzlaşmaz arabayı kuytu bir köşede durdurdu.” (s.107)

Uzun uzadıya

“Uzun uzadıya değil.” (s.132)

Uzun uzun

“...değişik pozlarda uzun uzun seyretmişti.” (s.102)

Üfûl üfûl

“...kambur yollarından üfûl üfûl esiyordum.” (s.96)

Ülkeden ülkeye

“Ülkeden ülkeye gezersin...” (s.21)

Üst baş

“O gece üstüm başım ıslanmıştı.” (s.216)

Üst üste

“...çocuğun üst üste, bangır bangır söylediği ayrılık...” (s.9)

Üstüne üstüne

“...üstüne üstüne gelenleri incitmeden...” (s.106)

Vızır vızır

“Kapı trafiğimiz vızır vızırdı.” (s.74)

Vurani vurani

“Hey vurani vurani, ne çok söylersin yalanı...” (s.19)

Yağlı yağlı

“Yağlı yağlı, pis dolaşmayın ortalıkta.” (s.179)

Yaka paça

“...aynada yakası paçası kaymış gömleğini...” (s.70)

Yalvar yakar

“...diye yalvardım yakardım işte!” (s.40)

Yamru yumru

“...yamru yumru boyacı şapkalı...” (s.202)

Yan yana

“Yemekte yan yana düştük bugün.” (s.11)

Yanıp kavrulmak

“...yakıp söndürmek isteğiyle yanıp kavruluyordum.” (s.87)

Yapış yapış

“Hava boğucuydu, yapış yapıştı...” (s.13)

Yarım yamalak

“...benim yarım yamalak uykular hepten güme gider.” (s.227)

Yaşını başını

“...yaşını başını almış bir adam...” (s.164)

Yavaş yavaş

“...hava yavaş yavaş soğur artık...” (s.83)

Yaya yaya

“...kokuları yaya yaya uyuyordu.” (s.49)

Yaz kış

“Yaz kış demez, balkonda hasır...” (s.83)

Yer yurt

“Benim yerimi yurdumu bulur...” (s.190)

Yerden yere

“...kendini yerden yere atar mı?” (s.136)

Yerli yersiz

“Yerli yersiz sinirleniyor, ağlıyor, bağırıyordu.” (s.92)

Yıldız yıldız

“Yıldız yıldız ama hüznle yanıyordu gözleri.” (s.84)

Yırtık pırtık

“Elbiseler dikilecek...yırtık pırtıklar...” (s.22)

Yol iz

“Yol iz bilmediği bir diyarda kılavuzsuz dolanmış...” (s.89)

Yorgun argın

“Bir akşamüstü eve yorgun argın gelen annem...” (s.76)

Yüz yüze

“Seninle yüz yüze konuşmaya...” (s.187)

Zangır zangır

“...ya ellerim zangır zangır titremeye başladı.” (s.66)

Zırt pırt

“Zırt pırt isteklerimle...” (s.42)

3.11.4. Terimler

Akordeon (müzik)

“Dedemin akordeonu iniltiyle döküyordu şarkısını.” (s.34)

Akort (müzik)

“...oturmuş gitarını akort ediyordu.” (s.194)

Dehliz (mimarlık)

“...bir dehlizin içinde eriyip yok oldular.” (s.57)

Klinik (tıp)

“Bir öğleüstü kliniğe uğradı.” (s.218)

Masal (edebiyat)

“Dedesinin masalları hayallerine karışınca...” (s.21)

Melodi (müzik)

“...çok ötesindeydi melodisine sakladıkları.” (s.34)

Öykü (edebiyat)

“Öykün gizli kapaklı mı?” (s.14)

Ritim (müzik)

“...ritim tuttu müziğe.” (s.64)

Sinüzit (tıp)

“...Nuri Ağabey sinüziti için ilaç...” (s.162)

Trajedi (tiyatro)

“...yapay bir trajedi yaratmışlardı.” (s.103)

3.11.5. İlişki Sözleri

Allah aşkına

“Şimdi anlat, Allah aşkına!” (s.192)

Allah belasını versin

“Allah belasını versin, yazıyordu.” (s.138)

Başın sağ olsun

“Başın sağ olsun.” (s.158)

Güle güle

“Güle güle git.” (s.149)

Hoş geldin

“...‘Hoş gelmişsiniz,’ diye bağırdı masamıza.” (s.33)

Hoşça kal

“Hadi gülüm, hoşçakal!” (s.19)

Özür dilerim

“Öff...Özür dilerim...” (s.139)

Yolun açık olsun

“Yolun açık olsun, dedi.” (s.164)

3.11.6. Yabancı Sözcükler

Bay bay (hoşça kal)

“...İstanbul’a gidiyorum hadi bay bay!” (s.135)

Eser (yapıt)

“Dedemin kendi eseri fotoğraf makinesiyle çektiği fotoğraf.” (s.80)

Esrar (giz)

“Esrar perdesinin kalkmasına daha ne kadar vardı?” (s.108)

Fark etmek (ayırımsamak)

“...kapısının açık olduğunu fark ettim.” (s.105)

Hafıza (bellek)

“Hafıza mı kaldı bende?” (s.192)

Hassas (duyarlı)

“Hassas bir noktaya gelmişlerdi.” (s.214)

Hatırlamak (anımsamak)

“Hatırlamıyorum!” (s.106)

Hayal (düş)

“...kış boyu İstanbul hayaliyle buladılar.” (s.8)

Hayat (yaşam)

“Oyunla hayatı yeniden kurgular çocuklar...” (s.63)

Hediye (armağan)

“...bebekler hediye edermiş.” (s.23)

Hikâye (öykü)

“...uzun ve tatsız hikâyelerini dinlemek.” (s.148)

Hissetmek (duyumsamak)

“Sırrını paylaştığım için borçlu hissetmişim.” (s.119)

İhtiyaç (gereksinim)

“Bir bota ihtiyacım olduğunu...” (s.32)

İhtiyar (yaşlı)

“İhtiyarlar yaşlanınca gelinleri...” (s.200)

İnternet (genel ağ, bilgi sunar)

“İnternet-cafe, langırt salonu, loto-toto bayii...” (s.7)

Program (izlence)

“Televizyon programlarında, sokaklarda duyulan en uç örnekler...” (s.24)

Siluet (karaltı, gölge)

“...araba camlarından ince silüetine göz kırpıyordu.” (s.179)

Staj (uygulamalı öğrenme)

“Gezip tozmaktan fırsat bulursa stajını orada yapacaktı.” (s.7)

Stil (biçem)

“Annemle komşu ablanın giyim stilleri taban tabana zıttı eskiden.” (s.125)

Sürpriz (şaşırtı)

“Davranışları sürpriz değildi benim için.” (s.78)

Vitrin (sergen)

“Tan’ın bir gözü ışıltılı vitrinlerdeydi.” (s.196)

3.11.7. Tekerlemeler

Hey vurani vurani, ne çok söylersin yalanı

“Hey vurani vurani, ne çok söylersin yalanı, altmış sahan borani yedim...” (s.19)

3.11.8. Argo Sözcükler

Avanak

“...geri çekildi avanak.” (s.187)

Bitirim

“...bitirim ağzıyla ‘satılmak’ mı yoksa bu?” (s.151)

Civciv

“Civcivim, akşama görüşürüz.” (s.160)

Çakozlamak

“İşte her şeyin sonu, çakozlandım!” (s.139)

Daniska

“Don yağı yutanların daniskası bu çocuk!” (s.187)

Dikizlemek

“...kaş-göz arası onu dikizledim.” (s.12)

Düdük

“İnat etmişti, düdük!” (s.136)

İplemek

“Beni kim ipler?” (s.126)

Kafayı yemek

“Kafayı mı yedin, abi!” (s.12)

Nalları dikmek

“Nalları havaya dikili kokmuş ölü ol!” (139)

Toz olmak

“...ortalıktan toz olmuştu.” (s.53)

Yırtmak

“...babam yırttı komayı.” (s.43)

3.11.9. Anadolu Ağızları

Cebelleşmek

“İlk günler heyecanını yenmekle cebelleşmiş...” (s.19)

Pataklamak

“...diye sormuştum da, pataklamıştı babam.” (s.172)

Şıppadak

“...diye sordu ve konuyu şıppadak değiştirdi.” (s.58)

Tanış

“İstasyonda bir-iki tanış gözüme çarpmıştı yine.” (138)

Tirit

“Hangi dükkânda iyisi satılır bilir, tirit!” (s.151)

Yoldaş

“Yoldaş oluruz.” (s.12)

Zırlamak

“...dedi de zırlaması kesildi.” (s.146)

3.12. “Vanilya Kokulu Mektuplar” Adlı Romandaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

“Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı romanda kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 12’de verilmiştir:

Çizelge 12. “Vanilya Kokulu Mektuplar” Adlı Romanda Kullanılan Sözvarlığını Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	141	54.44
Deyimler	79	30.50
Yabancı Sözcükler	16	6.17
İlişki Sözleri	9	3.47
Terimler	9	3.47
Atasözleri	2	0.77
Argo Sözcükler	2	0.77
Anadolu Ağızları	1	0.38
Tekerlemeler	0	0
Bilmeceler	0	0
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	259	100

Çizelge 12’ye göre “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında ilk sırada ikilemeler (%54.44), ikinci sırada deyimler (%30.50), üçüncü sırada yabancı sözcükler (%6.17), dördüncü ve beşinci sırada aynı kullanım sıklığıyla ilişki sözleri ve terimler (%3.47), altıncı ve yedinci sırada aynı kullanım sıklığıyla atasözleri ve argo sözcükler (%0.77), sekizinci sırada Anadolu ağızları (%0.38) yer almaktadır. Kalan diğer öğelere ise yer verilmemiştir.

Aşağıda, “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler aşağıda sunulmuştur:

3.12.1. Atasözleri

Bugünkü işini yarına bırakma

“Bugünün işini yarına bırakmayalım.” (s.19)

Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli

“İnsan ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.” (s.15)

3.12.2. Deyimler

Ağzı kulaklarına varmak

“Dedektifliğinden söz açılacak ya, ağzı kulaklarında.” (s.9)

Ağzında bakla ıslanmamak

“Tanıdıkların hiçbirinin ağzında bakla ıslanmaz çünkü.” (s.107)

Akıl etmek

“Nasıl akıl ettin?” (s.44)

Akıl vermek

“...danışmanlarım ne akıl verdilerse onu uyguladım.” (s.45)

Aklına gelmek

“...bugüne kadar aklına gelmedi.” (s.103)

Aklına takmak

“...konuşarak giden adamı aklına taktı.” (s.112)

Aklından geçmek

“Bay Tırtır aklından geçenleri okumuşçasına...” (s.30)

Ayak uydurmak

“Her zaman çağa ayak uydururlar.” (52)

Başında kavak yeli esmek

“Balıkçının başında kavak yelleri esmeye başladığından beri...” (s.77)

Boca etmek

“...iyileştirici gücümü boca ederdim.” (s.34)

Boş durmak

“Yalnız olduğum akşamlarda da boş durmam.” (s.33)

Burun buruna gelmek

“Birden burun buruna gelmişlerdi.” (s.55)

Buyur etmek

“...Kral’ı içeri buyur etmiş.” (s.47)

Buzlar çözülmek

“Yüreğindeki buzlar çözülmüş...” (s.61)

Canını sıkmak

“...davranışı Kıymık’ın canını sıkıyordu.” (s.114)

Dayak yemek

“Kıymık dayak yemiş gibi oldu.” (s.56)

Dert etmek

“...bunu bir gün bile dert etmedim.” (s.41)

Dikiş tutturamamak

“...neden dikiş tutturamadığını keşfetti.” (s.117)

Dönüp dolaşmak

“Eninde sonunda dönüp dolaşıp geleceğim yer gene sizlerin yanı olacaktır.” (s.117)

Dört dönmek

“...yüzü alev alev yanarak odasında dört dönüyordu.” (s.13)

Eli ayağına dolaşmak

“O zaman şimdiki gibi eli ayağına dolaşmamıştı.” (s.23)

Eline tutuşturmak

“...kapısına astığı kâğıdın aynısından elime tutuşturdu.” (s.9)

Gönlü razı olmamak

“Beni evde bırakmaya gönlü razı olmaz...” (s.58)

Göze almak

“Karşı karşıya görüşmeyi göze alamadığım için bu yolu seçiyorum.” (s.42)

Gözleri parlamak

“İstediğiniz yere götürürüm, dedi gözleri parlayarak.” (s.32)

Gözlerini fal taşı gibi açmak

“Gözlerimi de tıpkı Hugo gibi faltaşı büyüklüğünde açarak konuşacağım.” (s.22)

Gözlerinin içine bakmak

“Gözlerinin içine dikkatli dikkatli baktı.” (s.62)

Gözü uyku tutmamak

“Ama gözünü uyku tutmadı.” (s.25)

Gözünden kaçmak

“Bu mektuplar gözünden kaçtı mı?” (s.114)

Gözüne çarpmak

“O sırada gözüne bir ışık çarpmış.” (s.45)

Gözüne uyku girmemek

“Rina’nın gözüne geceler boyu uyku girmemiş.” (s.77)

Gözünü alamamak

“Bir süre gözünü alamadan baktı eve.” (s.22)

Gözünü almak

“...ağaçların arasından sızan ışık gözümü aldı.” (s.26)

Gözünü kapamak

“Ah, gözümü kapamadan ne iş yapacağına bir karar verse!” (s.88)

Gözünü karartmak

“Gözünü kararttı ve şıppadak...” (s.56)

Gözünün önünden gitmemek

“...dalga dalga saçlarını savuruşu balıkçının gözünün önünden gitmemiş.” (s.76)

Haber salmak

“...ülkenin dört bir yanına haber salmışlar.” (s.120)

Haşır neşir olmak

“...müzik aletiyle haşır neşir olmak içinmiş.” (s.98)

Hatırı sayılır

“...Bayan Fırdöndü’ye hatırı sayılır bir indirim daha yaptı.” (s.87)

İçi içine sığmamak

“Nedense içi içine sığmıyordu.” (s.54)

İçine çekmek

“...deniz kokusunu içime çekiyorum.” (s.33)

İki sözü bir araya getirememek

“Ama iki sözcüğü bir araya getirip güzel bir cümle kuramaz ki!” (s.108)

İple çekmek

“İpi çekti, kapı açıldı.” (s.20)

İşe yaramak

“Çünkü o zaman bir işe yarar.” (s.13)

İşine gelmek

“Anneannesinden istemek işine gelmez.” (s.20)

Kafası almamak

“Yoksa kafam almaz.” (s.18)

Kafayı üşütmek

“...kimi de kafayı üşütmüş...” (s.49)

Kahkahayı basmak

“...gözü birden Kıymık’a takıldı ve kahkahayı bastı.” (s.66)

Kapı kapı dolaşmak

“Kapı kapı dolaştı.” (s.108)

Kara kara düşünmek

“Başını ellerinin arasına almış, kara kara düşünüyor şimdi.” (s.11)

Katıla katıla gülmek

“...şakalar yapar, katıla katıla güldürürmüş.” (s.72)

Kem küm etmek

“...kem küm etmeden konuşabilir.” (s.22)

Kendinden geçmek

“...kendinden geçmemiş bile.” (s.43)

Kendini yiyip bitirmek

“...derdi yüzünden kendini yiyip bitiriyormuş.” (s.41)

Kukumav kuşu gibi

“Oturur kukumav kuşu gibi ne kadar yalnız olduğunu düşünürsün.” (s.58)

Laf atmak

“...laf atarak kasabalılarla sohbet edermiş.” (s.72)

Meydan okumak

“Bayağı meydan okuyor terzi hanıma.” (s.12)

Mışıl mışıl uyumak

“...göbeğinde, dizlerinde mışıl mışıl uyuklarmış.” (s.73)

Mumla aramak

“...yaşadığı sıkıcı günleri mumla arardı belki.” (s.31)

Neşesi kaçmak

“...Kıymık’ın neşesini kaçırmıştı.” (s.84)

Ödünü koparmak

“...azarlayacak diye ödü kopuyor, zavallının.” (s.53)

Pes etmek

“Hemen pes etmeyin, canım.” (s.70)

Peşine takılmak

“Dönüşte peşine kedilerle çocuklar takılırlarmış” (s.72)

Rahatı kaçmak

“...Kıymık da adamın rahatını kaçırmak istemedi.” (s.66)

Renk katmak

“Bay Tırtır’a gelen mektup yaşamına renk katmıştı.” (s.88)

*Sabun köpüğü gibi sönmek

“...kıızgınlığı da sabun köpüğü gibi dağılıp gitmişti.” (s.60)

Soluğu (bir yerde) almak

“...mahallenin tek pastacısında aldı soluğu...” (s.109)

Sözünün eri

“Kız sözünün eriymiş.” (s.103)

Ters ters bakmak

“ ‘İşte bu!’ diyerek ters ters bakıyor.” (s.112)

Tıkırında gitmek

“Ülkesinde işler tıkırında gidiyormuş.” (s.40)

Uzak tutmak

“...kirlenmesin diye yanından uzak tutuyormuş.” (s.78)

Ün yapmak

“Dürüstlüğüyle ün yapmış Sava...” (s.101)

Üste çıkmak

“Üste çıkmayı ne güzel de beceriyorsun!” (s.123)

Yapmadığını bırakmamak

“...onu dışarı göndersin diye yapmadığını bırakmaz.” (s.19)

Yara almak

“Sihirli bir el, günü hiç yara almadan geçirmesini mi sağlıyordu yoksa?” (s.64)

Yerinde duramamak

“Yerinde duramayacağını hissetmişti.” (s.54)

Yüreğini açmak

“...sevdiği kadına benzettiği için yüreğini açtığını anlamış.” (s.80)

Yüz yüze gelmek

“...bir başkasıyla yüz yüze geliyordum.” (s.26)

Yüzünden düşen bin parça olmak

“Sava’nın yüzünden düşen bin parça olmuş...” (s.102)

3.12.3. İkilemeler

Abuk sabuk

“Abuk sabuk giysiler ve büyücü maskeleriyle...” (s.19)

Acıklı acıklı

“...önünden geçen gri bulutlara acıklı acıklı bakıyor.” (s.11)

Adım adım

“Bütün gün köyü adım adım dolaşıp kızı bulmuş.” (s.81)

Ağır ağır

“...hata yapmamak için ağır ağır okumaya başladı.” (s.24)

Akın akın

“Ülkenin her köşesinden akın akın hokkabazlar...” (s.120)

Akla hayale

“...akla hayale gelmeyecek komik öyküler anlatıyor.” (s.111)

Alev alev

“...yüzü alev alev yanarak odasında dört dönüyordu.” (s.13)

Alıp vermek

“Yaşamanın, soluk alıp vermenin...” (s.31)

Alır almaz

“Kimi zarfı alır almaz ne gün postaya atıldığına bakar.” (s.36)

Aptal aptal

“...su damlalarına aptal aptal bakıyor.” (s.19)

Ara sıra

“Duygularını açabileceği, ara sıra görüşünü alacağı...” (s.63)

Arada sırada

“Bazen. Arada sırada.” (s.32)

Ardı arkası

“Rina ise mektupların ardı arkasının kesildiğini görünce...” (s.78)

Ayrı ayrı

“Ayrı ayrı kanalları üfleyerek...” (s.60)

Az çok

“Bu kasabada az çok herkes balıkçıdır...” (s.78)

Bağıra çağıra

“Üstelik bağıra çağıra kitap okumayı çok severim.” (s.18)

Baka baka

“Pencereden sokağa baka baka bu mucizenin...” (s.61)

Bakar bakmaz

“Kral aynaya bakar bakmaz çılgına dönmüş...” (s.120)

Bas bas

“Ayda bir yumurta yiyeceğiz artık!’ diye bas bas bağırıyordu.” (s.17)

Baş başa

“...bir an önce mektupla baş başa kalabilmektir derdi.” (s.36)

Başlar başlamaz

“Film başlar başlamaz paketi açtı.” (s.90)

Baştan ayağa

“Bir gün baştan ayağa değişip balıkçının karşısına çıkmak istemiş.” (s.79)

Bilse bilse

“Bu sorunun yanıtını bilse bilse...” (s.106)

Bir sağa bir sola

“...bir sağa bir sola götürmüş.” (s.75)

Birer birer

“...tabancasıyla birer birer yok etmeye çalışıyor.” (s.106)

Birer ikişer

“Yakınlarımı birer ikişer kaybedince yaşama sevincim kalmadı.” (s.58)

Boş boş

“Bütün gün boş boş pinekliyorum sanma.” (s.33)

Boy boy

“Anneanesi kumaşlardan desen desen, boy boy örtüler üretmiş...” (s.85)

Burun buruna

“Birden burun buruna gelmişlerdi.” (s.55)

Cıvıl cıvıl

“Yüreğinde cıvıl cıvıl bir melodi çalıyor...” (s.61)

Cin cin

“Her an şaka yapacakmış gibi cin cin gülümsüyor.” (s.95)

Çabuk çabuk

“Sayfaları çabuk çabuk çevirerek...” (s.27)

Çala çala

“...topuklarını yere vura vura, borazan, mızıka çala çala peşimden geliyor.” (s.115)

Çeke çeke

“...kokusunu içlerine çeke çeke uyuklarmış.” (s.73)

Çıtı pıtı

“Nedense bu duygulu sesli, çıtı pıtı kıza hayır diyememiş.” (s.101)

Dalga dalga

“...dalga dalga saçlarını savuruşu balıkçının gözünün önünden gitmemiş.” (s.76)

Dallı güllü

“İçimde dallı güllü duygular...” (s.50)

Derme çatma

“...derme çatma bir kulübede yaşayan...” (s.72)

Desen desen

“Anneanesi kumaşlardan desen desen, boy boy örtüler üretmiş...” (s.85)

Dikkatli dikkatli

“Gözlerinin içine dikkatli dikkatli baktı.” (s.62)

Dinler dinlemez

“Kral’ı dinler dinlemez başındaki tacı işaret etmiş.” (s.42)

Diz dize

“Kıymık, Baldudak’la diz dize film seyrettiği gün...” (s.92)

Doğru dürüst

“...ne filmi doğru dürüst seyredebildi...” (s.90)

Döndüre döndüre

“Sandviçi gözlerini döndüre döndüre, bir solukta...” (s.94)

Duyar duymaz

“...sözünü duyar duymaz, çılgınlık atarak...” (s.73)

Düşünceli düşünceli

“...içini açmadan düşünceli düşünceli baktı.” (s.110)

Düşüne düşüne

“...benimle alay ederse diye düşüne düşüne yatağın içinde...” (s.25)

Ede ede

“Dans ede ede bütün evi dolaştı.” (s.55)

Efil efil

“Efil efil esen, insanın yüzünü okşayan...” (s.116)

El ele

“...ikisi el ele kırlarda koşuştular.” (s.70)

Eninde sonunda

“Eninde sonunda dönüp dolaşıp geleceğim yer gene sizlerin yanı olacaktır.” (s.117)

Eski püskü

“...eski püskü giysilerini bulup üzerine geçirmiş.” (s.42)

Evirmek çevirmek

“Kıymık mektubu evirdi çevirdi.” (s.96)

Gelen geçen

“Tezgâh gelen geçenin ilgisini çekiyordu.” (s.87)

Gider gitmez

“Kıymık eve gider gitmez buluşlar defterine...” (s.119)

Girer girmez

“Kıymık son gün bahçeye girer girmez Bay Tırtır’ın...” (s.94)

Gülüp geçmek

“...kimi de kafayı üşütmüş, deyip gülüp geçmiş.” (s.49)

Gümbür gümbür

“Yüreği gümbür gümbür çarpıyordu.” (s.23)

Günden güne

“...Kıymık’ın sinirleri günden güne geriliyor.” (s.113)

Hal hatır

“Kasabalı hal hatır sormak için kapısını çaldığında...” (s.78)

Harıl harıl

“...harıl harıl camları siliyormuş.” (s.46)

Haşır neşir

“O kendi mektuplarıyla haşır neşirdi.” (s.109)

Hemen hemen

“Hemen hemen her gün tekerlekli sandalyesiyle...” (s.111)

Hop hop

“Gerdanı göbeği hop hop hoplarmış o gülerken.” (s.72)

Hoplata hoplata

“Yoksa göbeğini hoplata hoplata güler mi?” (s.81)

Horul horul

“...tok kedi ordusu horul horul uyuyormuş.” (s.43)

Işıl ışıl

“...gözbebekleri ışıl ışıl parlamış.” (s.62)

İvir zıvır

“...tahta kutular, masklar ve bir sürü ıvır zıvır vardı.” (s.58)

İkişer üçer

“Merdivenleri ikişer üçer çıkarak koştu.” (s.57)

İsteksiz isteksiz

“Kıymık eskisi gibi eve isteksiz isteksiz değil, koşturarak geliyordu.” (s.84)

İteleye iteleye

“Ayağımla iteleye iteleye dışarı atardım.” (s.32)

Kapı kapı

“Kapı kapı dolaştı.” (s.108)

Kara kara

“Başını ellerinin arasına almış, kara kara düşünüyor şimdi.” (s.11)

Karşı karşıya

“Karşı karşıya görüşmeyi göze alamadığım için bu yolu seçiyorum.” (s.42)

Kaşımış kaşımış

“...karnını kaşımış kaşımış durmuş.” (s.45)

Kazasız belasız

“...yüreğinde ilk günü kazasız belasız geçirmenin verdiği sevinç...” (s.29)

Kem küm

“...kem küm etmeden konuşabilir.” (s.22)

Kendi kendine

“Kendi kendine çalmaya çalışırsın.” (s.60)

Kıpır kıpır

“Dudakları kıpır kıpır...” (s.56)

Kırış kırış

“Yüzüm kırış kırış, maske takmış gibi...” (s.121)

Kış kış

“Papağanı kış kış diye kovalamış.” (s.43)

Kıvrır kıvrır

“Kral, kızın önüne dökülmüş kıvrır kıvrır saçlarının...” (s.46)

Koşa koşa

“...artık eskisi gibi değil, koşa koşa geliyordu.” (s.91)

Kös kös

“...kaldırım kenarında kös kös oturan Kıymık’ı gördü.” (s.57)

Kurtarsa kurtarsa

“Beni kurtarsa kurtarsa böyle bir iş kurtarabilir ancak.” (s.18)

Lapa lapa

“Bay Tırtır’ın üstüne lapa lapa yağmak isterdim.” (s.34)

Masadan masaya

“...masadan masaya laf atarak kasabalılarla sohbet edermiş.” (s.72)

Mışıl mışıl

“...göbeğinde, dizlerinde mışıl mışıl uyuklarmış.” (s.73)

Nefes nefese

“Nefes nefese kulübenin kapısına dayandım.” (s.26)

Oflayıp pofladı

“Ne keselim, dedi, ne de oflayıp pofladı.” (s.95)

Okşaya okşaya

“Kemanı sevgiyle okşaya okşaya bir-iki parça...” (s.100)

Olsa olsa

“Olsa olsa birkaç hafta önce uydurmuşsundur.” (s.121)

Olup bitmek

“Dışarıda neler olup bittiğini de anlatırım.” (s.32)

Ordan burdan

“Bana ordan burdan toplama, derme çatma eşyalar aldı.” (s.30)

Ovuştura ovuştura

“...gözlerini ovuştura ovuştura yürüyen bir çocuk...” (s.45)

Öve öve

“...kız konser salonunu öve öve bitiremiyormuş.” (s.102)

Pır pır

“Kıymık yüreğinde pır pır eden bir saka kuşu...” (s.25)

Pırıl pırıl

“...koyu mavi gökyüzü ve pırıl pırıl parlayan...” (s.43)

Pişkin pişkin

“Bakın, nasıl da pişkin pişkin gülümsüyor şimdi!” (s.9)

Pofur pofur

“Kulaklarından pofur pofur dumanlar çıkararak homurdanır.” (s.12)

Sağa sola

“Ne yapacağını bilmez bir halde sağa sola bakındı.” (s.23)

Savura savura

“Çantasını savura savura eve doğru yürüdü.” (s.25)

Seçe seçe

“Seçe seçe sonunda birkaç deniz ürünleri konserve...” (s.112)

Sessiz sedasız

“Yılların emanetçisi, kapısını sessiz sedasız kapayacak değil ya...” (s.99)

Seve seve

“Seve seve her istediğinizi yaparım.” (s.32)

Sıcak sıcak

“Ekmekleri sıcak sıcak tutmaktan ellerim kavrulurdu.” (s.38)

Sık sık

“...sık sık düşünmekten kendini alamadığı tek arkadaşı da o.” (s.19)

Sıkı sıkı

“Kıymık, Alice Harikalar Ülkesinde’yi aldı ve sıkı sıkı sarıldı kitaba.” (s.28)

Soğuk soğuk

“Kıymık’a soğuk soğuk baktı.” (s.55)

Sokak sokak

“Köy, köy sokak sokak dolaşır, aşı yapar...” (s.34)

Süre süre

“İz süre süre sonunda Paris’teki bir konser...” (s.103)

Şaşkın şaşkın

“...şişe yığınının şaşkın şaşkın bakmış.” (s.77)

Şıp şıp

“Kral alnında birikip yere şıp şıp damlayan terlerini...” (s.47)

Tatlı tatlı

“...nasıl üretildiğini tatlı tatlı anlatıyordu.” (s.87)

Tek tek

“...evlerde oturanları tek tek tanır.” (s.35)

Teker teker

“Her birini teker teker açmış...” (s.77)

Ters ters

“ ‘İşte bul!’ diyerek ters ters bakıyor.” (s.112)

Tıklım tıklım

“Dolabın rafları tıklım tıklımdı.” (s.58)

Topu topu

“Okuldan çıkıp evi bulana kadar topu topu on dakika geçmişti.” (s.20)

Tuta tuta

“...karnını tuta tuta gülererek izliyordu.” (s.67)

Uç uca

“Uç uca ekledim, olmadı kısa geldi.” (s.11)

Ufak tefek

“...ufak tefek aksaklıklarla çalmayı becermişti.” (s.69)

Usul usul

“...bileğindeki yanık izine usul usul sürdü.” (s.38)

Uyanır uyanmaz

“Sabah uyanır uyanmaz ilk işi...” (s.119)

Uykulu uykulu

“Uykulu uykulu yeniden yollara düşmüş.” (s.43)

Uzun uzun

“...dudağının arasını uzun uzun kaşımış.” (s.42)

Ülkeden ülkeye

“Ölene kadar da ülkeden ülkeye sevdiği kadınla gezmenin keyfini sürmüş.” (s.105)

Üstüne üstüne

“Üstüne üstüne gelen Kıymık’ı...” (s.114)

Varını yoğunu

“Varını yoğunu satmış.” (s.103)

Vıcık vıcık

“...saçları terden vıcık vıcık olmuş” (s.44)

Vura vura

“Kız topuklarını yere vura vura uzaklaşırken...” (s.55)

Yalan yanlış

“O da uyduruk bir ad ve yalan yanlış bir adres olabilir...” (s.107)

Yanıp sönmek

“...gözbebeklerinde yıldızlar yanıp sönüyordu.” (s.122)

Yanıt manıt

“Zaten balıkçının da yanıt manıt beklediği yokmuş. (s.75)

Yarı yarıya

“...hiç mal satamayınca fiyatları yarı yarıya düşürdü.” (s.87)

Yavaş yavaş

“...gövdesi de yavaş yavaş ortaya çıkıyordu.” (s.51)

Yaylana yaylana

“Hugo nasıl yaylana yaylana yürüyorsa...” (s.22)

Yorgun argın

“Yorgun argın ışığa doğru yürümüş.” (s.45)

Yürüye yürüye

“Kral yürüye yürüye bir çöplüğe gelmiş.” (s.43)

Yüz yüze

“...bir başkasıyla yüz yüze geliyordum.” (s.26)

Zıplaya zıplaya

“Zıplaya zıplaya balkon demirlerine, sandalyeye...” (s.35)

3.12.4. Terimler

Akort (müzik)

“...temizleyip parlatıyor, akortlarını yapıyormuş.” (s.98)

Karabatak (biyoloji)

“Ben yalnızca karabatakların sesini mi duyuyorum şimdi?” (s.68)

Masal (edebiyat)

“Masal Körpegül’ü çok sarmıştı.” (s.54)

Öykü (edebiyat)

“...müzik grupları öykü kahramanları adına bir sürü dilekçe yazdı.” (s.10)

Plak (müzik)

“...pikabını açtı, bir plak koydu.” (s.54)

Saksafon (müzik)

“...duvara asılı saksafonu alır, bir nota üflermiş, o kadar.” (s.41)

Şair (edebiyat)

“Şairsiniz yani.” (s.33)

Şiir (edebiyat)

“Şiir yazmaya çalışırım.” (s.33)

Teleskop (gökbilimi)

“...teleskopuyla gökyüzündeki suçlu terziyi aramaya çıkıyor.” (s.10)

3.12.5. İlişki Sözleri

Allah aşkına

“Bu büroya işi düşen oluyor mu Allah aşkına!” (s.10)

Beni affet

“Beni affet. Yakında görüşürüz.” (s.42)

Görüşürüz

“Beni affet. Yakında görüşürüz.” (s.42)

Günaydın

“Kıymıık! Günaaydın!” (s.63)

Hoş geldiniz

“Hoş geldiniz küçük bey.” (s.94)

Özür dilerim

“Bir süre seni yalnız bırakacağım için özür dilerim.” (s.42)

Sağ ol

“Sağ ol, iyi yürekli yavrum.” (s.32)

Seni seviyorum

“Baldudak’ın ‘seni seviyorum’ diyen sesi doldurdu kulaklarımı.” (s.62)

Teşekkür ederim

“...Kral’a teşekkür etmek istiyor, ama o günden beri Kral’ı hiç görmedi.” (s.85)

3.12.6. Yabancı Sözcükler

Cümle (tümce)

“Konuşmasına hep aynı cümleyle başlar zaten.” (s.15)

Enerjik (güçlü, hareketli)

“Düşünemeyeceğin kadar enerjiktim.” (s.58)

Fark etmek (ayırımsamak)

“...bu gürültüden sonra mutlaka fark etmiştir.” (s.23)

Hayal (düş)

“Dalgalı saçlı kadın süslüyormuş hayallerini artık.” (s.77)

Hediye (armağan)

“...bir öykü kitabımı hediye edebilirim...” (s.47)

Hissetmek (duyumsamak)

“Yerinde duramayacağını hissetmişti.” (s.54)

İhtiyaç (gereksinim)

“Sık sık gelip ihtiyaçlarımı karşılıyorlar.” (s.30)

İhtiyar (yaşlı)

“...şu sakat ihtiyar.” (s.111)

Kelime (sözcük)

“Uyumak ne kelime...” (s.43)

Kimono (geniş kollu sabahlık)

“... mavi kimonosundaki kırmızı yeşil kuşlar cıvıdayarak onu selamladılar.” (s.63)

Koleksiyon (derlem)

“Gören artist fotoğrafları koleksiyonu yaptığımı sanıyor...” (s.115)

Mesaj (ileti)

“...üzerlerinde bir mesaj olup olmadığına bakıyor.” (s.115)

Sandviç (ekmek arası yiyecek)

“Sandviçi gözlerini döndüre döndüre, bir solukta...” (s.94)

Sempatik (sevimli, sıcakkanlı, cana yakın)

“...beyaz saçlarıyla sempatik bir adam.” (s.25)

Seyretmek (izlemek)

“...ateşböceklerinin dansını seyrettiler.” (s.70)

Sürpriz (şaşırtı)

“Yaşam sürprizlerle doludur.” (s.56)

3.12.7. Argo Sözcükler

Sarmak

“Masal Körpegül’ü çok sarmıştı.” (s.54)

Toz olmak

“Hemen toz olmalıyım...” (s.23)

3.12.8. Anadolu Ağızları

Şıppadak

“Gözünü kararttı ve şıppadak...” (s.56)

3.13. Sevim Ak’ın Tüm Romanlarındaki Sözvarlığına İlişkin Bulgular

Sevim Ak’ın tüm romanlarında kullanılan sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımları (sıklık ve yüzdeleri) en çok olandan en az olana doğru Çizelge 13’de verilmiştir:

Çizelge 13. Sevim Ak’ın Tüm Romanlarında Kullanılan Sözvarlığını

Oluşturan Dilsel Öğelerin Kullanım Sıklıklarına Göre Sıralanması

Dilsel Öğeler	Sıklık	Yüzde
İkilemeler	2060	50.97
Deyimler	1412	34.94
Yabancı Sözcükler	262	6.48
Terimler	116	2.87
İlişki Sözleri	70	1.73
Argo Sözcükler	62	1.53
Anadolu Ağızları	36	0.89
Atasözleri	14	0.34
Tekerlemeler	6	0.14
Bilmeceler	3	0.07
Kalıplaşmış Sözler	0	0
TOPLAM	4041	100

Çizelge 13 tüm romanların (on iki kitap) toplamından oluştuğu için, buradaki sıklıkların tekrarlı kullanım sayılarını içerdiği göz önünde bulundurulmalıdır.

BÖLÜM 4

YORUMLAR

İkilemeler dilimizde geçmişten günümüze çok yaygın bir şekilde kullanılan anlatım gereçlerinden biridir. Özellikle aynı sözcüklerin yinelenmesi, zıt ve yakın anlamlı sözcüklerin kullanılması yollarıyla oluşturulan ikilemelere romanlarda geniş yer verilmiştir. Diğer anlatım gereçleriyle karşılaştırıldığında her olay ve duruma uygun birden çok ikileme oluşturulabildiği düşünüldüğünde yazarın romanlarında en sık kullandığı sözvarlığının ikilemeler olması anlam kazanmaktadır. Bu yolla anlatıma pekiştirme, devinim, çekicilik ve güç kazandırılmıştır. Bu romanlarla buluşan çocuklar ikilemelerin birçok örnekleriyle karşılaşacaktır.

Yapıtlardaki sözvarlığında ikilemelerden sonra, içerisinde betimleme ve benzetmeleri taşıyan deyimler kullanılarak anlatıma güzellik ve canlılık katan özlü sözler çocuklarla buluşturulmuştur. Bazı deyimlerin (kaynak sözlüklerdeki kullanımlarla karşılaştırıldığında) biçimsel yönden farklı kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlar sözcüklerin yerini değiştirme, araya sözcük/ler ekleme ya da eksik veya yerine geçen sözcük kullanma yollarıyla oluşturulan biçimsel farklılıklardır. Sözvarlığı ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da yazarların bazı sözvarlıklarını özellikle de deyimleri farklı biçimlerde kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Örneğin, Okuyan (2006)'ın çalışmasında atasözleri ve deyimlerin kullanımında biçimsel sapmalar olduğu bulgusu paylaşılmıştır. Benzer şekilde, Mert (2009)'ın çalışmasında atasözleri ve deyimlerin farklı kullanımının olduğu belirtilmiştir. Hasırcı (2008)'nin çalışmasında deyimlerin kullanımında genellikle özgün biçimin korunduğu ancak farklı kullanımların da göze çarptığı açıklanmıştır.

Romanlarda yabancı sözcüklere de yer verilmiştir. Eser, hatıra, fikir, hayat... gibi sözcükler dile yerleşmiş yabancı sözcükler gibi düşünülebilir. Oysa bu sözcüklerin Türkçe karşılıkları yıllardır dilin çevrim alanına girmiştir. Ayrıca chat, deforme, demode, fitness center... gibi sözcüklere Türkçe karşılıkları olmasına karşın çocuk kitaplarında yer verilmesi ileride düzeltilmesi olanaklı olmayan kullanımların yerleşmesine neden olabilir. Özellikle çocuk yaşlarda Türkçe sözcük kullanma duyarlılığı kazandırılırsa, toplumda yabancı sözcük kullanma eğilimi giderek azalabilir. Bu konuda çocuk edebiyatı yazarlarının da farkındalığı artırılmalıdır.

Sözvarlığı bakımından incelenen romanlarda terimler de yer almaktadır. Çocukların yeni sözcük öğrenmesi bakımından yazarın edebiyat, müzik, tıp, matematik, biyoloji...gibi çeşitli alanlarda farklı terimlere yer vermesi olumludur. Ancak romanlarda sözvarlığı kapsamına giren bazı sözcüklerde yazım yanlışı ve bazı yerlerde de anlatım bozukluğu görülmüştür. Bu sözcükler tümce içerisinde aşağıda belirtilmiştir.

“Doktor *steteskopuyla* kalbini dinledi...” (ABT, s.109)

Stetoskop (<http://www.tdk.gov.tr/>, <http://www.dildernegi.org.tr/>)

“*Grafitileri* konusundan, rengine, boyasının cinsine...” (PTL, s.33)

Grafiti (<http://www.dildernegi.org.tr/>, <http://www.tubaterim.gov.tr/>)

Ya da grafit (<http://www.tdk.gov.tr/>)

“Gördüyse de ses çıkarmadı, *görmemezlikten* geldi.” (GD, s.8)

Görmemezlikten gelmek (<http://www.tdk.gov.tr/>)

“Minicik *nüans farklarını*, frekansları çok iyi...” (HAK, s.146)

“*İhtiyarlar yaşlanınca* gelinleri onları beşiğe yatırırlarmış.” (ŞDS, s.200)

Çocuk okurların sözcükleri yanlış öğrenmemeleri açısından, yazarların ve yayınevlerinin yazım kurallarına uyulması konusunda daha dikkatli olmaları beklenmektedir.

Diğer taraftan dilin kültürünü yansıtan ilişki sözleri de romanlarda yer verilen bir başka sözvarlığıdır. Bazı durumlar karşısında kullanılan gelenekselleşmiş bu kalıpların kitaplarda da yer alması çocukların örtük öğrenmelerine yardımcı olacaktır. Ayrıca romanlarda sözvarlığı başlığına giren argo sözcüklere de yer verilmiştir. Argo sözcükler de yaşamın bir parçasıdır ve romanlar da yaşamdan kesitler içerir. Yazarın, yapıtlarında çocuğa göreliği zedelemekten argo sözcüklere de yer vermesi, çocuk okurlara farklı anlatım biçimlerini göstermesi bakımından örnek oluşturmuştur. Bunun yanı sıra Anadolu ağızları incelenen romanlarda çok az yer verilen sözvarlıklarındandır. Genelde yöresel konuşmaların geçtiği öykülerde ağız özelliklerine daha çok rastlanabileceği düşünüldüğünde yazarın yapıtlarında bu sözvarlıklarının az yer alması doğal karşılanmaktadır.

Genellikle öğüt veren, yol gösteren yönleriyle bilinen atasözleri; çoğunlukla masal içerikli anlatımlarda sık rastlanan tekerlemeler; genellikle sözlü oyun yerine geçen bilmece romanlarda diğer sözvarlıklarına oranla çok daha az yer almıştır. Romanlarda sanatçı, düşünür, hükümdar gibi ünlü kişilerin kullandığı kalıplaşmış sözler ise hiç yer bulmamıştır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Yazarın çocuk romanlarında Türkçenin sözvarlığını ne oranda yansıttığı genel amacı çerçevesinde, alt amaçlara aşağıdaki yanıtlar bulunmuştur.

- 1) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler ikilemeler, deyimler, yabancı sözcükler, terimler, ilişki sözleri, argo sözcükler, Anadolu ağızları, atasözleri, tekerlemeler ve bilmecelerdir.
- 2) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “ikilemelerin” kullanım sıklığı 2060 (%50.97)'dir.
- 3) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “deyimlerin” kullanım sıklığı 1412 (%34.94)'dir.
- 4) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “yabancı sözcüklerin” kullanım sıklığı 262 (%6.48)'dir.
- 5) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “terimlerin” kullanım sıklığı 116 (%2.87)'dir.
- 6) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “ilişki sözlerinin” kullanım sıklığı 70 (%1.73)'dir.
- 7) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “argo sözcüklerin” kullanım sıklığı 62 (%1.53)'dir.
- 8) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “Anadolu ağızlarının” kullanım sıklığı 36 (%0.89)'dir.
- 9) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “atasözlerinin” kullanım sıklığı 14 (%0.34)'dür.
- 10) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “tekerlemelerin” kullanım sıklığı 6 (%0.14)'dir.
- 11) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “bilmecelerin” kullanım sıklığı 3 (%0.07)'dür.
- 12) Sevim Ak'ın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan “kalıplaşmış sözlerin” kullanım sıklığı 0'dır.

Yazarın çocuk romanlarında sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin büyük bir bölümü kullanılan kaynak sözlüklerde erişilebildiği için çalışmaya yansıtılmıştır. Yazarın tüm romanlarında sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler kullanım sıklığı açısından incelendiğinde her bir roman için elde edilen sonuçların birbirine benzer olduğu görülmüştür. Romanlarda kullanım sıklığı en fazla olan sözvarlığı ögesi ikilemelerdir. İkilemelerin ardından deyimler ve yabancı sözcükler yer almaktadır. Bu sıralama, yazarın tüm romanlarında kullandığı sözvarlıklarının toplamından oluşan sıralama olduğu gibi her bir roman için de aynı sıralama söz konusudur. Ancak, bundan sonraki sıralama kitaptan kitaba göre farklılık gösterse de tüm romanların sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin toplam kullanım sıklığına bakıldığında dördüncü sırayı terimler almaktadır. Terimlerin ardından, ilişki sözleri, argo sözcükler, Anadolu ağızları, atasözleri, tekerlemeler ve son olarak bilmece gelmektedir. Kalıplaşmış sözlere yazarın hiçbir kitabında rastlanmamıştır. Sonuçta, Sevim Ak'ın on iki romanının toplamında 2060 ikileme, 1412 deyim, 262 yabancı sözcük, 116 terim, 70 ilişki sözü, 62 argo sözcük, 36 Anadolu ağızı, 14 atasözü, 6 tekerleme ve 3 bilmece belirlenmiştir. Yazarın romanlarının sözvarlığında ikilemeler ve deyimler geniş yer tutar.

Alanyazında edebiyat yapıtlarındaki birçok sözvarlığı çalışmalarında, sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımlarına (sıklık ve yüzdelerine) genellikle doğrudan yer verilmemiştir. İncelenen çalışmalar çoğunlukla yetişkinlere yönelik edebiyat yapıtlarını içeren sözvarlıkları üzerinedir. Bu çalışmalara konu olan yapıtların sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımlarının farklı sonuçlar içerdiği gözlemlenmiştir. Bu sonuçların sözvarlığı çalışmalarına konu olan yapıtların türlerinin farklılığından kaynaklandığı düşünülebilir. Bu çalışmalarda sözvarlığını oluşturan dilsel öğelerin dağılımlarının sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Okuyan (2006)'ın “Türkçenin Sözvarlığı Açısından Fakir Baykurt'un Romanları” adlı çalışmasında sözvarlığı açısından incelenen dilsel öğeler arasında en çok ikilemelerin, ardından deyimlerin yer aldığı görülür. Çalışmada atasözlerinin ve ilişki sözlerinin daha az kullanıldığı yönünde bilgiler yer almaktadır. Ayrıca yazarın romanlarındaki sözvarlığı arasında yerel söz değerleri, öz Türkçe kullanımlar ve küfürler de bulunmaktadır.

Hasırcı (2008)'nın, “Türkçenin Sözvarlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi” adlı çalışmasında, sözvarlığı açısından incelenen öğeler arasında en çok deyimlerin ikinci sırada ise ikilemelerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada incelenen

sözvarlığı öğeleri arasında ilişki sözlerinin ve terimlerin de bulunduğu açıklanırken, atasözlerinin ve kalıplaşmış sözlerin çok az yer aldığı belirtilmiştir.

Mert (2009)'ın, “Türkçenin Sözvarlığı Açısından Eflatun Cem Güney’in Derleyip Yazdığı Masallar” adlı çalışmasında Eflatun Cem Güney’in derleyip yazdığı 70 masalda, 1296 deyim, 551 ikileme, 487 ilişki sözü, 196 atasözü, 148 kalıp söz, 91 yerel sözvarlığı ögesi, 34 tekerleme, 23 yansıma sözvarlığı ögesi ve 21 doldurma sözcük bulunduğu belirlenmiştir.

Mangır (2009)'ın, “Osman Cemal Kaygılı’nın Eserlerindeki Sözvarlığı” adlı çalışmasında sözvarlığı açısından incelenen öğeler arasında en çok deyimlerin ardından ikilemelerin ve terimlerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada incelenen sözvarlığı öğeleri arasında ilişki sözleri, argo sözcükler ve atasözleri de yer almaktadır.

Çocukların anadillerini sevmeleri için o dilin değerlerini ve güzelliklerini görmeleri sağlanmalıdır. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları anadilinin inceliklerini çocuklara sezinletecek etkili araçlardır. Bu bağlamda, çocukların küçük yaşlardan itibaren dilsel becerilerinin gelişmesinde düzeylerine uygun nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla buluşturulması gerekmektedir. Çocukların anadilinin inceliklerini ve güzelliklerini duyumsayabilmesi için çeşitli sözvarlıklarının kullanıldığı edebiyat yapıtlarıyla tanıştırılması önemlidir. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla buluşan çocuklar örtük öğrenmelerle anadilinin kurallarını ve anlatım gücünü kavrayarak dil becerilerini geliştirecektir. Sonuç olarak Sevim Ak tüm romanlarında, anlatımda ilgi çekiciliği, akıcılığı, canlılığı sağlayan dilin çeşitli sözvarlığı öğelerine yer vermiştir. Bu romanlarda kullanılan zengin sözvarlığı örnekleriyle buluşan çocukların sözcük dağarcıklarının artacağı, sözvarlıklarının besleneceği, dil ve anlatımlarının gelişeceği düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

Sevim Ak'ın romanlarındaki sözvarlıkları ve bunların kullanım sıklıklarından yola çıkılarak şu öneriler sıralanabilir:

1. Sevim Ak'ın öykü türündeki yapıtları da sözvarlığı açısından incelenerek roman türünde kullandığı sözvarlıkları ile karşılaştırılabilir.

2. Aynı yazarın farklı türdeki yapıtları sözvarlığı açısından incelenerek çıkan sonuçların değerlendirileceği bir çalışma yapılabilir.

3. Çocuk edebiyatı alanında başka yazarların yapıtları sözvarlığı açısından incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adalı, O. (1983). Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne. *Türk Dili Dergisi Dil Öğretimi Özel Sayısı*, 379-380, 31-35.
- Akkaya, N. (2000). Tekerlemelerin Çocuk Eğitimindeki Yeri. Sedat S. (Ed.), *1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Önerileri* içinde (s.602-608), Ankara Üniversitesi.
- Aksan, D. (1987). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2000). *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını* Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2003). *Dil, Şu Büyülü Düzen...* Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006a). *Anadilimizin Söz Denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006b). *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri* Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2007a). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2007b). *Türkçenin Bağımsızlık Savaşımı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö.A. (1971). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aktunç, H. (2001). *Büyük Argo Sözlüğü*. İstanbul :YKY.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe İkilemeler Sözlüğü (Tanıklı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akyalçın, N. (2010). Atasözü Olarak Kullanılan Deyimlerimiz Üzerine Değerlendirme. Sedat S. (Ed.), *Türkçe Eğitimi Çalıştayı* içinde (s.466-478), Ankara Üniversitesi.
- Alpöge, G. (2000). Çocuk Kitapları Farklı Olmak Konusunda Uyum Sağlamaya Yardımcı Olabilir mi? Sedat S. (Ed.), *1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Önerileri* içinde (s.544-550), Ankara Üniversitesi.
- Apak, U. (2009). *Sait Faik'in Eserlerinin Türkçe Sözcük Varlığı Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Aslan, C. (2006). Türkçe Ders Kitaplarında 'Türkçe Olmayan Sözcükler'in Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *Dil Dergisi*, 133, 7-20.
- Aslan, C. (2007a). Yaşam Gerçekliğinin Çocuklara İletilmesi Bakımından '100 Temel Eser'deki Öyküler Üzerine Bir Çözümleme. *4.Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi & 4. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi Risk Altındaki Çocuklar* içinde (85-98), İstanbul Üniversitesi.

- Aslan, C. (2007b). Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerine Etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 15-29.
- Aslan, C. (2011). Yazınsal Çocuk Kitaplarında Neler Olmalı, Neler Olmamalı? *Şimdi Okuma Zamanı, Okuma Kültürü ve Etkili Dil Kullanımı Projesi, Okuma Kültürü ve Sözcük Varlığının Geliştirilmesi Çalıştayı, Konuşmalar- Bildiriler içinde* (s.214-220), Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Aslan, C. (2013a). Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Temel İşlevleri. *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, ISSN: 2146-202X, 176-9.
- Aslan, C. (2013b). Duyarlık ve Düşünceyi Geliştirmede Çocuk/ Gençlik Edebiyatı. *Çocuk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 102, 29-32.
- Aslan, C. (2014). Türkiye’de Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Duyarlı Konuların (Sensitive Issues) Ele Alınışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Eleştirel Pedagoji*, 6 (32), 51-56.
- Banguoğlu, T. (1998). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baş, B. (2006). 1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Sözcük Varlığı Üzerine Bir Araştırma (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Başgöz, İ. ve Tietze, A. (1999). *Türk Halkının Bilmeceleri*. Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bilgin, M. (2006). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binyazar, A., ve Öztekin, M. (1978). *Yazın ve Bilim Dilimiz*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul:Gerçek Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çotuksöken, Y. (1992). *Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul:Cem Yayınevi.
- Dayıoğlu, G. (2000). Çocuk Kitaplarında Eğitsellik. Sedat S. (Ed.), *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Önerileri içinde* (s.522-535), Ankara Üniversitesi.
- Devellioğlu, F. (1990). *Türk Argosu*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2004). *İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2005). Türkiye’de Çocuk Edebiyatına Bakışlar ve Çağdaş Çocuk Edebiyatı. *Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı içinde* (s.37-46), İstanbul Üniversitesi.

- Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Elçin, Ş. (1983). *Türk Bilmeceleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Emecan, N. (1998). *1960'tan Günümüze Türkçe Bir Sözlük Denemesi*. İstanbul :YKY.
- Gökçeoğlu, M. (1988). *Tezler ve Sözler* (Cilt 1). Lefkoşa: Sultan Ofset Matbaa.
- Gökçeoğlu, M. (1991). *Tezler ve Sözler* (Cilt 2). Lefkoşa: Dörtrenk Matbaacılık Ltd.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Hasırcı, S. (2008). *Türkçenin Sözcük Varlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hatiboğlu, V. (1964). Atasözleri ve Deyimler. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 152, 468-471.
- Hatiboğlu, V. (1971). *İkileme*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hengirmen, M. (1994). *Deyimler Sözlüğü 1000 Temel Deyim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İpşiroğlu, Z. (2005). Yaratıcı Okuma Projesi. *Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı* içinde (s.55-65), İstanbul Üniversitesi.
- Karadağ, Ö. (2005). *İlköğretim I.Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Diyarbakır.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C. (2008). Türkçenin Güncel Sorunları. *Çağdaş Türk Dili*. 244, 152-158.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2011). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, E. (2008). *İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Sözcük Varlığı İncelemesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Karaman Kepenekci, Y. ve Aslan, C. (2011). Ortaöğretim “Türk Edebiyatı” ile “Dil ve Anlatım” Ders Kitaplarında İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme”. *International Turkish Studies*, 6 (1), 483-502.
- Kıran, Z.ve Kıran A. (2006). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim II.Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Mangır, M. (2009). *Osman Cemal Kaygılı'nın Eserlerindeki Sözvarlığı* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Mert, E. L. (2009). *Türkçenin Sözvarlığı Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Moran, B. (2005). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neydim, N. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oğuzkan, A.F. (1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: AÜ Basımevi.
- Oğuzkan, A.F. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okuyan, H.Y. (2006). *Türkçenin Sözvarlığı Açısından Fakir Baykurt'un Romanları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özbay, M. (2008). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Özdemir, E. (1973). *Dil ve Yazar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Özdemir, E. (1983). Anadili Öğretimi . *Türk Dili Dergisi*, 379, 18-30.
- Püsküllüoğlu, A. (1975). *Öz Türkçe Sözlük*. İstanbul : Bilgi Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sağlam, M.Y. (2001). Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 18(1), 45-51.
- Sever, S. (2000). Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık. Sedat S. (Ed.), *1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Önerileri* içinde (s.631-649), Ankara Üniversitesi.
- Sever, S. (2005a). Çocuk, Yazın ve Yaşam. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 46.
- Sever, S. (2005b). Çocukla Yazınsal İletişim. *Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı* içinde (s.21-35), İstanbul Üniversitesi.
- Sever, S. (2006). Türkçe Öğretiminin Çözölemeyen Sorunları. *Varlık Dergisi*, 1189, 8.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2011). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara:Anı Yayıncılık
- Sever, S. ve Aslan, C. (2009). Eleştirel Düşünme Becerisini Kazandırma Bağlamında Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının İşlevi Üzerine Bir Çözömlleme. M.Artar.(Ed.), *VI.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Türkiye'de Çocuk Yetiştirme, Yaklaşımlar, Yöntemler, Sorunlar, Çözömler* içinde (s.231-250), Ankara Üniversitesi.

- Sever, S. ve Aslan, C. (2011). Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakter Çerçevesinin Oluşturulmasında Cinsiyet Rollerinin Sunuluşu. Sedat S. (Ed.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s.691-704), Ankara Üniversitesi.
- Tavşancıl, E., ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekler..* İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Tezel, N. (1969). *Türk Halk Bilmeceleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Toklu, M.O. (2003). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Yayınları. (2009) . *Türkçe Sözlük*. Ankara : TDK.
- Türkyılmaz, D. (2012). Türk Dünyası Bilmecelerindeki Ortaklıklar. *Milli Folklor Üç Aylık Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 95, 235-248.
- Walter, P. (1986). *Dil Denen Mucize II*. (V.Ülkü, Çev.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Uygur, N. (1997). *Dilin Gücü*. İstanbul: YKY.
- Uzun, D.S. (2010). *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 'Saatleri Ayarlama Enstitüsü' Adlı Eserinin Sözcükbilim Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Üstüner, A.(2002). Olumsuz Yargılı Atasözleri. *TDK Türk Dili Dergisi*, 601, 35-42.
- Yalçın, A. ve Aytas G. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Yavuz, M.H. (2010). Halk Anlatılarının Dilin Öğretimine ve Gelişimine Katkısı. Sedat S. (Ed.), *Türkçe Eğitimi Çalıştayı* içinde (s.12-21), Ankara Üniversitesi.
- Yeşildağ, Y. (2000). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı. Sedat S. (Ed.), 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Önerileri* içinde (s.102-119), Ankara Üniversitesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Sevim_Ak
- <http://www.dildernegi.org.tr>
- <http://www.sevimak.com/tr/ozgecmis>
- <http://www.tdk.gov.tr/>
- <http://www.tuba.gov.tr/>

EKLER**EK 1****İNCELENEN ROMANLARIN LİSTESİ**

1. Az Buçuk Teo (2005, 205 s.)
2. Babamın Gözleri Kedi Gözleri (2002, 101 s.)
3. Domates Saçlı Kız (2005, 190 s.)
4. Gemici Dedem (2007, 103 s.)
5. Horoz Adam ve Korsan (2008, 147 s.)
6. Lodos Yolcuları (2003, 49 s.)
7. Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino (2002, 88 s.)
8. Puldan Taştan Lahanadan (2011, 83 s.)
9. Saçlarında Soru İşaretleri (2012, 173 s.)
10. Sıcak Çikolatalı Yolculuklar (2010, 205 s.)
11. Şarkını Denizlere Söyle (2006, 228 s.)
12. Vanilya Kokulu Mektuplar (2002, 23 s.)

EK 2

SEVİM AK'IN YAŞAMI VE SANAT ANLAYIŞI

Öğretmen bir anne-babanın çocuğu olan Sevim Ak, 1958 yılında Samsun'da doğdu. Yıldız Teknik Üniversitesi kimya mühendisliği bölümünü bitirdikten sonra, ikinci dal olarak biyokimya uzmanlık eğitimi gördü. 1997 yılında, yayımlanan ilk kitabı “Uçurtmam Bulut Şimdi” ile Akademi Kitapevi Öykü Ödülü’nü kazandı. Öyküleri *Kırmızı Fare*, *Doğan Kardeş*, *Bando*, *Milliyet Kardeş*, *Başak Çocuk*, *Vakıf Çocuk*, *Kırmızı Bilye* gibi çocuk dergilerinde yayımlandı. TRT’nin *Portakal* ve *Zıpzıldır* adlı çocuk programları için öykü ve senaryolar yazdı. 1999’da, Arnavutluk’ta yayımlanan *Balkan Yazarları Seçkisi*’nde “Benim Adım Titi” adlı öyküsü Arnavutça olarak yer aldı. “Düşlere Sobe” adlı çocuk oyunu İstanbul Şehir Tiyatrosu’nda sahnelendi. 17 Ağustos 1999 depreminden sonra Tel Aviv Belediyesi Ruh Sağlığı Merkezi ve Marmara Üniversitesi Vakfı işbirliğiyle yürütülen Marmara Depremi Psikososyal Rehabilitasyon Projesi, yazarın çocuk korkularıyla ilgili yazdığı 13 öyküsünden yola çıkılarak başlatıldı. Doğu ve Güneydoğu’daki çocuklarla gerçekleştirdiği yaratıcı okuma ve öykü yazma çalışmalarının sonuçları Fransa’da *Lignes D’ecritures*’in çeşitli sayılarında yayımlandı. “Kırık Şemsiye” adlı resimli öykü kitabı Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği’nce 2006 yılının en iyi resimli kitabı seçildi.

İLKİYAR (İlköğretim Okullarına Yardım Vakfı)’ın başlatmış olduğu *Gezici Deneyler Projesi* ile 140 yatılı bölge okuluna ve 30 köy okuluna gitti. Çocuklardan kendi yaşam öykülerinin yanında, kendi dillerinden masallar anlatmalarını önemseyen yazar, ziyaret ettiği okullarda öykü okuma ve yazma çalışmaları yaptı. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde çocuklarla gerçekleştirdiği yaratıcı okuma ve öykü yazma çalışmalarının sonuçları Fransa’da *Lignes D’ecritures*’in çeşitli sayılarında yayımlandı. Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına gerçekleştirdiği yolculuklarını “Güneşin Çocukları” adıyla kitaplaştırdı.

“Vanilya Kokulu Mektuplar” ve “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı kitapları Koreceye çevrildi ve Güney Kore’de yayımlandı. “Toto ve Şemsiyesi”, “Uçurtmam Bulut Şimdi”, “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” ve “Penguenler Flüt Çalamaz” adlı kitapları da Almancaya çevrildi. Huban Korman tarafından resimlenen “Kırık Şemsiye” adlı kitabı, Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği tarafından verilen

Resimli Kitap Ödülü'nü kazandı. Sevim Ak'ın incelikli bir bakış açısıyla geri dönüşümün önemini vurguladığı “Puldan Taştan Lahanadan” adlı kitabı, Hollandacaya “Köstebek ve Yaşayan Şeyler” adıyla çevrildi.

Dünya çocuk edebiyatının Nobel'i sayılan Andersen Ödülü'nün de 2012 yılı adaylarından biri olan Sevim Ak'ın “Horoz Adam ve Korsan” adlı kitabı, IBBY'nin iki yılda bir hazırladığı *Engelli Gençler için Göze Çarpan Kitaplar* kataloğuna seçildi. (http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Sevim_Ak, 2015)
(<http://www.sevimak.com/tr/ozgecmis>, 2015).

EK 3**ÖZGEÇMİŞ****Adı ve Soyadı : Özden ÖZDEMİR METE****Doğum Tarihi : 28.03.1980****İletişim Bilgileri : Ege Mah. 800 sok. No:5/25 Mamak/ ANKARA****E-Posta Adresi : ozden.ozdemir@trt.net.tr****Öğrenim Durumu : Üniversite**

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
İyi	Matematik	Ankara Üniversitesi	2003

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Memur	Türkiye İş Bankası/Gaziantep	2003-2004
Öğretmen	Milli Eğitim Bakanlığı/Adana	2005-2010
Yapım ve Yayın Görevlisi	TRT/Televizyon Dairesi Başkanlığı	2010-2011
Spiker/Sunucu	TRT/TRT TÜRK	2011-2016